

שבוע פרשת בשלה

ו' - י"ב שבט ה'תשס"ח (13-19 January 08)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:

א הללויה | הודו ליהוה בייטוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע בלתי הלתו:
ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:
ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם נחלתך: ו חטאנו עם אבותינו
העונו הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רב חסדיך וימרו עליהם
ביום סוף: ח ויושיעם למען שמו להודיע את גבורתו: ט ויגער בים סוף ויחרב ויוליכם בתהמות
במדבר: י ויושיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכסו מים צריהם אחד מהם לא נותר:
יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא חכו לעצתו: יד ויתאוו תאוה במדבר
וינסו אל בישומן: טו ויתן להם שאלתם וישלח רזון בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן
קדוש יהוה: יז תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס על עדת אכירם: יח ותבער אש בעדתם להכה
תלהט רשעים: יט יעשו עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את כבודם בתבנית שור אכל
עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם גזראות עלים סוף:
כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו
בארץ חמדה לא האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם
להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו
זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ אפם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפיל ותעצר המגפה:
לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד עולם: לב ויקצפו עלימי מריבה וירע למשה בעבורם:
לג כיהמרו את רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא השמידו את העמים אשר אמר יהוה להם:
לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את עצביהם ויהיו להם למוקש: לו ויזבחו
את בנייהם ואת בנותייהם לשדים: לה וישפכו דם נקי דם בנייהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען
ותחנף הארץ בדמים: לו ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחראף יהוה בעמו ויתעב
את נחלתו: מא ויתנם ביד גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:
מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את רנותם:
מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני בלשזביהם: מז הושיענו |
יהוה אלהינו וקבצנו מן הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך יהוה | אלהי

ישראל מן העולם | ועד העולם ואמר בלהעם אמן הללויה:

קו

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים להודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומתראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה פִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גְאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָרָה: ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמְעַרְבֵי מִצְרַיִם וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב לֹא מִצְאוּ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט פִּי־הַשְּׂפִיעַ נֶפֶשׁ שָׁקָה וּנְפֹשׁ רַעֲבָה מִלֵּא־טוֹב: י יֵשְׁבֵי חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת אֲסִירֵי עֵנִי וּבְרוּל: יא פִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלוּן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לִבָּם כְּשָׁלוּ וְאִין עוֹזֵר: יג וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: יד יוֹצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתַּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז פִּי־שֹׁבֵר דִּלְתוֹת נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוּל גִּדְעוּ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁע וּמַעֲוֹנוֹתֵיהֶם יִתְעַנּוּ: יח פֶּל־אֶכֶל תִּתְעַב נַפְשָׁם וַיִּגְיֵעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁעֵם: כ יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בְּאֲנִיּוֹת עֲשִׂי מְלֹאכָה בַּיָּם רַבִּים: כד הִמָּה רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוֹלָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעֲרָה וַתְּרוֹמֵם גְּלוּי: כו יַעֲלוּ שָׁמַיִם יִרְדּוּ תְהוֹמוֹת נַפְשָׁם בְּרַעַה תִּתְמוּגַג: כז יִחוּגוּ וַיִּנְוֵעוּ בְּשֹׁפָר וְכָל־חֲכֻמָּתָם תִּתְבַּלַּע: כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בְּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יוֹצִיאֵם: כט יִקַּם סַעֲרָה לְדַמְמָה וַיִּחַשּׁוּ גְלוּיָהֶם: ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתְּקוּ וַיִּנְחַם אֶל־מְחוּז חֲפָצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: לב וַיִּרְוּמוּוּהוּ בְקָהֶל עַם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לְאֲנִים־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיֹּשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֶנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כְרָמִים וַיַּעֲשׂוּ פְרֵי תְבוּאָה: לח וַיִּבְרַכֵּם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבְהַמְתָּם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעִטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצַר רַעַה וַיִּגְזוּ: מ שִׁפְךָ בּוֹז עַל־נְדִיבִים וַיִּתְעַם בְּתַהוּ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגַּב אֲבִיוֹן מַעֲוֵנִי וַיִּשֶׁם כְּצִאֵן מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהָ: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמַר־אֱלֹה וַיִּתְבַּוְּנֵנוּ

חֲסָדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- (א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
 (ב) מכתב יי שבט ה'תשי"א ה
 (ג) מאמר ד"ה באתי לגני שבת פרשת בא יו"ד שבט, ה'תשי"י ו
 (ד) מאמר ד"ה באתי לגני מוצש"ק פרשת בשלח י"א שבט, ה'תשכ"ח טו
 (ה) שיחת שבת פרשת בשלח י"ב שבט ה'תשי"ד כו
 (ו) משיחת שבת פרשת בשלח י"א שבט, ה'תנשי"א לח
 (ז) לקוטי שיחות פרשת בשלח (בלה"ק) מז
 (ח) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת בשלח נא
 (ט) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח סא
 (י) הלכה יומית לעיון ברמב"ם סג
 (יא) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בשלח סה
 (יב) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בשלח פג
 (יג) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת בשלח צ
- מתורת נשיאי חב"ד:**
- (יד) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן צג
 (טו) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן צד
 (טז) לקוטי תורה מבואר - ד"ה וידעת היום - אדמו"ר הזקן צו
 (יז) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי צז
 (יח) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" צט
 (יט) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש ק
 (כ) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב קא
 (כא) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ קב
 (כב) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ קג
 (כג) רשימת המאסר - אדמו"ר מוהרי"צ קה
- (כד) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת בשלח קי
 (כה) לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח קלה

סדר מפורט ליום העשירי בשבט

ה

בי"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
הנני בזה להציע:

שבט קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי
לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (לבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות. אח"כ יאמר
המשנה ר' חנינא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור
בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל
אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגיגת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות
את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס
וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם
פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך
התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום
כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת
התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו
נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד שבט, ה'תש"י

יארצייט כבוד אמו זקנתו הרבנית הצדקנית מרת רבקה נשמתה עדן זכותה יגן עלינו

"באתי לגני אחתי כלה", ואיתא במדרש רבה (במקומו) "לגן אין כתיב כּאן אלא לגני, לגנוני, למקום שהיה עקרי בתחלה", דעקר שכינה בתחתונים היתה, ועל ידי חטא עץ הדעת נסתלקה השכינה מארץ לרקיע, ועל ידי חטא קין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע א' לב' וג', ואחר כך בדור המבול נסתלקה מרקיע ג' לד', וכדאיתא במדרש רבה על פסוק "וישמע את קול הו' אלקים מתהלך בגן - אמר רבי אבא, מהלך אין כתיב כּאן אלא מתהלך, קפץ ואזל [=קופץ והולך (כלומר, קופץ ממקומו למקום אחר)] קפץ ואזל", ואחר כך עמדו שבעה צדיקים והורידו את השכינה למטה, אברהם זכה והוריד את השכינה מרקיע ז' לו', ויצחק מו' לה', עד כי משה שהוא השביעי (וכל השביעיין חביבין) הורידו למטה בארץ. ועקר גלוי אלקות היה בבית המקדש, דכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, וזהו "צדיקים ירשו ארץ וישפנו לעד עליה", דצדיקים ירשו ארץ שהוא גן עדן, מפני מה, לפי שהם משפנים (הינו ממשכיכים) בחינת שוכן עדי מרום וקדוש, שיהיה בגלוי למטה. וזהו "באתי לגני לגנוני, למקום שהיה עקרו בתחלה", דעקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא, דהנה תכלית הפונה בכריאת והתהוות העולמות, דנתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים, שיהיה גלוי אלקות למטה על ידי עבודת האדם, על ידי אתפפא ואתהפכא [=התכופות והתהפכות (של הנפש הבהמית - שני אפנים בעבודת ה')] , דנשמה תרד למטה להתלבש בגוף ונפש הבהמית, והם יעלימו ויסתירו על אור הנשמה, ובכל זה תפעל הנשמה ברור וזכור הגוף ונפש הבהמית, וגם חלקו בעולם. וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, והוא על ידי העבודה בעבודת הברורים בבחינת אתפפא ואתהפכא, וכמאמר "כדי אתפפא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריה הוא בכולהו עלמין" [=כשמתכופף הצד האחר [המנגד לקדשה], עולה (מתרומם) כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות]. והנה מה שאומר "בכולהו עלמין" [=בכל העולמות], הפונה על מדרגת האור שהוא בכולהו עלמין בשוה, והינו אור הסובב כל עלמין [=שסובב (מקיף) את כל העולמות] שמאיר בכל העולמות בשוה, דבעולמות הרי יש חלוקי מדרגות, דאינו דומה עולמות עליונים לעולמות תחתונים, דבעולמות העליונים מאיר האור בגלוי, ובעולמות התחתונים האור אינו מאיר בגלוי כל כך, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתת, ויש בזה חלוקי מדרגות, וכמו שפתוב "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים", ואיתא במדרש "נטה ימינו וכרא שמים, ונטה שמאלו וכרא ארץ", וידוע דיד ימין מורה על האור

(1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת.
 (2) להעיר בענין "עד" מזהר חלק ב ריש פרשת וארא ובביאורי הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה
 פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.
 (3) ראה תניא פרק כז. לקוטי תורה ריש פרשת פקודי. שם
 פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על כן יאמרו פרק ב.
 (4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לו, א.

והגלוי יותר, וזהו "וימיני טפחה שמים", ד"שמים" הפונה עולמות העליונים - שם הגלוי בבחינת ימין שהוא גלוי האור, והאור עצמו הוא בבחינת גלוי, ו"אָרץ" הפונה עולמות התחתונים, הם מבחינת שמאל שאין האור בגלוי כל כך, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתור, כידוע ההפך בד' עולמות, דכתיב "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", שהם ד' עולמות - אצילות בריאה יצירה עשיה - בזה האור אינו כמו שהוא באצילות, כמו שהוא בבריאה יצירה עשיה, דאצילות הוא בבחינת גלוי העולם, ואצילות מלשון אצלו וסמוך, וכן פרוש אצילות מלשון הצלה והפרשה, דאצילות עם היותו בחינת עולם, אבל בכללותו הוא בכלל עולמות האין סוף, מה שאין פן בריאה שהוא התחלת המציאות בבחינת יש מאין. וזהו "כל הנקרא בשמי ולכבודי", דשמי וכבודי הוא המיוחד בי עדין, שקאי [=שהפונה] על עולם האצילות שהוא עולם היחוד וההתפללות, שהאור שם בתכלית הגלוי, דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בריאה יצירה עשיה, ובבריאה יצירה עשיה עצמן יש חלוקי מדרגות בהגלוי אורות כמו שהוא בעולם הבריאה ועולם היצירה ועשיה. אמנם כל זה הוא בהאור שבא להחיות את העולמות בבחינת ממלא כל עלמין [=ממלא את כל העולמות ("סובב כל עלמין" ו"ממלא כל עלמין" הם שתי מדרגות בהשפעת האור האלקי בעולם, וכמבאר להלן)], אבל בהאור שהוא למעלה משכונת אל העולמות, והוא בחינת אור הסובב כל עלמין, שבא בבחינת סובב ומקיף לעולמות, הרי מאיר בכל העולמות בשנה, וזהו "בכולהו עלמין" [=בכל העולמות], והינו שאור זה הנה אפן המשכתו הוא בכל העולמות בשנה. אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, הוא על ידי העבודה בעבודת הבורים בבחינת אתפפיא ואתהפכא דוקא. וזהו "כד אתפפיא סטרא אחרא", כאשר פועל בעבודתו להיות אתפפיא סטרא אחרא ואתהפכא חשוכא לנהורא [=התכופות הצד האחר (המנגד לקדשה) והתהפכות החושך לאור], הנה יתרון האור הוא מהחושך דוקא, והינו דכאשר החושך נהפך לאור, הנה נעשה יתרון האור, שהאור מאיר בגלוי עד אשר יאיר למטה ממש, והינו שנמשך האור באפן כזה, אשר אפן המשכתו הוא בכל העולמות בשנה. וזהו "כד אתפפיא סטרא אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריהו הוא בכולהו עלמין", בחינת האור, שנמשך אור הסובב כל עלמין שאפן המשכתו בבחינת סובב ומקיף בכל העולמות בשנה, ואם פן מאיר גם למטה כמו שהוא למעלה. וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, על ידי העבודה בבחינת אתפפיא ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה על ידי זה יתרון האור, דאסתלק יקרא דקודשא בריהו הוא בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב.

קצור. עקר שכניה בתחתונים. יבאר דכונת בריאת העולמות שיהיה דירה בתחתונים, ונעשה על ידי אתפפיא ואתהפכא, שממשיך אור הסובב, שזהו בכולהו עלמין בשנה.

פה, ב. (6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק... שהוא בחינת

גילוי אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף פרשת ויקהל עיין שם).

(5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[נמאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ב) והנה זאת היתה העבודה במשכן ומקדש בעבודת הברורים, דבחינת אתפפיא המביא ומעלה לבחינת אתהפכא חשוכא לנהורא, ולכן אחת העבודות שהיה במקדש הוא ענין עבודת הקרבנות, שהוא עבודה רוחנית שבנפש, וזהו ענין השתתפות הפהנים והלויים בעבודתם ושידם וזמרים בעת הבאת הקרבן, שזהו עבודה רוחנית. וענין עבודת הקרבן בעבודה בנפש האדם הוא, דכתיב: "אדם כי יקריב מכם קרבן להו', מן הבהמה מן הבקר ומן" כו', דלכאורה יקשה דאם היתה פונתו בזה רק לבאר משפטי הקרבן הנה ליה למימר [=היה לו לומר] "אדם מכם כי יקריב קרבן להו', הנה כן וכך יהיה משפט הובאת הקרבן והלכותיו", ומפני מה אומר "אדם כי יקריב מכם" וכו'. אלא ידוע הפונה בזה הוא שבא גם לבאר כללות ענין הקרבנות בעבודה בנפש האדם, וזהו "אדם כי יקריב", האדם כאשר יתקרב לאלקות, הנה מכם הוא קרבן להו', מכם ובכם תלוי הדבר להיות קרבן להו', הינו להיות קרוב אל הו', דידוע דקרבנותם הם ענין קרוב הפחות והחוששים, וכא בזה לבאר דכאשר בא להתקרב לאלקות, הוא "מכם", והינו שתלוי הדבר בכם, דאל יאמר אדם איך אתקרב אל אלקות, ובפרט כאשר יודע מהותו העצמי שהוא בשפלות ומלכלך בכמה ענינים לא טובים, ואם פן הוא בתכלית הרחוק מאלקות ואיך אתקרב לאלקות, ועל זה הוא אומר מכם, בכם הדבר תלוי, דכל אחד ואחד מישראל יכול לאמרי מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב, ואין בזה הגבלות כלל, ואין שום דבר המונע ומעכב חלילה, לעלות ולהגיע ולהתקרב לאלקות, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא¹⁰ עם בריותיו, ומתגלה ומאיר בכל אחד ואחד לפי פחו ויכלתו, פדאיתא במדרש רבה¹¹ "וכשאני מבקש איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן", לפי הכח של כל אחד ואחד, דעל ידי זה הנה בכח כל אחד ואחד לעלות ולהגיע למדרגה היותר נעלית. וזהו "אדם כי יקריב", דבכדי שהאדם יתקרב לאלקות הוא "מכם", שבכם הדבר תלוי, והינו "מכם קרבן להויה", דמכם תקריבו את הקרבן להו', דאין הפונה רק הקרבן של הבהמה בלבד, כי אם מכם ממש, והוא "מן הבהמה", הבהמה שבלבו של אדם, שהוא הנפש הבהמית. "מן הבקר ומן הצאן", הן הטה הפרטי מדרגות דישנם בנפש הבהמית, וכידוע הענינים בזה, דאינו דומה האפני הברורים בכל אחד ואחד, דישנו שהנפש הבהמית שלו הוא שור נגח ובעל מדות גסות ביותר, ויש שהוא צאן שהוא בהמה דקה, אף שגם זה בכלל בהמה, אבל הוא בדקות על כל פנים (וכמבאר באריכות¹² בקנטרס התפלה, תר"ס), וזהו שאומר אשר "תקריבו את קרבנכם". והנה בהקרבן הגשמי הוא שמביאין בהמה גשמית על גבי המזבח, והיה האש שלמעלה, וכדאיתא ביומא (כא עמוד ב) רבוצה פארי (גחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח, רש"י). ובהר איתא¹³ "אריה דאכל קורבנין" [=אריה שאוכל קרבנות], הנה כמו כן הוא בעבודה בנפש האדם, הרי יש אש שלמעלה, והוא הרשפי אש שבנפש האלקית, וכמאמר "רשפיה

11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

7) ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור

12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת

המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א.

8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן.

13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג

9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה.

יז, א. ועוד.

10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו.

רשפי אש שלֵהֶבֶת יִהְיֶה", ואיתא במדרש רבה (הובא בילקוט) פֶּאֶשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים מְכַבִּין לְאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבֻטְבַע הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הָרִי יֵשׁ בּוֹ רִשְׁפֵי אֵשׁ הָאֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, וְהוּא בְּדוּגְמָא אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה שְׁאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים הֵם מִים רַבִּים¹⁴ בְּרַבּוּי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדַת הַפְּרִנְסָה וּבְלַבּוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, וּבְכָל זֶה הִנֵּה גַם הַנְּהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ, לְפִי דְרִשְׁפֵי אֵשׁ הָאֵהָבָה שְׁבֻנְפֵשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה דְאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתָהּ, וּבְזֶה צְרִיךְ לְהִיֹּת הַהֶקְרָבָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגַם הוּא יִהְיֶה לוֹ אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְאֵהֶבְתָּ אֶת הָוַי' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ", וְאָמְרוּ רַז"ל "בְּשֵׁנֵי יְצַרְיָךְ", דְּגַם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יִהְיֶה לוֹ אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דְּתַחֲלָה הָרִי¹⁵ הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית אִין לוֹ שׁוֹם יְדִיעָה וְהִרְגֵּשׁ בְּעֵנֵיגֵי אֱלֹקוֹת כָּלֵל, אָמְנָם עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַתְּבּוֹנְנוֹת אֱלֹקֵי דְגַם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוּכַל לְהַשִּׁיגוֹ, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (וּכְמוֹ שֶׁמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר שְׁנַעֲשֶׂה חֻקִּיקָה כָּלְלִית בְּהַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת הוּא גַם כֵּן דְּכָר הַמּוֹבֵן וְהַמְּשֻׁגָּ כו'), הִנֵּה אַחֵר כָּף הוּא "רַב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר", שְׁמַתְהַפֵּף מִבְּהֵמִיוֹתוֹ וְעוֹלָה וְנוֹכַל בְּרִשְׁפֵי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה שְׁבֻנְפֵשׁ הָאֱלֹקִית. וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי קִרְבָּן הַגִּשְׁמִי הָרִי מִתְבָּרַר הַנִּיצוּצֵי דוּמָם צוֹמַח חַי, הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַהֶקְרָבָה בְּרוּחָנִיּוֹת הָרִי מִתְבָּרַר וּמִתְהַפֵּף הַחֲשׂוּכָא [=הַחֲשֵׁף] דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְנִהוּרָא [=לְאוּר]. וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם", דְּבַתּוֹף פֶּלְ אֶחָד וְאֶחָד הָרִי עַל יְדֵי עִבּוּדָתוֹ בְּבַחֲיַנְתָּ אֶתְפָּא, וְהַעֲקָר הַמְּבִיא לְיַדֵי אֶתְהַפְּכָא כו', הִנֵּה כֵּן אֶתְפָּא סְטְרָא אַחֲרָא אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלְהוּ עֲלָמִין, בְּחִינַת הָאוּר וְהַגְּלוּי, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוּבָב כָּל עֲלָמִין כו'.

קצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה ד"אדם פי יקריב" צריך להיות "מפם קרבן". אש שלמעלה ואש מלמטה, אהבה דנפש האלקית ודנפש הבהמית. אהבה דנפש הבהמית באה על ידי התלבשות נפש האלקית בנפש הבהמית.

ג) ובזה יובן מה שהמשכן היה מעצי שטים דוקא, דלהיות שעקר העבודה במשכן ומקדש הוא לאתהפקא חשוכא לנהורא, שזהו ענין עבודת הקרבנות פנ"ל (ובפרט¹⁶ מעשה הקטרת), ועל ידי העבודה שפמקדש הנה על ידי זה האיר גלוי אלקות בעולם, ולכן היה מעצי שטים, דהנה שיטה¹⁷ פרושה נטיה, דהינו שיש דבר שהוא אמצעי, ונהטיה לאיזה צד, למעלה או למטה, נקראת שיטה, וכן פרוש שטות, דשטות הוא הטיה מהידיעה והחכמה, דידיעה והשגה הוא דרך המצועע, ונהטיה מזה נקרא שטות. והנה יש שטות דלעמת זה, וכמו שכתוב "כי תשטה אשתו", ופרש רש"י תט מדרכי הצניעות, וכתוב "וישב ישראל בשטים", שהוא ענין¹⁸ השטות דלעמת זה, וכמאמר רז"ל "אין אדם עובר עברה

14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים רבים תרל"ו. ועוד.
 15) להעיר מהמשך ראש השנה ה'תש"י פרק יב, יג, כא ואילך.
 16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר].
 דיבור המתחיל ראה ריח בני.
 17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך.
 קונטרס ומעין.
 18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

אֵלָא אַם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת", וְרוּחַ הַזֶּה מְכַסֶּה עַל הָאֱמֶת, וְרוּחַ שְׁטוּת הוּא רוּחַ הַקְּלָפָה וְסִטְרָא אַחְרָא, וְנִקְרָא "שְׁטוּת" עַל דְּרַף מְלֻךְ זָקֵן וְכִסִּיל, וְהֵם הַמְכַסִּים עַל הָאֹר וְהַגְּלוּי, דְּאֵלְקוּת הוּא אֱמֶת וְחַיִּים, וְכִמוֹ שְׁכַתוּב "וְהַיְוִי אֵלְקִים אֱמֶת הוּא אֵלְקִים חַיִּים", וְהַרוּחַ שְׁטוּת מְכַסֶּה עַל הָאֱמֶת וְהַחַיּוּת אֵלְקִית, וְלָכֵן נִקְרָאת בְּשֵׁם "קְלָפָה", וְכִמוֹ הַקְּלָפָה הַמְכַסֶּה עַל הַפְּרִי, כֵּן הַרוּחַ שְׁטוּת מְכַסֶּה מְעַלִּים וּמְסַתִּיר עַל הָאֹר דְּגְלוּי אֵלְקוּת. וְזֶהוּ הַסְּבָה מֵהַ שְׂאֵפְשֵׁר אֲשֶׁר הָאָדָם יָכוֹל לְהִיּוֹת חַס וְשְׁלוֹם עוֹבֵר עֲבָרָה, דְּלִכְאוּרָה אִיךָ אֲפֻשֵׁר הַדְּבָר אֲשֶׁר יָבוֹא הָאָדָם לְיַדֵּי עֲבָרָה, וְהוּא רַק לְפִי שְׂאִינוֹ מְרַגִּישׁ¹⁹ שְׂבִיזָה הוּא נִפְרָד מֵאֵלְקוּת, וְנִדְמָה לוֹ אֲשֶׁר עוֹדְנֵנוּ בִּיהֲדוּתוֹ, וְאִם יוֹדֵעַ אֵת הָאֱמֶת כְּמוֹ שֶׁהוּא, שְׂעַל יְדֵי חֲטָא וְעוֹן נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֵלְקוּת, הָרִי לֹא הִיָּה עוֹשֶׂה אֵת דְּבַר הָעֲבָרָה רַחֲמָנָא לְצַלֵּן בְּשׁוּם אַפֵּן, לְפִי שְׂבִטְבַע כָּל יִשְׂרָאֵל שְׂאִינוֹ רוֹצֶה בְּשׁוּם אַפֵּן וְאִינוֹ יָכוֹל כָּלֵל לְהִיּוֹת נִפְרָד מֵאֵלְקוּת, וְהַרְאִיָּה דְכֹאֲשֶׁר בָּא לְיַדֵּי נְסִיוֹן וְכוּפִין אוֹתוֹ חַס וְשְׁלוֹם עַל עֲנָיִן שֶׁל כְּפִירָה, דָּאֵז אִי אֲפֻשֵׁר לְטַעוֹת וְלַחֲשֵׁב שְׂאִינוֹ נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֵלְקוּת, הָרִי הוּא מְשַׁלֵּיךְ חַיִּיו מִנְּגִיד, וּמְקַבֵּל עָלָיו כָּל הַמִּינֵי יִסּוּרֵי חַס וְשְׁלוֹם וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשֵׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְכֵן נִרְאֶה בְּמוֹחַשׁ מִמֶּשׁ גַּם אֲפִלוּ בְּדִרְגוֹת הַפְּחוּתוֹת בְּקַל שְׂבִקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל דְּעֵלּוּלִים לְמִסֵּר נַפְשָׁם עַל קִדְשֵׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, לְפִי דָּאֵז הָרִי יוֹדֵעַ וּמְרַגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ, וְאִינוֹ רוֹצֶה חַס וְשְׁלוֹם לְהַפְּרֵד מֵאֵלְקֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכֹזֶה לְהִיּוֹת חַס וְשְׁלוֹם וְחַס וְחִלְלָה נִפְרָד מֵאֵלְקֵי יִשְׂרָאֵל אִין בִּיכְלַת שׁוּם בֵּר יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בְּשִׂאֲרֵי דְבָרִים, הִינוּ בְּשִׂאֲרֵי עֲבֵרוֹת רַחֲמָנָא לְצַלֵּן, הָרִי אִינוֹ יוֹדֵעַ וְאִינוֹ מְרַגִּישׁ שְׂנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה נִפְרָד מֵאֲחֵדוֹ יִתְבָּרַךְ, וְנִדְמָה לוֹ כִּי הוּא עוֹד בִּיהֲדוּתוֹ פֶּאֲשֶׁר הִיָּה, וְזֶה בָּא מֵהַרוּחַ שְׁטוּת דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׂמְכַסֶּה עַל הָאֹר וְהַגְּלוּי שְׁלֹא יִרְגֵשׁ בּוֹ, פְּרוּשׁ דְּהַרוּחַ שְׁטוּת גּוֹרֵם לוֹ לְהָאָדָם הָעֵדֵר הַהֲרַגְשׁ, וְהִינוּ שְׂתַקֵּף הַחֲמִידָה²⁰ בְּתַאֲוָה וְהַחֲמִימוֹת דְּנַפְשׁ הַבְּהִמִית גּוֹרֵם לוֹ הַקְּרִירוֹת וְהָעֵדֵר הַהֲרַגְשׁ בְּעֵנִינִים הָרוּחְנִיִּים, פְּרוּשׁ דִּיא צוּגְעֵבוּנְדִקִיִּיט און צַעֲקָאֲכֻטְקִיִּיט אִין עֵנִינִי [=הַהֲתַקְשְׁרוּת וְהַלְהִיטוֹת בְּעֵנִינִי] הַמְּדָה וְתַאֲוָה בְּרִיתִיחָה, זֶה מְקַרֵּר הַהֲרַגְשׁ (דְּעַם דְּעַרְהָעֵר און גְּעַפִּיל) בְּעֵנִינִים הָרוּחְנִיִּים, עַר אִיז אַזוֹי פִּיל אִיבְעֵרְגֵעֵנְעֵבְעֵן [=הוּא כָּל כֶּף מְסוּר] בְּעֵנִינִי תַאֲוֹתִיו וְרַצוֹנוֹתִיו הַחֲמִרִים וְהַגְּשְׁמִיִּים, אַז דְּעַר רוּחְנִיתִ'דִּיקְעַר הַרְגֵשׁ אִיז בָּא אִים [=שְׂהַרְגֵשׁ הָרוּחְנִי אֲצִלוֹ הוּא] בְּתַכְלִית הַהֲעֵלֵם וְהַהֲסַתֵּר, וְהִינוּ שְׂנַעֲשֶׂה בְּלִתֵּי מְרַגִּישׁ כָּלֵל, וְאִינוֹ מְרַגִּישׁ לְהַנְעֵם וְהָעֲרָבוֹת וְהַטּוֹב וְהָעֵלּוּי בְּקִיּוּם הַמְצוּוֹת, וְכֵן אִינוֹ מְרַגִּישׁ הַפְּחִיתוֹת בְּרַחוּקוֹ מֵאֵלְקוּת שְׂנַעֲשֶׂה עַל יְדֵי חֲטָא וְעוֹן, וּבְדִרְךָ כָּלֵל הוּא פְּסוּי הַנְּפֵשׁ הַבְּהִמִית שְׂמְכַסֶּה עַל הַנְּפֵשׁ הָאֵלְקִית, דְּהִנֵּה הַנְּפֵשׁ הָאֵלְקִית הוּא אֵלְקוּת בְּעֵצֵם מֵהוֹתוֹ, וּבְפִרְט הַנִּיצוּץ שְׂבוּז²¹ (הוּא הַנִּיצוּץ פְּרִטֵי הַשִּׁיף אֶל גּוֹפּוֹ הַפְּרִטֵי כּוּ'), שְׂעַל יְדוֹ הוּא מְרַגִּישׁ בְּכָל הָעֵנִינִים הָאֵלְקִיִּים, וּמְרַגִּישׁ מְאֹד בְּדָבָר שֶׁהוּא מְנַגֵּד לְאֵלְקוּת, וְהִינוּ דְּדָבָר שְׂאִינוֹ אֵלְקוּת בְּגְלוּי אִינוֹ רוֹצֶה בּוֹ, וּבְפִרְט בְּדָבָר שֶׁהוּא

בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור המתחיל ונקדשתי פרק ה'. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה פרק ה'.

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.
(20) להעיר [ממאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פרק יב יג.
(21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא

מנגד על אלקות, ובורח מזה כבורח מדבר המזיק, וכאדם הבורח ממות, דברור לו להנפש האלקית דמיתה רוחנית רחמנא לצלן הוא קשה יותר ממיתה גשמית חס ושלום, וכל תשוקתו וחספצו הוא באלקות, ולעשות פלים לאלקות, וכל גסות וחרמיות ישות ומציאות הנפש הבהמית, הרי הוא מכסה ומסתיר ומעלים על ההרגש דנפש האלקית, ובפשיטות הוא אז דער געשמאק פון וועלט [=התענוג של (עניני העולם) (עולם שהוא העולם) איז מכסה ומסתיר אויף דעם הרגש אלקי [=הוא מכסה ומסתיר על ההרגש האלקי], שזהו היפך הכוונה ממש, ממה שהיתה כוונה העליונה בבריאת העולמות, דנתאנה הקדוש ברוך הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים על ידי עבודת האדם בגוף ונפש הבהמית, ולהיות בעולם זה דוקא ולבררו ולזככו, ובפעל בא להיפך חס ושלום, שהעולם מסתיר אצלו על אור האמת, ונתעבה ונתגשם כל כך עד שנחסר אצלו כל חוש מההרגש (הנקרא פילען) בענינים הרוחניים, שזה בא בסבת הנפש הבהמית, שהוא קבוע ומשרש בעניני העולם, וזהו כל מהותו וענינו, ובהם יהגה ויחשב וידבר בחיות בהרגש, מיט א גרויסען גישמאק [=עם תענוג גדול], אשר הרגש זה בכללותו ובפרט ענין הנעם (דער גישמאק) שיש לו בזה הוא שולל את ההרגש ברוחניות, והעקר הוא מפני הקרירות של הנפש הבהמית, די עצם קאלטקייט שלו אין [=עצם הקרירות שלו ב]ענינים רוחניים מפני שהוא בהמי בעצם מהותו, דשמו מוכיח עליו נפש הבהמי, כל חיותו והרגשותו הוא רק בענינים בהמיים, וכמו שאנו רואין במוחש, דיש אנשים פאלו אשר לבד זאת שהם ריקים מחכמה תורה ומדות ישרות הנה מעשיהם כמעשה בהמה ממש, שדורסים ומלעיגים רחמנא לצלן מענינים הרוחניים אשר אין להם שום משג כלל, והרי הם כבהמה ממש, ההולכת ודורסת מבלי הבחן כלל אם הוא עפר ועץ או גוף אדם, שהוא מפני העדר ההרגש, דבהמה הרי אין לה דעת, כמו כן ישנם אנשים פאלו שהם כבהמה ממש, ולועגים על התורה ומצוות (ומהם הבוחרים להם דרכים שונים, מצוה זו הם מקימים, ובזה אינם רוצים לקימה כו'), והדומה, דכל זה הוא בא מהעזות והקרירות דנפש הבהמית, אשר זה הוא הסבה והגורם מה שאדם בא לידי עברה רחמנא לצלן, שהוא רוח שטות דסטרא אחרא והפסוי דנפש הבהמית, שהם מעלימים ומסתירים על אור האמת עד שנעשה היפך הכוונה העליונה, דכוונה העליונה שנברא העולם בכדי לבררו ולעשותו כלי לאלקות, ועל ידי פסוי הנפש הבהמית הנה בא ההיפך ממש, שהעולם לא די שאינו מתברר ומזדכך, הנה עוד מעלים ומסתיר על אור האמת, וזהו הרוח שטות שמכסה על האמת.

קצור. יבאר דרוח שטות, תקף התאנה ונפש הבהמית בכלל, מכסים על האמת וגורמים העדר הרגש האלקות ועלוי המצוות, ופחיתות הרחוק מהם.

ד) אמנם זה שהנפש הבהמית מכסה על הנפש האלקית, והינו הרוח שטות, שמכסה ומעלים על אור האמת והגלוי, והינו דאס וואס וועלט איז מעלים אויף אלקות [=מה שהעולם מעלים על אלקות], הוא רק על המדות דנפש האלקית, אבל לא על העצמות דנפש האלקית. דהנה פתיב "יעקב חבל נחלתו", התקשרות הנשמה באלקות הוא

חבל²² השזור מתרני"ג [מ613-] נימין, דהחבל הוא הנשמה עצמה, דנשמתו של אדם הוא החבל המקשרו באלקות, ולזאת הנשמה עצמה שזורה מתרני"ג נימין, וכדאיתא בספר של בינונים [=ספר התניא] פֶּרֶק נא, דהנשמה כלולה מתרני"ג כחות, וטעם הדבר הוא, דאמרו רז"ל (סנהדרין פֶּרֶק ד משנה ה) "חֵיב אָדָם לומר בשבילי נברא העולם", דעולם הוא מלשון העלם, דכל אחד ואחד חֵיב לומר דהעלם וצמצום הראשון נברא בשבילי, בכדי לבררו ולזככו, והאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרני"ג, דלכן כל המדרגות בהשתלשלותם הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש גם כן תרני"ג כחות, שבהם תלויים התרני"ג מצוות, וחבל זה דנשמה הרי מתקשר באלקות, וכמו החבל שראשו אחד קשור למעלה, וראשו השני קשור למטה, הרי על ידי זה נעשה ההתקשרות להיות לאחדים, הנה כמו כן הוא גם כן בחבל דנשמה, שראשו האחד קשור למעלה, והוא התקשרות אות ה' תפאה [=תחתונה (אחרונה של שם הוי')] בהג' אותיות יה"ו, וראשו אחד קשור למטה, והוא בהארת הנשמה המתלבשת בגוף האדם להחיותו, וזהו "יעלב חבל נחלתו", דגם במדרגות הנמוכות שהם בבחינת עקבים, הנה על ידי חבל דנשמה הרי הם קשורים בהעצמות, וכביכול שהם (נשמות ישראל) נחלתו של מעלה, ועל ידי זה הם קשורים בתכלית ההתקשרות. והנה ענין הפפירה רחמנא לצלן או עברה שהיא בכרת חס ושלום, הלא הם נוגעים לעצם ההתקשרות, הינו בכללות ההתקשרות, שהם עצם הנשמה ועצם הנפש, ועל דרך דכתיב "פי עונתיכם היו מבדלים בינכם לבין אלקיכם", דאלקיכם פרוש אלקה שלכם, והינו האלקות שבנשמה, וענינים אלו הרי הם נוגעים בכללות ההתקשרות, וידוע²³ דעל עצם הנשמה הרי אין שום דבר המעלים ומסתיר, ולזאת פאשר בא איזה דבר הנוגע בכללות התקשרות נפשו, שיכול להיות נפרד על ידי זה מאלקות חס ושלום, וכנ"ל דאיש ישראל אינו רוצה בשום אפן ואינו יכול חס ושלום להפרד מאלקות ולכן נרגש אצלו דבר זה, אבל בשארי עברות חס ושלום שאינם בכרת הרי הם נימין פרטיים, ולכן אינם נרגשים אצלו כל כך. והגם דבעברו על אחת ממצוות הוי' אשר צוה לעשותן ואינו עושה, או שעושה אחת ממצוות הוי' אשר צוה הוי' לבלתי לעשותן, הרי על ידי זה נפסק הנימא פרטית (דבפרט זה הרי הוא כל העצמות של הפרט הזה), ועוד יותר שפועל חלישות בכללות החבל, ובכל זה הנה להיותם רק נימין פרטיים הרי אינו נרגש אצלו כל כך, והינו שבזה הנה המדות דנפש הבחמית מעלימים ומסתירים על המדות דנפש האלקית, והינו שאינו נרגש אצלו האור והחיות האלקי, וזהו הסבה שבא לידי עברה רחמנא לצלן, והינו הרוח שטות דסטרא אחרא שמכסה ומעלים על אור האמת, שאינו נרגש אצלו האור האלקי, וכה הנה יורד רחמנא לצלן מדחי אל דחי עד שבא לעשות דבר אסור רחמנא לצלן, והוא מצד הרוח שטות כנ"ל.

קצור. ימשיך דרוח שטות מכסה רק על מדות דנפש האלקית ולא על עצמה ועצם ההתקשרות.

23) ראה תניא פרק יט. קונטרס העבודה פרק ה.

22) ראה אגרת התשובה פרק ה, ו.

ה) והנה כשם שיש הטִיָּה לַמַּטָּה מן הדעת שֶׁהוּא נִקְרָא בְּשֵׁם שְׁטוּת דְקַלְפָּה, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנוּ הַטִּיָּה לַמַּעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוּת דְקַדְשָׁה. וְהַעֲנִין הוּא, דְהֵנָּה אָמְרוּ רַז"ל (כתבוּת יז עמוד א) "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוּדָא בְּרַבִּי אֵילְעָאִי, שֶׁהָיָה נוֹטֵל בַּד שֶׁל הַדָּס וּמִרְקָד לַפְּנֵי הַפְּלָה וְכוּ', רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד אֲתַלְת (שֶׁלש בְּדִין, זוּרְק אַחַת וּמִקְבֵּל אַחַת, רַש"י), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא מְכַסֵּף לָן סְבָא [=הִזְקֵן] (רַבְנּוּ) מְבִישׁ אוֹתָנּוּן] (שְׁמֻזְזָל בְּכַבּוּד תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוּת רֵאשׁ בְּעַצְמוֹ, רַש"י), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיה לְכֻלָּא עֲלָמָא וְכוּ' [=כְּשֶׁנִּפְטַר מִן הָעוֹלָם, הִפְסִיק עֲמוּד אֵשׁ בֵּינוּ וּבֵין כָּל הָעוֹלָם], אָמַר רַבִּי זִירָא אֲהֵנִי לִיה שׁוֹטִיָּה לְסָבָא [=הוֹעִיל לוֹ הַשׁוֹט לְזִקְנָן] (שׁוֹט שֶׁל הַדָּס שֶׁהָיָה מִרְקָד בּוֹ, רַש"י) וְאָמְרִי לִיה שְׁטוּתִיָּה לְסָבָא (שֶׁהָיָה מִתְנַהֵג כְּשׁוֹטָה, רַש"י), וְאָמְרִי לִיה שִׁיטְתִּיָּה לְסָבָא" (שִׁיטְתוֹ וּמְנַהֵגוֹ, רַש"י), דְשְׁטוּת זוּ הָרִי הִיא לַמַּעְלָה מִן הַדַּעַת, שֶׁהוּא מְדַרְגָּה גְבוּהָה וְנִפְלְאָה בְּמָאד מְאֹד, דְאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זְכוּ הָרִי שְׂכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, דְאִישׁ הוּא אֵשׁ י' וְאִשָּׁה הוּא אֵשׁ ה', וְכַאֲשֶׁר זְכוּ אִזּוּ הָרִי הֵם י"ה כו', (וּבָא בְּגִלּוּי בְּנִין עָדִי עַד כו'), אִם כֵּן הָרִי זֶה מְדַרְגָּה גְבוּהָה, לְכֵן בְּשָׂבִיל זֶה זְכָה לְגִלּוּיִים נְעִלִים בְּיֹתֵר דְאֶפְסִיק עֲמוּדָא דְנוּרָא כו', שְׁזָהוּ בְּחִינַת גְלוּי אֹר בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ כו'. וּבְאֹר הָעֲנִין הוּא, דְהֵנָּה אֹר אֵין סוּף הָרִי לִית מִחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלָל (=אֵין מִחְשָׁבָה תּוֹפְסַת (מְשִׁיגָה) בּוֹ כָּלָל), וְהוּא לַמַּעְלָה מִגְּדָר הַשְּׂגָה, דְכָל הַשְּׂגָה הֵנָּה גַם הַיֹּתֵר נְעִלִית הָרִי הוּא בְּגָדָר הַשְּׂגָה עַל כָּל פְּנִים, אֲבָל מָה שְׂאִינוּ בְּגָדָר הַשְּׂגָה הָרִי אֵי אֶפְשָׁר שִׁיתְּפֵס בְּהַשְּׂגָה כָּלָל, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בֵּינוּנִים פְּרָק יח, וְלִגְבֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא לַמַּעְלָה מִן הַשְּׂכָל וְהַדַּעַת וְלִית מִחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתְיִים אֶצְלוֹ יִתְבָּרַךְ, כְּדָכְתִּיב "וְאֲנִי בְעַר וְלֹא אֲדַע בְּהִמּוֹת הַיִּתִּי עִמָּךְ, וְאֲנִי תְּמִיד עִמָּךְ" וְגו', כְּלוּמַר שְׂבֻזָּה שְׂאֲנִי בְעַר וּבְהִמּוֹת אֲנִי תְּמִיד עִמָּךְ, דְּבִכְדִּי לְהַגִּיעַ לְעַצְמוֹ יִתְבָּרַךְ הוּא עַל יְדֵי בְטוּל הַרְצוֹן שֶׁלַּמַּעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְלִכֵּן נִקְרָאת בְּחִינָה וּמְדַרְגָּה זוּ בְּשֵׁם שְׁטוּת. וְזָהוּ גַם כֵּן מָה שֶׁהִנְבִּיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב "מְדוּעַ בָּא הַמְּשֻׁעַ הַזֶּה", דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגַלּוֹת הַנְּבוּאָה הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּהַפְּשֻׁטַת הַגְּשָׁמִיּוֹת²⁴, וְהֵינּוּ הַפְּשֻׁטַת הַשְּׂכָל וְהַמְדוּת, וְלְהִיּוֹת בְּבַחֲינַת בְטוּל שֶׁלַּמַּעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת, דְזָהוּ גַם כֵּן עֲנִין הַפְּשֻׁטַת הַלְבוּשִׁים בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּשָׂאוֹל "וַיִּפְשֹׁט גַם הוּא אֶת בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא", דְהַלְבוּשִׁים הֵם בָּאִים מִצַּד חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, דְקִדְּם הַחֲטָא כְּתִיב "וַיְהִי שְׁנִיָּהֶם עֲרוּמִים כּו' וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ", וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדַּשׁ עֲנִין הַלְבוּשִׁים, וְיָדוּעַ דְעַקֵּר הַחֲטָא הוּא הַהֲרַגְשׁ הַמְעַרְב בְּטוּב וְרַע, וְכְתִיב "וַיִּדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם", שְׁנִתְחַדַּשׁ בְּהֵם הַהֲרַגְשׁ הַמְעַרְב בְּטוּב וְרַע, שְׁזָהוּ גַם כֵּן עֲנִין הַלְבוּשִׁים, הַהֲרַגְשׁ הַמְעַרְב בְּטוּב וְרַע, וּבְשֶׁרְשׁוֹ הוּא הַהֲרַגְשׁ הַשְּׂכָל וְהַמְדוּת, וְלִכֵּן בְּעַת הַנְּבוּאָה הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַפְּשֻׁטַת הַלְבוּשִׁים שֶׁהוּא עֲנִין הַפְּשֻׁטַת הַהֲרַגְשׁ דְשֶׁכָּל וּמְדוּת, וְהֵינּוּ לְהִיּוֹת בְּבַחֲינַת בְטוּל הַפְּחוֹת וְהַחוּשִׁים, וְכִמְבָאָר בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה, "מִיְסוּדֵי הַדַּת לִידַע שֶׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ מְנַבֵּא בְּנֵי אָדָם, וְהַנְּבוּאָה חָלָה עַל חֲכָם וְגַבּוּר הַמְתַּגְבֵּר"

סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד
סעיף ה.

24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים

על יצרו, ואין יצרו מתגבר עליו בשום דבר", וכמבאר שם בארפה, ולכן נקראת בחינה זו שטות, שזהו ההטיה למעלה מן הדעת וההשגה, ולהיות שהעבודה במשכן ומקדש הוא לאהפכא חשוכא לנהורא, דהחשך עצמו יאיר, והינו דמהשטות דלעמת זה יהיה בבחינת שטות דקדשה, לכן היה המשכן מעצי שטים דוקא, והינו הלמעלה מן הדעת המתברר ונעשה מן הלמטה מן הדעת. וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד, וזה בא על ידי עבודת האדם בעבודת הבורים שלו, שפועל לאהפכא חשוכא לנהורא, והינו להפך את הלמטה מן הדעת דעולם (פון וועלט), שיהיה מזה למעלה מן הדעת, דישנם כמה דברים באדם שהוא נוהג ועושה פן וויילע אזוי טויט וועלט [=כי כך עושה "העולם"], והדברים האלה הם כמו חק שבלתי מזיזים אותו ממקומו לפי דכן הוא הנהגת העולם, וכמו בכמה עניני נמוס והדומה כו', הנה את זה צריכים להפכו אל הלמעלה מן הדעת בעבודה, וכמו על דרך משל זמני האכילה וזמני השנה, הנה מצד הרגש העולם הם קבועים בעתים וזמנים, וגם כשצריך להתעסק במשא ומתן, ומכל מקום הנה זמנים האלו על פי הרב בלתי ניזזים ובלתי נדחים כלל ועקר, וזמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ויש שהם נדחים חס ושלום לגמרי, הנה האדם אשר נותן איזה חשבון לנפשו, האם יש איזה חכמה בהנהגה כזו, דמי הוא היודע עתו וזמנו, וכדאיתא במדרש רבה²⁵ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצוה לביתי" כו', ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הפונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הנה זאת תהיה עבודתו להפך שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הנה "ושכנתי בתוכם", שיאיר לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות דנפש הבהמית און דעם קאך פון וועלט [=וההתלהבות של (עניני) העולם] אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין, שמאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. המשכן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעמת זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

בס"ד. מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט (מאמר ב), ה'תשכ"ח*

באתי לגני אחותי כלה¹, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בהמאמר דיום ההסתלקות ויום ההילולא שלו², דאיתא במדרש רבה (במקומו) לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, אלא שע"י הענינים הבלתי רצויים (מתחיל מחטא עה"ד) נסתלקה השכינה מלמטה למעלה עד רקיע השביעי, ואח"כ עמדו צדיקים (מתחיל מאברהם אבינו, אחד הי' אברהם³) והורידו את השכינה מלמעלה למטה, עד שבא משה שהוא השביעי (דכל השביעין חביבין⁴) והורידה למטה בארץ. דענין זה (ירידת והמשכת השכינה למטה בארץ) נעשה בעיקר ע"י המשכן⁵ שעשה משה כמ"ש⁶ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. וזהו⁷ שהמשכן הי' מעצי שטים, כי המשכת עיקר שכינה למטה היא ע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא, כמאמר⁸ כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, המשכת וגילוי עצמות אוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות [שלכן נקראת המשכה זו בשם אסתלק, לפי שהוא גילוי האור שבבחינת רוממות⁹], עיקר שכינה, ומכיון שהמשכה זו היא ע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא, לכן הי' המשכן מעצי שטים, שטים מלשון שטות¹⁰, היינו שטות דלעו"ז (אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות¹¹), וע"י העבודה דועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים¹², שמהפכים השטות דלעו"ז לשטות דקדושה (עצי שטים עומדים), עי"ז נעשה ושכנתי בתוכם, המשכת עיקר שכינה בתחתונים. (ב) וממשיך בהמאמר¹³, דזהו גם מה שאחת העבודות [ויש לומר, שפירוש "אחת העבודות" הוא העבודה המיוחדת והעיקרית¹⁴ שבמקדש] היא עבודת

(סה"מ באתי לגני ע' ל ואילך. סה"מ מלוקט ח"א ע' ד ואילך).
 (5) דאף שכבר במ"ת הי' "וריד ה' על הר סיני", אעפ"כ, הענין ד"הורידה למטה בארץ" הי' (בעיקר) במשכן, לאחרי מ"ת – ראה סה"מ תרמ"ד ע' רכב.

(6) תרומה כה, ח.

(7) בהבא להלן ראה בהמשך פ"ג ואילך.

(8) ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מזח"ב קכה, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (9) תו"א שם.

(10) ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר"פ בלק. במדב"ר פ"כ, כב. תנחומא בלק טז.

(11) סוטה ג, א. וראה מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תרמה. וש"נ.

(12) תרומה כו, טו.

(13) פרק ב.

(14) ולהעיר מתוד"ה עד אחת – מנחות יח, א.

(* יצא לאור בקונטרס יו"ד שבט – תשמ"ח, "לקראת יו"ד שבט, "העשירי יהי' קודש", יום ההסתלקות - הילולא של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע . . . ט' שבט תשמ"ח. שנת הקהל").

"המשך באתי לגני הישי"ת, המאמר שניתן ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ללמוד אותו ביום יו"ד שבט הישי"ת, יום ההסתלקות, מכיל עשרים פרקים, ובכל שנה ושנה נוהג כ"ק אדמו"ר שליט"א לבאר במאמרו ד"ה באתי לגני – פרק אחד מהמשך. ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ח הנ"ל מיוסד בעיקרו על פרק חי מהמשך, ויוצא לאור לקראת יו"ד שבט שנה זו – בו לומדים פרק הנ"ל בפעם השני".

(1) שה"ש ה, א.

(2) ד"ה באתי לגני הישי"ת (נדפס בסה"מ ה'תשי"ע ע' 111 ואילך), שניתן על ידי בעל המאמר ליו"ד שבט הישי"ת, יום ההסתלקות.

(3) יחזקאל לג, כד.

(4) ויק"ר פכ"ט, יא. וראה ד"ה באתי לגני ה'תשי"א ספ"ב ואילך

(א) והמשכו: ד"ה היושבת בגנים, מאמר לפורים (פרקים יא-טו). וסיום המשך (פרקים טז-כ) ליום ב' ניסן.
 (ב) שכמה נוהגים ללמוד פרק מעשרים הפרקים עה"ס (גם) דשנה אחר שנה. ולאחרי שנשלמו עשרים השנים הראשונות (ה'תשי"א-ה'תשל"ג), מתחילים גם המנין דעשרים שנים השניות, בעשרים פרקים אלו, כל שנה פרק אחד.

הקרבנות¹⁵, כי עבודת הקרבנות היא שלוקחים בהמה (שחיותה הוא מקליפת נוגה¹⁶) ועושים אותה קרבן להוי', ובפרט לפי פירוש אדמו"ר הזקן¹⁷ עה"פ¹⁸ אדם כי יקריב מכם גו', דמ"ש אדם כי יקריב מכם (ולא אדם מכם כי יקריב) הוא לרמז שהקרבן צריך להיות (לא רק מן הבהמה כפשוטה, אלא גם) מכם, פון איך אליין, מן הבהמה שבלבו של אדם, דכשעושה מהבהמה שבו (נפש הבהמית) קרבן להוי', הו"ע אתכפיא ואתהפכא. וע"י שמהפך את הבהמה [הבהמה כפשוטה, והבהמה שבלבו] לקדושה, הנה זה מגיע בעצמות אוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות (עיקר שכינה), דרזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס¹⁹, ואור זה נמשך למטה. דבקרבנות כתיב²⁰ ריח ניחוח, ריח הוא ההעלאה למעלה וניחוח (מלשון חות דרגא²¹) הוא ההמשכה למטה²², דע"י שריח הקרבנות עולה למעלה עד רזא דא"ס, הנה משם נמשך אח"כ למטה, באתי לגני לגנוני, המשכת עיקר שכינה בתחתונים.

ויש לומר, דזה שמבאר בהמאמר (ובארוכה) בענין הקרבנות, אף שע"י עשיית המשכן נעשה כבר (לכאורה) ושכנתי בתוכם, הוא, לפי שהמשכת עיקר שכינה למטה היא בעיקר ע"י העבודה בהמשכן לאחר הקמתו²³. דהגם שההמשכה שהיתה בעת שהוקם המשכן ע"י משה היא המשכה נעלית ביותר, מ"מ, ההמשכה שע"י עבודת הקרבנות (דישראל²⁴) היא נעלית עוד יותר. ויש לומר, דזהו גם מה שמביא בתחלת המאמר הפסוק²⁵ צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עלי', ומבאר שצדיקים הם משכינים (ממשיכים²⁶) בחי' שוכן עד²⁷ מרום וקדוש²⁸ שיהי' בגילוי למטה, שמרמז בזה, דהמשכת השכינה למטה היא לא רק ע"י שבעה הצדיקים שמאברהם עד משה, אלא גם ע"י צדיקים סתם, שבזה נכללים כאו"א מישראל, ועמך כולם צדיקים²⁹. דלאחרי ההמשכה שע"י שבעה הצדיקים, ובפרט ע"י משה שעל ידו נמשכה השכינה למטה בארץ, הנה עי"ז ניתן הכח לכאו"א מישראל להמשיך עוד יותר, ועי"ז דוקא נשלמת הכוונה דדירה לו ית' בתחתונים³⁰, שעוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו³¹ נעשה דירה לו ית', לו לעצמותו³².

(24) ולהעיר שהמשכן נק' מעשה משה (סוטה ט, א. שמו"ר פל"ה, ג), אבל למעליותא – ואדרבא כל המשכן כולו הי' מנדבות בני".

(25) תהלים לז, כט.

(26) ראה מ"כ ומהרז"ו לבמדב"ר פ"ג, ב. מהרז"ו לב"ר פ"ט, ד. (27) בענין עד – ראה זח"ב ר"פ וארא ובביאורו"ז שם. לקו"ת פקודי ד, סע"ד ואילך. ז, ב-ג. וראה ביאורו"ז להצ"צ שם (ע' קצג) שעד הוא בחינת מלכות, שהיא השכינה (תניא פנ"ב. ובכ"מ) וזהו שוכן עד. . עיקר שכינה בתחתונים. וראה מהרז"ו לבמדב"ר שם. (28) כ"ה בהמשך ההלולא. והוא ע"פ נוסח התפלה. ובשהש"ר כאן: שוכן עד וקדוש שמו (ישעי' נז, טו).

(29) ישעי' ס, כא.

(30) ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפל"ו.

(31) תניא שם.

(32) ד"ה מי יתנן תקס"ה (סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. ועם הגהות – באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תרעט ואילך). אוה"ת בלק

(15) שהרי ענינו של ביהמ"ק הוא – "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (רמב"ם ריש הל' בית הבחירה). וראה בהמשך רפ"ג: עיקר העבודה במשכן ומקדש. . עבודת הקרבנות.

(16) תניא פ"ז בתחלתו. שם רפל"ז. ובכ"מ.

(17) סה"מ קונטרסים ח"ב תנ, סע"א ואילך. "היום יום" יב אדר שני. וראה גם לקו"ת ויקרא (ד"ה אדם כי יקריב) ב, ג. קונטרס לימוד החסידות פ"ב. ובכ"מ.

(18) ויקרא א, ב.

(19) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב. – הובא בהמשך להלן פ"ח.

(20) ויקרא שם, ט. ועוד.

(21) ע"פ ל' חז"ל – יבמות סג, א. וראה ספר הבהיר סי' מו (קט): ואין ניחוח אלא ירידה דכתיב (שמיני ט, כב) וירד ומתרגמין ונחית כו'. וראה גם בחי' עה"פ ויקרא א, ט.

(22) לקו"ת פינחס עו, א. דרושים לשמע"צ צב, ד. ובכ"מ.

(23) כמובן גם מזה שכל ענין עשיית המקדש הוא שיהי' בית מוכן להקריב בו הקרבנות (רמב"ם שבעה"ע 15).

וזוהו שממשיך בהמאמר³³ דישראל נק' בשם צבאות הוי'³⁴, ומבאר דצבא הוא (גם) מלשון צביון³⁵, דענין הצביון (יופי) דישראל הוא שיש בהם סוגים שונים, מארי תורה וכו'³⁶ עד לאנשים פשוטים נכולל גם אלו שעליהם אמרו³⁷ שהם מלאים מצוות כרימון], דכל אחד מישראל הוא חייל בצבאות ה' (צבא מלשון חיל), שיוצא למלחמה, לכבוש את העולם ולעשותו לדירה לו ית'.

ג) והנה כמו שמלחמה כפשוטה קשורה עם מס"נ, עד"ז הוא גם במלחמה זו, שבכדי ללחום נגד השטות דלעו"ז צריכה להיות העבודה שלמעלה ממדידה והגבלה, שטות דקדושה שלמעלה מטעם ודעת, דבכללות הו"ע המס"נ שלמעלה מהשכל. נויש לקשר זה גם עם עבודת הקרבנות כפשוטה, ע"פ מ"ש הרמב"ן³⁸ שבעת הקרבת הקרבן צריך בעל הקרבן לחשוב שחטא לאלקיו בגופו ובנפשו וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו' דמו (דהקרבן) תחת דמו נפש תחת נפש כו', שהו"ע של מס"נ].

וממשיך בהמאמר³⁹, דכמו שבמלחמה בגשמיות, בכדי לנצח את המלחמה מבזבזים כל האוצרות⁴⁰, דהגם שע"ד הרגיל הנה לא רק שאין משתמשים בהם (אפילו לצורך גדול) אלא יתירה מזו שהם כמוסים וחתומים מעין כל רואה, ומ"מ בכדי לנצח את המנגד מבזבזים כל האוצרות, דלא רק משתמשים בהאוצרות אלא שגם מבזבזים אותם, דבזבז הוא למעלה מחשבון מדידה והגבלה, והטעם לזה הוא כי הנצח מושרש בעצם הנפש דשם (בעצם הנפש) אין שייך שום חשבונות, עד"ז הוא גם למעלה, דשרש הנצח הוא בפנימיות הכתר, ולכן, בכדי שהצבאות ה' ינצחו את המלחמה, נותנים להם, ובאופן דבזבז, בחי' האוצר שלמעלה (שלמעלה מאור וגילוי), שעליו נאמר עין לא ראתה⁴¹ בכדי לנצח את המלחמה ולעשות את העולם דירה לו ית'.

ויש לומר, דזה שמבאר בהמאמר שהטעם על זה הוא לפי דשרש הנצח הוא בפנימיות הכתר, הוא בעיקר על זה שנתנית האוצר היא באופן דבזבז. דזה שנותנים האוצר בכדי לעשות את העולם לדירה לו ית', יש לומר, שזהו מפני שהכוונה דדירה בתחתונים היא בעצמותו ית', כמאמר רבינו הזקן⁴² בדיוק לשון רז"ל³⁰ נתאוה כו' דירה בתחתונים, דענין "נתאוה" הוא למעלה מהטעם, לכן, הנתינת כח להשלים כוונה זו היא מעצמותו ית', בחי' אוצר שלמעלה מאור וגילוי. והטעם דשרש הנצח הוא בפנימיות הכתר, הוא

(38) עה"פ ויקרא א, ט.

(39) פרק יא.

(40) וראה גם ד"ה צדקת פרונו בתו"ח שמות (שכב, א ואילך

[בהוצאה החדשה – בשלח ח"א רכא, ב ואילך]). אוה"ת בשלח ס"ב (ע' תערב). ד"ה הנ"ל תרפ"ט ס"ו (סה"מ קונטרסים ח"א לו, ב. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 121 ואילך).

(41) ישע"י סד, ג. ברכות לד, ב. וראה ספר הערכים-חב"ד כרך

ב ערך אוצר העליון ס"א סוסק"א (ע' ת). וש"נ.

(42) הובא באוה"ת בלק ע' תקצז. המשך תרס"ו ס"ע ז.

ובכ"מ.

ע' תקצז. סה"מ תרס"ב ע' שלח. תרע"ח ע' קצג. המשך תרס"ו ס"ע ג. שם ע' תמה. סה"מ תרצ"ט ע' 84. ובכ"מ.

(33) פרק י.

(34) וכמ"ש (בא יב, מא) ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות הוי' מארץ מצרים.

(35) וכרדו"ל (ר"ה יא, א): כל מעשה בראשית כו' לצביון נבראו, שנא' (בראשית ב, א) ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, אל תקרי צבאם אלא צביונם.

(36) תקו"ז בהקדמה (א, ב).

(37) עירובין יט, א. חגיגה בסופה.

(בעיקר) על זה שנתנית האוצר הוא באופן דבזבוז. ויש להוסיף, דנתינת האוצר באופן של זבזבוז להצבאות הוי' לנצח את המלחמה הוא לא רק מצד מלמעלה (לפי דשרש הנצח הוא בפנימיות הכתר), אלא שזה שייך גם להצבאות הוי'. דמכיון שעבודה שלהם היא באופן דבזבוז (למעלה מחשבונות), שטות דקדושה שלמעלה מטו"ד, לכן הם מתאימים וכלים שיומשך להם האוצר שלמעלה באופן דבזבוז.

ד) וממשיך בהמאמר בפרק ח"י (הפרק השייך לשנה זו⁴³), דביאור הענין (שרש הנצח הוא בפנימיות הכתר) יובן ע"פ מ"ש⁴⁴ וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם. דזה שנצח ישראל לא ינחם הוא לפי ששרש הנצח הוא בבחינת לא אדם (פנימיות הכתר), ובבחינת לא אדם אין שייך ניהומין וחרטה. והענין הוא, דפסוק זה (וגם נצח ישראל גוי' לא ינחם גוי') הוא מענה שמואל לשאול על בקשתו שתחזור לו המלוכה, דלאחרי שהקב"ה נתן את המלוכה לדוד ("ונתנה לרעך הטוב ממך"⁴⁵) אין שייך דיחזור בו ויטול ממנו המלוכה, כי לא אדם הוא להנחם. ומדייק בזה אדמו"ר הזקן בתורה אור⁴⁶, הרי מזה גופא שבתחילה ניתנה המלוכה לשאול, וכשחטא ניטלה ממנו המלוכה, מוכח, שגם למעלה שייך נחמה, וכמפורש בקרא⁴⁷ נחמתי כי המלכתי את שאול למלך גוי', ומהו אומרו (בנוגע למלכות דוד) כי לא אדם הוא להנחם. ונקודת הביאור בזה, דכוונת הכתוב בכי לא אדם הוא גוי' היא לא רק שהקב"ה אינו כמו אדם התחתון להבדיל, כי אם, בעיקר, שאינו גם בגדר ציור אדם העליון. וזהו שבמלכות שאול כתיב⁴⁷ נחמתי כי המלכתי את שאול למלך גוי' ובנוגע למלכות דוד כתיב כי לא אדם הוא להנחם, כי המלוכה דשאול היתה מבחי' אדם, דבבחינה זו שייך נחמה, משא"כ המלוכה דדוד היא מבחי' לא אדם, דבבחינה זו אין שייך נחמה ושינוי, כמבואר בתו"א.

ויש להוסיף, דמ"ש כי לא אדם הוא, אדם סתם (אף שכוונת הכתוב שאינו בגדר ציור אדם העליון), הוא לפי שאמיתית ועיקר ענין אדם הוא באדם העליון, וזה שהאדם שלמטה נקרא בשם אדם הוא (על שם אדמה לעליון⁴⁸) מפני שהוא דומה לאדם העליון, ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם⁴⁹. ויתירה מזו, שגם האדם שעל הכסא הוא רק "כמראה אדם" (בכ"ף הדמיון) ולא אדם עצמו, כי אמיתית ועיקר ענין אדם הוא באצילות. משא"כ האדם שעל הכסא שבבריאה (כסא הכבוד הוא בבריאה⁵⁰) הוא רק דמות כמראה אדם⁵¹. ובפרטיות יותר, גם באצילות ישנם שני ענינים אלה. אדם הוא ז"א דאצילות, ומלכות

(ב). של"ה ג, א. כ. ב. שא, ב. ובכ"מ. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' קכב. וש"נ.

(49) יחזקאל א, כו.

(50) ע"ח שער מו (שער כסא הכבוד). תניא פל"ט. לקו"ת

האוינו עד, ד. ובכ"מ.

(51) שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"ב חינוך פי"ח (לד, סע"א

ואילך). וראה ספר הערכים-חב"ד ערך אדם העליון ס"א

(וב"מילואים" שם). וש"נ.

(43) תשכ"ח (שנת אמירת מאמר זה) – שנה הי"ח ללימוד ההמשך. ושנה זו (תשמ"ח) היא שנה הי"ח ללימוד ההמשך בפעם השני. – ראה ב"פתח דבר" להמאמר (לעיל ע' ו ובשוה"ג ב).

(44) שמואל-א טו, כט.

(45) שם, כח.

(46) יתרו עב, ג.

(47) ש"א שם, יא.

(48) עש"מ (לרמ"ע מפאנו) מאמר אם כל חי ח"ב סל"ג (קצג,

דאצילות היא "כמראה אדם"⁵². ולמעלה יותר, גם ז"א הוא רק "כמראה אדם" ואדם ממש הוא באריך⁵³. וזהו כי לא אדם הוא להנחם, אדם סתם קאי על האדם העליון (עד לאדם דאריך), ולא אדם הוא עתיק, דבבחינת עתיק אין שייך נחמה וחרטה.

(ה) והנה הטעם על זה שבאדם שייך נחמה, מבאר בהמאמר, דאדם הוא מוחין ומדות. ומבאר, דזה שאדם הוא מוחין ומדות, הכוונה בזה היא שהמדות (שבו) הם ע"פ שכל והשכל (שבו) שייך למדות. ויש לומר, דמ"ש בהמאמר שאדם הוא מוחין ומדות ושהמוחין והמדות שבו שייכים זל"ז, הוא לא רק בכדי לבאר הטעם על זה שבאדם שייך נחמה (כדלקמן), אלא גם בכדי לבאר גודל העילוי דאדם [דזה שאדם הוא מוחין ומדות ושהמוחין והמדות שבו שייכים זל"ז הוא מצד גודל העילוי שלו, כדלקמן], שע"ז יובן יותר גודל העילוי דבחי' לא אדם, שהוא למעלה גם מהעילוי דאדם.

ויובן זה ע"פ הידוע⁵⁴ שהאדם כלול מכל המדריגות. דנוסף לזה שהוא כלול מכל המדות, כמ"ש הרמב"ם⁵⁵ דהבע"ח והאילנות יש להם פעל חד בלבד או ב' פעלים אבל האדם יעשה מעשים רבים משתנים זה מזה, היינו דכל הנבראים, יש לכל אחד מהם מדה מיוחדת (נשר רחמני והעורב אכזרי⁵⁶, וכן במלאכים, מיכאל באהבה וגבריאל ביראה), והאדם כלול מכל המדות [דהתכללות זו שבאדם היא זה שהוא כלול מכל הענינים במדריגה אחת, מדות], הנה נוסף לזה הוא כלול גם מכל המדריגות, מדרגא הכי עליונה עד דרגא הכי תחתונה, כדאיתא במדרש⁵⁷ שהאדם נברא מן העליונים ומן התחתונים. וזהו שאדם הוא מוחין ומדות, דטבע המוחין הוא עלי' למעלה וטבע המדות הוא ירידה למטה, וכיון שהאדם כלול מן העליונים ומן התחתונים (משניהם יחד), לכן, מוחין בפ"ע או מדות בפ"ע אינם ענין אדם, וענין האדם הוא מוחין ומדות. וזהו⁵⁸ גם הטעם על זה שהמדות דאדם הם ע"פ שכל והשכל דאדם שייך למדות (אף ששכל ומדות הם שני ענינים שונים וגם הפכים), כי כל ענין שבו, הן השכל והן המדות, הוא מצד נקודת השלימות שלו שכוללת את שניהם, ולכן הם שייכים זל"ז. וזהו מ"ש בהמאמר שאדם הוא מוחין ומדות וכו', כי בזה ניכר גודל העילוי דאדם, נקודת השלימות דעליונים ותחתונים.

(ו) **והנה** בתורה אור שם⁵⁹ (במאמר שמבאר הענין דלא אדם הוא להנחם) מבאר דענין אדם הוא ג' קוין. דגם ענין זה שבאדם (שהוא בציור דג' קוין) מורה על גודל מעלתו. וכמבואר במק"א⁶⁰ דעיקר החילוק בין תוהו לתיקון הוא, דבתוהו היו הספירות בבחי' ב' קוין (ימין ושמאל), ובתיקון הם בבחי' ג' קוין (ימין שמאל ואמצע). ומעלת התיקון שיש

(ב). תנחומא עקב ב. וראה גם ספרי ופרש"י עה"פ האזינו לב,

יא.

(57) ב"ר פ"ח, יא. ועוד.

(58) ראה ע"ד"ז לקו"ת אמור שם. סה"מ תרצ"ט ע' 180.

ה'תש"ב ע' 20.

(59) עא, ב ואילך. וראה שם עב, ד.

(60) תו"א וישלח כד, ד. תו"ח וישלח נא, ג ואילך. ובכ"מ.

(52) אוה"ת ואתחנן ס"ע פו.

(53) אוה"ת נח כרך ג תרטז, א. ואתחנן ע' פז. שה"ש כרך א

ע' שכג. וש"נ.

(54) ראה ספר הערכים-חב"ד ערך אדם ס"א (ע' כזו ואילך).

וש"נ.

(55) בהקדמתו לפיה"מ ד"ה אחרי כן ראה להסתפק, הובא

בלקו"ת אמור לו, ג.

(56) ירושלמי פאה פ"א ה"א (ג, סע"א). קידושין פ"א ה"ז (ז,

בו ג' קוין הוא (לא רק שנתוסף בו עוד קו, קו האמצעי, אלא גם) שע"י קו האמצעי נעשה חיבור והתכללות דב' הקוין ימין ושמאל. וזה שקו האמצעי מחבר ומייחד ב' הקוין חו"ג הוא⁶¹ לפי ששרשו הוא מאוא"ס שלימותא דכולא שכולל השלימות דב' הקוין. ונמצא, דגם זה שאדם הוא בציור ג' קוין מורה על השלימות דאדם⁶². וזה שמבאר בהמאמר דאדם הוא מוחין ומדות ולא הענין דג' קוין, יש לומר, דזה שמבאר כאן ענין אדם הוא (בעיקר) בכדי לבאר הטעם על זה שבאדם שייך נחמה וחרטה, דענין הנחמה וחרטה הוא שינוי והתהפכות, היינו, דלא רק שלפעמים הוא בקו החסד ולפעמים בקו הגבורה ולפעמים בקו הת"ת [ועד"ז שבאלף הראשון היתה ההנהגה ע"פ מדת החסד, באלף השני ע"פ מדת הגבורה, וכו'⁶³], כי אם, שבאותו הזמן והמצב משתנה מחסד לדין ומדין לחסד. ויתירה מזו, דהשינוי הוא באופן דנחומין וחרטה, דלא רק שמכאן ולהבא הנהגתו היא במדה אחרת (אף שגם עכשיו הוא אותו המעמד ומצב), אלא שהוא מתחרט על הנהגתו שלפני זה. ולכן מבאר בהמאמר דאדם הוא מוחין ומדות, ולא הענין דג' קוין, כי זה שנעשה שינוי המדות ובאופן דנחומין וחרטה הוא לפי שאדם הוא מוחין ומדות, והמדות שלו הם ע"פ השכל.

ז) והענין הוא דהנה כתיב⁶⁴ לפי שכלו יהולל איש, וידוע⁶⁵ דזה שהאדם נקרא בשם איש הוא מצד המדות שבו [דזהו החילוק בין התואר אדם להתואר איש, דמה שנקרא בשם אדם הוא מצד השכל שבו ומה שנקרא בשם איש הוא מצד המדות שבו], ופירוש לפי שכלו יהולל איש הוא דגם המדות שבאדם (איש) הם לפי שכלו. והיינו⁶⁶ דגם המדות טבעיות שבאדם, עם היות שעצם מציאותן הוא מצד הטבע [ודלא כהמדות שכליות שכל מציאותן הוא מצד השכל], הן מתעוררות ע"י השכל. דזהו מ"ש⁶⁷ אל ירך לבבכם אל תיראו גו', דלכאורה, הרי היראה במלחמה היא דבר טבעי ואיך שייך ציווי על זה אל תיראו, והביאור בזה, דמכיון שהתעוררות מדות הטבעיות הוא ע"י השכל, לכן, כשישים דעתו ומחשבתו בזה, לא ירך לבבו ולא ירא ויפחד כלל. וכמ"ש הרמב"ם⁶⁸ וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו גו', דגם יראה טבעית מתעוררת ופועלת כשמחשב ומהרהר בה. וכ"ה גם בנפש האלקית, דגם המדות טבעיות שלה, התעוררותן הוא ע"י השכל. דזהו מ"ש⁶⁹ ואהבת את ה' אלקיך, דהגם שכל אחד מישראל בטבעו אוהב את ה', וכתורת אדמו"ר הזקן⁷⁰ שכל אחד מישראל אינו רוצה בשום אופן ואינו יכול כלל להיות נפרד ח"ו מאלקות, מ"מ ישנו

(סה"מ ה'תש"ג ע' 77 ואילך).

(67) שופטים כ, ג.

(68) ה'ל' מלכים ספ"ז. וראה לקו"ת ואתחנן ו, ד. סה"מ

ה'תש"ג ע' 78.

(69) ואתחנן ו, ה.

(70) ראה גם בהמשך פ"ג. שם פ"ד. "היום יום" כה תמוז.

אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד. סה"מ תרפ"ד

ע' רטו. שם ע' רמג. ועוד.

(61) ראה אגה"ק ס"ב. לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.

(62) ואדרבא, מכיון שב' הקוין דחו"ג הם הפכים – הענין דג' קוין (התכללות חו"ג) היא שלימות נעלית יותר מזה שהאדם הוא מוחין ומדות.

(63) ראה רמב"ן ובחיי עה"פ בראשית ב, ג. תו"ח בראשית ח,

ד. ובכ"מ.

(64) משלי יב, ח.

(65) ד"ה חביב אדם ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 97).

(66) בהבא לקמן, ראה גם המשך ר"ה ה'תש"ג פכ"ט ואילך

ציווי על זה, כי אהבה טבעית התעוררותה היא ע"י התבוננות ועל זה הוא הציווי שיתבונן בדברים המעוררים את האהבה. וענין זה (דהתעוררות האהבה היא ע"י התבוננות) הוא לא רק מצד ההעלם וההסתר דנה"ב, אלא גם מצד נפש האלקית, כי המדות שבאדם, ומכ"ש נפש האלקית שבו, הם ע"פ שכל. ולאידך, גם לאחרי שנה"א נתלכשה בגוף ונה"ב, ע"י התבוננות וכו' בהכרח שהאהבה הטבעית דנפש האלקית תבוא בגילוי. דמזה גופא שכל אחד מישראל נצטווה לאהוב את ה' מוכח שזה תלוי בבחירתו. ואין לומר, דהציווי הוא רק על ההתבוננות, וכמ"ש אדה"ז⁷¹ שקיבל מהבעש"ט ש"מצות ואהבת היא לתקוע מחשבתו ודעתו. . בדברים המעוררים את האהבה, ומה שיבוא מזה אין זה מעיקר המצוה", שהרי פירוש הפשוט דואהבת הוא שיאהוב את ה'. ומזה מוכח, דכאו"א מישראל, כשיתבונן בזה (ויהי' לו גם השימת לב), בהכרח שסוף סוף יהי' לו אהבת ה'⁷². וזהו מ"ש בהמאמר, שבמדות שבאדם יכול להיות שינוי מחסד לדין ומדין לחסד, דמכיון שהמדות שבאדם הם ע"פ השכל, לכן, כששכלו מחייב באופן אחר, נעשה שינוי גם בהמדות.

(ח) וביאור הענין בפרטיות יותר, יובן ע"פ מ"ש אדמו"ר האמצעי בתורת חיים⁷³ דבמדות יש (בכללות) ג' מדריגות, עיבור יניקה ומוחין. דזהו שהמדות נק' בשם צומח [כידוע בענין דצח"מ שבאדם, דבחי' החי שבאדם הוא השכל, והמדות הם הצומח שבו⁷⁴], כי צמיחת והגדלת המדות הם באופן דשינוי מדרגא לדרגא, עיבור ואח"כ יניקה ואח"כ מוחין. בחי' עיבור היא המדות כמו שהן נעלמות עדיין בהשכל, דוגמת עובר שבבטן האם. ובחי' יניקה היא המדות כמו שהן נמשכות בלב, שגם אז הן גדילין מהמוחין, ואדרבא אז הוא עיקר ההגדלה שלהם. בדוגמת התינוק, שגם לאחרי שנולד ונעשה מציאות בפ"ע, הוא יונק מחלב אמו שע"ז נגדלים אבריו (ועד שעיקר הגדלת הולד הוא בזמן היניקה). ובחי' מוחין היא המדות כמו שהן בגדלות (בדוגמת הולד שלאחרי זמן היניקה), וגם מדות אלו מקבלות מהמוחין, מבחי' גדלות המוחין, כמבואר בתו"ח שם. ועפ"ז יובן הטעם על זה דכאשר השכל מחייב באופן אחר נעשה שינוי בהמדות (כמבואר לעיל מהמאמר דההילולא), דמכיון שגם לאחרי שהמדות נמשכו בלב ונעשו מציאות בפ"ע הם מקבלים מהשכל, בדוגמת התינוק, שגם לאחרי שנולד ויצא לאויר העולם, הוא יונק מחלב אמו [ולא עוד, אלא שאפילו המדות דגדלות מקבלים מהשכל], לכן, כשנעשה שינוי בהשכל, משתנים גם המדות.

(ט) וממשיך בהמאמר, דגם בשכל שייך ניחומין. ומביא דוגמא לזה מזה שבתחילה⁷⁵ כתיב וכל יצר מחשבות לבו רק רע גו' (ולכן) אמחה גו', ואח"כ⁷⁶ כתיב כי יצר לב האדם רע מנעוריו ו(לכן) לא אוסיף עוד להכות גו'. דאותה הסברה שהיתה בתחילה טעם המחייב נעשית טעם המזכה. ומבאר, דהשינוי שבשכל בא מצד הרצון. דכשנעשה שינוי בהרצון, משתנה גם השכל.

(74) תו"א בראשית ד, א. תו"ח בראשית כא, ד ואילך.

(75) בראשית ו, ה. ז.

(76) נח ה, כא.

(71) הובא בשני המאורות ח"ב רס"ב (ל, ב).

(72) ראה בארוכה סה"מ תש"א ע' 116 ובהערות שם.

(73) שמות קסא, ב ואילך.

והנה הטעם על זה (שע"י הרצון משתנה השכל) הוא, לפי שהשכל שייך תמיד (גם לאחרי שנמשך כבר מהרצון) להרצון, ולכן, כשנעשה השינוי בהרצון משתנה גם השכל. וע"ד שנת"ל בענין שכל ומדות. וצריך להבין, הרי הרצון והשכל הם שני ענינים שונים, דשכל הוא פנימי [דזה שמבואר לפעמים ששכל הוא בחי' מקיף, הכוונה בזה היא שאינו בבחי' הרגש פנימי כ"כ כמו המדות⁷⁷], ופעולתו בהמוח היא בדרך התלבשות, ועד שע"י ריבוי ההתעסקות במושכלות נעשה שינוי בהמוח שמתוספים בו חריצים⁷⁸, ועד"ז הוא בנוגע לפעולת השכל בהמדות שבלב, דזה שפועל בהמדות הוא ע"י שמתלבש בהם. משא"כ הרצון הוא מקיף שאינו בהתלבשות. דכמו"כ הוא גם בנוגע לפעולת הרצון על השכל [שע"י הרצון נעשה שינוי בשכל, שלכן אמרו⁷⁹ לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ] שאין זה בדרך התלבשות אלא בדרך סיבה. ועפ"ז צריך ביאור, דלכאורה בשכל ומדות, מכיון שבהמדות מלובש השכל, לכן גם לאחרי שנמשכו המדות מהשכל הן תלויות בהשכל, וכשנעשה שינוי בהשכל משתנים גם המדות. משא"כ ברצון ושכל, מכיון שהרצון הוא רק סיבה להמשכת וגילוי השכל, מהו הקשר דהשכל (לאחרי שנמשך כבר) עם הרצון, ועד שע"י שינוי הרצון ישתנה גם השכל.

יו"ד) ויובן זה בהקדים מה שמבאר הצ"צ בארוכה באוה"ת פ' נשא⁸⁰ ובקיצור בספר המצוות שלו מצות בנין מקדש⁸¹ עה"פ⁸² כל אשר חפץ הוי' עשה, דצריך להבין, הרי הנבראים נתהוו מעשר הספירות שלמטה מהכתר, ובפרטיות יותר מז' המדות, ולמה מייחס כל המעשים להרצון שהוא הכתר. ולכאורה יש להוסיף, דאין לומר דזה שנתהווה מהע"ס הוא פרטי הנבראים ומ"ש כל אשר חפץ הוי' עשה (כל דוקא) קאי על כללות הבריאה, שהרי גם כללות הבריאה התהוותה היא מהחכמה, כמבואר בכ"מ⁸³ עה"פ⁸⁴ כולם בחכמה עשית, דההתחלקות שבנבראים היא מצד הבינה, משא"כ ההתהוות שמצד החכמה היא בכללות (כולם בחכמה), ומהו אומרו כל אשר חפץ הוי' עשה דהבריאה היא מהרצון. ומבאר זה ע"פ משל מפעולת האדם⁸⁵, דהגם שכל פעולה באה מכח פרטי, הרי זה שהכחות פועלים הוא ע"י הרצון, ובלי רצון, לא תהי' שום פעולה. וכמו תנועת היד והרגל, דהגם שהתנועה גופא באה מכח התנועה שביד, מ"מ, בכדי שתהי' התנועה, הוא ע"י הרצון דוקא, ובלי הרצון תנוח היד כמו אבן דומם (אף שיש בה כח התנועה). ועד"ז הוא באדם העליון, דזה שנמשך מע"ס שפע להחיות העולמות הוא מצד הרצון, ולכן מתייחסים כל המעשים להרצון, כל אשר חפץ הוי' עשה. ויש לומר, דזה שכל המעשים מתייחסים להרצון, אף שהמעשים עצמם נמשכים מהע"ס והרצון הוא רק בכדי שהספירות ישפיעו, הוא (כדמשמע באוה"ת שם) מפני דזה שפעולת כחות הפנימיים היא ע"י הרצון הוא מפני שכחות הפנימיים

(77) סה"מ אעת"ר ע' קיב.

(78) ראה ד"ה שימני כחותם תר"צ (סה"מ קונטרסים ח"א צו,

א). ד"ה על ג"ד היתש"ד בתחלתו (סה"מ היתש"ד ע' 243).

(79) ע"ז יט, א.

(80) ע' רכט ואילך.

(81) פ"א (דרמ"צ פה, ריש ע"ב ואילך).

(82) תהלים קלה, ו.

(83) סה"מ היש"ת ס"ע 15 ואילך.

(84) תהלים קד, כד.

(85) ראה אוה"ת שם ע' רכח. וראה גם המשך תרס"ו ע' רעז-ח.

המשך תער"ב ח"א פנ"א (ע' צא).

הם רק זיו והארה מהנפש והרצון הוא מעצמות הנפש. ולכן מתייחסים המעשים להרצון, אף שהם נמשכים מכחות הפנימיים, כי הרצון הוא (כמו) העצם שלהם.

ועפ"ז יובן גם הקשר דהשכל (גם לאחרי שנמשך) עם הרצון, כי זה שע"י הרצון נעשה המשכת וגילוי השכל הוא מצד זה שהרצון הוא מעצמות הנפש, העצם דכל הכחות. דכמו"כ הוא גם בנוגע להסברא דכל יצר מחשבות לבו רק רע גו', דהשינוי שנעשה בסברא זו, שמקודם היתה טעם לחוב ואח"כ נעשית (סברא זו עצמה) טעם לזכות, הוא מצד השינוי כביכול שהי' בהרצון (כנ"ל בהמאמר דבעל ההילולא).

יא) והנה הסיבה לזה שנעשה שינוי בהרצון, מבאר בהמאמר, דלאחר שוירח הוי' את ריח הניחוח⁸⁶, דרזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס, אז נמשך רצון חדש. והענין הוא כמו שמבאר אדמו"ר מהר"ש בהמשך מים רבים⁸⁷, דריח מעורר את עצם הנפש. דזהו שהמתעלף ר"ל, כשנותנים לו להריח ריח חזק הוא מתעורר מהתעלפותו, כי ענין ההתעלפות הוא העדר התפשטות החיות, וע"י הריח חזק שמעורר את עצם הנפש, נמשך החיות מחדש (מעצם הנפש). ועד"ז יובן למעלה, דענין ויתעצב אל לבו⁸⁸ (היפך וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד⁸⁹) היא תנועה דסילוק (דוגמת ענין ההתעלפות), וע"י שהריח את ריח הניחוח דקרבנות, נח"ר לפני שאמרתי ונעשה רצוני⁹⁰ נמשך רצון חדש מהעצמות שלמעלה מבחי' גילוי.

יב) והנה הטעם על זה שגם ברצון (שלמעלה מהשכל) שייך ניחומין וחרטה (שינוי), הוא כי גם הרצון הוא בכלל ציור אדם, מוחין ומדות. דברצון יש המדות שבו והטעם שבו, טעם כמוס. ומכיון ששכל (גם טעם כמוס) הוא דבר שמתהפך [כמובן מהסברא דכל יצר מחשבות לבו רק רע גו' שאפשר להסבירה בשני אופנים הפכים, לחוב ולזכות], לכן, כשנעשה שינוי בטעם הכמוס, משתנה הרצון (מדות שברצון), בדוגמת השינוי בשכל הגלוי שע"י ז' משתנים המדות. דכ"ז הוא ברצון שיש בו טעם. משא"כ רצון שלמעלה מהטעם (שאינ לו גם טעם כמוס), אין שייך בו שינוי. וזהו מ"ש וגם נצח ישראל גו' לא ינחם כי לא אדם הוא להנחם, שהשרש דנצח ישראל הוא בהרצון שלמעלה מטעם, ולכן אין שייך בו נחמה.

יג) וביאור הענין (שהשרש דנצח ישראל הוא ברצון שלמעלה גם מטעם כמוס) בפרטיות יותר, יש להקדים מה שבדרושי אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע מבואר הענין דשני רצונות אלו (רצון שיש בו טעם ורצון שאין בו טעם) בשני אופנים. דלפעמים⁹¹ מבואר, שרצון שאין לו טעם כמוס הוא למעלה מרצון שיש לו טעם (כבהמאמר דההילולא), ולפעמים⁹² מבואר, דרצון שאין לו טעם הוא חיצוניות המקיף, והרצון שיש לו טעם הוא פנימיות המקיף (פנימיות הרצון). ונקודת הביאור בזה, דזה שמבואר לפעמים שרצון שיש לו טעם הוא למעלה מרצון שאין לו טעם, הכוונה ב"טעם" היא זה שנרגש בו פנימיות הכוונה, שהרצון

86) נח שם.

87) תרל"ו – פ"ו (ע' יא).

88) בראשית ו, ז.

89) שם א, לא.

90) פרש"י עה"פ ויקרא א, ט. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ

פינחס כח, ח. וראה גם פרש"י עה"פ תצוה כט, כה.

91) המשך תרס"ו ע' לה. המשך תער"ב ח"א פקצ"ג (ע' שצג).

92) סה"מ תרנ"ח ע' קלח.

הוא בישראל דוקא. דברצון שאין בו טעם, הכל שוין, איני יודע באיזה מהם חפץ⁹³, ורצון שיש בו טעם הוא שנרגש בו פנימיות הכוונה, שחפץ במעשיהם של צדיקים דוקא.

(יד) ויובן זה ע"פ תורת הרב המגיד⁹⁴ על מארוז"ל⁹⁵ תפילין דמארי⁹⁶ עלמא מה כתיב בהו כו' ומי⁹⁷ כעמך ישראל גו', דאיתא בכתבי האריזו"ל⁹⁸ תפילין נקראים מוחין, דפירוש מוחין (כאן) הוא תענוג. דהתענוג דישראל מזה שאנו דבוקים בו ית', ועד אשר וראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך⁹⁹, נקרא תפילין שלנו. והתענוג שלו ית' מזה שאנו דבוקים בו ית', ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, נקרא תפילין שלו. והנה תענוג זה (הן התענוג דהקב"ה והן התענוג דישראל) מזה שאנו דבוקים בו ית', הוא למעלה מהטעם. וכמובן מזה שתענוג זה נקרא בשם תפילין, דהוקשו כל המצוות לתפילין¹⁰⁰, דהרצון שבמצוות הוא רצון עצמי שלמעלה מהטעם. [דנוסף לזה שגם טעמי המצוות (כמו שהם לאמיתתם) הם למעלה מההבנה דשכל אנושי, וכמ"ש באגה"ק¹⁰¹ שטעמי המצוות לא נתגלו והם למעלה מהשכל וההבנה, וגם באיזהו מקומן שנתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה, אין זה תכלית הטעם, אלא בתוכו מלובש פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה מהשכל וההבנה, הנה הרצון דמצוות הוא רצון עצמי שלמעלה מהטעם, למעלה גם מהטעם דפנימיות ותעלומות חכמה. דזהו מה שבקיום המצוות צ"ל שתי כוונות, כוונה כללית וכוונה פרטית¹⁰², שמצד הענין דטעמי המצוות צ"ל הכוונה פרטית השייכת לאותה המצוה, ומצד הרצון (שלמעלה מטעם) צ"ל הכוונה כללית לקיים רצון ה'. ובפרט במצות תפילין שגם לאחרי שהרצון נתלבש בטעם, ועד לטעם המובן בשכל אנושי, ניכר בו שבשרשו הוא למעלה מהטעם. שהרי הכוונה הפרטית דמצות תפילין היא לשעבד הלב והמוח¹⁰³, הרי מזה גופא מוכח שהיא למעלה ממוח ולב, שלכן ביכלתה לשעבד את המוח והלב. וע"פ המובא לעיל מהמאמר שגם ברצון (חיצוניות הרצון) יש הטעם (כמוס) שבו והמדות שבו, צריך לומר, דתפילין הם למעלה גם מהענין ד"מוח ולב" שברצון.

(טו) ועפ"ז מובן, דזה שתפילין נק' מוחין ד"פירוש מוחין נקרא תענוג", אין הכוונה בזה שהתענוג (דהקב"ה ודישראל) שנקרא בשם תפילין, הוא מורכב בטעם, כי אם, שתענוג זה הוא תענוג עצמי שלמעלה מהטעם, ולמעלה גם מטעם כמוס, וענין ה"מוחין" שבו הוא שנרגש בו הכוונה פנימית, שהתענוג הוא בישראל דוקא.

(99) תבוא כח, י. ובברכות שם: אלו תפילין שבראש.
 (100) קידושין לה, א. וראה לקו"ש ח"ו ע' 277 בהערה.
 (101) סיי"ט (קכח, א). וראה ד"ה ת"ר מצות נ"ח כו' ה'תשל"ח
 ס"ד (סה"מ מלוקט שם ע' יז ואילך) ס"ד. וש"נ.
 (102) תניא רפמ"א (נו, ב). שער האמונה פי"ג. עטרת ראש דרוש
 לעשיית נח, ב ואילך. המשך תרס"ו ע' נז.
 (103) שו"ע או"ח הל' תפילין סכ"ה ס"ה. שו"ע אדה"ז שם
 סי"א. תניא שם.

(93) ב"ר פ"ב, ז.
 (94) בספרו אור תורה (הוצאת קה"ת) צח, ג (בהוצאת תשמ"ו
 ואילך – ששצ"ג).
 (95) ברכות ו, א.
 (96) בברכות שם: דמרי. וכ"ה באו"ת שם. אבל בכ"מ בדא"ח
 הובא "מארי", ככפנים. וכ"ה גם בע"י ברכות שם.
 (97) דברי הימים-א יז, כא. וראה בהנסמן בד"ה את הוי'
 האמרת גו' ה'תשל"ל (סה"מ מלוקט ח"ב ע' פז) הערה 4.
 (98) וראה גם ד"ה הנ"ל ס"ד. וש"נ.

ויובן זה בפרטיות יותר ע"פ המבואר בדרושי אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁰⁴, שהרצון דמצוות הוא רצון עצמי שאין שייך בו שינוי, וגם מה שע"י תשובה מתמלאים הפגמים שפגם בתומ"צ, אין זה בבחי' ניחום ושינוי ח"ו, כי אם, שע"י התשובה מגיעים בעונג העצמי דפנימיות ועצמות א"ס, שהוא התענוג בישראל מצד עצמם (נוסף על התענוג שמצד קיום התומ"צ שלהם), וכשנמשך העונג העצמי, נמשך גם הרצון. ועפ"ז יובן יותר מה שתפילין נק' מוחין, כי זה שישראל הם גוי אחד בארץ (מ"ש בתפילין דמארי עלמא), שגם בהיותם בארץ הם דבוקים וקשורים עם הוי' אחד¹⁰⁵, הוא מצד זה שהשרש דישראל הוא בתענוג העצמי דפנימיות ועצמות א"ס (שלכן אין שייך שעניני הארץ יעשו שינוי בזה), וע"י קיום מצות תפילין, נמשך ענין זה בגילוי. וזהו גם מה שקרקפתא דלא מנח תפילין, שיש לו דין מיוחד¹⁰⁶ הוא דוקא כשלא הניח מעולם¹⁰⁷, וע"י שמניח תפילין פעם אחת, הוא יוצא מסוג זה, כי ע"י שמניח תפילין (אפילו ע"י פעם אחת) נמשך בו הגילוי דתענוג העצמי. ויש לומר, שעפ"ז נמשך גם הרצון דתומ"צ, ע"ד משנת"ל בענין התשובה.

טז) וזהו וגם נצח ישראל לא ישקר ולא ינחם כי לא אדם הוא להנחם, שהשרש דישראל הוא בבחי' לא אדם, שלמעלה גם מטעם כמוס, שאין שייך בזה שינוי ח"ו. [וביחד עם זה, יש בזה גם המעלה דאדם, ענין ה"טעם", התענוג העצמי]. וע"י שהאדם עובד עבודתו באופן של נצח, ובאופן דנצח סלה ועד שאין לו הפסק¹⁰⁸ בלי שינויים, ווי עס זאָל זיין און וואָס עס זאָל זיין הוא עומד בתוקף חזק, שגם בארץ יהי' קשור עם הוי' אחד, אזי נותנים לו האוצרות שלמעלה, שגם הם נמשכים ממקום שלמעלה מענין השינויים, לית שמאלא בהאי עתיקא¹⁰⁹ ובמילא ההמשכה משם היא באופן דנצח סלה ועד שאין לו הפסק. ובחינה זו נותנים באופן של בזבז בלי חשבונות. והגם שנתנית האוצרות היא ע"י השרים ומפקדי המלחמה, נשיאי ישראל שבכל דור, עד לנשיא דורנו בעל ההילולא, הרי עיקר הכוונה בזה היא שהאוצרות יומשכו וינתנו להאנשי חיל, צבאות הוי', שעל ידם נעשה הנצחון בפועל, שיהי' והיתה לה' המלוכה¹¹⁰, והי' ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד¹¹¹, בגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש ע"י משיח צדקנו.

108 (עירובין נד, א.

109 זח"ג קכט, א.

110 עוברי' א, כא.

111 זכרי' יד, ט.

104 המשך תער"ב ח"א פקצ"ג (ס"ע שצג ואילך).

105 ראה אגה"ק ס"ט (קיד, א).

106 ראה ר"ה יז, א.

107 רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ה. ועד"ז בר"ח ורי"ף ר"ה שם.

ראה לקו"ש ח"ו ע' 272.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בשלח, י"ב שבט ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. ברצוני להשלים עתה כמה ענינים בהמשך להתוועדות דיו"ד שבט¹. וכיון שהתוועדות זו היא בהמשך להתוועדות הנ"ל, הנה בנוגע לאמירת מאמר, יוצאים ידי חובה בהמאמר שנאמר בהתוועדות הנ"ל, ועתה יהי המשך וסיום הדברים בכמה שיחות. וכנהוג בכל התוועדות – יש להתחיל בניגון. וכיון ששבת זו היא שבת שירה – יוסיפו וינגנו ניגון נוסף מצד שבת שירה.

* * *

ב. בהמאמר דיבור המתחיל באתי לגני דכ"ק מורי וחמי אדמו"ר שנתנו ליום ההסתלקות, ובמילא גם ליום ה"אָר-צייט", מבואר², ש"האדם הוא בצירור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג, דלכן כל המדרגות בהשתלשלות הם במספר הזה, ולכן הנה גם בהנשמה הרי יש גם כן תרי"ג כוחות, שבהם תלויים התרי"ג מצוות". וענין זה הוא דבר חידוש:

בדרך כלל מבואר שהענינים שלמטה הם בדוגמת הענינים שלמעלה, בסדר השתלשלות ועד למעלה מסדר השתלשלות, וכמבואר בתניא³ שעשר כוחות הנפש הם כנגד עשר ספירות "שנשתלשלו מהן", וכמו כן מבואר בנוגע למספר תרי"ג אברי הגוף, שזהו לפי שכן הוא בהנשמה שכלולים בה תרי"ג מיני כוחות וחיות⁴, ושרשם הוא מתרי"ג ארתיך דלבונויתא שהם בבחינת הכתר שלמעלה מהשתלשלות⁵.

ואילו כאן מבואר להיפך – שמספר תרי"ג בכוחות הנשמה, בסדר השתלשלות, ובמצוות התורה שלמעלה מהשתלשלות, הוא, מפני שכן הוא ציור גוף האדם.

ובהקדמה – שבכלל יש בכל מאמר חידוש. יתכן אמנם שחידוש זה יש לו מקור בכללות בהמאמרים שלפני זה, אבל בכל זאת יש בכל מאמר החידוש שלו. ובפרט כשמובא מאמר חכמינו ז"ל בגרסה, שיטה או פירוש בלתי רגיל, הרי זה בוודאי בכוונה, ובזה הוא החידוש שבמאמר זה, חידוש שמתאים לכללות הענין המבואר בהמאמר.

ובנדון דידן: החידוש שבמאמר זה שמספר תרי"ג בכל המדרגות שבהשתלשלות ובכוחות הנשמה הוא מצד ציור גוף האדם – מתאים בכללותו להמבואר בחסידות בפירוש מאמר רבותינו ז"ל⁶ "דע מה למעלה ממך", שכל הענינים שלמעלה הם ממך⁷, וכן בפירוש מאמר רבותינו ז"ל⁸ "קדושתו למעלה מקדושתכם", ש"קדושתו למעלה" – דקאי אפילו על ה"עטרה" ש"נתן בראשו"⁹ שלמעלה מהשתלשלות – היא "מקדושתכם"¹⁰.

אבל עדיין צריך להבין מהי השייכות דחידוש זה לכללות הענין המבואר בהמאמר, שלכן דוקא במאמר זה הוצרך לבאר – באופן אחר מהמבואר בכמה מקומות – שהענינים דלמעלה הם בגלל שכן הוא למטה? ג. והביאור בזה:

בהמאמר מבואר שה"רוח שטות" שמכסה על האמת עד שיכול לעבור עבירה – ביכולתו להעלים רק על ענינים פרטיים, אבל כשמדובר אודות ענין שנוגע לכללות התקשרות הנפש, אזי אין הרוח שטות יכול להעלים כו'. ולכן, אפילו ההמון ועמי הארץ שדעתם קלה, נוהרים שלא לעבור על איסורים חמורים שיש בהם כרת, כיון שזהו ענין שנוגע לכללות ההתקשרות.

(4) ראה תניא פנ"א.
 (5) ראה מ"ח מסכת א"א פ"ד. הובא בתניא פמ"א בהגהה. תו"א (בהוספות) תצוה קי, ב. ובכ"מ.
 (6) אבות רפ"ב.
 (7) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ד ע' 313. וש"נ.
 (8) ויק"ר פכ"ד, ט.
 (9) שם, ח.
 (10) ראה ד"ה באתי לגני שם (סה"מ שם ע' נח).

(1) ענינים אלו לא נשלמו בגלל תנאי מקום ההתוועדות, כיון שה"אולם" שבו נערכה ההתוועדות הי' רחב ידים, ישבו בריווח, עם כל ה"נוחיות" (כפי שאומרים בארץ ישראל), כך שאחדים מהמסובים גם נמנמו... משא"כ עתה, גם אם יתנממו, יושבים לכל-הפחות בצפיפות וברוחק ("ס'איז איינג, און מ'קוועטשט זיך")...
 (2) ד"ה באתי לגני השי"ת פ"ד (סה"מ תש"י ע' 116). וראה גם ד"ה באתי לגני השתא פ"ה (סה"מ באתי לגני ח"א ע' נו ואילך).
 (3) רפ"ג.

וכל זה הוא מצד הענין ד"יעקב חבל נחלתו"¹¹ – בדוגמת החבל השזור מתרי"ג נימין, שהפגם יכול להיות רק בנימה פרטית, ולא בכללות ההתקשרות שעל ידי החבל כו'.

ולמעלה מזה הוא שורש הענין – "כי חלק הוי' עמו"¹¹, ומצד זה, הרי אפילו קל שבקלים שכל ימיו עשה רעות רבות וחמורות, הנה כשבא לידי ניסיון בענין של אמונה, עומד הוא בניסיון ומוסר נפשו על קידוש השם (כמו שנתבאר לעיל בהמאמר).

כלומר: מצד הענין ד"חלק הוי' עמו", שכל אחד ואחת מישראל קשור עם העצמות – לא שייך ענין של העלם והסתר, כי, כללות הענין ד"עוונותיכם היו מבדילים גו"¹² הוא רק בהדרגות דסדר השתלשלות, אבל לא בהעצמות שלמעלה מהשתלשלות. וענין זה הוא בשלמות אצל כל אחד ואחת מישראל, אפילו קל שבקלים, ואין הרוח שטות יכול להעלים ולהסתיר על זה, ולכן גם קל שבקלים מוסר נפשו על קידוש השם.

ד. ובענין זה ישנם שני הפכים:

מחד גיסא – מדובר אודות ענין שלמעלה מהשתלשלות, ששם לא נוגע ופוגע שום דבר ("דאָרטן רירט ניט אָן קיין זאָך"), שלכן הרי זה בשלמות גם אצל קל שבקלים, כיון שלא שייך שם ענין הבדלת העוונות כו', ועל דרך מה שנאמר¹³ "אם צדקת מה תיתן לו ורבו פשעך מה תעשה לו גו'".

ולאידך גיסא – אף על פי שזוהי דרגא כזו שבה נאמר "אם צדקת מה תיתן לו גו'", אין זה באופן שיכול להיות משם יניקה לקליפות וחיצונים כו', שמצד זה יכול להיות הענין ד"ואכל וחי לעולם"¹⁴, אלא אדרבה – ענין זה פועל שיעמוד בניסיון ולא יהי' נפרד כו'. והיינו, שאף על פי שגם בדרגא ש"אח עשו ליעקב", מכל מקום, "ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי"¹⁵.

ועל דרך שמצינו ביציאת מצרים, שאז הי' גילוי עצמותו ית' שלמעלה מהשתלשלות לגמרי, ובלשון חכמינו ז"ל¹⁶ "לא על ידי מלאך וכו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו" [והיינו, שמצד תוקף הקליפה ביותר לא הי' יכול להיות הענין דיציאת מצרים על ידי גילוי אור שבבחינת סדר השתלשלות¹⁷, ואדרבה כו'¹⁸], וכיחד עם זה, הי' הענין ד"נגוף למצרים", ויתירה מזה, "נגוף למצרים ורפוא לישראל" כאחד¹⁹, והיינו, שעם היותם ב' הפכים, מכל מקום היו כאחד.

ה. והנה, ענין זה שיכולים להיות שני הפכים בנושא אחד ובכת אחת – הוא מצד העצמות דוקא. ובהקדמה – שיש חוקרי ישראל, גם גדולי ישראל וקדושי עליון, שאמרו שהענין ד"נמנעות" שייך גם למעלה בחיק הבורא²⁰.

אמנם, ענין זה נאמר על ידי גדולי ישראל קודם שהיתה התגלות פנימיות התורה. והיינו, שאף על פי שהם בעצמם למדו גם פנימיות התורה, מכל מקום, לא היתה פנימיות התורה בהתגלות לכל. אבל לאחרי שנתגלה פנימיות התורה, ובפרט על ידי תורת החסידות – נתבאר כבר שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות", ומצד עצמותו ית' יכולים להיות שני הפכים בנושא אחד ובכת אחת²¹.

ועוד זאת, שמצד עצמותו ית' אפשר להיות הפכים ונמנעות גם למטה, וכפי שמצינו בענין הארון ש"מקום ארון אינו מן המידה"²², והיינו, שהארון הוצרך להיות במידה דוקא, "אמתיים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו"²³, מכל מקום, מקום הארון לא הי' מן המידה – שזהו ענין של נמנעות, והוא רק בכוח העצמות דוקא.

ומזה מובן שגם שני הפכים שבתוכן המאמר, שהעצם הוא בשלימות אפילו אצל קל שבקלים, ומצד זה עומד הוא בניסיון כו' (שהם שני הפכים, כנ"ל סעיף ד) – הרי זה בכוח העצמות.

(19) ישע"י יט, כב. זח"ב לו, א. וראה סה"מ תרע"ח ס"ע רלט ואילך.
תש"ו ע' 70 ואילך.
(20) ראה עיקרים מ"א פכ"ב. הובא בסה"מ תרמ"ט ע' עדר.
(21) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח. הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ לד, ב ואילך. סה"מ תרע"ח ע' תיט ואילך.
(22) יומא כא, סע"א. וש"נ.
(23) תרומה כה, יו"ד.

(11) האינו לב, ט.
(12) ישע"י נט, ב.
(13) ע"פ איוב לה, ר"ז.
(14) לשון הכתוב – בראשית ג, כב. וראה תו"א בראשית ה, ד.
(15) מלאכי א, ב"ג. וראה ד"ה באתי לגני שם.
(16) נוסח הגש"פ פיסקא ויוציאנו.
(17) ראה ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"ח (סה"מ שם ע' ס). וש"נ.
(18) חסר איזה תיבות – מה הי' קורה עם האור (המו"ל).

ו. ועל פי זה יש לבאר הטעם שבמאמר זה דוקא נתבאר שהטעם שכל הענינים שבסדר השתלשלות וכן למעלה מסדר השתלשלות הם במספר תרי"ג הוא לפי שכן הוא ציור גוף האדם – כיון שהעצמות (שרק מצידו יכול להיות ענין של הפכים) קשור עם הגוף דוקא, כמבואר בהשיחה הידועה של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁴. כלומר: כדי לבאר כיצד יכולים להיות ב' ענינים הפכים (שהעצם הוא בשלמות אפילו אצל קל שבקלים, ומצד זה עומד הוא בניסיון כו') – מוסיף לבאר שזהו מצד הגוף, שהוא קשור עם העצמות; ובגלל שעלה ברצונו ית' שהגוף יהי' בציור של רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג, לכן נקבעו גם כל המדרגות בהשתלשלות במספר תרי"ג, וגם הענינים שלמעלה מהשתלשלות, כמו עניני התורה ומצוות, נקבעו גם במספר תרי"ג, מתאים לציור הגוף.

וכפי שסיפר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר²⁵ שפעם הראה אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, על ידו, באמרו לו (לכ"ק מורי וחמי אדמו"ר), ראה כמה יקר גופו של יהודי, שבשבילו שפכו ("צוליב אים האָט מען אויסגעגאָסן") ריבוי תורה ומצוות.

וזהו גם מה שאמרו חכמינו ז"ל²⁶ "לא ניתנה תורה למלאכי השרת", כי אם לנשמות (ולא לנשמות למעלה, אלא לנשמות) בגופים דוקא, ומצד זה נשתנו כמה ענינים בתורה, כדי שיהיו באופן המתאים להגוף. ולכן המצוות הם במספר תרי"ג – כדי שיהיו באופן המתאים להגוף שהוא במספר תרי"ג. וכמו כן בתורה שהיא פירוש וביאור המצוות, שגם היא קשורה עם מספר תרי"ג²⁷.

ונקודת הענין – שזהו מצד מעלתם של ישראל שבשורשם קדמו לתורה, כדמוכח ממה שנאמר בתורה "דבר אל בני ישראל", "צו את בני ישראל"²⁸. ולכן צריכה התורה להיות באופן המתאים לבני ישראל, היינו, נשמות בגופים.

ז. ומזה למדים הוראה בנוגע לזהירות בבריאות הגוף:

ישנם כאלו שאינם נזהרים בבריאות הגוף, ומלבישים זאת בענינים של קדושה.

ובכן: מהאמור לעיל אודות גודל יוקר הגוף, מובן, שאין להתנהג באופן כזה.

וכידוע מה שכתב הבעל שם טוב²⁹ לתלמידו בעל התולדות, שלא יסגף את גופו, כי לא זו הדרך ישכון בה אור התורה, אלא ההנהגה צריכה להיות באופן ד"כ תראה חמור גו' עזוב תעזוב עמו"³⁰, לעזור ולסייע להגוף למלא את רצון העליון.

וכאשר שומרים בריאות הגוף בשביל מטרה זו – הרי זה גם ענין של קדושה, וכמו שכתב הרמב"ם³¹ "היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא".

ועל ידי עבודת הנשמה בהגוף תתגלה לעתיד לבוא מעלת הגוף, ועד כדי כך שבזמן התחי' תהי' הנשמה ניוזנית מן הגוף³².

* * *

ח. על הפסוק "ותעל שכבת הטל גו'" שנאמר בפרשת השבוע³³ בנוגע לירידת המן – איתא במכילתא דרשב"י³⁴: "כביכול פשט המקום את ידו וקיבל תפילתן של אבות של שוכני עפר והוריד המן כטל לישראל".

(33) טז, יד.

(34) רשב"י – אף שיעקר ענינו הוא פנימיות התורה, זהר ותיקונים כו', כולל גם חיבור פנימיות התורה עם נגלה התורה, שזהו"ע ל"ג בעומר, כפי שמבאר אדמו"ר מהר"ש בהמשך והחרים (תרל"א ס"ע נד ואילך. וראה גם המשך חייב אדם לברך תרל"ח פכ"ה), הרי הוא גם תנא שמאמריו נזכרו במשנה ובגמרא – נגלה התורה. וכן איתא בגמרא (סנהדרין פו, א) "סתם ספרי ר"ש", אבל, כאן לא נתפרש ר' שמעון בן יוחאי. משא"כ "מכילתא דרשב"י" – שבה נתפרש ר"ש בן יוחאי. – "מכילתא דרשב"י" לא הגיעה לידנו בשלימותה, ורק מאמרים מלוקטים שהובאו בכמה מקומות ממכילתא דרשב"י, נשמרו לדורות (ראה הקדמה למכילתא דרשב"י – ירושלים תשט"ו).

(24) סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך.

(25) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ט ע' 74. וש"נ.

(26) ברכות כה, ב. וש"נ.

(27) ראה מכות כג, סע"ב.

(28) ראה ב"ר פ"א, ד.

(29) "התמים" ח"א ע' זח.

(30) משפטים כג, ה. וראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות

סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כח שבט).

(31) הל' דעות רפ"ד.

(32) ראה ד"ה לכל תכלה תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' צו ואילך). סה"מ

מלוקט ח"ד ע' רלא. וש"נ.

ובהקדמה – שאף דאיתא בגמרא³⁵ "ברא מזכי אבא, אבא לא מזכי ברא", מכל מקום, על ידי תפילה, גם אבא מזכה ברא, כפי שמצינו³⁶ שתפלתו של דוד הועילה לאבשלום בנו.

ומזה מובן גם – ובמכל שכן – בנוגע להאבות שהיו נשמות כלליות, שתפלתן הועילה בשביל בניהם. והחידוש בזה – שתפלת האבות פעלה ש"הוריד (הקב"ה) המן כטל":

ידוע³⁷ שהמשכת "טל" אינה באה על ידי התעוררות מלמטה, אלא באופן של אתערותא דלעילא, שלכן "טל לא מיעצר"³⁸. ואף על פי כן, היו האבות בעלי-בתים לפעול בעולם גם דבר חדש – המשכת טל, ופעלו זאת באופן שנמשך לכל אחד ואחת מישראל, גם לרשעים שבהם נאמר³⁹ "טחנו בריחים או דכו במדוכה".

וכן הוא בנוגע לכל נשיאי ישראל – שגם לאחרי הסתלקותם מן העולם, פועלים הם המשכות והשפעות לכל המקושרים אליהם.

ט. והביאור בזה:

מבואר בחסידות⁴⁰ שלא כל הנשמה מתלבשת בגוף, כי אם הארה ומקצת הנשמה בלבד, לפי שהגוף קטן מהכיל את הנשמה עצמה, שהרי אפילו מלאך בשליש עולם עומד⁴¹, ועל אחת כמה וכמה נשמה שהיא בדרגה נעלית יותר ממלאך, הרי בוודאי שהגוף קטן מהכיל אותה;

ואף על פי כן, גם עצם הנשמה (שאינו מתלבש בגוף) קשור עם הגוף – שלכן אי אפשר לנשמה אחת להתלבש בשני גופים, ולא עוד אלא שעצם הנשמה גם פועל בהגוף – שלכן רואים לפעמים שנופלים לאדם הרהורי תשובה ללא שום הכנה כלל, והסיבה לזה היא מפני שהנשמה שלמעלה (עצם הנשמה) שומעת הכרוזים העליונים, שזהו ענין "מזלי חזי"⁴², ומשם נמשך בהארת הנשמה המלוכשת בהגוף, והיינו, שענין זה אינו מצד עבודת האדם; עבודת האדם בזה אינה אלא לקבל ולקלוט את הרהורי התשובה שנמשכים מלמעלה, מעצם הנשמה. ומזה מוכח שגם עצם הנשמה קשור ופועל בהגוף.

ואם בכל נשמה פרטית קשור עצם הנשמה עם הגוף – בנשמה כללית על אחת כמה וכמה.

ומזה מובן בנוגע לנשיא ישראל, נשמה כללית – שנשמתו קשורה עם כל השייכים אליו, להיותה העצם שלהם, שקשור עם גופם שנמצא למטה בעולם הזה הגשמי.

י. וזהו הביאור במאמר חכמינו ז"ל⁴³ "יעקב אבינו לא מת", "מקרא אני דורש שנאמר⁴⁴ ואתה אל תירא עבדי יעקב וגו' כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שְׂבָבָם, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים": לכאורה אינו מובן הקשר והשייכות שכיון ש"זרעו בחיים", בהכרח לומר ש"אף הוא בחיים" – יתכן שיהי' "זרעו בחיים", ו"הוא" לא?!

אך הענין בזה – שכיון שלהיותו נשמה כללית, הרי הוא ה"עצם" של זרעו, ולכן, כל זמן ש"זרעו בחיים", "אף הוא בחיים".

וכשם שהדברים אמורים בנוגע ליעקב אבינו, כן הוא גם בנוגע לכל נשיא ישראל – כידוע מה שכתוב בספר קהלת יעקב⁴⁵ (הובא בד"ח בכמה מקומות) ש"נשיא" ראשי תיבות ניצוצו של יעקב אבינו – עד לכ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו:

כל זמן ש"זרעו" – החסידים⁴⁶, המקושרים והשייכים אליו, וכל אלה ששמעו שמעו – בחיים", "אף הוא בחיים", – אילו זכינו, לא היינו זקוקים לראיות ממאמרי חכמינו ז"ל, כיון שהי' נראה לעינינו בשר ש"הוא בחיים"; אבל כאשר לא זכינו, צריכים להשתדל שיהי' "זרעו בחיים", ועל ידי זה להמשיך ולפעול שיהי' "אף הוא

(41) ראה ב"ר פס"ח, יב.

(42) מגילה ג, א. וש"נ.

(43) תענית ה, ב.

(44) ירמי' ל, י"ד.

(45) מע' רבי.

(46) בענין "זרעו" – נזכר: רבינו הזקן הי' קורא להבעש"ט "זקני",

ולהרב המגיד "אבי" (אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שעג – נעתק ב"היום יום" כז אייר).

(35) סנהדרין קד, א.

(36) תוד"ה דאית' – סוטה י"ד, ב. וראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמג, ובהנסמן שם.

(37) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' לט ובהנסמן שם בהערה 26.

(38) תענית ג, סע"א.

(39) בהעלותך יא, ת. יומא עה, א.

(40) ראה סה"מ תרצ"ט ס"ע 138 ואילך. ה'ש"ת ע' 61 ואילך. תש"ב ס"ע 50 ואילך. תש"ד ס"ע 129 ואילך. תש"ח ע' 60. ועוד.

בחיים", ובלשון הזוהר⁴⁷ – שאומרים ב"מענה לשון" – שהתפילה על קברי צדיקים אינה בבחינת "דורש אל המתים"⁴⁸, כיון ש"כבר מתו בהאי עלמא בפולחנא דמאריהון", "והשתא אינון חייין", ויתירה מזה, ש"הוא בחיים" למטה בעולם הזה, על ידי זה ש"זרעו בחיים" –

ו"מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש"⁴⁹, ולא רק "במרום"⁵⁰ (למעלה), אלא גם כאן למטה, "שגם בזה העולם המעשה . . . אשתכח יתיר"⁵¹,

ומעורר וממשיך השפעות ל"זרעו" – לא רק ברוחניות, אלא גם בגשמיות, בענייני פרנסה וכו', כולל ובמיוחד ההמשכה וההשפעה בנוגע להמוסדות שלו, שיהיו כל הענינים בהצלחה.

יא. ומזה מובן שאין מקום לדאגה אודות פרנסה, וגם אלה שלפי דעתם קשה פרנסתם, אין להם ליפול ברוחם:

ובהקדמה – שפרנסה בכלל הוא ענין שלמעלה מהטבע, וכידוע⁵² פתגם אדמו"ר מהר"ש שענין הפרנסה בזמן הזה הוא על דרך ה"מין", שהוא ענין ניסי, אלא כיון שההמשכה היא באופן של התלבשות בלושי הטבע (כשם שכללות ההשפעה בחו"ל היא על ידי התלבשות במזלות והשרים העליונים⁵³), יכול משהו להשלות את עצמו שזהו ענין טבעי, אבל האמת היא שההשפעה עצמה היא למעלה מהטבע. ובמילא, אין מקום לדאגה אודות פרנסה, והדאגה מורה על החיסרון בענין הביטחון בה'.

ובפרט על פי האמור שגם עכשיו ממשיך הרבי את כל ההשפעות (גם השפעת הפרנסה) ל"זרעו"; צריכים רק להבטיח את הענין ד"זרעו בחיים".

מצידו של הרבי, רועה ישראל, נמשכת ההשפעה לכולם. וכפי שמצינו במשה רבנו שהקב"ה בחר בו להיות רועה ישראל, בראותו "שהוא יודע לרעות הצאן איש כפי כוחו", ש"הי' מוציא הקטנים לרעות כדי שירעו עשב הרך וכו'"⁵⁴, וכמו כן הי' בהשפעת המן – בזכותו של משה רבינו⁵⁵ – שההשפעה היתה לכל בני ישראל, הן לצדיקים והן לרשעים⁵⁶. ועל דרך זה בנוגע לאתפשותותא דמשה שבכל דרא ודרא⁵⁷, עד לכ"ק מורי וחמי אדמו"ר – שממשיך השפעות (ובכללם השפעת הפרנסה) לכולם. אבל, כדי לקבל ההשפעה – צריכים להיות "זרעו".

ובכל אופן, אין לדאוג אודות פרנסה – כיון שהשפעת הפרנסה נמשכת מלמעלה כו'.

ואופן ההשפעה הוא על דרך השפעת המן שהיתה "דבר יום ביומו"⁵⁸ – כמבואר במדרשי חכמינו ז"ל⁵⁹ שהטעם לירידת המן בכל יום ויום, ולא באופן חד-פעמי שיספיק להם למשך ריבוי זמן, הוא, כדי שתמיד יהי אצל בני ישראל ענין הביטחון וההתקשרות עם הקב"ה, והיינו, שגם מצד הגוף יהי נרגש תמיד שזקוקים להשפעתו של הקב"ה. ועוד זאת, שירידת המן "דבר יום ביומו" היתה כדי שיהיו אוכלים אותו חס"ם⁶⁰, שמעלתו היא הן מצד הבריאות והן מצד טעמו הטוב ("געזונט און געשמאק").

* * *

יב. על פי כל הנ"ל מובן גודל האחריות המוטלת עלינו – דכיון שהענין ד"הוא בחיים" תלוי בכך ש"זרעו בחיים", מוטלת אחריות גדולה על "זרעו" – שיהי "זרעו", וש"זרעו" יהיו בחיים, שדוקא על ידי זה "אף הוא בחיים".

ואחריות זו מוטלת על החסידים שלו, על המקושרים אליו, ועל כל השייכים אליו, ואפילו על אלה שרק שמעו שישנו הרבי מליובאוויטש, שאמר והדפיס מאמרים ושיחות, ופרסם את מאמר אדמו"ר הזקן⁶¹ ש"ואהבת

(54) שמו"ר פ"ב, ב.

(55) תענית ט, א.

(56) ראה יומא עו, א. יל"ש פרשתנו רמז רנח.

(57) תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

(58) פרשתנו טו, ד.

(59) ראה יומא עה, ב. מדרשים שנשמנו בתורה שלמה עה"פ. וראה

בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 95 ואילך.

(60) ראה יומא שבהערה 39.

(61) "היום יום" ו תשרי. וראה שם יב מנחם אב.

(47) ח"ג ע, ב. עא, ב.

(48) פ' שופטים יח, יא.

(49) סוטה יג, סע"ב.

(50) זח"א קלג, א. וראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש בתחלתה (ד"ה

דע כי כל).

(51) תניא אגה"ק סז"ך (קמו, א).

(52) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' קלט. וראה גם

לקו"ש חט"ז ע' 178 הערה 38.

(53) ראה תניא אגה"ק סכ"ה (קלט, ב). קונטרס ומעין מאמר כג

ואילך.

לרעך כמוך"62 הוא כלי ל"ואהבת את ה' אלוקיך"63, ותבע מכולם להשתדל באהבת ישראל, לעשות טובה ליהודי בגשמיות וברוחניות – גם הם בכלל "זרעו", ועל כולם מוטלת האחריות לפעול שיהי' "הוא בחיים", על ידי זה ש"זרעו בחיים", היינו, שיפעלו בעצמם (ומצד אהבת ישראל – גם בזולתם) את כל הענינים שדרש ותבע כו'.

יג. וזהו עניינה של "אגודת חב"ד" – כמדובר בקיצור בהתוועדות דיו"ד שבט64 – שבזה נכללים כל הסוגים הנ"ל, ומהם תובעים להפיץ את תורת החסידות ודרכי החסידות, ולקרב את כל בני ישראל לחסידות. גם כאשר בעיר שלימה נמצא חסיד אחד בלבד – תובעים ממנו לפעול שתהי' זו עיר חסידית ("א חסידישע שטאָט")65.

ואין נפקא מינא מה הם הסיבות שבגללן נמצא בעיר זו. גם אם הגיע לעיר זו באמצעות ארגון "הייאָס", או ה"דזשינט"66, שהם שלחוהו לשם – מוטלת עליו האחריות לפעול שתהי' זו עיר חסידית, שכן, זוהי הסיבה האמיתית שבגללה נשלח לשם.

ויש להוסיף בזה, שבמקרה שאינו מרוצה במקום שנשלח על ידי ארגון הנ"ל – אזי העצה היא שימהר לסיים את שליחותו האמיתית במקום זה, הפצת החסידות, ואז יתפטר משהותו במקום זה (שאינו מרוצה בו). ועל דרך הסיפור דלקמן:

יהודי מארץ ישראל שחלה במחלה קשה ביותר והי' זקוק לעבור ניתוח מסוכן, כתב לי מכתב בקשת ברכה. – נו, כשיהודי מבקש ברכה, אחסוך ממנו ברכה ("זאָל איך אים זשאַלעווען אַ ברכה")?! ... הברכות הם של הקב"ה! – השבתי לו אפוא מכתב ברכה שיבריא, והוספתי וכתבתי לו, שיתחיל להניח תפילין בכל יום67. ואכן, יהודי זה קיבל על עצמו להניח תפילין, ותיכף ומיד הבריא, ולא הוצרך לניתוח, לתדהמתם הגדולה של הרופאים שכמעט התייאשו ממנו! ובמענה לשאלת שאר החולים שהיו שם – סיפר, שהתחיל להניח תפילין, והבריא. אם הנחת תפילין היא רפואה – אמרו שאר החולים – נתחיל גם אנו להניח תפילין. ואכן, רבים מהם התחילו להניח תפילין בכל יום. – ובכל אופן, יהודי הנ"ל הבריא לגמרי, ויצא מבית-החולים.

כלומר: כל סיבת מחלתו ואשפוזו בבית-החולים לא היתה אלא כדי שהוא בעצמו יתחיל להניח תפילין, וישפיע על עוד יהודים שגם הם יתחילו להניח תפילין. ובמילא, כאשר סיים תפקיד זה – יצא מבית-החולים.

ועל דרך זה בנוגע למי שנמצא בבית-חולים ברוחניות, כמו אוניברסיטה ("קאָלעדזש") שבה לומדים ענינים שהם נגד התורה – שצריך לידע שכוונת היותו שם היא בשביל להפיץ את אור החסידות, וכאשר ישלים זאת, אזי יתפטר משהותו שם.

יד. אמנם, יכול מישהו לטעון: כיצד יש בכוחו ללכוד ולכבוש עיר שלימה, ובפרט מקום הפכי כו'?! והמענה לזה – שצריכים לידע ש"צדיקים דומים לבוראם"68, וכשם שבנוגע להקב"ה אמרו חכמינו ז"ל69 שאינו מבקש לפי כוחו אלא לפי כוחו, לפי כוחו של כל אחד ואחת, כך גם צדיקים אינם מבקשים אלא לפי כוחו של כל אחד ואחת. וכיון שהרבי תובע זאת ממנו – הרי זו הוראה ברורה שהדבר הוא בכוחו, דאם לא כן, לא הי' הרבי תובע זאת.

ועוד זאת – שהתביעה של הרבי כשלעצמה מהווה נתינת כוח:

כתיב70 "ובחרת בחיים", ומבאר רבנו הזקן71 ש"האותיות ובחרת בחיים הכתובים בתורה, הן עצמם הם סיוע להאדם" לבחור בחיים.

ועל דרך זה בנוגע לתביעה של צדיקים – שהתביעה כשלעצמה מהווה סיוע ונתינת כוח לגלות את הכוחות שלו, שיבואו מההעלם אל הגילוי.

68) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. אסת"ר פ"ו, ב.

69) נתחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

70) נצבים ל, יט.

71) ראה גם ד"ה וכל בניך דש"פ וישלח ספ"ב (תורת מנחם ח"י

ע' 184). וש"נ.

62) קדושים יט, יח.

63) ואתחנן ו, ה.

64) סכ"ח (לעיל "דבר מלכות" פ' בא ע' כג).

65) ראה גם תורת מנחם ח"י ע' 126.

66) ראה גם אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז ע' קג.

67) ברשימה אחרת ניתוסף: ולשמור שבת.

ונקודת הענין – שכיון שהרבי תובע זאת ממנו, אזי אינו הולך בכוחו הוא אלא בכוחו של הרבי, ובמילא, גם אם אינו אלא יחידי בכל העיר, אינו מתבטל לגבי העיר – כדין "בריי", שבריי שלימה, אפילו באלף (ולאו דוקא אלף, אלא גם ריבוי היותר גדול) לא בטיל⁷², והיינו, שאף שידע איניש בנפשי שאינו שלם, מכל מקום, כיון שכאשר הרבי תובע ממנו הולך הוא בכוחו של הרבי, והרבי הוא בודאי שלם, נמצא, שעם היותו בריי קטנה, יש לו את השלימות של המשלח (הרבי), ובריי שלימה אינה בטילה.

טו. זוהי אפוא העבודה והאחריות המוטלת על "אגודת חב"ד" – שעליהם לידע שאינם צריכים להתפעל משום דבר, כיון שעבודתם אינה בכוח עצמם, אלא בכוח המשלח. כאשר עוסקים בענייניו של הרבי, אזי בכל מקום שהולכים הולך הרבי עמהם, ובמילא אין להתפעל ולהתיירא משום דבר.

ולאידך גיסא – כאשר פוחדים ומתייראים ונדחקים בתוך "כלוב" ("אין קאטון")⁷³, לוקחים לשם גם את הרבי, והרי זה כמשל האוחז בראשו של מלך ומורידו כו'⁷⁴.

ובמילא, צריכים לילך בכל התוקף, כיון שהולכים בכוחו של הרבי, ואז בודאי מצליחים, ובאופן כזה – "זרעו בחיים", ובמילא "אף הוא בחיים" (כנ"ל).

טז. אמנם, התנאי לזה הוא – שיהי "זרעו". ומשום זה משתדלים תמיד למצוא משולחים שודר"ים מלמדים כו' – מ"אנשי שלומנו" ("אייגענע מענטשן") דוקא.

מצידו של הרבי אין נפקא מינא, וביכולתו לבצע את ענייניו על ידי כולם. ובפרט על פי הפתגם⁷⁵ בשם אדמו"ר הזקן, שתורת החסידות אינה ענין השייך לאיזה מפלגה שהיא, אלא לכל בני ישראל, וסוף כל סוף יהיו כל בני ישראל חסידים, ובמילא, מצידו של הרבי⁷⁶, יכולים הדברים להתבצע על ידי כולם. אבל אף על פי כן, משתדלים למצוא "אייגענע מענטשן", שעל ידם נקל יותר לבצע את הענינים הדרושים, כיון שאין להם דעות והנחות משלהם.

– מספרים⁷⁷ על "משולח" של תומכי תמימים, שהי' בעל נגלה, אבל "פעטאך"... שפעם נתנו לו למסור לרבי "פדיון" עם בקשה עבור ענין גשמי ובקשה עבור ענין רוחני, ואמר, שמוכן הוא למסור חצי פדיון – הבקשה עבור גשמיות, שיש לזה מקור בגמרא מפורשת: "כל שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים"⁷⁸, אבל חציו השני של הפדיון, הבקשה עבור רוחניות – אינו מוכן למסור, כיון שזהו היפך גמרא מפורשת: "הכולל"⁷⁹ בידי שמים חוץ מיראת שמים"...

מי שאין לו דעות והנחות משלו – יכולים להכניסו לרשותו של הרבי בנקל יותר מאשר זה שיש לו דעות והנחות משלו, שצריכים לבטלם תחילה (להוציאו מהדעות וההנחות שלו⁸⁰), ורק אחרי זה יכולים לחשוב על דבר הכנסתו לרשותו של הרבי.

ולהעיר מהא דמצינו לענין הפקר בית דין הפקר, שביכולתו של בית דין לעשות פעולה אחת – להפקיע הדבר מרשותו של פלוני ולעשותו הפקר, או להקנות לפלוני דבר של הפקר; אבל אין ביכולת בית דין לעשות שתי פעולות – להפקיע מזה וגם להקנות לזה⁸¹.

ולכן משתדלים תמיד למצוא ולהעמיד בהמוסדות "אייגענע מענטשן", היינו, שאין להם דעות והנחות משלהם, שהם במצב כזה שעל כל פנים אין בעלות אחרת עליהם⁸² – כפי שהי' כ"ק מורי וחמי אדמו"ר אומר: "א נאָוואַדנע בהמה"⁸³, כלומר, בהמה שאין עלי' בעלים – ובמילא, נקל יותר להכניסם לרשותו של הרבי; ועל אחת כמה וכמה – אלה שנמצאים כבר ברשותו של הרבי.

(79) ברכות לג, ב. ו"ש"ג.

(80) ברשימה אחרת: שלפעמים הם בניגוד לרצונו של הרבי, ועד שיש צורך ללחום עמו שיסכים לרצונו של הרבי, ולכל היותר מצליחים לפעול שלא יבלבל, ותו לא.

(81) ראה אנציק' תלמודית ערך הפקר ב"ד (ע' צט). ו"ש"ג.

(82) גם אם אינם [בעלי מעלה כו'] – חסר איזה תיבות (המו"ל).

(83) ראה סה"ש תש"ה ע' 34. וראה גם תורת מנחם – התועודיות

ח"ט ס"ע 52. ו"ש"ג.

(72) חולין ק, א. וראה גם "רשימות" חוברת קכג ע' 13.

(73) ראה גם תורת מנחם התועודיות תשי"ד ח"ב ע' 158.

(74) ראה תניא ספכ"ד.

(75) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ד ע' 93. 163. אגרות-קודש

אדמו"ר מוהרי"צ ח"י ע' דש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(76) בזכרון אחדים: שהוא למעלה מהגבלות הזמן.

(77) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ב ע' 31. ו"ש"ג.

(78) ב"ב קטז, א.

יז. אמנם, אותם "אייגענע מענטשן" צריכים לידע מה שתובעים מהם, ולא לעשות חשבונות שזהו דבר קשה, ואין הדבר בכוחו, או שעדיין לא השלים עבודתו עם עצמו.

וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע באחד ממכתביו⁸⁴ – במענה על הטענה ש"סמוך לפלטיריי שלך לא הורשת"⁸⁵ – שעתה הוא זמן הבירורים היותר אחרונים, ואין אתנו יודע עד מה בסוד הבירורים, ובמילא, כל ענין המזדמן ליד, צריכים לחטוף ולעשותו תיכף ומיד.

וכאשר לא עושים חשבונות על פי שכל, ועוסקים במילוי השליחות מתוך תוקף ומסירת-נפש – הרי כיון שאנו עושים את המוטל עלינו, אזי עוזר הקב"ה שהשליחות מתבצעת במילואה, ובנוסח שאומרים הכוהנים: "עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה עמנו כמה שהבטחתנו"⁸⁶ – שנמשך שפע רב הן בנוגע להצלחה במילוי השליחות, והן להמתעסקים במילוי השליחות – שיצליחו בכל ענייניהם, בגשמיות וברוחניות.

* * *

יח. בהתוועדות דיו"ד שבט נזכר בקצרה גם אודות אגודת נשי ובנות חב"ד. ויסוד הדברים – על פי מה שכתב כ"ק מורי וחמי אדמו"ר במכתבו לאחד⁸⁷, שסיבת ההוצאה-לאור של השיחות באידיש ("זשאַרגאַן") היא כשביל נשי ובנות חב"ד, שגם הן יוכלו להבין את השיחות שבהם נתבארו מנהגי ודרכי החסידות, וענינים מתורת החסידות.

וזהו ענינם של נשי ובנות חב"ד – שצריכות בעצמן ללמוד את השיחות, ועליהן גם לפרסם תורת החסידות ודרכי החסידות בין נשי ישראל, ולפעול גם על בעליהן וילדיהן, ולעשות מהבית שלהן בית חסידי.

– קבלתי מכתב מאותו יהודי שאליו כתב כ"ק מורי וחמי אדמו"ר מכתב הנ"ל, וכותב לי, שלפני כ"ב שנה קיבל מכתב מהרבי אודות נשי חב"ד, ועכשיו, ערך חגיגת י"ט כסלו בבית-הכנסת שלו. ליהודי הנ"ל יש דעה בבית-הכנסת, להיותו ה"פרעזידענט" או ה"גבאי", ובכל אופן, יש לו דעה שם. ואף על פי כן, רק לאחרי כ"ב שנה נתעורר "פעטאַך" זה לערוך מסיבת י"ט כסלו...

מצינו ביעקב שנענש בגלל שפירש מאביו ולא כיבדו במשך כ"ב שנים⁸⁸, אבל, אליו אין זה נוגע... אצלו לא הי' באופן כזה, כיון שהוא סתם⁸⁹...

אבל אנו צריכים לדעת, שהעבודה של הפצת תורת החסידות, הן על ידי אגודת חב"ד, והן על ידי נשי חב"ד, צריכה להיעשות תיכף ומיד, ללא דחיות.

ואופן הפעולה בזה היא – לכל לראש – על ידי זה שהוא בעצמו מתנהג כדבעי, ובדרך ממילא הרי זה פועל גם על בני ביתו וכל הנמצאים בסביבתו. ועל דרך הידוע⁹⁰ שכאשר צדיק עומד ומתפלל הרי זה פועל גם על מי שעומד מן הצד ומביט עליו, גם אם הצדיק אינו מכירו כו'.

יט. ובאופן כזה צריכות נשי ובנות חב"ד לפעול על סביבתן, החל מבני ביתן, כולל גם על אמה וחמותה. ובהקדמה – שמצינו בגמרא בסוף מסכת סוטה אודות הענינים שיהיו "בעקבות משיחא": "בת קמה באמה וכלה בחמותה".

ועל פי המבואר בלקוטי תורה⁹¹ בנוגע ל"תוכחה", ש"אף שלפי הנראה... הם קללות לפי האמת אינם רק ברכות", יש לומר שכך הוא גם בנוגע לתורה שבעל פה, שגם הענינים הבלתי-רצויים הם באמת ברכות, ובנדון דידן – שיהי' הענין "בת קמה באמה וכלה בחמותה" באופן שאמה וחמותה תלמדנה מהבת והכלה ענינים של קדושה, כמו בנוגע לפאה נכרית, וכיוצא בזה.

(89) ברשימה אחרת: הוא שוחט, יש לו עסק עם שוורים, ונעשה כמותם...

(90) ראה תו"א מקץ לג, סע"ד. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ריש ע' 67.

(91) בחוקתי מה, סע"א.

(84) אגרות-קודש שלו ח"א ע' רסו. וש"נ.

(85) ספרי עקב יא, כד.

(86) נוסח "רבש"ע" אחרי נשיאת כפים (סוטה לט, סע"א ואילך).

(87) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ז ע' 116.

(88) מגילה יז, א. הובא בפרש"י עה"ת ס"פ תולדות. וישב לו, לד.

– פעם לא היו זקוקים לתורת החסידות עבור ענינים כאלו, מה שאן כן עתה, שעל ידי תורת החסידות נעשה גם כללות קיום התורה ומצוות באופן נעלה יותר. ובמילא, נכלל גם ענין זה בהתפקיד של נשי חב"ד, שצריכות לפעול שתהי' "בת קמה באמה וכלה בתמותה" להוסיף בעניני קדושה.

כ. במתן-תורה כתיב⁹² "כה תאמר לבית יעקב (אלו הנשים) ותגיד לבני ישראל" (האנשים), ואיתא במדרש⁹³ שענין זה הוא תיקון לחטא עץ הדעת, לפי שאז נאמר הציווי לאדם הראשון בלבד, ואילו חוה רק שמעה את הציווי מאדם, ולכן אמר הקב"ה למשה במתן תורה שיאמר גם להנשים בעצמן, ויתירה מזה, שהנשים קודמות. וענין זה (מעלת הנשים) מודגש גם בפרשת השבוע שבה מסופר אודות שירת הים בקריעת ים סוף [ששייך גם למתן תורה, שהרי קריעת ים סוף הוא מהענינים העיקריים דיציאת מצרים, וכללות הענין דיציאת מצרים הוא הכנה למתן תורה] – שאז היתה גם שירת מרים, ועוד זאת, שההפטרה היא שירת דבורה.

ובענין זה מביא כ"ק מורי וחמי אדמו"ר באחת משיחותיו⁹⁴, בשם הצמח צדק ששמע מאדמו"ר הזקן, שלכאורה קשה: הרי גם בשביעי של פסח קורין שירת הים, ולמה מפטירין שירת דוד? – והביאור בזה, כי בשביעי (ואחרון) של פסח ישנו גילוי משיח, שהוא בן דוד, ולכבודו של משיח מפטירין שירת דוד, ואילו בשבת שירה מפטירין שירת דבורה, לפי שהכל בזכות האשה, "הכל הי' מן העפר"⁹⁵.

כלומר: בנוגע לשירת דוד יש קושיא ותירוץ, ואילו בנוגע לשירת דבורה הרי זה מובן בפשטות – לפי שהכל בזכות האשה, הכל הי' מן העפר.

וכיון ששיחה הנ"ל כתבה הרבי והוציאה לאור באידיש, ושלחה לכאן לאמריקא⁹⁶, הרי זו הוראה שצריכים לדבר עם נשי ובנות חב"ד אודות ענין זה – מעלת האשה שהכל הוא בזכותה, והאחריות המוטלת עלי'.

צריכים אמנם לדבר עמהן דברים רכים, כמו שנאמר "כה תאמר", בלשון רכה, אבל בדברים רכים אלו צריכים להיות כל הענינים, כולל גם ההדגשה שעליהן ללמוד את השיחות בעצמן, ולפרסם לכל אודות הסחורה היקרה שיש בידן – תורת החסידות, וכאן (אצל נשי חב"ד) היא הכתובת שכל אחד יכול לבוא ולקבל את ה"סחורה".

ואף על פי שבדורות שלפנינו לא היו הנשים בעלות-פעולה מטעם "כל כבודה בת מלך פנימה"⁹⁷ – הרי בימינו אלו יש הכרח בדבר.

כא. ואם על אגודת נשי חב"ד מוטלת אחריות – הרי מובן במכלל-שכן גודל האחריות המוטלת על צעירי אגודת חב"ד, שהם אלו שלא מזמן יצאו מן הישיבה, ובמילא לא התנתקו עדיין מהישיבה, ולהיותם צעירים, יש להם מרץ ביותר.

ובפרטיות יותר – הכוונה היא הן לאלו הלומדים עדיין בישיבה, שהם שייכים ל"איגוד תלמידי הישיבות", את"⁹⁸, והן לאלו שכבר נישאו, שהרי מבואר בהלכות תלמוד תורה⁹⁹ "גם אחר הנישואין יוכל ללמוד ב' או ג' שנים בלי טרדה גדולה כל-כך"; ואם לבו פנוי לתלמוד תורה הדורש עיון כו', הרי בנוגע לעסקנות ציבורית שייך הדבר לא רק ב' וג' שנים, אלא גם לאחר כן, ובמילא, מוטל עליהם החוב והאחריות המוטלים על צעירי אגודת חב"ד.

כב. ובנוגע לסדר העבודה דצעירי אגודת חב"ד – הנה על פי מה שנאמר¹⁰⁰ "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", שצריכים לכבד את הזקנים, צריכים הצעירים להתייעץ עם הזקנים בנוגע לכל הענינים, לשאול בעצתם כיצד לפעול, ולשמוע את עצתם בעיון ובכובד ראש, ולאחרי שמכבדים אותם ושומעים עצתם בכובד ראש, צריכים לפעול באופן המתאים יותר שיתמלא רצונו של הרבי, ולעשות כרצונו של הרבי. והזקנים לא צריכים להצטרע ולהתרעם ("עס דאַרף זיי ניט האַרן") על כך שהעבודה נעשית על ידי הצעירים,

(92) יתרו יט, ג (ובמכילתא ופרש"י).

(93) ראה שמו"ר פכ"ח, ב.

(94) שיחת יום אחש"פ תרח"ץ סכ"ד ואילך – לקו"ד ח"ד תרצה,

א ואילך. סה"ש תרח"ץ ע' 277 ואילך.

(95) קהלת ג, כ.

(96) נדפסה בחוברת "שמע ישראל" (ג.י. תרצ"ט), ולאח"ז בלקו"ד

וסה"ש הנ"ל.

(97) תהלים מה, יד. וראה רמב"ם הל' אישות פי"ג הי"א.

(98) ראה גם שיחת יו"ד שבט סכ"ח (לעיל "דבר מלכות" פרשת

בא ע' כג). וש"נ.

(99) פ"ג ה"א.

(100) קדושים יט, לב.

– ישנם כאלו שמצער אותם העדר הכבוד, ויש ביניהם שמלבישים זאת בכוונה "לשם שמים", שאיכפת להם לא הכבוד שלהם, אלא הענין של העדר הכבוד כלפי המבוגרים, כיון שלא יודעים ולא מעריכים את מעלתם.

כ"ק מורי וחמי אדמו"ר סיפר פעם סיפור אודות כת ענווים, שהיו ענווים כאלו שטענו שלא יודעים עד כמה גדולה ענוותנותם, שכן, כדי לידע גודל הענווה, צריכים לידע עד כמה היא הגדלות שלהם, ולפי-ערך הגדלות שלהם, גדולה ביותר ענוותנותם, אלא שכלפי שמיא גליא עד כמה היא הגדלות שלהם, ובמילא, יודע הקב"ה – גודל ענוותנותם... –

שהרי, העיקר הוא שהדבר יבוא לידי פועל ("דער ענין זאָל זיך אָפּטאַן"), ומה גם שמכבדים אותם ומושיבים אותם במזרח, הרי בוודאי שלא צריך להיות איכפת להם.

וזוהו גם כן הענין ד"נערים פני זקנים ילבינו" ¹⁰¹ – כפי שהוא באופן של ברכה.

כג. וכמו כן יש להבהיר בנוגע לצעירים גופא, שגם אצלם יכול להיות חילוק בין צעירים לזקנים:

אמרו חכמינו ז"ל ¹⁰² "זקן – מי שקנה חכמה", ובמילא, יש מי שעושה חשבון שהוא כבר "זקן", דכיון שיש לו מוחין קטנים, הרי לפי ערך כלי המוחין שלו יש לו ריבוי חכמה עד שעולה על גדותיו... ובמילא, כאשר בא לענין של פועל, הנה לכל לראש מוציא פתק ומביט ורואה שביום זה השלים כבר עבודת היום, וגם אם לא – הרי להיותו "זקן שקנה חכמה", לא כל דבר מתאים לו לעשות, כיון שצריך לחשוש מפני חילול כבוד הציבור, כשם שפרנס שנתמנה על הציבור אסור לו לעשות מלאכה כו' ¹⁰³.

ובכן, יש להניח את כל החשבונות על הצד, ולהניח את עצמו על הצד, ולעסוק בעבודה הנדרשת מצעירי אגודת חב"ד, וכאשר יעסקו בזה, יהיו כל הענינים בהצלחה.

* * *

כד. ברצוני לדבר עוד ענין – בהמשך להמדובר בהתוועדות דיו"ד שבט ¹⁰⁴ אודות הענין דג' שני ערלה, שנה הרביעית, ושנה החמישית, ששאלו על זה, הרי ערלה הוא ענין שאסור בהנאה, ואם כן הרי זה שייך לג' קליפות הטמאות לגמרי?

אך הענין הוא, שמסדר השנים גופא מוכח שג' שני ערלה שייכים למדרגה נעלית בקדושה, דאם לא כן, אינו מובן סדר השנים: ערלה – ג' קליפות הטמאות, שנה הרביעית, נטע רבעי, ענין של קדושה, ושנה החמישית הוא ענין עבודת הבירורים בענייני הרשות – הרי זה שלא על פי סדר?

ואכן מצינו להדיא בדברי רבנו בחיי ובציוני ¹⁰⁵ (ספרים שהובאו בתורת החסידות) שענין ה"ערלה", מלשון אטום וסתום, מורה על דרגא נעלית ביותר שלמעלה מהבנה והשגה, בחינת הכתר, שלכן הרי זה באופן של סתימות לגמרי, ולאחרי זה הוא ענין נטע רבעי, שהוא ענין של התגלות, וכל זה הוא עדיין בקדושה, ולאחרי זה באה שנה החמישית שבה צריכה להיות עבודת הבירורים, שהוא ענין ההמשכה גם בעובדין דחול ¹⁰⁶.

(וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) עתה נמצאים בשנה החמישית.

ישנם כאלו שהם עדיין בג' שנים הראשונות, וישנם כאלו שהם כבר בשנה הרביעית, אבל עכשיו נמצאים כבר בשנה החמישית.

ובמילא, צריך להיות סדר העבודה בהתגלות בכל הענינים, גם בעובדין דחול, להפיץ תורת החסידות בכל המקומות ¹⁰⁷.

107) במהלך ההתוועדות שנמשכה עד שעה מאוחרת, דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א איהו ענינים לאנשים פרטיים, ומהם: (להרשיג שי' שביקש ברכה שה"דינער" לטובת הישיבה יהי בהצלחה:) כאשר יקבלו עוד תלמידים, שתהי' תוספת בהתלמידים – תהי' גם תוספת השפעה בהצלחה. (וכשביקש ברכה ללא תנאים – אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:) הנני מוסר מה שאמרו לי!... (לא' מחשובי החסידים שאמר שגם הוא רוצה להיכנס ל"צעירי אגודת חב"ד":) מה אעשה עמכם?! הרבי מינה אתכם ל"מפקד"

101) סוטה שם.
102) קידושין לב, ב. הובא בפרש"י עה"ת שם.
103) שם ע, א.
104) סל"ד ואילך (לעיל "דבר מלכות" פ' בא ע' כז ואילך).
105) קדושים יט, כג.
106) נתבאר שאין זה בסתירה לכך שערלה היא מגקה"ט – ע"פ ביאור ענין התשובה, "יוסף ה' לי בן אחר", שגם בחי' "אחר" נעשה בבחי' "בן" (ראה אוה"ת ויצא רכ, א ואילך. ועוד). – אין זוכרים את הענין בפרטיות (המור"ל).

* * *

כה. כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נכנס פעם ל"יחידות" אל אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, ובצאתו מאת פני אביו, בכה בכי רב. וכשפגש בו אחד החסידים ושאלו לפרש בכייתו, השיב: מה לעשות שהרבי יש לו רק בן אחד, בן יחיד, והוא – כמוני. ועל אחת כמה וכמה עתה...

איתא בגמרא¹⁰⁸ "כד רגיז רעיא על ענא עביד לנגדא סמותא". אמנם, כיון שהצאן ("ענא") אינם אשמים בכך [כמאמר רבותינו ז"ל¹⁰⁹ "ארבעה מתחרט עליהן הקב"ה שבראם... יצר הרע דכתיב¹¹⁰ אשר הרעותי", וכמו שנתבאר בהתוועדות שלפני זה¹¹¹ שכללות ענין העבודה אינו אלא מה שבהרגשו שלנו הרי זה כמשל צפור המדברת, והאמת היא שאין זה אלא ענין של שחוק כו', כמבואר¹¹² בענין הקניגא דליתן ושור הברן, וגם ה"נגדא" (מנהיג הצאן) אינו אשם בכך – הנה גם במצב ש"רגיז רעיא על ענא כו'", נותנים ל"נגדא" (ש"משמיא ממנו ליי", במכל שכן מ"ריש גרגותא"¹¹³) את כל הכוחות של ה"רעיא", ובכוחו לפעול כל מה שצריכים¹¹⁴. ובכלל זה – גם ענין המופתים.

ובהקדמה¹¹⁵ – שבכלל לא אחזו בליובאוויטש מענין ה"מופתים", ועד שישנה אימרה שענין ה"מופתים" שייך לפרעה ולמצרים, כלשון הכתוב¹¹⁶ "רבות מופתי בארץ מצרים", וכפי שאמר פעם כ"ק מורי וחמי אדמו"ר שהמצריים היו "משכילים" ולכן הוצרכו למופתים, מה שאין כן בני ישראל אינם זקוקים למופתים¹¹⁷. וידוע הסיפור במכתב כ"ק מורי וחמי אדמו"ר¹¹⁸ אודות המענה שכתב רבנו הזקן "לאחרים למופת".

אבל אף על פי כן, כשהי' צורך בכך – הי' גם ענין המופתים, כדמוכח מסיפור הנ"ל גופא.

ועתה בפרט, כאשר החושך הוא כפול ומכופל, כידוע¹¹⁹ בענין "אילת השחר", שבסמיכות ממש לעלות השחר מתגבר החושך ביותר – הנה כדי לבקוע ולבטל את ההעלמות וההסתרים, יש צורך בענין המופתים, שעל ידי זה פועלים הזוהר בנפש הבהמית וכו'. ולא מתחשבים בכך שזוהי דרך העבודה ששייכת לאדמו"רי פולין; העיקר שיפעלו את הענין ("אבי דער ענין זאָל זיך אָפּטאַָן").

וכיון שיש צורך עתה בענין המופתים, וכאמור שנותנים ל"נגדא" את כל הכוחות של ה"רעיא" – הנה בכוח זה הנני מכריז ואומר:

כל אלה שצריכים להיפקד בבנים – ייפקדו בשנה זו בבנים, ויהיו בנים חסידים,

- ("קצין")... (וכשומר הלה: א"כ ימנה אותי ל"גנרל" ("רב-אלוף") – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גנרל" ו"חייל" הם שניהם בבחינת ביטול, דנועך תחלתן בסופן, משא"כ "קצין".
- כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר עם הנ"ל אודות התקשרות, ופנה הנ"ל לא' מזקני החסידים, באמרו: הנכם שומעים את הדברים! הכוונה היא אליכם! – ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת-שחוק: לפעמים אומרים דבר-צחות שהוא גם אמת!... (לא' אמר: כאשר אתה ופלוני תוסיפו בתפלה, ותמעטו להתהדר ("מעד דאָווענען און ווייניקער פּוּצן זיך") – תהי' תועלת עבורכם, ועבור כולם.
- (לא' אמר: ישנם כאלה (כמוך וכמו חותנך*) שבטבעם חוששים שמה הזולת ימעט בהדמות שלהם. אך האמת היא, שמה ששייך לכם, לא יכול אף אחד ליטול מכם בשום אופן, וכן לאיך, מה ששייך להזולת אי אפשר ליטול ממנו בשום אופן, כך שאין ממה לחשוש... ואדרבה: כאשר משתדלים ועוזרים להזולת שיוכל למלא שליחותו, הרי זה מהווה סיוע במילוי השליחות שלו.
- (לא' שאמר לחיים, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שיוציא י"ח את א' מחשובי החסידים (הנ"ל) שכבר אמר הרבה "לחיים". וכשומר הלה, מי הוא זה שמוציא אותי, "עפעפּע אַ...") – ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א):
- למאי נפק"מ מי הוא?! הרי הוא יהודי, בן אברהם יצחק ויעקב!
 (108) ב"ק נב, א.
 (109) סוכה נב, ב.
 (110) מיכה ד, ו.
 (111) שיחת יו"ד שבט ס"ב ואילך (לעיל ד"מ פ' בא ע' יב ואילך).
 (112) ראה תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך. שעה"ת לאדמו"ר האמצעי ח"א כ, ד ואילך. ועוד.
 (113) ברכות נח, סע"א. וש"נ.
 (114) ברשימה אחרת נזכרה בענין זה – שיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע "מכריז ר' ינאי". – ועיין סה"ש תורת שלום ס"ע 188 ואילך.
 (115) בהבא לקמן – ראה גם שיחת ש"פ בראשית תשט"ו ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדות ח"ג ע' 98 ואילך). וש"נ.
 (116) בא יא, ט.
 (117) ראה גם תורת מנחם – התוועדות ח"ב ע' 86 ובהערה 36 שם.
 (118) אגרות-קודש שלו ח"ב ע' שעו.
 (119) מדרש תהלים מזמור כב [ד]. הובא ונתבאר באוה"ת במדבר ע' מד. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן אתהלך לאזניא ס"ע קג. וראה גם סה"ש תרצ"ט ע' 316 ואילך.

(* כשהזכיר את התואר "שווער" – אמר: כ"ק מו"ח אדמו"ר לא הי' סובל שיקראוהו בשם "שווער", והי' אומר: "דער שווער זאָל ניט זיין שווער".

— כאשר היו פונים לאדמו"ר האמצעי בבקשת ברכה עבור בנים, ה' לפעמים שולחם לאחיו ר' חיים אברהם, וה' חובש את ה"שטריימל" ומברך שתיפקד בבן זכר, בתנאי שיהי' בן זכר וחסידי¹²⁰. — ויקראו אותם על שמו של הרבי.

ואלה שאינם יכולים ליתן שם זה בגלל שהוריהם נקראים בשם זה (כמנהג האשכנזים שנזהרים ליתן שם ההורים בהיותם בחיים¹²¹) — יתנו השם "מנחם מענדל", שמו של אדמו"ר הצמח-צדק. וכן כל אלה שזקוקים לפרנסה — תהי' להם פרנסה בהרחבה. ואלה שיש להם איזו מרה שחורה — ייפטרו ממנה.

שתהי' הפצת המעיינות דתורת החסידות בהצלחה, וכל המוסדות של הרבי יתנהלו בהצלחה, ואלה שמנגדים להמוסדות של הרבי — הנה כיון שהנהגתו היא "בחסד וברחמים"¹²², יקוים בהם "ייתמו חטאים ולא חוטאים"¹²³, ויהי' להם הסוף של אביגדור¹²⁴, שבא לחסידים לבקש משקה... וכמו כן יבטלו כל המניעות להדפסת חסידות — שהרי לולי המניעות היו יכולים להדפיס הרבה יותר — ותהי' הפצת המעיינות חוצה, ויהיו כל הענינים בהצלחה¹²⁵.

* * *

כו. אף על פי שמדברים שהעיקר הוא הפועל, מכל מקום, כיון שעוברים עתה לפרשת יתרו, שהיא הפרשה דמתן-תורה, צריכים לזכור שבנוגע לתורה נאמר¹²⁶ "כל חפצך לא ישוו בה", "אפילו חפצי שמים"¹²⁷, היינו, שאפילו מצוות (חפצי שמים) אינם נחשבים לגבי תורה, אפילו נגלה תורה, ועל אחת כמה וכמה פנימיות התורה.

וכיון שכן, הרי אסור שיעבור יום אחד ללא לימוד החסידות. כל אחד צריך שתהי' לו קביעות בכל יום ללימוד החסידות, לכל הפחות שורות אחדות¹²⁸ בכל יום.

ובפרט כאשר חפצים שיהי' תיכף קיום היעוד¹²⁹ "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים":

הדין בטבילה הוא שהאדם צריך להיכנס כולו בתוך המים שיכסו גם את ראשו, ואם חלק ממנו, אפילו שער ראשו, נמצא מחוץ למים, לא עלתה לו טבילה¹³⁰.

וכיון שכן, צריך להכניס את עצמו ("אריינטונקען און אריינווארפן זיך") בלימוד החסידות באופן שיחדור את כל מציאותו, למעלה מראשו, שכל כולו יהי' מונח ("אריינגעטונקען און אריינגעטאָן") בתוך "מי הדעת"¹³¹ דתורת החסידות,

שזוהי ההכנה לקיום היעוד "מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו.

השנה כולה, והזכיר גם ע"ד ה"דינער" עבור ישיבת תומכי תמימים, שיהי' בהצלחה וכו' (ראה גם לעיל הערה 107. וש"נ).

126) משלי ח, יא.

127) מו"ק ט, רע"ב.

128) ברשימה אחרת: ב' שורות.

129) ישע' יא, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים בסופן.

130) ראה רמב"ם הל' מקוואות פ"א ה"ב. שם ה"ז. וראה גם תורת

מנחם — התועדויות ח"ז ע' 214. וש"נ.

131) ראה רמב"ם סוף הל' מקוואות.

120) ראה "רשימות" חוברת ח ס"ע 7 ואילך; סט ריש ע' 13. תורת מנחם — התועדויות ח"א ע' 60. ח"ג ע' 95. ע' 157.

121) ראה קונטרס "זיו השמות" (ברוקלין, תשמ"ח) רפ"י. וש"נ.

122) ראה שיחת שמח"ת תרצ"ג (נעתק באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' שנג. וראה "רשימות" חוברת קפ ע' 9 (נעתק ב"היום יום" כ חשוון)).

123) ראה ברכות יו"ד, רע"א.

124) ראה בית רבי ח"א פי"ח (לד, ב). וראה גם תורת מנחם —

התועדויות ח"ד ע' 225 ובהערה 97 שם.

125) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף לדבר אודות עניני ברכות על כל

בס"ד. משיחת ש"פ בשלח, י"א שבט ה'תנש"א

תרגום מאידית

בהמשך זל"ז) יש להם שייכות זל"ז בתוכן הנס¹⁷. ולכאורה, הרי הם נסים שונים לגמרי?

גם צריך להבין: אחרי פ' בשלח באה פ' יתרו, "וישמע יתרו", "מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק"¹⁸. מה שמע יתרו במיוחד בענין של "קרי"ס ומלחמת עמלק" (יותר מבנסים של יצי"מ) שהביא אותו לבוא אל משה? מה השייכות בתוכן הענינים בין ביאת ודברי יתרו¹⁹ "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים כי בדבר אשר זדו עליהם" (שבגלל זה "נאבדו במים"²⁰) עם התוכן של קרי"ס ומלחמת עמלק (וגם - עם ירידת המן ובאר המים - "את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל עמו", "בירידת המן בבאר ובעמלק"¹⁸)?

ועוד ועיקר: מהי ה(תורה מלשון²¹) הוראה מכל זה בעבודת ה', ובפרט בזמנים אלו?

ב. ויובן זה בהקדים, שהנסים הנ"ל בפרשתנו אינם דבר חד פעמי אז, אלא הם ענינים נלגיים, שיש להם המשך תמידי לדורות (נוסף ע"כ שכל דבר בתורה הוא נצחי לעולם²²):

קריעת ים סוף: אע"פ שהנס (בפשטות) הי' חד פעמי ("לשעה"²³), אבל מובא בכ"מ²⁴ שבקיעת הים הי' ענין כללי שפעל פעולה בכל העולם²⁵ (ובכל סדר ההשתלשלות), כהכנה למתן תורה, פעולה שנמשכה

א. בפרשתנו מדובר אודות כמה ענינים כלליים - נסים כלליים - שקרו לבנ"י אחרי צאתם ממצרים: אחרי שהי' "בשלח פרעה את העם"¹ מסופר אודות הנס דקריעת ים סוף, "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים", "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים"², עי"ז שכל המצריים טבעו בים, "לא נשאר בהם עד אחד"³, "וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה ה' במצרים גו"⁴, ובנ"י אמרו שירה - "אז⁵ ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת וגו"⁶.

אחרי פרשת השירה מסופר אודות (נס המתקת מי מרה⁷, ואח"כ) פרשת המן - הנס של ירידת המן, "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים גו"⁸, שהן עצם ירידת המן במדבר⁹ והן הפרטים באופן הירידה הי' באופן נס¹⁰, וגם נס השליו¹¹ - "ותעל השליו גו"¹¹, בכדי ש"בין הערבים תאכלו בשר"¹².

בהמשך הפרשה מסופר אודות נס באר המים ע"י הכאת האבן - "והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם"¹³.

עד לסוף הפרשה - נס הנצחון במלחמת עמלק, שבגלל זה בנה שם משה מזבח "ויקרא¹⁴ שמו ה' נסי", "הקב"ה¹⁵ עשה לנו כאן נס (גדול"¹⁶).

כיון שכל הנסים מסופרים בהמשך אחד ובסדרה אחת בתורה (בשלח), מובן ש(נוסף ע"ז שאירעו

(17) ועפ"ז י"ל ויומתק הטעם שבד"ה ברוך שעשה נסים הנ"ל (ע' 19) מביא הדוגמא ל"נסים שיוצאים מדרכי הטבע לגמרי" - "כמו נס דקרי"ס ומן ושליו" (אף שלעיל שם (ס"ע 9) מביא רק הנס דמן ושליו, כמו שהובא ומבואר במו"נ שם), כי נסים אלו נאמרו בפרשתנו ושייכים זל"ז, כמשנ"ת לקמן בפנים. וראה סה"מ תרע"ח ע' רכב: וכמו המן והשליו . . דומה לנס דקרי"ס וכה"ג.

(18) ר"פ יתרו ובפרש"י.

(19) שם יח, יא.

(20) פרש"י עה"פ. וראה גם ת"י שם. סוטה יא, א.

(21) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

(22) כי התורה היא נצחית (תניא רפי"ז. ובכ"מ), ולא תהא מוחלפת ח"ו (ראה פיה"מ להרמב"ם סנהדרין, הקדמה לפרק חלק, היסוד התשיעי. וראה גם רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט. הל' מלכים פיי"א סה"ג. ובכ"מ).

(23) פרש"י פרשתנו טו, א סד"ה או ישיר.

(24) בביאור ענין קרי"ס - ראה דרושי פרשתנו, שש"פ, ועוד - בתו"א, לקו"ת, תו"ח וכו'.

(25) ולהעיר ש"כל מים שבנוולס" נבקעו בעת קרי"ס (מכילתא ופרש"י עה"פ יד, כא).

(1) ריש פרשתנו.

(2) שם יד, כט"ל.

(3) שם, כח.

(4) שם, לא.

(5) "כשראה הנס כו" - פרש"י עה"פ.

(6) פרשתנו טו, א.

(7) שם, כב ואילך.

(8) טז, ד.

(9) ראה מו"נ פ"ג. - הובא בד"ה ברוך שעשה נסים תרס"ד (ס"ע 9-19). ע' 19). וראה לקמן בפנים סי"ב.

(10) ראה יומא עה, א ואילך. וראה פרש"י פרשתנו טז, יז ("המרבה ללקוט לא העדיף על עומר לגולגולת כו', והממעייט ללקוט לא מצא חסר כו', וזהו נס גדול שנעשה בו"). שם, כט ("נס נעשה בכל ע"ש לתת לכם לחם יומיים").

(11) טז, יג.

(12) שם, יב.

(13) יז, ו.

(14) שם, טו.

(15) פרש"י עה"פ.

(16) כ"ה בכמה דפוסים. וכן נעתק באוה"ת ריש פרשתנו (ע' תרסה).

מלחמת עמלק: כמפורש בקרא⁴⁴ - "מלחמה לה' בעמלק מדור דור", ובפרט לפי פירוש התרגום ירושלמי: "מדרא דעלמא דין מדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי" - ז.א. בכל הדורות כולם. וכידוע שהמצוה של זכירת עמלק - לכמה דיעות⁴⁵ - היא מצוה תמידית. והמנהג הוא שמזכירין מעשה עמלק בכל יום (ב"ש זכירות")⁴⁶.

מזה מובן, שכל שלושת הענינים - קרי"ס, מן, מלחמת עמלק - הם ענינים כלליים בתומצ"ז ובעבודת ה'; וע"פ הנ"ל יש ביניהם שייכות (כיון שהם כתובים בהמשך אחד באותה פרשה).

ג. ויש לומר אחד הביאורים בזה:

תוכן שירת הים הוא - סיפור שבח והודאה שמשנה ובני ישראל נותנים להקב"ה על שהצילם מפרעה וממצריים, והמצריים, "טבעו בים סוף"⁴⁷, שע"י כך רואים כולם את גדולת הקב"ה - "מי כמוכה באלים ה', מי כמוכה נאדר בקודש נורא תהלות עושה פלא"⁴⁸. עד שזה מביא שכל האומות שבעולם יודעים מכך ומפחדים: "שמעו עמים ירגזון גו' אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמוגו כל יושבי כנען, תפול עליהם אימתה ופחד בגדול זרועך ידמו כאבן, עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית" (חבכת משאר אומות כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחביב על האדם"⁴⁸), תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה', מקדש אד' כוננו ידך"⁴⁹, עד - ה' ימלוך לעולם ועד"²⁶.

ולכאורה עיקר ההדגשה בשירת הים הי' צ"ל בנוגע להצלת בני"י (ע"י הנס דקרי"ס) - מדוע ישנה הדגשה כזו על הפעולה על אוה"ע, טביעת מצרים בים, והאימה ופחד על אוה"ע מסביב כו'?

לעולם. כמודגש גם בשירת הים (בסיומה²⁶) - ה' ימלוך לעולם ועד".

שכן מזכירין את ענין קריעת ים סוף בכל יום (בתפלה), ע"ד שמזכירין יצי"מ בכל יום²⁷, "ואיתא בתוספתא²⁸ שצריך לזכור ג"כ קרי"ס"²⁹, כמובא בשו"ע³⁰, ש"צריך להזכיר . . קרי"ס . . באמת ויציב וכן באמת ואמונה כו'" - "ויס" סוף להם בקעת וזדים טבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם . . לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם³² מי כמוכה . . נאדר בקודש נורא תהלות עושה פלא . . יחד כולם הודו והמליכו ואמרו²⁶ ה' ימלוך לעולם ועד"³³.

ולהוסיף, שבכל יום אומרים גם (את כל) שירת הים³⁴ ("אז ישיר וגו'"), עם כל הי"ח שמות שבה וכו'³⁵.

ירידת המן: הגם שהנס הי' רק במשך הארבעים שנה במדבר - אבל הקב"ה צוה³⁶ ש"מלא העומר ממנו למשמרת לדורותיכם למען יראו את הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר גו'" [כמו שהי' בימי ירמיהו, ש"הוציא להם צנצנת המן כו', ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו"³⁷].

ובשולחן ערוך³⁸ מובא, ש"טוב לומר בכל יום . . פרשת המן, כדי³⁹ שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה, שכן⁴⁰ הי' במן שהשגיח הקב"ה לתת לכל אחד עומר לגולגולת לכל נפשות ביתו וכו'".

[נוסף לזה שזכר למן ישנו בכל שבת: את החיוב של ג' סעודות בשבת, וגם של "לחם משנה", לומדים⁴¹ מהפסוקים בנוגע למן - "ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה"⁴², ו"ביום הששי לקטו לחם משנה"⁴³].

ובמהדו"ב (שם ס"ט) בשינוי: "ז"פ המן לבטוח בה' נותן לחם דבר יום ביומו". - ביאור השינויים ראה לקו"ש חכ"ו כ' 95 ואילך.

(39) ב"י לטור שם.
 (40) לבוש שם ס"י. שו"ע אדה"ז במהדו"ק שם.
 (41) שבת קיז, סע"ב.
 (42) פרשתנו טו, כה.
 (43) שם, כב.
 (44) סוף פרשתנו יז, טז.
 (45) רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ה. סהמ"צ שלו מ"ע קפט. וראה לקו"ש ח"ט ע' 221, וש"נ.
 (46) ראה של"ה חלק תושב"כ ס"פ תצא: ומצוה גדולה היא לומר פרשה זו בכל יום לקיים מצות זכור. וכן נסדר בסידור אדה"ז, ועוד. וראה מג"א או"ח ס"ס סק"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.
 (47) שם טו, ה.
 (48) פרש"י שם, טז ד"ה קנית.
 (49) שם, יד-יז.

(26) טו, יח.
 (27) ברכות יב, ב (במשנה). רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז ס"ז ס"א.
 (28) ברכות רפ"ב.
 (29) תו"א פרשתנו סב, ב.
 (30) שו"ע אדה"ז או"ח ס"ו ס"ב (ועד"ז הוא בטור שם בנוגע להזכרת קרי"ס באמת ויציב), מירושלמי ברכות פ"א ה"ו.
 (31) נוסח ברכת "אמת ויציב". ועד"ז הוא בברכת "אמת ואמונה" (נעתק לקמן ס"ג).
 (32) פרשתנו טו, יא.
 (33) וראה שו"ע אדה"ז שם: כל אלה הנסים התדירים תמיד.
 (34) ראה זהר פרשתנו נד, ב*.
 (35) ראה שער הכולל פ"ו ס"ב.
 (36) פרשתנו טז, לב.
 (37) פרש"י עה"פ.
 (38) תושו"ע או"ח ס"א ס"ה. שו"ע אדה"ז שם (במהדו"ק) ס"י.

וי"ל, שהכח ע"ז בא ע"י הנס דקריעת ים סוף, "הפך ים ליבשה"⁵⁷, שע"ז הכח אלקי שמוסתר בבריאה (כפי שהים מכסה ומעלים את כל מה שבתוכו), בא בגלוי - "יבשה", וע"ז מקבלים את הכח לראות בגלוי את האלוקות בכל דבר בעולם;

אבל "נתייבשה מלכותך" בעולם נהי' דוקא ע"י אמירת שירה של משה ובני⁵⁸. ולהוסיף, ששירה קשורה עם שמחה שפורצת את כל הגדרים וההגבלות⁵⁹, לכן זה נותן עוד יותר כח לגלות אלקות (שלמעלה מהגבלה) בעולם (גבול), כפי שהקב"ה הוא "מלך על כל הארץ"⁶⁰.

מזה מובן, שקרי"ס ושירת הים הם ענין הכי כללי - היסוד וכללות העבודה בכל הזמנים ובכל הדורות - שלכן כל היהודים אמרו שירה, אנשים נשים וטף (ו"אפילו עוברין שבמעיי אמן אמרו שירה"⁶¹), ולכן מזכירין קרי"ס (ואומרים שירת הים) בכל יום (כנ"ל ס"ב) -

קבלת עול מלכות שמים⁶², ולגלות מלכותו ית' בעולם, שבכל דור ודור ובכל זמן ובכל מקום, אפילו כאשר ישנם "זאבים", כולם יכירו, גם אוה"ע, ש"ה' ימלוך לעולם ועד" (כפי שיהי' בשלימות לעתיד לבוא, כשיהי' "כל המלוכה שלו"⁶³).

כמודגש בתפלות כל יום שמזכירין בהן קרי"ס ושירת הים (ב"אמת ויציב" ו"אמת ואמונה"): "אמת ויציב וכו' לעולם ועד, אמת אלקי עולם מלכנו צור יעקב מגן ישענו לדור ודור הוא קיים ושמו קיים וכסאו נכון ומלכותו ואמונתו לעד קיימת כו', לעד ולעולמי עולמים על אבותינו ועלינו על בנינו ועל דורותינו ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך כו'", וממשיך "על חסד שעשה עם אבותינו שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירים"⁶⁴, ומתפללים שכך יהי' "בכל דור ודור".

וי"ל הביאור בזה: תוכן הנס (קרי"ס) והשירה הוא איננו כל כך להראות את גדולת הקב"ה כפי שהוא נמצא למעלה, ואיך שהוא אוהב יהודים ומגן עליהם וכו' מצד מעלת נשמותיהם, בהיותם "בנים אתם לה' אלקיכם"⁵⁰ וכו', אלא דוקא לבטא את גדולת וחוזק הקב"ה - והקשר שלו לישראל - למטה בעולם הזה, עולם שנשלט ע"י חוקי הטבע (שהקב"ה קבע), עולם שיש בו אוה"ע, ויהודים הם "המעט מכל העמים"⁵¹, כבשה אחת בין שבעים זאבים⁵², ליהודים יש מנגדים, מצרים ושאר אומות - ומבלי הבט על כך, הקב"ה מגין על בניו ומציל אותם מידי שונאיהם, ואם צריך - עושה להם הקב"ה נסים, קורע להם את הים וכיו"ב, וע"ז מטיל פחד ואימה על האומות מסביב,

ודוקא ע"ז מתגלית בשלימות, מלכותו יתברך בכל העולם כולו, שגם בעולם שחוקי הטבע מושלים בו, והאדם יכול לטעות ולרמות את עצמו ולחשוב שהעולם מתנהג ע"י חוקי הטבע - מתגלה איך שהקב"ה הוא ה"בעל-הבית" ומלך על ישראל ועל כל העולם כולו - "ה' ימלוך לעולם ועד".

ויש לומר שזה הוא החידוש שנפעל ע"י שירת הים, ע"ז שבנ"י השמיעו לכולם (ע"י שאמרו שירה) ש"ה' ימלוך לעולם ועד" - כדאיתא במדרש⁵³: אע"פ שמעולם אתה, לא נתיישב כסאך ולא נודעת בעולמך עד שאמרו בניך שירה כו', אמרו ישראל באמת עד שלא בראת עולמך היית אתה משבראת אותו אתה הוא, אלא כביכול עומד כו', אבל משעמדת בים ואמרנו שירה לפניך באז נתייבשה מלכותך וכסאך נכון, הוי נכון כסאך מאז⁵⁴ באז ישיר". ז.א. שע"ז שישראל אמרו שירה (על קרי"ס)⁵⁵ נתגלה בעולם - באופן של התיישובות - מלכותו ית', ועד"מ מה שע"י ישיבה רואים בגלוי איך שהרגלים טפלים לראש, ועד"ז בנמשל, שעולם העשי' (בחי' רגלים) לא מסתיר על אלוקות, רק רואים איך שהוא טפל וכלי לאלוקות⁵⁶.

ע' תצ, ע' תצה ואילך. ד"ה הנ"ל העת"ר (המשך תערי"ב ח"ב ע' תתמב. ע' תתנ).

(57) תהלים סו, ו.

(58) כי ע"י קרי"ס עצמו (בלי שירת משה ובנ"י) עדיין אין הוכחה שחשולם (מצד ענינו הוא) מכיר במלכותו ית', כנ"ל הערה 55.

(59) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ע' קג ואילך.

(60) נוסח תפלת העמידה דר"ה (חתימת ברכת "אלקינו כו' מלך כו'"), וכן בקידוש ובברכת ההפטורה.

(61) סוטה ל, א.

(62) העבודה כללית דראש השנה, "שתמליכוני עליכם" (ר"ה טז, א. לד, ב), וממנו נמשך העבודה בפרטיות בקב"ע מלכות שמים בכל יום.

(63) פרש"י פרשתנו עה"פ.

(64) שו"ע אדה"ז שבהערה 30.

(50) פ' ראה יד, א.

(51) ואתחנן ז, ז.

(52) תנחומא תולדות ה. אסתר רבה פ"י, יא. פס"ר פ"ט, ב.

(53) שמו"ר פרשתנו פכ"ג, א.

(54) תהלים צג, ב.

(55) דאף שגם לפני אמירת שירת הים הראה הקב"ה ממשלתו בעולם ועשה כמה נסים - כמו בדור המבול ובדור ההפלה - הרי ע"ז לא הוקבע עדיין מלכותו והי' רק לשעה כו' (ראה פ"י מהרז"ו לשמו"ר כאן), כי ע"י הנסים עצמם (שנעשו ע"י הקב"ה) - בלי אמירת שירה ע"י בניו - עדיין אין הוכחה שחשולם (מצד ענינו הוא) מכיר במלכותו ית' ובנסים של הקב"ה, ו"נתייבשה מלכותך" נעשה דוקא ע"י שירת משה ובנ"י שנשמע גם בעולם.

(56) ראה בארוכה (בביאור מדרש זה) ד"ה אז ישיר באוה"ת פרשתנו

וטבע, ואפילו כפי שהוא "יורד" ועומד בעולם ויש לו עסק (בחיצוניות) עם לבושי הטבע ואוה"ע כו' - הוא למעלה מטבע, ומקבל את פרנסתו ואת כל ההצטרפות שלו באופן של "לחם מן השמים", שאינו קשור עם דרכי הטבע.

וי"ל שעד"ז הוא גם הלימוד מהשלי ובראר המים שנמשכו לישראל במדבר באופן נסי מן השמים - שמזה למדים בנוגע לכל עניני פרנסה וצרכי האדם - גם בשר ומים (נוסף על לחם, השם הכללי לכל צרכי האדם) - שגם כשהוא מקבל את זה ע"י לבושי הטבע, הרי באמת זהו "מן השמים".

ועי"ז שיהודי מקבל מלכותו ית' בחייו הפרטיים, כאשר הוא מגלה בעצמו את הענין ד"ה' ימלוך לעולם ועד", איך שפרנסתו וכל עניניו באים ממלך מלכי המלכים הקב"ה - יש לו הכח לפעול כך גם בעולם נוכח"ש⁷⁵ וגם את העולם נתן בלבם. ולהעיר מפס"ד הרמב"ם⁷⁶, שע"י מצוה אחת יכול יהודי להכריע "את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות ומביא לו ולהם תשועה והצלה" - שבכל העולם יורגש ש"ה' ימלוך לעולם ועד".

ה. בכדי לפעול את שלימות הענין של "ה' ימלוך לעולם ועד" נדרש לבטל את כל הענינים שמנגדים לכך. וזה המשמעות הכללית של מלחמת עמלק: מזה שבמלחמת עמלק כתוב "כס י"ה"⁴⁴ לומדים חז"ל⁷⁷ (ורש"י מביא זאת בפירושו על התורה), ש"נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהי השם שלם והכסא שלם". ולכן "מלחמה לה' בעמלק מדר דר", "ידו של הקב"ה הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית"⁷⁸ - עמלק הוא סתירה ל"ה' ימלוך לעולם ועד", שלימות גילוי מלכותו ית' בעולם. וכיון שהגילוי של "ה' ימלוך" הוא ענין תמידי בכל דור ודור, כך גם בקו של "סור מרע" (לבטל את הענינים שמפריעים ל"ה' ימלוך") - שזהו "מדר דר",

ועד"ז ב"אמת ואמונה" - "מדבר בה גם על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות אויבינו, כל אלה הנסים התדירים תמיד"⁶⁴, "הא-ל העושה לנו נקמה בפרעה כו' המעביר בניו בין גזרי ים סוף ואת רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו ומלכותו ברצון קבלו עליהם, משה ובנ"י לך ענו שירה בשמחה רבה כו', מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה כו"⁶⁵.

ד. בכדי לפעול את הענין של "ה' ימלוך לעולם ועד" בעולם - צריך יהודי לפעול זאת קודם בעצמו, שהוא יכיר וירגיש בכל מציאותו שהקב"ה הוא "מלך ישראל"⁶⁶, ובאופן של "לעולם ועד", בכל עניניו, כולל עניני העולם - זמן ומקום, גופו הגשמי וכל הדברים הגשמיים שלו.

שזהו התוכן והלימוד מפרשת המן - "כדי שיאמין שכל מזונותיו באין לו בהשגחה"³⁸ (שלכן זה נוגע לכל יום ויום): מירידת המן⁶⁷ לומד יהודי - בכל זמן ובכל מקום - שהקב"ה הוא "הזן את הכל"⁶⁸, מזונו של יהודי ובעצם כל העולם כולו, הוא "לחם מן השמים"⁶⁹. ומזה מובן, שגם כשיהודי מקבל פרנסה, באופן ד"לחם מן הארץ", ע"י היגיעה שלו ולבושי הטבע (דחרישה וזריעה וכו') - יודע הוא ומרגיש שבאמת זה "לחם מן השמים", לא קשור עם ההגבלות של דרכי הטבע, ככתוב במדרש⁷⁰: "דבר יום ביומו", מי שברא יום ברא פרנסתו, מכאן הי' ר"א המודעי אומר כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר מה יאכל למחר הרי זה מחסירי אמונה", וכהנהגת הלל "שהי' אומר ברוך ה' יום יעמס לנו צרכנו"⁷².

ובפרט בזמן הגלות, ובפרטי פרטיות בדורות האחרונים של הגלות - כידוע אימרתו של הרבי המהר"ש⁷³, שפרנסה בזמן הזה⁷⁴ היא באופן של השפעת המן, לחם מן השמים.

ז.א. שיהודי צריך לדעת שהוא באמת גבוה מעולם

לדאוג כלל מה יהי' למחר ומה יהי' פרנסתו כו" (אוה"ת שם ע' תרמד).

(73) סה"מ תשי"ט ע' 21.

(74) ואף שכן הוא בכל הזמנים (כנ"ל בפנים), הרי בארץ ישראל שהיו "איש תחת גפנו" (מ"א ה, ה) כו', אי"ז ניכר כ"כ, משא"כ בצוק העתים הללו דומן הגלות, נראה שאין ההשפעה באה ע"י ולפי"ע מעשה ידיו. וראה דרמ"צ קז, סע"א: בעסקו במו"מ יכוין שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשארי הנסים הגלויים כמו שהוריד המן כו'.

(75) קהלת ג, יא. וראה לקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב.

(76) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(77) תנחומא תצא יא.

(78) פרש"י שם.

(65) נוסח ברכת "אמת ואמונה".

(66) נוסח תפלת מוסף דר"ה (ברכת מלכיות) - מישעי' מד, ו.

(67) בהבא לקמן - ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרמג ואילך. לקו"ש

חט"ז ע' 174 ואילך. חכ"ו ע' 95 ואילך. ועוד.

(68) סוף ברכה הראשונה דברהמ"ז.

(69) ל' הכתוב בנוגע להמן - פרשתנו טז, ד.

(70) תנחומא פרשתנו כ. וראה לקו"ש חט"ז שם ע' 176, וש"נ.

(71) תהלים סח, כ.

(72) ביצה טז, א. הובא בשו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י. - "וגם

שמאי לא אמר מחדא בשבא לשבא רק משום כבוד שבת דוקא אבל

בשאר עניני האדם ופרנסתו גם לשמאי האמת האמיתי הוא שאין לאדם

דע"ז בא מזה שהם חשבו ש"הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם כו' ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד, וזהו רצון האל-כו'. טעותם התבטא בזה, שהם חשבו שלכוכבים יש שליטה וכח להשפיע בבחירתם ח"ו, והם לא ידעו את האמת, שהקב"ה משפיע דרכם נגדון (דבר בלי חיות כלל וכלל) ביד החוצב⁸⁸.

מזה מובן ששליטת ענין ע"ז שייך לא רק בנוגע לכוכבים ומזלות, אלא גם בנוגע לכל הדרגות בסדר ההשתלשלות (מלאכים⁸⁹, שרפים וכו'⁹⁰) שעל ידם מגיעה ההשפעה למטה, שאין להם כל רצון ובחירה ובמילא לא שייך לתת להם כבוד, כיון שהם רק כגרון ביד החוצב.

עפ"ז מובן העילוי דיתרו, וההכרה שלו ש"ענתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלקים": יתרו הכיר "בכל ע"ז שבעולם", היתה לו ידיעה והשגה בכל הדרגות וממוצעים בכל העולמות עד למעלה מעלה (אלא שכאשר הי' "כהן מדין"⁹¹ היתה לו טעות והוא חשב שיש להם כח ושליטה, ובמילא זה עבודה זרה); ועי"ז שהוא שמע והגיע לידי הכרה - "שמועה שמע ובא" - אודות "קרי"ס ומלחמת עמלק" ו"כל אשר עשה להם בירידת המן ובבאר ובעמלק"¹⁸, ואודות הנסים של יצי"מ בכלל, שגילו שלבושי הטבע וכל הממוצעים הם רק נגרון ביד החוצב (ובפרט -) של מלך מלכי המלכים הקב"ה ("ה' ימלוך לעולם ועד"), ונלחמים ב"עמלק" שמפריע לכך - אמר ש"ענתה ידעתי כי גדול הוי' מכל האלקים"⁹², שגם כוחות הטבע באים מהוי', והוי' הוא השולט היחידי עליהם (שלכן יש לו הכח לעשות נסים, כולל - נסים המלוכשים בטבע, באופן שאין בעל הנס

כיון שדוקא עי"ז ש"ימחה שמו" דעמלק יהי' "השם שלם והכסא שלם".

ובעבודת השם: קליפת עמלק הוא ענין הקרירות כמ"ש⁷⁹ "אשר קרך בדרך", ועמלק בגימטריא ספק⁸⁰ - הוא מקרר ומטיל ספקות במה שנפעל ע"י קרי"ס⁸¹ ובענין הנסים בכלל⁸² - אולי הפעולה של קרי"ס היתה דבר חד פעמי, אבל הסדר הרגיל שהקב"ה הכניס לעולם הוא, שיהודי יהי' בכל זאת משועבד לחוקי הטבע, ובפרט בזמן הגלות וכמרומו גם בלשון "קרך" - מלשון מקרה: עמלק רוצה לפעול שיהודי לא יראה עניני השגחה פרטית⁸³. ובכדי לגלות את "ה' ימלוך לעולם ועד", גם אצל יהודי בעבודתו, וגם בכל העולם כולו, נדרש ש"ימחה שמו של עמלק כולו", לבטל את כל הענינים של קרירות, אי אכפתיות וספיקות - שהם היפך הענין ד"השם שלם והכסא שלם".

ו. עפ"ז יובן גם ההמשך של "וישמע¹⁷ יתרו", "מה שמועה שמע ובא קרי"ס ומלחמת עמלק"⁸⁴: על דברי יתרו¹⁹ "גדול הוי' מכל האלקים" אומרים חז"ל⁸⁵, "מלמד שהי' מכיר בכל ע"ז שבעולם שלא הניח ע"ז שלא עבדה".

וצריך להבין: א) לפי הפירוש ש"כל האלקים" קאי על ע"ז, מהו החידוש והשבח מזה שיתרו הכיר ש"גדול הוי' מכל האלקים"? (ב) וכי התורה באה לדבר בגנותו של יתרו לומר ש"הי' מכיר בכל ע"ז שבעולם" (היפך הכלל שהתורה זהירה מלדבר אפילו בגנותה של בהמה טמאה⁸⁶), ובפרט שמתוכן הפרשה מובן, שבאים לדבר בשבח דיתרו?

והביאור בזה ע"פ דברי הרמב"ם⁸⁷, שהתחלת ענין

(85) מכילתא ופרש"י עה"פ. זח"ב סט, א.

(86) ב"ב קכג, א.

(87) הלכות ע"ז בתחלתן.

(88) סהמ"צ להצ"צ מצות מילה (דרמ"צ ו, ב). שם מצות אחדות ה'

(ס, ב). ובכ"מ.

(89) ראה רמב"ם שם ה"ב. שם רפ"ב. וראה פיה"מ להרמב"ם פ'

חלק יסוד החמישי.

(90) ראה סה"מ מלוקט הנ"ל הערה 84.

(91) ר"פ יתרו.

(92) ולהוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו יתרו (שנקרא כן קודם

שנתגייר) - מלשון יתרון ומעלת השכל שבו, ע"ד אורות מרובים

דתהו, ולאחרי שנתגייר נקרא בשם יתרו בתוספת וא"ו*, שמורה על

שההמשכה באופן של יתרון יומשך במקום הראוי כו' (ד"ה ויאמר

משה תש"ט ע' 58 ואילך).

(79) תצא כה, יה. וכדרז"ל (תנחומא שם ט. פרש"י עה"פ) - ל'

קור כו'. - וראה ד"ה והי' כאשר ירים תר"פ אות ג ואילך (סה"מ פר"ת

ע' רצב ואילך). ד"ה זכור וד"ה והי' כאשר ירים תרצ"ד (סה"מ

קונטרסים ח"ב ע' 570 ואילך). לקו"ש ח"א ע' 209 ואילך. ובכ"מ.

(80) כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סצ"ג. סה"מ עטר"ת ע'

רצד. סה"מ תש"ט ע' 40. שם ע' 65 (השני). אגרות קודש אדמו"ר

מוהרי"צ ח"ג ע' רעט. ועוד.

(81) ראה אוה"ת פרשתנו ע' ב'תתקס, שענינו של עמלק ("כס י"ה",

ש"אין שמו שלם וכסאו שלם") הוא היפך הענין ד"הפך ים ליבשה"

בקרי"ס.

(82) ראה ד"ה ויבוא עמלק וד"ה משה תש"ט (סה"מ ע' 34 ואילך.

ע' 51 ואילך). וראה גם ד"ה זכור תרמ"ז (סה"מ ע' פ ואילך).

(83) ראה גם ס' השיחות תשמ"ט ח"א ע' 328.

(84) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש ח"א ע' 77. חט"ז ע' 202-201.

סה"מ מלוקט ח"ג ע' ס ואילך.

(* שמו"ד פכ"ז, ז. מכילתא ופרש"י ר"פ יתרו.

החסידות, בחוצה, עד לחוצה שבעולם, חוצה שאין חוצה ממנה.

הכח לפעול "ה' ימלוך לעולם ועד" (בעולם) מתחיל מהגילוי בתורה (כיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"99): תורה נקראת "לחם"100, והדרגא של "לחם מן השמים" שבתורה היא - פנימיות התורה101, שהיא למעלה מגדרי העולם ("אילנא דחיי, דלית תמן לא קשיא מסטרא דרע ולא מחלוקת כו"102).

ולהוסיף, שגם ענין השליו - שהוא "מין עוף) ושמן מאד"103, בחי' שמן104 - קאי על פנימיות התורה, כידוע ששמן הוא בחי' פנימיות התורה, ובזה גופא - רזין דרזין דאורייתא105.

ע"י הגילוי של פנימיות התורה, ובפרט כפי שנתגלתה בתורת חסידות חב"ד, המביאה את זה בהבנה והשגה (עד - של נה"ב), בפנימיות האדם, באופן ש"יתפרנסון מיני"106 - שממשיך ומגלה בעצמו את הענין של "לחם מן השמים" ו"שמן" שבתורה, עד לאופן שזה נהי' מציאותו, דם107 ובשר כבשרו"108.

ולהוסיף בדיוק הלשון לימוד החסידות, ע"ד לשון הכתוב "מלמד הבקר"109, שזה פועל על נפה"ב (בחי' בקר שבו), שילך בדרך הישר.

ועד"ז תורת חסידות חב"ד מגלה איך שטבע העולם הוא באמת אלקות110, החל מתורת הבעש"ט111 שהתהוות הבריאה מתחדשת בכל רגע ורגע מחודש מאין ואפס המוחלט.

מכיר בנסו"93, שבפרט אחד זהו חידוש גדול יותר מנסים שיוצאים מדרך הטבע)94.

וע"י הודאת יתרו - שזה הי' עוד קודם שהתגייר - נכנס בעולם ובאוה"ע - הכח שהם יבואו להכרה ש"גדול הוי' מכל האלקים", "ה' ימלוך לעולם ועד".

ז. ענין הנ"ל - שעומד עוד יותר בגלוי ובהדגשה בשבת זו (אע"פ שזה ענין תמידי וכללי במשך כל השנה כולה), כשקוראים על כך בגלוי בקריאת התורה, תורה שבכתב95 - מודגש עוד יותר בדורות האחרונים, ובפרט בדורנו זה:

יו"ד שבט, יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, חל תמיד בסמיכות (לאו ב) שבוע של פ' בשלח, ובשנה זו - הי' זה בערב שבת פ' בשלח, שה"יאכל בשבת" (פ' בשלח) הוא מה"טרח בערב שבת"96, כמודגש בפרשתנו, שביום הששי לקטו "לחם משנה"43 גם בשביל יום השבת.

וע"פ הידוע שביום ההסתלקות, ועד"ז בכל שנה ביום ההילולא, של צדיק מתגלה "כל מעשיו ותורתו ועבודתו", וזה "פועל ישועות בקרב הארץ"97 - מובן א"כ, שלעבודה של בעל ההילולא יש שייכות עם הענינים המדוברים בפרשה.

וי"ל אחד הענינים בזה:

עיקר העבודה של בעל ההילולא התבטא בהפצת התורה והיהדות, ובמיוחד - יפוצו מעינותיך חוצה98, ללמוד ולהפיץ את מעינות פנימיות התורה, תורת

ישראל תרס"ז. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 17 ואילך. חכ"ו ע' 112.

(102) זח"ג קכד, ב - רע"מ. הובא ונתבאר בתניא אגה"ק סכ"ו.

(103) לשון רש"י פרשתנו טז, יג. וראה יומא עה, ב.

(104) לקו"ת בהעלותך לב, א. שם, ב ואילך. עיי"ש.

(105) ראה בארוכה אמרי בינה שער הק"ש פנ"ד ואילך. וראה בהנ"ל

לקו"ש חט"ז ע' 169. ועיי"ש החילוק בין פנימיות התורה בדרגת המן ופנימיות התורה בדרגת השליו.

(106) ל' התקו"ז ת"ו בסופו. וראה הקדמת המק"מ לספרו. כסא מלך לתקו"ז שם. ועוד.

(107) ראה תניא פ"ה.

(108) וכידוע ששמן (פנימיות התורה) "מפפפע בכל דבר", ד"גרי

שמן שצלאו בחלבו . . . אסור לאכול אפילו מראש אוננו (אף "שאין שם

חלב", רש"י) שכיון שהוא שמן מפפפע בכלו" (חולין צו, סע"ב

ואילך. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה). - וראה קונטרס ענינה של תורת

החסידות ס"ז.

(109) שופטים ג, לא.

(110) סד"ה פדה בשלום תרפ"ה (סה"מ תרפ"ה ע' פח).

(111) תניא שעהייהא פ"א.

(93) נדה לא, א.

(94) ראה בארוכה אוה"ת יתרו ע' תשלו ואילך. ע' תשמו ואילך.

ע' תשנו ואילך. ע' תשסד.

(95) דהגם שענינים הנ"ל מבוארים בתושבע"פ, וליכא מידי דלא

רמיזא באורייתא* (נוטריקון "אור ייתא" (סה"ש תש"ד ריש ע' 116.

לקו"ש ח"כ ע' 271), היינו שהוא באופן גלוי, הי"ז סו"ס באופן של

רמז; ואינו דומה כשקורין ע"ד ענינים אלו בגלוי בתושב"כ בשבת פ' בשלח. - ולהעיר שבתורה עצמה הי"ז ע"ד הגילוי דאלקות שלמעלה מעולם (תושב"כ) בתוך העולם (תושבע"פ).

ויש לומר, שמשבת זו נמשך הכח והלימוד מזה בכל ימי השנה.

(96) ע"ז ג, סע"א.

(97) תניא אגה"ק סז"ך-כ"ח.

(98) משלי ה, טז. אגה"ק הידועה דהבעש"ט - נדפסה בכש"ט

(הוצאת קה"ת) בתחלתו. ובכ"מ.

(99) זח"ב קסא, סע"א ואילך.

(100) ראה שבת קכ, א. חגיגה יד, א. הקדמת תקו"ז (א, ב). ובכ"מ.

(101) מאמרי אדה"ז - הנחות הר"פ ע' עז"עח. סה"מ תקס"ח ע' מ.

ועוד. תו"ח פרשתנו שה, ב. ד"ה והי' כי תבוא תרס"ו. אר"ע אשריכם

עלמא¹²¹ הם כנגד ששת ימי השבוע, ויום השביעי הוא כנגד ה"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"¹²²: הגילוי של פנימיות התורה באלף הששי (ערב שבת הגאולה), ובמיוחד - אחרי שנת ה'ת"ק, התחלת הבוקר של יום (אלף) הששי¹²³, או¹²⁴ חצות יום הששי¹²⁵, ועוד יותר - אחרי שנת ה'תש"נ, חצות יום (אלף) הששי, או שעה שלישית אחר חצות - הוא בבחי' "לחם משנה": מקבלים אז (לא רק טועמי¹²⁶, אלא גם חלק מהעצם) גילוי פנימיות התורה מ"יום שכולו שבת ומנוחה", ובפרט שהגאולה באה תיכף ומיד עוד באלף הששי, כך שעם גילוי פנימיות התורה מוכנים כבר - בבחי' תלמודו בידו - ללמוד פנימיות התורה ביום שכולו שבת ומנוחה.

ט. ויש להוסיף בהנ"ל - לימוד מחמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות¹²⁷:

תכונתו של אילן היא, שהוא הולך וצומח¹²⁸, והוא נושא פירות עד א"ס - ע"ד הענין דיוסף, הוספה¹²⁹. ומשמעות הענין בעבודת האדם - "כי האדם עץ השדה"¹³⁰ - שיהודי לא מסתפק בהגבלות הטבע של מצבו בהווה, אלא תמיד הולך וצומח.

ובפרטיות יותר: בראש השנה לאילנות "נוהגין להרכות בו פירות של אילנות"¹³¹, ובפרט במיני פירות שנשתבחה בהן ארץ ישראל - "גפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש"¹³² ("דבש תמרים"¹³³).

העילוי של אילן לגבי תבואה ("חטה שעורה") הוא, שתבואה היא דבר המוכרח לקיומו של האדם, "לחם לבב אנוש יסעד"¹³⁴, משא"כ פירות האילן אינם מוכרחים לקיום האדם, רק מוסיפים לאדם תענוג¹³⁵.

ובגילוי החסידות באופן הנ"ל ע"י רבותינו נשיאינו בכלל - ניתוסף ביתר שאת וביתר עוז ע"י בעל ההילולא, עד - באופן שהוא צוה לתרגם את תורת החסידות בלשון עם ועם, ובמיוחד - לאחרי שבא לחצי כדור התחתון, שאז נתרחה ועד באופן שלא בערך העבודה של יפוצו מעינותיך חוצה, עד לחוצה שאין חוצה ממנה, כולל - גם - הפצת שבע מצוות בני נח בין אוה"ע¹¹², ועי"ז לפעול את ה' ימלוך לעולם ועד". גם מלשון העלם.

ח. וענין זה מרומז גם בשמו של בעל ההילולא - יוסף יצחק:

יוסף הוא מלשון הוספה, ויצחק הוא מלשון צחוק ושמחה - ששני השמות מראים על גילוי שלמעלה ממדידה והגבלה: הוספה יותר מההגבלה שהוגבלה לכתחילה, ושמחה פורץ גדר⁵⁹. ובפרטיות יותר: יוסף הוא ע"ש "יוסף ה' לי בן אחר"¹¹³, וההוספה מגיעה גם בבחי' "אחר" (דעולם), עד לבחי' אחר בערך לקדושה, ומה"אחר" עושים בן¹¹⁴ (לשון) יחיד להקב"ה, וכן מלשון בינה, אם ומקור המדות¹¹⁵ - שהדבר חודר בכל מציאותו. יצחק ע"ש "כל השומע יצחק ליי"¹¹⁶, שהפריצת גדר (של צחוק ושמחה) מגיע אל "כל השומע"¹¹⁷, אפילו זה שלא מחזיק עדיין בראי, ו"כנ" השומע" נכולל זה ששומע זאת לע"ע בעל כרחו (כיון שלע"ע אין לו רצון לשמוע זאת), כידוע שבני אדם אינם בעה"ב על כח השמיעה¹¹⁸].

ולהוסיף¹¹⁹ הדגשה מקביעות יום ההילולא בשנה זו, בערב שבת - ע"פ הידוע¹²⁰ ש"שית אלפי שנין דהוי

(124) להדעה שיומו של הקב"ה אלף שנה כולל י"ב שעות היום, ואין הלילה בכלל זה (ראה פי' הרד"ל לפרדר"א פ"ז אות נה).

(125) מק"מ לזח"א קיז, א. וכן משמע ברמב"ן ובחיי בראשית שם (וכבר תמה ע"ז החת"ס בתשובותיו ח"ו סס"א).

(126) ראה שער הכוונות ענין טבילת ערב שבת. פע"ח שער יח רפ"ג. וראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ואילך. ח"כ ע' 173. ושי"נ.

(127) ריש מס' ר"ה. - ולהעיר שהוא אחד מ"ארבע ראשי שנים", ועפ"ז שייך לראש השנה שבו נעשה "תמליכוני עליכם".

(128) וראה תו"ח בראשית כא, סע"ד.

(129) ראה גם סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 245 הערה 28.

(130) שופטים כ, יט.

(131) מג"א או"ח סקל"א סקט"ז. השלמה לשו"ע אדה"ז שם ס"ח. (132) עקב ח, ה.

(133) רמב"ם הל' ברכות פ"ח הי"ג.

(134) תהלים קד, טו.

(135) ובנוסף ברכת "בורא נפשות": "חסרונן" - "שהם חסרים וצריכים להם לצורך קיום חיותם. . כגון לחם ומים, ו"להחיות בהן" - "דברים שבראם להתענג בהם, כגון מיני פירות" (טור ושו"ע אדה"ז או"ח סו"ס רז).

(112) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(113) ויצא ל, כד.

(114) ראה אוה"ת עה"פ רכ, א ואילך. ויחי שפו, א-ב.

(115) ראה תניא פ"ג. ובכ"מ.

(116) וירא כא, ו.

(117) ולהעיר מהשייכות לבחי' שמן (פניה"ת) שמגיע עד ל"ראש אונן" (כדלעיל הערה 108). ועפ"ז יומתק בפנימיות הענינים הטעם שמביא (לדוגמא) "ראש אונן".

(118) ורק בנוגע לאברהם אבינו מצינו חידוש מיוחד - ש"המליכו (הקב"ה) על מאתיים וארבעים ושמונה אברים. . שתי אונניים" (נדרים לב, ריש ע"ב).

(119) בהבא לקמן - ראה גם ספר השיחות ה'תש"נ ח"א ע' 247 ואילך. ושי"נ.

(120) רמב"ן בראשית ב, ג. ובכ"מ.

(121) ר"ה לא, א.

(122) ר"ה שם. תמיד בסופה.

(123) אוה"ח הק' ר"פ צו. פינחס כו, יט (ושם. שבשנת ת"ק "יתחיל ניצוצי גילוי הגאולה" (וראה ס' מגדל עוז ע' תפו. תצה. ושי"נ). ועד"ז בד"ה ואת האלף לאדה"ז (מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ר"ע תכא)).

י. הלימוד לכאור"א מישראל מהענינים האמורים לעיל:

יהודי צריך לדעת שמבלי הבט על כך שהוא נמצא נשמה בגוף בעולם עם אוה"ע, ובעולם שמתנהל לכאורה ע"פ חוקי הטבע - הוא, היהודי, למעלה מדרך הטבע;

יהודי קשור תמיד עם הקב"ה, שהוא מלך ובעה"ב על כל העולם כולו, והקב"ה שומר ומגין עליו מכל הדברים, "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"¹⁴⁴; והיות שהקב"ה איננו קשור ח"ו וח"ו בדרכי הטבע, יש ביכולתו לעשות נסים עד אין קץ, ולמי הוא עושה נסים - לעם קרובו, העם היהודי!

וכמדובר לעיל: נסים אצל יהודי זה לא פלא. עם כל יהודי קורים נסים בכל יום ויום - נסים גלויים או נסים נסתרים, עד לנס בבחי' שאין בעל הנס מכיר בנסו.

ובמיוחד - כמודגש ע"י רבותינו נשיאינו, ובפרט כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שבמיוחד בזמנים אלו יכול יהודי לראות אצלו בחייו השגחה פרטית; ע"י התבוננות קלה במה שקרה לו במשך המעט-לעת הוא יכול לראות השגחה פרטית ונסים גלויים (מן השמים). הוא רק צריך "לפקוח את העינים" - הוא יראה זאת!

ובאם הדברים אמורים אודות יהודים בכל העולם כולו, שהקב"ה עושה להם נסים תמיד - עאכ"ו ליהודים בארץ הקודש, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁴⁵. - לא צריך - ושלא יצטרכו - להגיע לנסים שקוראים בעיתונים, שגוי ירה "טיל" למעלה, וגוי מחסידי אוה"ע ירט אותו, וכיו"ב - כיון שאצל יהודים, ובפרט בארץ הקודש, יש ריבוי נסים בכל יום ויום (כנ"ל), נסים בענינים טובים, בטוב הנראה והנגלה.

יא. ההוראה מזה בפועל, ובפרט בימינו אלו: יחד עם זאת שיהודי צריך לעשות כל התלוי בו בעבודה בכח עצמו (ע"פ דרכי הטבע וכו') - צריך להיות לכל יהודי בטחון גמור, בלי שום ספיקות, שהקב"ה יתן לו כל טוב, בטוב הנראה והנגלה.¹⁴⁶

וכשם ש"האל" העושה לנו נקמה בפרעה כו'

ז.א. שהמעלה של ט"ו בשבט, ר"ה לאילנות היא - העבודה שלא במדידה והגבלה של "לחם מן הארץ" (חטה ושעורה), הנמדדת לפי ההכרח של בשר ודם לקיומו, אלא עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה - דברי תענוג, שלמעלה מהצורך והכרח האדם עד ובדוגמת "לחם מן השמים" בערך ל"לחם מן הארץ".

אמנם הכונה בזה היא, שפירות האילן יכניסו תענוג גם בענינים המוכרחים של האדם (חטה ושעורה).

ובפרטיות יותר - שבעת המינים שבהם נשתבחה ארץ ישראל, "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש": חטה (מאכל אדם¹³⁶) רומזת על העבודה של נפש האלקית. שעורה (מאכל בהמה¹³⁶) - העבודה דבירור נפש הבהמית. וכמרומו גם בזה שחטה בגימטריא כ"ב, כנגד כ"ב אותיות התורה (קדושה), ושעורה מלשון שיעור - מדידה והגבלה (כל חד לפום שיעורא דילי). אמנם מצ"ע, שניהם גם חטה וגם שעורה רומזים על העבודה - אפילו העבודה של נה"א - כפי שזה מוכרח (ע"פ דין) לקיום וחיות האדם, שהנשמה (נה"א) יורדת ומבררת את האדם.

אח"כ באה העבודה מתוך תענוג, שממשיכה תענוג בעבודה בבחי' חטה ושעורה - "וגפן ותאנה ורמון", שכולם מורים על למעלה ממדידה והגבלה: גפן - המשמח אלקים ואנשים¹³⁷, שמחה פורץ גדר. תאנה - כמ"ש¹³⁸ "כענבים במדבר מצאתי ישראל כבכורה בתאנה בראשיתה", "התאינה הזו בתחלה אורים אותה אחת אחת ואח"כ שתיים ואח"כ שלשה עד שאורים אותה בסלים ומגריפות, כך בתחלה אחד הי' אברהם כו' ואח"כ ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד"¹³⁹. רמון - כמאחז"ל¹⁴⁰ מלאים מצוות כרמון, שזה מראה על ריבוי גדול (אפילו אצל "ריקנין שבהם", עאכ"ו אצל "ועמך כולם צדיקים"¹⁴¹).

"ארץ זית שמן ודבש": זית שמן - מפעפע בכל דבר, ושמן שבתורה - בחי' פנימיות התורה (כנ"ל ס"ז). דבש תמרים - "צדיק כתמר יפרח"¹⁴², וידוע שתמר עושה פירות לשבעים שנה¹⁴³, שמראה על אריכות ימים, ושלימות הימים כו'.

(145) עקב יא, יב.

(146) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהררי"צ ח"ו ע' שצח ואילך. ושם: צריך לעשות כל מה שביכולתו לעשות עפ"י התורה והשכל האנושי, ולבטוח בה' ולא להיות אפילו בספק ספיקא כי יעזרהו השי"ת. להיות השגחתו ית' על כל נברא ונברא. כל עניניהם ותנועותיהם היותר קלות הכל הוא בהשגחתו הפרטית והשגחתו ית' הנה היא הנותנת חיים ועוז לכל החי בשמים ובארץ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 883 ואילך. חכ"ו ע' 96 ואילך. חל"ו שיחה א' לפ' שמות.

(136) סוטה רפ"ב. ועוד.

(137) ספר שופטים ט, יג.

(138) הושע ט, י.

(139) ב"ר רפמ"ו.

(140) חגיגה בסופה. וש"נ.

(141) ישע"י ס, כא.

(142) תהלים צב, יג.

(143) זח"ג טז, א. וראה לקו"ת בחוקתי מט, ד.

(144) תהלים קכא, ד.

שהגמרא¹⁴⁹ מספרת בנוגע לרבי חנינא בן דוסא שהסתפק בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ובהמשך לזה מסופר שהוא הי' מלומד בנשים.

יג. בכל זה ניתוסף יותר עי"ז שביום (ליל) ההילולא חילקו לכל אחד (קונטרס) מאמר ד"ה ברוך שעשה נסים (תרס"ד) מהרבי (מוהרש"ב) נ"ע, הנחה שנכתבה ע"י בנו יחידו ממלא מקומו, בעל ההילולא. לכל לראש - הרי"ז מעורר על לימוד המאמר, ולהוסיף בלימוד התורה בכלל, ובפרט פנימיות התורה, ותלמוד גדול שמביא לידי מעשה, כולל - לקיים את הלימודים וההוראות שכתובים במאמר.

יחד עם זה חילקו גם שתי שטרות בכדי לתת לצדקה, כללות כל המצוות (וצדקה שקולה כנגד כל המצוות), מלשון צוותא וחיבור - בכדי להוסיף עוד יותר בצוותא וחיבור של יהודים עם הקב"ה¹⁵⁰.

ועוד ועיקר - מגיד דבריו ליעקב חוקינו ומשפטיו לישראל: הקב"ה מקיים את הבקשה שכתובה בסוף המאמר - "שעשה נסים לאבותינו, והבקשה הוא שיהי' גם בזמן הזה",

שעוד ברגעים האחרונים של גלות (מצרים) "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם",

עד לנס העיקרי והנסים הרבים - בגאולה האמיתית והשלימה, ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"¹⁵¹, ובפרט בעמדנו בשנת ה'תנש"א, שנת "אראנו נפלאות", נפלאות אפילו לגבי הנסים ביציאת מצרים¹⁵²,

ועוד ועיקר - תיכף ומיד ממש.

המעביר בנו בין גזרי ים סוף ואת רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו ומלכותו ברצון קבלו עליהם" - בודאי כך יעשה הקב"ה גם עכשיו, ויקיים את תפלת בני"ש שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים ולהדריכנו על במות אויבנו, כל אלה הניסים התדירים תמיד".

ומזה מובן, שע"י הבטחון הגמור הזה בהקב"ה - צריך יהודי, ובפרט בשבת שירה (ובשבוע של שבת שירה) - להיות בשמחה ולומר שירה להקב"ה על הנסים שעושה ושיעשה¹⁴⁷.

יב. ועוד וגם זה עיקר: בכל זה ניתוסף יותר עי"ז שיהודים מוסיפים בלימוד התורה וקיום המצוות, ש"אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמורו" הקב"ה מבטיח ש"ונתתי גשמיכם בעתם גו' ונתתי שלום בארץ גו', ואולך אתכם קוממיות"¹⁴⁸.

כולל ובעניני דיומא שע"י זה שיהודים בכל מקום שהם, יקיימו - ובתוספת הדגשה וחיזוק - את המנהג [שבכמה מקומות נהי' חלישות בזה מאיזה סיבה שתהי'] לאכול בחמשה עשר בשבט מהמינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל,

שעי"ז מחזקים את הקשר עם ארץ ישראל, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", וניתוסף עוד יותר בניסים שהקב"ה עושה ליהודים.

- ולהעיר, שע"פ מנהג אוכלים בט"ו בשבט (גם) חרובים. שלזה שייכות מיוחדת עם ניסים - כמו

(149) תענית כד, א.

(150) ולכן חילקו ב' שטרות - כי בצוותא וחיבור מודגש החיבור של שני דברים.

(151) מיכה ז, טו.

(152) אוה"ת נ"ך עה"פ שם.

(147) ראה של"ה חלק תושב"כ פרשתנו בביאור דברי המדרש "עתידין ישראל לומר שירה לע"ל", "כלומר עתידין כשיתבשרו להגאולה יאמרו שירה על מה שעתיד לבוא דהיינו על הנסים שיבאו שיתבשרו עליהם יקדימו לשורר מיד ויהיו בחזק אמונתם כאילו נעשה כו'". ועי"ש בהמשך הענין.

(148) ר"פ בחוקותי.

לקוטי שיחות פרשת בשלח כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

א.

"לאיתנו - לתנאו"

על הפסוק¹ "וישב הים לפנות בקר לאיתנו" נאמר במדרש², שכאשר ברא הקדוש-ברוך-הוא את הים, הוא התנה עמו תנאי: עליו להיבקע לישראל כשיצטרכו לעבור בו. וזוהי משמעות הפסוק "וישב הים... לאיתנו", "לאיתנו" אותיות "לתנאו"³ – "לתנאו שהתנית עמו מתחילה".

וצריך להבין בזה: בפסוק "וישב הים... לאיתנו" אין מדובר על בקיעת הים, אלא להיפך, שלאחר "ויבקעו המים" שב הים למצבו הקודם, כלפני קריעת ים סוף. כיצד נאמר אפוא במדרש, שב"וישב... לאיתנו" הכוונה היא "לתנאו", לתנאי שעליו להיבקע?

על כך משיבים המפרשים⁴, שהתנאי שקבע הקדוש-ברוך-הוא לים היה, שאם הוא לא ייבקע, לא יהיו בו עוד מים, בדומה לדברי רבי פינחס בן יאיר לנהר גינאי⁵, כאשר לא רצה להיבקע לפניו: "אם אי אתה חולק, גזורני עליך שלא יעברו בך מים לעולם".

ולפי זה הם מסבירים את דברי המדרש "וישב הים לאיתנו – לתנאו", שהים שב "לאיתנו" משום שקיים את "תנאו", שהרי אילו לא היה מקיים את התנאי, היתה מציאותו מתבטלת. אך, לכאורה, אין די בתירוץ זה⁶:

(א) אילו לא היה הים מקיים את התנאי, הרי בנוסף לכך שלא היה לו שום תוקף (איתן), הרי לא היו בו כלל מים. ואילו מכך ש"לתנאו" נרמז במלה "לאיתנו", שמשמעותה – לדברי רש"י – "לתוקפו", נראה שרק תוקפו של הים תלוי בקיום התנאי?

(ב) ב"וישב הים... לתנאו" הכוונה היא, שהים שב אל התנאי שלו. ואילו לפי האמור לעיל יוצא, שהמשמעות של "וישב הים... לאיתנו – לתנאו" היא, שהים שב "לאיתנו" על ידי שקיים לפני כן את התנאי, ולא שעצם השיבה הוא התנאי?

ב.

קיום התנאי נותן תוקף גם למציאות בעבר

על הפסוק¹ "וישב הים לפנות בקר לאיתנו" מובא בספרו של המגיד ממזריטש "אור תורה" מאמר, אשר שמע מהבעל-שם-טוב⁷, שבו הוא מבאר את המדרש "לאיתנו – לתנאו". ולפי זה הוא מסביר את לשון חז"ל⁸ "עושין רצונו של מקום", ולא "עושין דברו" או "מאמרו", וכן את התשובה של רבי פינחס בן יאיר לנהר גינאי, שהזכרה לעיל, "אם אי אתה חולק גזורני עליך שלא יעברו בך מים לעולם":

כיון שהקדוש-ברוך-הוא התנה עם הבריאה במעשה בראשית⁹ "שיעשו רצון הצדיקים, אף שאינם בטבעם", לפיכך "אם אי אתה חולק", ואינך מקיים את התנאי, "הרי אתה כלא היה מעולם וכמו שלא נבראו כאן מים, ונמצאו שלא יעברו בך מים לעולם". כלומר, המשמעות של "גזורני עליך שלא יעברו בך מים לעולם", אינה רק שמכאן ולהבא לא יעברו בו מים, אלא יותר מכך: כיון שמלכתחילה הוא נברא בתנאי שיעשה את רצון הצדיקים, הרי כל מציאותו, גם עד כה, תלויה בקיום התנאי. כי אם אין הוא מקיים את ה"תנאי הנאמר בשעת המאמר", הרי הוא "כלא היה מעולם", כי באופן כזה לא היתה מציאותו קיימת כלל.

לפי זה ניתן היה ליישב את הנאמר "וישב הים... לאיתנו", למרות שאילו לא היה נבקע לישראל, הרי לא זו בלבד שלא היה לו תוקף, לא היתה מציאותו קיימת כלל: כיון שקיום התנאי של הים אינו משפיע רק על מציאותו מכאן ולהבא, שללא קיום התנאי לא יהיו בו עוד מים, כדלעיל, אלא גם על מציאותו עד אז (למרות שלכאורה לא ייתכן שינוי במציאות שכבר "היתה") – שאילו לא היה מקיים את התנאי, הוא היה מתבטל "ממציאות הבריאה"¹⁰ (באופן של "אין"¹¹ ואפס ממש כמו לפני¹² ששת ימי בראשית

(11) לשון אדמוה"ז בתחלת שעה"ה"א (לענין "אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו ותחורות למקורן"). וראה הערה הבאה.
 (12) ו"ל הביאור בזה: באם היו הנבראים (לאחרי שנתהוה) איו מציאות לעצמם ח"ו (בדוגמת אומן העושה כלי – וכטעות הכופרים המובא בשעה"ה"א רפ"ב), הנה אף שגם לדעתם מובן הדבר שבכחו של הקב"ה לעשות שיהיו "אין ואפס ממש".
 [דכאשר איו מציאות מתבטלת על ידי פעולתו של נברא, אוי הביטול הוא רק בנוגע לצורת הדבר. משא"כ בנוגע להקב"ה, הרי מובן (ראה מו"נ ח"ב פי"ז) גם לדעתם, שכמו שיש ביכלתו להוות מאין ליש כן ביכלתו לעשות גם מיש לאין (גם באם מציאות הבריאה היתה ח"ו מציאות לעצמה)].
 ככ"ז, מכיון שמצד עצמה היתה מציאותה נשארת גם עכשיו וכיטולה הוא מצד כח אחר, הרי אף שלאחרי ביטולה היא "אין ואפס ממש" בכ"ז אינה

(1) פרשתנו יד, כז.
 (2) ב"ר פ"ה, ה. שמור"ר פכ"א, ו. זח"ב קצח, ב.
 (3) בעה"ט עה"פ.
 (4) ידי משה לבר"ר שם.
 (5) חולין ז, א. וראה היום יום ע' כ (ממאמר הה"מ דלקמן סעיף ב').
 (6) ועד"ז יש להקשות בתירוץ אזה"ח הק' (עה"פ) על קושיא הנ"ל.
 (7) היום יום שם.
 (8) ברכות לה, ב.
 (9) ראה ב"ר שם (ועד"ז בזהר שם): לא עם הים בלבד התנה הקב"ה אלא עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית. וראה אזה"ח.
 (10) לשון האו"ת שם.

ממש"13),

יש שני סוגים¹⁸ בנסיים, ואף בניסי יציאת מצרים:

(א) נס ששינה את הטבע הקודם, כבמקרה של "ידו מצורעת כשלג"¹⁹, שאף לאחר הנס, נשארה היד מצורעת בטבעה, וכדי שתהיה "שבה כבשרו"²⁰ נדרש נס נוסף לביטול הצרעת²¹.

(ב) נס שחידש מציאות, אשר אף בשעת מעשה היתה נסית, ללא אחיזה בטבע, כבמקרה של המים ש"נהפכו לדם", שאף בשעת הנס נשארו במהותם מים, ורק בחיצוניות היו המים מצד הנס לדם²²; ולפיכך, מיד כאשר פסק הנס התבטלה מאליה הפיכת המים לדם²³.

ובענינו, נס קריעת ים סוף: אילו היינו מסבירים שעל ידי "וישם את הים לחרבה" השתנה הים, והוא הפך למציאות של "יבשה", הרי כאשר "וישב הים" נעשתה מציאות חדשה – ולכן מדגישה התורה "וישב הים... לאיתנו", שהוא שב לתוקפו הקודם, כדברי רש"י: "לאיתנו – לתוקפו הראשון"²⁴, כי גם כאשר היה "חרבה", הוא נותר בפנימיותו – ים²⁵.

אך אין די בהסבר זה: מן המסופר בתורה, שנס קריעת ים סוף התרחש על ידי "ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה"²⁶, שהמים "נצבו כמו נד וכחומה"²⁷ על ידי

לכן נרמז הענין של "לתנאו" דוקא ב"לאיתנו – לתוקפו", שעל ידי קיום התנאי, הרי לא זו בלבד שאותו ים נשאר להבא, אלא יותר מכך: "לתוקפו" – גם מציאותו הקודמת קיבלה יותר תוקף¹⁴.

אך הסבר זה מיישב רק את השאלה הראשונה – מדוע נאמר "לאיתנו", המצביע על כך, שקיום התנאי השפיע רק על התוקף – כי מדובר כאן גם¹⁵ על מציאותו בעבר. אך עדיין נותר הקושי לגבי הניסוח "לתנאו", שלפיו מובן, שהים חזר אל התנאי, כאמור לעיל.

ג.

קיום התנאי גורם ל"איתנו" שבשעת הבריאה
כדי להבין את כל האמור לעיל, יש להקדים ולהסביר מהו הקושי במלה "לאיתנו", שעל כן מבאר זאת המדרש "לתנאו"¹⁶: מן הנאמר בפסוק "וישב הים... לאיתנו" מובן, שיש כאן חידוש. ולכאורה, מדוע יחשבו שהנס של "וישם את הים לחרבה"¹⁷ גרם לים חולשה כזו, שאף לאחור מן לא היה בו התוקף הקודם; אשר כדי לשלול זאת מדגישה התורה "וישב הים... לאיתנו"?

לכאורה, ניתן להשיב:

כמו לפני ש"ב. שאז לא הי' לה מציאות מלכתחילה*.

אבל מכיון שכל מציאות הבריאה, גם בעת היותה, היא רק מצד כח האלקי המהווה אותה תמיד, ובסילוק הכח – מתבטלת מציאותה ממילא, הרי (לאחרי סילוק הכח) אין לה שום מציאות כלל, וכמו לפני ששת ימי בראשית ממש. (ובדוגמת אבן ההולך ממטלמ"ע מצד הכח כו', שלאחרי סילוק הכח – נשאר האבן כמו שהי' תחלה**). ועצ"ע. ולהעיר ממרו"נ ח"א פס"ט.

(13) וי"ל, שאופן ביטול הים באם לא הי' מקיים תנאו [ועד"ו, אופן הביטול דכללות הבריאה באם לא היו ישראל מקבלים את התורה (שבת פח, א. ע"ז ג, א)], יותר הוא מאופן הביטול ב"אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו" שבשהיה"א שם. כי בנוגע לסילוק האותיות, הרי עד הרגע שהאותיות מסתלקות היתה המציאות (מציאות ע"פ תורה, ע"י עשרה מאמרות שבהם נבה"ע) והביטול הוא רק מכאן ולהבא (אלא שאופן הביטול מכאן ולהבא הוא – כמו שלא הי' מעולם כלל, וכמבואר בהערה הקודמת). משא"כ בנדו"ד, מכיון שההתהוות מלכתחלה היתה על תנאי, הרי כשהתנאי אינו מתקיים מתבטל הדבר מלמפורע. וראה לקמן הערה 36.

(14) ראה עד"ז אוה"ת ואתחנן ס"ע תטו ואילך.

(15) אבל פשוט שגם לפי ביאור זה, וכלל ב"וישב הים גו' לאיתנו" גם מציאותו שמכאן ואילך (ולא רק תוקף מציאותו שעד שעת הבקיעה), שלכן נאמר לאיתנו ב"וישב הים" – אף שהתוקף שבנוגע להעבר נעשה בעת קיום התנאי ולא כש"וישב".

(16) בפ"י מהרד"ו (לשמו"ר שם) "שהול" וישב הים וגו' לקדמותו או לתקפו ע"כ דורש כו". אבל י"ל יתירה מזו, כבפנים – דבפשוטו תיבה זו (אף באם הי' נאמר לתקפו וכדומה) מיותרת לגמרי.

(17) פרשתנו יד, כא.

(18) ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 175 ואילך ובהערות שם.

(19) שמו"ר ד, ו.

(20) שם, ז.

(21) כדמוכח גם ממרו"ל (שבת צז, א. פרש"י עה"ת שם. וראה גם שמו"ר פ"ג, ג, יג) מכאן שמדה טובה ממהרת לבא ממדת פורעניות.

(22) ועד אשר "גיגית מלאה מים.. ישראל שותה מים והמצרי דם וכשהי' לוקח מישראל בדמים (דוקא) הי' שותה מים" (שמו"ר פ"ט, יוד).

(23) ולכן לא מצוינו שהיו צריכים להריק האגמים וכל מקוה מימיהם ובעצים ובאבנים לאחר המכה.

(24) ע"פ מ"ש בפנים, יומתק מה שרש"י מוסיף "הראשון" – אף שפירוש "לאיתנו" הוא (רק) "לתקפו"*** – כי בזה מבאר החידוש שב"וישב גו' לאיתנו", כבפנים.

(25) ובמנ"ש משינוי החזר לברייתו (שגם טרם שחזר לברייתו) לא היה שינוי (סוכה ל, ב. ב"ק צו, ב) – אף שבכדי שיחזור לברייתו צריך פעולה.

(26) פרשתנו יד, כא. – וזוה מוכח ש"אילו הפסיק ה' את הרוח כרגע, היו המים חוזרים ונגרים במורד כדרכם וטבעם" (שעהיה"א פ"ב).

וע"פ מ"ש לעיל בפנים, יובן מה שהחזק אדמוה"ז להוכיח מזה שהולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה (שאילו הפסיק ה' את הרוח כרגע (בלילה) היו המים חוזרים כו') – ולא הוכיח זה ממה שכן הי' בפועל, שלאחרי שנפסק הרוח שב הים לאיתנו – כי מ"וישב הים" אין ראי' כ"כ, כי אפשר לומר (אלולי הדיוק ד"לאיתנו") שזה הי' ע"י פעולה (נס), ולא שהחידוש נתבטל במילא.

(27) לשון אדמוה"ז בשעהיה"א שם.

(* ויתירה מזו: אפילו באם נאמר גם לדעתם, שהתהוות הבריאה מלכתחילה היא רק על משך זמן מוגבל דשית אלפי שנין. ולאחרי זמן זה מתבטל ממילא (שזה מורה שגם בזמן היותה אינה מציאות אמיתית – ראה לקמן סניף ה') – בכ"ו, באם (מציאות זו ע"פ, שאינה אמיתית) היתה ח"ו מציאות מצד עצמה (שאינה צריכה להתחדש תמיד מהבורא). הרי גם לאחרי שתתבטל – אף שהביטול יהי' ממילא, נשארת עדיין איוו "מציאות" למציאותה, ואינה כמו לפני ששת ימי בראשית ממש.

** ויתירה מזו: בהמשך דוריקת אבן, הרי גם אח"כ שייך לומר שבתלה הלך מלמטלמ"ע. משא"כ בהנמשל – מכיון שגם זמן עצמו הוא מציאות נבדא (ראה דרמ"צ מצות האמנת אלקות פ"א, ובכ"מ). ובהסתלק (המאמר אשר בו מהעשרה מאמרות יתבטל גם הזמן, הרי במילא לא ישאר שום רושם כו' כלל. ועצ"ע.

*** אבל אין לומר שכונת רש"י בהוספת תיבת "הראשון" היא לפרש מ"ש "וישב גו' לאיתנו" – שהרי (נוסף לזה שמו"בן הוא גם בלי פירוש רש"י) רש"י מעתיק לפני פירושו רק תיבת "לאיתנו".

ההסבר לכך הוא:

תכלית הבריאה "בשביל ישראל ובשביל התורה"³⁰ אינה רק כדי לאפשר לישראל לקיים תורה ומצוות, כאמצעי לדבר אחר, אשר לו עצמו אין בכך חלק, אלא שעל ידי עבודתם של ישראל בתורה ובמצוות, ועל ידי "בכל דרכיך דעהו" ואף "וכל מעשיך יהיו לשם שמים"³¹, הם יהפכו את העולם עצמו לדירה לו יתברך.

וכיון שב"דירה לו יתברך" הכוונה היא ל"דירה לעצמותו", כדירה של מלך בשר ודם, הנמצא בכל עצמותו בדירתו³², צריך העולם עצמו להיות כזה, שיכולה להיות ניכרת בו גם דרגה זו של אלקות, הנעלית מהאור האלקי שצמצם את עצמו לפי דרגת העולמות, כולל ענין בריאת העולמות.

ולפיכך התנה הקדוש-ברוך-הוא עם הים, וכך גם "עם כל מה שנברא בששת ימי בראשית"³³, שכאשר יגיע הזמן – הם ישנו את טבעם למען ישראל,

כי³⁴ אילו לא היה תנאי זה, כלומר, שבבריאה כשלעצמה אין מקום לנסים ולשינוי הטבע, היה יוצא, שהנס ושינוי הטבע הבאים מבחינת אור הסובב שמעל העולמות³⁵ – הם באופן של שלילת הבריאה. לכן ברא הקדוש-ברוך-הוא מלכתחילה את הים, ואת כל הנבראים בתנאי "שייקרע לפני ישראל"

– וההלכה היא, שאם התנאי נקבע כראוי, אי-קיומו מבטל את כל הענין מלכתחילה. ואף כאן³⁶ נבראה הבריאה באופן, שאם לא יקיימו זאת, "יתבטלו ממציאיות

הכוח האלקי ש"התלבש"²⁸ ב"רוח קדים" שהעמידה אותם בריציפות כל הזמן, מובן, שהים לא השתנה במהותו ליבשה. ואם כך, שבה ומתעוררת השאלה: מהו החידוש ב"וישב הים... לאיתנו"?

לפיכך נאמר במדרש, שהכוונה ב"וישב הים... לאיתנו" איננה שהים חזר לתוקפו שלפני קריעת ים סוף (כי בכך אין חידוש), אלא לתוקף שקבע בו הקדוש-ברוך-הוא בשעת בריאתו, כאשר התנה עמו שייבקע לישראל, שתוקף זה גדול הרבה יותר, באי-ערור, מתוקפו של הים כשלעצמו, כדלהלן בסעיף ה'.

אמנם, התנאי קויים בשעת קריעת ים סוף, אך למרות זאת נאמר בתורה "וישב הים... לאיתנו", כי התוקף שקיבל הים בשעת קיום התנאי לא ניכר בגלוי בזמן בקיעתו, אלא בשובו להיות ים, כדלהלן בסעיף ו': דוקא על ידי "וישב הים" – הפיכתו תחילה ליבשה ולאחר מכן שובו להיות ים – הוא הגיע "לאיתנו – לתנאו", לתוקף שמצד "תנאו".

ד.

הבריאה עצמה "מסכימה" לתכליתה עבור ישראל
כדי להבין זאת, יש להקדים ולהסביר מדוע צריך היה הקדוש-ברוך-הוא להתנות עם הים מלכתחילה, בעת בריאתו, שהוא ייקרע עבור ישראל.

והרי, לכאורה, כיון שהקדוש-ברוך-הוא הוא "בעל הבית" של העולם, מובן בפשטות, שבידו היכולת והזכות לצוות על הים אף אם לא התנה עמו מלכתחילה²⁹?

[ולמעשה משקוט הידועה בפירוש "שהטבע הזה במים" (שניצב או שניגר?). וראה המכתב עד"ז – נדפס בליקוטי ביאורים לתנאי (להר"י שי קאָרף). שעהיה"א עם לקט פירושים כו' שם ע' עט. וראה לקו"ש ח"ז ע' 189 הערה 10].
(29) במרו"ז ח"ב פכ"ט (וראה גם פיה"מ להרמב"ם אבות פ"ה מ"ו. בחיי עה"פ לאיתנו ועוד), שצורך התנאי הוא לפי ש"עולם כמנהגו הולך" ואינו שייך ש"ישתנה טבע אחר מעשה בראשית או יתחדש רצון אחר שהנחו כן". אבל [נוסף לזה שלפי ביאור הרמב"ם (במרו"ז ח"ג פ"כ) בענין כי לא מחשבותי מחשבותיכם, גם באם הניסים נתחדשו אח"כ אי"ז שינוי רצון ח"ו, וכמ"ש התו"ט באבות שם (ועיי"ש בתו"ט, שדבריו אלו של הרמב"ם (בנוגע להטעם שהוצרך להתנאים) אינם לפי דעת עצמו)]

ככדי להסיר הקושיא דשינוי רצון, ה" מספיק שיושם בשי"ב הענין דבקיעת הים, ולא ה" צריך שיהי זה תנאי בבריאת הים.
(30) נסמן בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 159 הערה 62.
(31) משלי ג, ו. אבות פ"ב מ"ב.
המעלה ד"בכל דרכיך דעהו" על "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" – ראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 161. 188.
(32) ד"ה יו"ט של ר"ה תרס"ו קרוב לתחלתו. ובכ"מ.
(33) ב"ר פ"ה, ה. וראה גם זח"ב קצח, ב.
(34) ראה עד"ז תו"ט הגיל לאבות, שענין התנאים הוא בכדי להורות שהכל לא נברא אלא בשביל ישראל.
(35) ראה סד"ה החדש הזה תרס"ו. ובכ"מ.

(36) לכאורה יש להקשות: ב"האומר על מנת", התנאי הוא רק גילוי מילתא שבאם לא יתיקיים התנאי לא נעשה הענין מלכתחלה. משא"כ בבריאת שמו"א, מכיון שכבר נברא, ועד עכשיו היתה מציאותם בפועל – איך שייך שעי"ב ביטול

ו"ל שהחידוש גדול ישנו בזה. ובהקדים: לכאורה קשה דבתרגום, פרש"י ועוד עה"פ (פרשתנו טו, ח) פירשו "כמו נד כחומה", ועפ"ז: (א) יתור בלשון הוא לומר "כמו נד כחומה", (ב) וא"ו ד"וכחומה" – מאי מוסיף, (ג) תיכף לאח"ז אומר "ולא קמו כחומה" ואינו מזכיר "נד".

ויל"פ דכוונת אדה"ז לחודש (כפי הכתובים) שזהו ב' עינים, בתחילה נצבו "כמו נד" (צ"כור וכינוס – ראה פרש"י – רק בזה ה" השינוי, אבל היו "נחלים", ע"ד מים בכלי) ואח"כ – גם כחומה (שאינן זקוקה לכלי). ועפ"ז יומתק ההמשך בשהיה"ה"א: ואילו כו' היו המים חזורים ונגרים (ביטול ד"נד נחלים". ופשיטא שה" בטל השינוי שלאח"ז) ולא קמו כחומה (שינוי גדול יותר ולכן זה הוא) בלי ספק. – ונוגע פ" הכתוב הזה לתוכן המבואר בשעה"ה"א – דגם הסדר דקרי"ס ה" באופן "טבעי" מדרגא לדרגא, משא"כ בריאת ים מאין.

(28) אבל לא שהרוח עצמה פעלה זאת (כ"כ הרמב"ן פרשתנו יד, כד). ומה שהוצרך להיות הרוח – הוא (א) בכדי להטעות את המצריים (רמב"ן שם). (ב) לפי שעי" הרוח קדים דוקא נמשך הגילוי דבחי "קדמונו של עולם", שממנו דוקא ה" אפשר להיות קרי"ס (ראה סד"ה ויולך ה' תרס"ו, ובכ"מ). – אבל הביאור בהש"ה"ה"א משמעו (כאשר מפרשי התורה – רשב"ם ועוד) דהרוח קדים ענה (ובזה מתורצת קושיית הרמב"ן) פעלה הבקיעה וכו'.

ומה שמוכיח מ"ואילו הפסיק כו' היו המים חזורים כו" שכן הוא גם בבריאת שמו"א "שבהסתלקו" כח הבורא מ"ו הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש" – כי גם להפ" שהבקיעה היתה ע"י הרוח, הרוח פעל שינוי בטבע המים, שיהיו "כחומת אבנים". ועפ"ז מובן (בפשטות) מה שמוסיף אדה"ז "וכחומה" "ולא קמו כחומה" – כי מזה שהיו המים חזורים ונגרים" לבד, היינו השינוי ד"כמו נד נחלים" (ראה הערה הקודמת), אי"ז הוכחה לבריאת שמו"א שהגם שנעשו נמצאות ובכל זה בהסתלקות כח הבורא יהיו הנבראים אין ואפס ממש.

הבריאה" עד אשר מלכתחילה "לא נבראו" – כדי שה"מציאות" של הים עצמו "הסכים" ³⁷ לשינוי הטבע.

ה.

על ידי התנאי ניתנה מציאות לבריאה

לפי כל האמור לעיל מובן, שעל ידי התנאי שקבע הקדוש-ברוך-הוא עם הים (וכן עם כל שאר הנבראים בעת מעשה בראשית), שהוא ייבקע עבור ישראל, ניתן בו תוקף עצום הרבה יותר מהתוקף הקיים בו מצד עצם התהוותו, ללא התנאי:

כאשר דבר קיים ברציפות במשך זמן מסויים, ולאחר מכן מציאותו נפסקת, הרי מוכח, שגם בזמן קיומו היתה זו מציאות "חלשה" ³⁸, וחולשה זו היא הגורמת לביטולה מאוחר יותר ³⁹.

מכך מובן, שלעולם כשלעצמו, כפי שהתהווה מעשרה מאמרות, אין תוקף אמיתי, כי כל בריאתו היא למשך "שית אלפי שנים", ולאחר מכן הוא יתבטל ⁴⁰.

אך על ידי התנאי שהתנה הקדוש-ברוך-הוא עם מעשה בראשית, ובריאתו את העולם באופן "שיעשו רצון הצדיקים אף שאינם בטבעם", דבר המוכיח שבריאת העולם "בשביל ישראל" היא התכלית והמהות הפנימית של העולם,

שהרי אם הכוונה של "בשביל ישראל" היא רק אמצעי

המשמש לדבר אחר, אך לו עצמו אין קשר לכך, הרי אז לא ייתכן לומר שהתהוות של מעשה בראשית בעצמה תיעשה באופן שהנבראים יפעלו להיפך מטבעם,

וכיון שמציאותם של ישראל, בהיותם "נצר מטעי מעשה ידי" של הקדוש-ברוך-הוא, היא מציאות נצחית ⁴¹, מציאות של מחשבה ⁴², שהיא המקור והעילה למציאות של הדבור – הרי על ידי כך שהקדוש-ברוך-הוא קבע במציאות זו של מעשה בראשית "שיקיים רצון הצדיקים", ניתן בנבראים תוקף הנעלה ממציאותם מצד עצמם, ענין של נצחיות ⁴³.

ו.

הים הגיע "לאיתנו" רק לאחר "וישב"

וזהו הנאמר במדרש על הפסוק "וישב הים... לאיתנו" – "לחנאו שהתנתי עמו מתחילה":

כל עוד היה "וישם את הים לחרבה" ניתן היה לחשוב ⁴⁴ שעל ידי נס זה השתנתה והתבטלה המציאות הקודמת, ומשום כך לא התגלה אז עדיין התוקף שקיבל הים על ידי התנאי; רק כאשר "וישב הים", באופן של "וישב... לאיתנו", כפירוש הפשוט, שהוא נשאר במהותו (כדלעיל בסעיף ג') – ואף-על-פי-כן מציאותו עצמה איפשרה את קיום רצון ה' להיפך מטבעה, אז הוא הגיע "לאיתנו" – לתנאו", לתוקף שניתן בו על ידי ה"תנאי", שמעל למציאותו מצד עצמה, כדלעיל.

(ממאמר ושיחת ש"פ בשלח, תשכ"ט)

אבל – כח הא"ס שבהנבראים (הפועל ענין הנצחיות בהם, שיהיו חזקים כיום הבראים) "הוא מחוץ להם שאינו מתייחד עמהם" (ד"ה צהר תעשה תרע"ג (בהמשך תער"ב). וראה גם בארוכה לקו"ש (המתורגם) ח"ה ע' 100 הערה 21) [כי בדבר מוגבל א"א שילתבו בו כח בלתי מוגבל, ובלשון הרמב"ם (מרו"ח ח"ב הקדמה יב) "כי כל כח שימצא מתפשט בגוף הוא בעל תכלית, להיות הגשם בעל תכלית"], ומצד עצמם (היינו מצד התהוותם מהעשרה מאמרות המתלבטים בפנימיותם) הם נפסדים, כמבואר בלקו"ש שם.

- 41) ראה סנה' ר"פ חלק.
- 42) שהרי ישראל (דוקא) עלו במחשבה (כ"ר בתחלתו).
- 43) ואף שהנהגה הניסית באה מבחי' אור הטוב שלמעלה מעולמות כנ"ל ס"ה – והרי מצד בחי' הטוב יש ענין הנצחיות בנבראים גם זולת התנאי (ראה לעיל הערה 40) – ל"ל, דמכיון שהתהוות הנבראים היתה על מנת "שיעשו רצון הצדיקים אף שאינם בטבעם", הרי ענין זה [אף שבפרט אחד הוא בבחי' מקיף יותר מכה הא"ס הפועל שיהיו חזקים כיום הבראים, שלכן בא הוא באופן דשידוד הטבע (ראה סד"ה החדש הזה תרס"ו. ובכ"מ), מ"מ, מצד זה שהוא תנאי בהתהוותן שייך הוא למציאות הנבראים עצמם. בסגנון אחר (ובל' הרמב"ם בהקדמה הנ"ל) כח המקיים את הנברא הבעל גבול לזמן בלי גבול אא"פ שיתלבש בתוכו, משא"כ הכח המעמיד את הים כחומה.
- 44) ראה גם אוה"ח כאן.

התנאי, יתבטלו למפרע?

אבל – אינו. כי גם ב"האומר על מנת", התנאי הוא לא רק בירור בעלמא, כ"א, שביטול התנאי הוא הגורם שהענין יתבטל למפרע (ראה רמב"ם הל' גירושין פ"ח הכ"ב ובמ"מ שם). ועד"ו הוא גם בדין "הכנס עוקר את הנדר מעיקרו", ש"עיקר העיקור הוא מכאן ולהבא, שהרי ה"אסור עד עתה", ואעפ"כ התרת הכנס עוקרת את הנדר מעיקרו וענשו" נמצא שלא נאסר מעולם" (רא"ש נדרים נב, ב). (37) ראה עד"ו לקוטי שיחות (המתורגם) ח"ה ע' 10 הערה 40 (בנוגע הפיכת ארצות-גוים לארץ-ישראל), שנוגע שגם הגוים יסכימו לזה. ולהעיר מתר"ש ע' 70 ובהערה שם "אז די ניצוצות פון תהו זאלן אויך מסכים זיין". ולהעיר מדין בטול ע"ז דעכו"ם ע"י עכו"ם דוקא (משנה – ע"ז נב, ב). והרי מציאות כפ"ע – ה"ז נפרד וע"ז (תניא פכ"ב).

38) שלכן נהרות שנפסקין פעם אחת לשבוע (שמיטה*) פסולין למי חטאת – כי מציאות המים אינה (דמים) חיים, כ"א "מכוּבין" (פרה פ"ח מ"ט).
 39) ראה ספר החקירה להצ"ד, א. קד, א ואילך. ד"ה אין ערוך הב' תרצ"ד (בס"ה"מ תשי"א) פ"ל. תקעו תש"ז בתחלתו. ובכ"מ.
 40) ד"ה האומנם ישב תרמ"ג פ"ד. כל השונה הלכות תרס"ז. תקעו תרצ"ד (תשי"א) קרוב לסופו. ועוד.
 ובכ"מ מבואר באו"א, שחזקים כיום הבראים ורק ברצון הבורא יבטלו לאחרי שית אלפי שנים (ספר החקירה הנ"ל ג, ב ואילך. קא, ב ואילך. ד"ה אין ערוך שם. תקעו שם).

* והטעם לזה שכשנפסקין "לשנים רבות יותר משבע" אינם מים "מכוּבין" (רמב"ם הל' פרה פ"ו ה"ב. וראה תו"ט במשנה שם) – י"ל: מכיון שכל מציאות העולם הוא "כוב" (שהרי קיומו רק שית אלפי שנים). בהכרח לומר שכונת הכתוב ב"מים חיים" היא ל"חיים" שבנדרן הבריאה גופא. ומכיון שכל שמיטה היא תקופה בפ"ע (ראה מפרשים בטעם דאפקעתא דמלכא היא אחת לז' שנים). לכן התפסק "לשנים רבות יותר משבע" אינו נקרא "כוב" בערך הקיום שבהבריאה. ועד"ו י"ל להפירוש (רע"ב. ר"ש ורא"ש במשנה שם) שכשנפסקין אחת ביובל אז מיקרו מים חיים. שהרי יובל הוא "לעולם" (וכדוד"ל עה"פ ועבדו לעולם – משפטים כא. ו. קידושין סו. טע"א. פר"ש עה"פ).

יום ראשון ו' שבט

הוא, אלא גם כופים עליו לעשות פעולותיו של השואן שבדיו הוא שבו. ואילו הניצוץ האלקי עצמו נמצא רק בגלות – נעדרת השפעתו הראויה להחיות את הנפש, רוח ונשמה, שתורגש בהן, ועל-ידן בכל הגוף, "חיות" אלקית. **וּכְשֶׁנֶּשְׁפָּר לְבוֹ כְּקָרְבוֹ, וְנִשְׁפָּרָה רוּחַ הַטְּמֵאָה וְסִמְרָא אֲחֵרָא, וְיִתְפָּרְדוּ – כַּחוֹת הַקְּלִיפָה וְהַ"סְטְרָא אַחֲרָא", כו' – היא – האות ה' תתאה של שם הוי', שהיא השכינה, קְמָה מְנַפְּלָתָה וְגַם נִצְבָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְפָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר: – הרי, שעל-ידי תשובה, משתחררת, כביכול, השכינה מגלותה. הניצוץ האלקי שבאדם מתחיל להשפיע בנפשו ובגופו, ורק אז, הוא יכול**

להתחיל בעבודת ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב", ולכן אומר הפסוק (שמדבר באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך הדבר מאד" – קל מאד ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה'.

בפרק זה למדנו אודות הענין של "מוח שליט על הלב", ועל-ידי הרצון שהאדם יוצר בתוכו בהשפעת הבנת מוחו, ביכולתו להתגבר על תאוות לבו. – ראוי להוסיף בקשר לאמור:

הרבי מוהרש"ב נשמתו עדין מליובאוויטש ביקר פעם בווינה אצל רופא, פרופסור מסויים. שאלו הפרופסור: מהי תורת החסידות? הרבי נשמתו עדין ענה לו: – תורת החסידות היא, שהמוח יסביר ללב מה עליו לרצות, ועל הלב ליישם בחיים את מה שהמוח מבין. שאלו שוב הפרופסור: כיצד עושים זאת, מוח ולב הם הרי שני עולמות שים גדול מפריד ביניהם! ענה לו הרבי: – אכן, בכך מתבטאת עבודת האדם, להקים גשר בין שני חלקי עולם אלה, או לכל הפחות למתוח חוטי טלפון אלקטרוניים ביניהם, כך שהאור שבמוח יגיע ויאיר בלב.

והיא – שברון הלב וההתמרמרות על החטאים, שזוהו חרטה על העבר, הם פְּחִינַת הַשְּׂוֹבָה תַּתְּאָה, – תשובה תחתונה. שתי בחינות בתשובה: "תשובה תתאה" ו"תשובה עילאה", הבאות לידי ביטוי במלה "תשובה", "תשוב ה'", החזרת האות ה' משם הוי'; בשם הוי' – שתי ההי"ן; ה' עילאה (העליונה). הה' הראשונה שאחרי הוי"ד – וה' תתאה, הה' שאחרי הו"א. – "תשובה עילאה" היינה החזרת ה' עילאה לוי"ד של שם הוי'; ו"תשובה תתאה" היינה החזרת ה' תתאה לזו"א של שם הוי'. התשובה אודותה מדובר כאן – היא תשובה תתאה: לְעֵלּוֹת ה' תַּתְּאָה, – של שם הוי', לְהַקְיִמָּה מְנַפְּלָתָה שְׂנַפְּלָה ⁴⁶

אל – הקליפות, הנקראות תְּחִיּוּצֵינִים, שְׁהוּא – נפילת ה' תתאה של שם הוי' לידי החיצונים, סוּד גְּלוּת הַשְּׂוֹבָה, בְּמִאֲמַר רַ"ן ל"ו: "גְּלוּ לְאָדָם – שְׂכִינָה עִמָּהֶם", – בתוך הגלות, דְּתִינּוּ – בעבודה הרוחנית של האדם, הכוונה: בְּשֶׁהָאָדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה "אָדָם" – נכשל בעבירות רחמנא-ליצלן, מוֹרִיד וּמְמַשֵּׂה לְשָׁם – בתוך הקליפות, פְּחִינַת וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּחִיָּה אֶת נַפְשֵׁי הַיְחִיּוּצֵינִים שְׂנַפְּלָה שְׁלוֹ, – "גלות השכינה" – הניצוץ האלקי שבו הוא בגלות; הגלות מתבטאת בכך שהניצוץ האלקי הרי מחייה את נפשו, רוחו ונשמתו, הַמְּלַבְּשִׁים בּוֹ בְּנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית מִהַקְּלִפָּה, שְׂפָלָבוּ שְׂבַחֲלָל הַשְּׂמָאֵלִי, הַמּוֹלֶכֶת בּוֹ – הנפש הבהמית והקליפה שולטות בו, בְּעוֹדוֹ רִשְׁעִי, – לפני שחזר בתשובה, וּמוֹשְׁלֵת בְּעִיר קְטָנָה – הגוף, שְׁלוֹ, – הרי שהנפש, רוח ונשמה נמצאות בגלות בתוך הקליפה, ויחד איתן ועל-ידן נמצא בגלות גם הניצוץ האלקי המחיה אותן, וְנַפְשֵׁי הַיְחִיּוּצֵינִים כְּבוֹשִׁים בְּגוֹלָה אֲצֵלָה. – הנפש, הרוח והנשמה עצמן, לא זו בלבד שהן נמצאות בגלות, הן גם "כבושות" בגלות – מצב של שבי. השבוי לא רק שמאבד את חירותו לעשות פעולותיו

יום שני ז' שבט

להביא אותו לקיום תורה ומצוות. הן גם מתלבשות בתורתו ובמצוותיו, להעלותן למעלה – כאילו למד תורה וקיים מצוות מתוך אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלב. ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו על-ידי "התבוננות" – טעונה המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, שכן, כדי להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שיהיה לאדם במה להתבונן, צריך שתהיה לו ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות בנוי ומתאים לענין ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה "קרוב מאד"? – יסביר רבנו הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה,

פָּרַק י"ה. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפניך ובלבבך לעשותו", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה', על-ידי ענין "ההתבוננות", ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוח" הוא ברשותו של כל אחד מישראל (גם כשלבנו אינו ברשותו, כפי שזה ב"צדיקים" שלבם ברשותם). וביכולתו להתעמק במוחו בכל מה שהוא רוצה. וכשתעמק במוחו בגדולת הקב"ה – "יוליד" בתוכו אהבה להקב"ה ויראה ממנו. גם אם מחמת סיבות שונות, אין באפשרותו "ליצור" אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלבו, אך, הוא יכול "ליצור" אותן במוחו ובתעלומות לבו. אהבה ויראה אלו די בהן ל"לעשותו" –

ואינו שייך לענין ההתבוננות – בכל זאת יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת ה'. חזתה, על-ידי ה"אהבה מסותרת" להקב"ה שבלב כל אחד מישראל, שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו.

לשם גילוי אהבה זו (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין ההתבוננות, אלא – כפי שיסביר להלן – די לו בענין ה"זכרון", שיזכור שקיימת בו אהבה זו. זכרון זה בלבד יביא אותו לקיום התורה והמצוות. על אהבה זו אפשר כבר לומר "קרוב מאד", שכן, גם מי שאינו שייך לענין ההתבוננות – אפשר לו, באהבה זו, לקיים תורה ומצוות.

וּלְתוֹסֶפֶת פְּאוֹר, פְּאֵר הַיַּמִּב, מֵלֵת "מֵאֵד" שֶׁבְּפִסְיוֹ: "כִּי קָרוֹב אֱלֹהֵי הַדָּבָר מֵאֵד וְגו' – משמעות המלה "מאד" היא, שמאד קרוב וקל

לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'. ברם, לפי מה שהסברנו, שמשמעות "קרוב אליך הדבר" היא, שעל-ידי התבוננות בגדלות הקב"ה, ביכולת האדם "ליצור" בתוכו אהבה ויראה, לפחות בבחינת "תבונה" – טעונים עדיין הדברים הסבר, שכן, אם דרושה לכך התבוננות והתעמקות, הרי שאין זה "קרוב מאד", צָרִיךְ לִידַע נְאֻמָּנָה, כִּי אֵף מִי שֶׁדַּעְתּוֹ קְצָרָה בִּידְעַת ה', – חסרה לו ידיעה והבנה, להתבונן בהן, בגדולתו של הקב"ה, וְאֵין לוֹ לֵב לְהִבִּין בְּגִדְלַת אֵין-סוֹף בְּרוֹךְ-הוּא, – מוחו ולבו אינם מותאמים כפי שצריך לענין ההתבוננות, שיוכל להוליד מִמֶּנָּה – מההתבוננות, דְּחִילוֹ וְרַחֲמוֹ – יראה ואהבה, אֶפְלוּ כְּמַחֹ וְתוֹבְנָתוֹ לְבָד – לא זו בלבד שאין באפשרותו לעורר בתוכו אהבה ויראה מורגשות בלב, אלא שאין גם באפשרותו לעורר אהבה קָרוֹב אֱלֹהֵי הַדָּבָר מֵאֵד לְשֹׁמֵר – להישמר מלעבור על איזו מצוות-לא-תעשה, שכפי שהוסבר לעיל, זקוק האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה', וְלַעֲשׂוֹת – לקיים, כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּל, – שכן, לשלימות קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת אהבת ה' – הרי שבידו לקיים זאת, כְּפִיו וּבְלִבּוֹ מֵמֵשׁ, – כלומר, לא רק לפי פירושה הגלוי של

המלה "בלבבך" – מחשבה, כי אם גם לפי מושגה האמיתי של המלה בלבבך – ביראת ה' ובאהבת ה', בלב ממש, מֵעֲמָקָא דְלִבָּא, – מעומק הלב, בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, בְּדְחִילוֹ וְרַחֲמוֹ, – ביראה ואהבה. לא באהבה שבבחינת "תבונה", שכשלעצמה אין היא

במדריגת אהבה אמיתית, ונקראת בשם אהבה רק ביחס ל"לעשותו", לקיומן של המצוות. ואילו האהבה והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת ה' הנחשבות לכאלו במדריגות של אהבה ויראה. אלא – כיצד אפשר לו ליהודי כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהיינה לו אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? – אומר על כך רבנו הזקן: שְׁחִיא "אֲהָבָה מְסֻתֶּרֶת" שֶׁבְּלֵב כָּלֵלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁחִיא

יְרֻשָּׁה לְנוֹ מַאֲבֹתֵינוּ. – כל אחד מישראל יש לו בירושה אהבה זו, ואין הוא צריך "ליצור" אותה. אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות! במיוחד כשלקיום תורה ומצוות נדרשת גם יראת ה' – ואילו כאן מדובר על אהבה מסותרת בלבד – מסביר רבנו הזקן עניינה של אהבה זו, כדי שנדע איך לעורר אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי בשמירת התורה והמצוות, ואיך כוללת אהבה זו גם יראת ה' – רק שְׁצָרִיךְ לְהִקְדִּים וּלְכַבֵּר תְּהִלָּה בְּאֵר הַיַּמִּב, שְׂרֵשׁ אֲהָבָה זו – באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, מושרשת אהבה זו, וְעֵינֵינוּ, – מה משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה המתבטאת ביצירת לחץ להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי שהיא מלובשת בגוף שלה תתאחד עם הקב"ה; וישנה אהבה הנושאת בתוכה כמיהה של "כלות הנפש", שהנפש מחפשת להיכלל ולהיכלל בהקב"ה, וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש" של האהבה המסותרת? וְאֵיךְ הִיא יְרֻשָּׁה לְנוֹ, – כיצד יורשים אהבה? וְאֵיךְ נִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוֹ. – כיצד נכללת באהבה זו גם יראה? שכן, כפי שלמדנו, כדי להישמר מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", ומאחר שבאהבה (מסותרת) זו אפשר לקיים את כל התורה והמצוות, הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה – ודבר זה עלינו להבין, איך וכיצד כוללת אהבה זו גם יראה?

יום שלישי ח' שבט

לְבִנְיָנָה אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת דְּקָדְשָׁה שְׁבָאֲרַבַּע עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת-בְּרִיאַת-יְצִירַת-עֲשֵׂיהָ, – בגלל עבודתם, זכו

ליקוטי אמרים

האבות, אברהם יצחק ויעקב, שכל מי שהוא מזרעם תהיה לו נשמה קדושה, המורכבת משלש מדריגות: נפש, רוח ונשמה,

וְהַעֲנִינוּ, – הוא, כִּי הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְּרַבֵּה, – האבות היו בטלים לגמרי, בכל עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה ל"רוכב" בה,

והיא מונהגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות שום רצון אחר מאשר רצונו של הקב"ה, וְעַל כֵּן – ולכן, וְכוּ הַמְּשִׁיב נְפִשְׁרוֹת-נִשְׁמָה

1. דברים ל, יד.

עולם האצילות, שְׁפָה - ב"חכמה" של עולם האצילות, מְאִיר אור־אֵינֶסוֹף פְּרוֹדֵי־הוּא מְמַשׁ, פְּרֻכְתִּיבֵי: "ה' פְּחֶמְהָ יסד אַרְצֵי", - "ה' בחכמה" - אור אין סוף מאיר ב"חכמה"; "בחכמה יסד ארץ" - "חכמה" מאירה ב"מלכות" הנקראת "ארץ", שכן, "מלכות"

כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא המדריגה התחתונה ביותר; וְפֶלֶם פְּחֶמְהָ עֲשִׂיתִי. - מכאן, ש"חכמה" מאירה ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אֵיךְ סוֹף פְּרוֹדֵי־הוּא מְלַבֵּשׁ פְּחֶמְהָ שְׂבֻנָּפֶשׁ הָאָדָם - יְהִי מִי שִׂיחָה מִיִּשְׂרָאֵל, - בנשמתו של כל אחד מישראל, מאיר אור מהאין־סוף ברוך הוא. מדוע הוא מאיר דוקא בבחינת ה"חכמה" שבנשמה - יסביר ה"תניא" להלן. וְכַחֲנִית הַחֶמְהָ שְׂפָה, - שבנפש, עִם אור־אֵינֶסוֹף פְּרוֹדֵי הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בָּהּ, -

ב"חכמה", מְתַפְשֵׁת כְּכֹל פְּחִינֹת הַנֶּפֶשׁ כְּלָה, לְהַחְיֹתָהּ - בחיות אלקית, מְפַחֵינָה רֵאשָׁה עַד פְּחִינֹת הַגְּלָה, - מהמדריגה העליונה ביותר שבנפש, הנקראת "ראש" של הנפש, עד למדריגה התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת "רגל" של הנפש. פְּרֻכְתִּיבֵי: "הַחֶמְהָ תַּחֲיָה פְּעֻלֶיהָ" - הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת כוח החכמה. [וְלַפְעָמִים מְמַשִּׁיכִים פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל - לילדיהם, נְשֻׁמֹת גְּבוּהוֹת מְאֹד שֶׁהֵיוּ פְּעֻמְקֵי הַקְּלִפּוֹת, - ומפני היות נשמות גבוהות אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" - והרי "כלל" בידינו, ש"אין הקב"ה בא בטרוני עם בריותיו"⁵ - אין הקב"ה בא בדרישות מופרות מבריותיו, לא מוציאים מידי הקליפות, שלא ברצונן, דבר שנפל ברשותן; הקליפות לא היו משחררות את הנשמות הגבוהות שנפלו ברשותן, אלא במקרה של זיווג "פושעי ישראל", כי אז, הן מקוות, שאותה נשמה גבוהה, בתור "ילוד" של "פושעי ישראל", תושפע מה"לבושים" הגסים של ההורים, ותהיה כמותם. ואז יינקו הקליפות חיות במדה מרובה יותר, מהנשמה הגבוהה. ברם, בהיותה נשמה גבוהה - היא "שוברת" ופורצת את הלבוש הגס בו הולבשה עלידי ההורים, ומתעלה למדריגה של "צדיק". כְּמוֹ שְׂכָתִיב בְּסֵפֶר הַגְּלִילִים]: הרי, שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו. עלי־כִּלְפִינֵם, למדנו, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה, ושבחינת ה"חכמה" של הנשמה "שורה" אור אין סוף ברוך הוא. להלן יוסבר טעמו של דבר, מדוע ההשראה מאור־אין־סוף היא דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש - כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ומ"הבנה".

הנובעות מעשר הספירות שבארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה, ישנן כאמור, ארבעה מדריגות ועולמות כלליים, ובכל עולם - עשר ספירות, הרי מאיזו מדריגה ומאיזה עולם באות ליהודי הנפש, הרוח והנשמה? הרי

זה: לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מְדַרְגָתוֹ וְכְפִי מַעֲשָׂיו. - "כפי מדריגתו" - כפי רום שורש נשמתו, "כפי מעשיו" - כפי שהוא "יעבד" ויזכך את עצמו לאחר מכן, כפי שכתוב ב"זוהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" - מעניקים לו מלמעלה מדריגה עליונה יותר של נשמה. וְעַל כָּל פְּנִימִים, אֶפְלוּ לְקַל שְׂבֻכָלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁךְ פְּזוּזִים נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ דְּמַלְכוּת דְּעֲשִׂיָה, - "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו,

"מלכות" היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלש; ול"קל שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר, נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף ה"חוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה התחתונה ביותר שבקדושה: שְׂחִיָה מְרַגְהָ תַתְּחִינָה שְׂבֻכָרְשֵׁת תַּעֲשִׂיָה. וְאֶחָד־עַל־פִּירְכּוֹ, - למרות שנפש זו היא מהמדריגה התחתונה, מְאֵחֵר שְׂחִיָה - הנפש, מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת קְדוּשׁוֹת, - קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא בהתכללות, שכל מדריגה כלולה מכל המדריגות, ולכן הֵיא - גם המדריגה התחתונה ביותר בקדושה של עולם העשיה, כְּלוּלָה מְכֻלָּה, - מכל שאר המדריגות והספירות של "עשיה", גַם מְחֶמְהָ דְּעֲשִׂיָה, - שהיא הספירה העליונה ביותר בעולם העשיה, שְׂבֻכָרְשֵׁת - ב"חכמה דעשיה", מְלַבֵּשֵׁת הַחֶמְהָ דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת, - שכן, כפי שיוסבר להלן, בפרק נ"ב, ספירת ה"מלכות" של עולם האצילות, מתלבשת ומאירה בעולם העשיה. ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות - ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות - ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי - שב"חכמה" של עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות: שְׂבֻכָרְשֵׁת - ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה חֶמְהָ דְּאֲצִילוֹת, - שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם "חכמה" של

2. משלי ג, יט. 3. תהלים קד, כד. 4. קהלת ז, יב. 5. עבודה זרה ג, א.

יום רביעי ט' שבט

אחרת "להשיגה", אלא על-ידי אמונה בלבד. וכך אומר ה"תניא":
 ולגבי הקדושי-פרוץ-הוא, שהוא למעלה מן השכל והדעת, ולית
 מהשבה תפיסא ביה כלל – אין שום מחשבה ושכל המסוגלים
 להשיגו כלל, הכל כפתיים אצלו ותברך, – כלונו כפתיים גמורים
 לגביה, שכן ב"שכל" אי

אפשר להשיגו, ומן ההכרח
 להשיגו על-ידי אמונה
 שלמעלה מה"שכל",
 כדכתיב: "ואני בער ולא
 אדע, בהמות הייתי עמך,
 ואני תמיד עמך וגו'",
 כלומר שפנה שאני "בער"
 ו"בהמות" – "אני תמיד
 עמך" – עם הקב"ה. ולכן,
 אפילו קל שבקלים ופושעי
 ישראל מוסרים נפשם על
 קדשת ה', על הרב,
 וסובלים ענינים קשים שלא
 לכפר בה' אחר. ואף אם
 הם בורים ועמי הארץ ואין
 יודעים גדלת ה', וגם כמעט
 שיודעים – בגדולת ה', אין –
 הם מתבוננים כלל, –
 שיהיה מקום לומר שמסירות
 נפשם נובעת מהבנתם
 בגדולת הקב"ה, ואין
 מוסרים נפשם מחמת דעת
 והתבוננות בה' כלל, אלא
 בלי שום דעת והתבוננות,

– הם מוכנים תמיד למסור את נפשם, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר
 כלל לכפר בה' אחר, בלי שום טעם ומענה ומענה כלל. בלי שום
 מניע וסיבה הגיוניים, שכן כל דבר שנובע מן ה"שכל" הוא שקול
 ומדוד, ויכולה להיות סברא לכאן וסברא לכאן, ואם הנכונות
 למסירות נפש היתה נובעת מן ה"שכל" ומן ה"טעם", היה כאן על-כלי-
 פנים מקום ל"טענות ומענות" בשכל: למסור את הנפש או לא. אך
 האמת היא, שבמסקנה ההחלטית למסור את הנפש – אין שום שקלא-
 וטריא, אלא ההנחה המוחלטת, שאי אפשר להיות אחרתו – דבר זה
 אינו נובע מה"שכל". והינו, – זהו מחמת, משום ש'ה' אחד מאיר
 ומחיה כל הנפש, – של יהודי, על ידי התלבשותו בבהינת חכמה
 שבה, – שבנפש, שהיא – כוח החכמה, למעלה מן הדעת והשכל
 המושג ומובן: – לכן גם באלה שאינם שייכים כלל ל"שכל" ול"הבנה",
 יש בהם הכוח למסור את נפשם על קידוש השם. בכך, הובהר לנו
 שורשה של האהבה המסותרת: היא מושרשת ב"כוח החכמה" של
 הנפש, שלמעלה מ"שכל", ובו – ב"כוח החכמה" – מלוכש אור אין סוף
 ברוך הוא. משם נובע בכל יהודי כוח האמונה ומסירות הנפש.

הנה, החכמה היא מקור השכל וההבנה, – ה"שכל" וה"הבנה"
 נמצאים ב"כוח הבינה", ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל
 פרטיו. ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". והיא –
 ה"חכמה", למעלה מהבינה שהוא – ה"בינה", הנתת השכל
 והשגתו, והחכמה היא
 למעלה מההבנה וההשגה,
 והיא מקור להן. והוא לשון
 – משמעות המלה חכמה –
 "כח מה", – "חכמה" היא
 כוח שממנו נובע ה"שכל",
 והיא פועלת בתור "כוח".
 ויחד עם כך – היא בבחינת
 "מ"ה" – שהיא לשון שאלה:
 "מה" היא, כפי ששואלים
 על דבר שלא משיגים אותו –
 שהוא מה שאינו מושג
 ומובן, ואינו נתפס בהשגה
 עדין, ולכן מתלבש בה –
 ב"חכמה", אור-אין-סוף
 ברוך-הוא דלית מהשבה
 תפיסא ביה כלל. – שאין
 מחשבה ושכל שבאפשרותם
 "לתפוס", להשיג ולהבין את
 אור אין סוף ברוך הוא.
 הכוחות המהווים את
 ה"שכל" וה"הבנה" אינם
 בגדר שבהם יתלבש אור אין
 סוף ברוך הוא, שכן, "שכל"
 ו"הבנה" אינם יכולים להשיג

ליקוטי אמרים

הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה
 מהבינה שהוא הכנת השכל והשגתו והחכמה היא
 למעלה מההבנה וההשגה והיא מקור להן וזהו לשון
 חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומובן ואינו
 נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה
 דלית מחשבה תפיסא ביה כלל ולכן כל ישראל אפילו
 הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא
 למעלה מן הדעת וההשג' כי פתי יאמין לכל דבר וערום
 יבין וגו' ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת
 ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הכל כפתיים אצלו ית'
 כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני
 תמיד עמך וגו' כלומר שבוה שאני בער ובהמות אני
 תמיד עמך ולכן אפי' קל שבקלים ופושעי ישראל
 מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים ענינים
 קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי
 הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם כמעט שיוודעים אין
 מתבונני' כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת והתבוננות
 בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו
 הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום
 טעם ומענה ומענה כלל והיינו משום שה' אחד מאיר
 ומחיה כל הנפש ע"י התלבשותו בבחי' חכמה שבה
 שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

את אור אין סוף שהוא למעלה מ"הבנה". ואילו "כוח החכמה", מאחר
 שכאמור, הוא למעלה מ"שכל" ו"השגה" – מתלבש בו אור אין סוף.
 לשון כ"ק רבינו: "מההמשך ומהלשון משמע (ואולי גם מוכח) דמדבר
 במדרי' אחת. ומפרש כ"ח מ"ה – ג"כ ענין אחד, – כח שאינו מושג.
 ונקודת הביאור – דחכ' היא מקור השכל (ולכן מתפשט בנפש,
 וכשמתגלה פועל אפי' במחדו"מ כדלעיל וכדלקמן) אבל זהו מקור
 שאינו נתפס ונמצא למע' כח ושאינו מושג, (ולכן הוא"ס מתלבש בו).
 ולכן, כל ישראל, אפילו הנשים ועמי הארץ, – אלה שאינם שייכים
 ל"שכל" ול"הבנה" בגדולת הקב"ה, הם מאמינים בה', שהאמונה
 היא למעלה מן הדעת וההשגה, – "כוח האמונה" "קולט" את מה
 שה"שכל" וה"הבנה" אינם יכולים להשיג, כי "פתי יאמין לכל דבר,
 וערום יבין וגו'", – הפתי תופס כל דבר על-ידי האמונה בו. הרי,
 שתפיסתו של דבר שלא על-ידי הבנתו בשכל, היא על-ידי אמונה.
 ברם, כשמדובר על דבר שהשכל מסוגל לתפוסו, אלא שהוא, הפתי,
 אין לו שכל והוא תופסו ב"אמונה" – יש בכך משום חסרון. ואילו
 כשמדובר אודות אלקות שהיא למעלה לגמרי מ"שכל". אין כל דרך

יום חמישי י' שבט

לשורשו היא כדי שיהיה שם מציאות נעלה יותר. אדרבה, שם תבטל מציאותו לגמרי. והרי קיים כלל ש"כל דבר חפץ בקיומו", ובהתאם ל"כלל" זה, לא היתה האש שבנר צריכה להימשך ל"שורש", אף על פי כן כָּךְ הוּא – אור האש, חֲפִץ בְּמַבְעוֹ. –

כלומר, כאילו אור הנר "רוצה" בכך, כמו שאכן אנו רואים ב"נר" שהוא נמשך תמיד לשורשו, כִּדְ נִשְׁמַת חַ"אָדָם", וְכֵן פְּחִינַת רוּחַ וְנִפְשׁוֹ, – לאו דוקא במי ש"פועלת" בו המדרגה העליונה יותר של "נשמה", אלא גם באלה שנשמתם היא בבחינות התחתונות יותר, של "רוח" או של "נפש", חֲפִצָּה וְחֻשְׁקָה – של הנשמה, בְּמַבְעָה לְפָרְדַּי וְלִצְאָתָה מִן הַגּוֹף וְלִדְבִק בְּשֵׁרֶשׁוֹ וּמְקוֹרָהּ בְּחַ"חַיִּים בְּרוּחֵהוּא; – הרי שעיניה – חיות, והנשמה

בטבעה רוצה להינתק מגופה ולהתאחד בשורשה, ב"חיי החיים" – הקב"ה. הַנֶּשְׁמָה הַיְהוּדִית – שם, אִין וְאִפְסִי וְתַתְּבִטְלָה שֵׁם – בשורשה, בְּמַצִּיאוֹת לְגַמְרִי, וְלֹא יִשְׁאָר מִמֶּנָּה מְאוּמָה מִמְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ הַרְאִשׁוֹן, – אי אפשר לומר שלא ישאר ממנה מאומה, שכן, אדרבה, מהותה האמיתית של הנשמה היא, כשהיא מתאחדת עם שורשה, לכן אומר רבנו הזקן: "ממהותה ועצמותה הראשון", כפי שהיא בהיותה בגופה – נשמה עם כוחות של "שכל" ו"מדות" וכדומה – מזה לא ישאר כלום. כן לא שייך לומר שתשוקת הנשמה היא להתעלות למדרגה עליונה יותר. שכן, תשוקה למדרגה עליונה יותר, שייכת רק שבהיותה באותה "מהות" היא מגיעה למדרגה עליונה יותר. כמו: חכם קטן יכול לשאוף להיעשות חכם גדול. אך להיפך ל"מהות" אחרת – לא מתאימה לכך "תשוקה" – לא שייך הדבר שאדם ישתוקק להיפך למלאך, כי זו "מהות" אחרת לגמרי. ומכיון שכן – מדוע, איפוא, תרצה הנשמה לצאת מגופה ולהתאחד בשורשה? – אף על פי כן זֶה רְצוֹנָהּ וְחֲפִצָּהּ בְּמַבְעָהּ. – ברם, המושג "טבע" נחשב בדרך כלל לחסרון, אם הדבר הוא לפי הטבע, חסר כאן הדר ה"שכל" – וכאן הרי מה שהנשמה נמשכת אל הקב"ה בטבע, נחשב ל"מעלה" – לכן, מעיר ה"תניא", מיד, שהמלה "טבע" כאן, משמעה, כל ענין שאינו לפי ה"טעם" וה"שכל", גם כשהדבר הוא למעלה מה"שכל", מציינים אותו במלה "טבע". וְכַמְבַּע זֶה, – המלה "טבע", הוּא שֵׁם הַמְשָׁאֵל לְכָל דְּבָר שֶׁאֵינוֹ בְּבַחֲיִנַת מַעַם וְדַעַת. – כל דבר שאינו נעשה מתוך הגיון ושכל, מתואר בשם "טבע", וְגַם כָּאֵן – ביחס להמשכת הנשמה לשורשה, חֲפִצָּהּ, –

פָּרַק י"ט. בפרק הקודם הוסבר שלכל יהודי "קרוב מאד" לקיים תורה ומצוות באהבת ה' וביראת ה', וזה נובע מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מהם להקב"ה. אהבה זו באה להם בירושה מהאבות, שעל ידי עבודתם וביטולם להקב"ה, המשיכו נשמה קדושה לכל יוצאי הצליחה לנצח. בנשמה קדושה זו,

בבחינת ה"חכמה" שבה, מלובש אור אין סוף ברוך הוא, ממנו נובעת בכל אחד מישראל אהבה להקב"ה, עד לידי מסירות נפש על קידוש השם. בכך הוסבר "שורש" אהבה זו, וכיצד היא 48 באה לנו בירושה. אך, עדיין טעון הסבר: א) "ענין" אהבה זו, במה מתבטא שאיפתה של אהבה זו. ב) כיצד כוללת בתוכה אהבה זו גם יראה, שצורך בה לקיום תורה ומצוות. ענינים אלה, יובהרו בפרק י"ט אותו אנו עומדים ללמוד, לאחר הסבר נרחב אודות האהבה המסותרת. וְלַתּוֹסֵפֶת בְּאוּר, – ענין האהבה המסותרת, בשייכות לשני הפרטים האמורים:

"ענינה" ו"איך נכלל בה גם דחילו (יראה)", צָרִיף לְבָאָר הַיִּטֵּב מֶה שֶׁתּוֹבֵב: "נַר ה' נִשְׁמַת אָדָם". פְּרוּשׁ, שְׂוִישְׂרָאֵל חֲקָרִים "אָדָם", – כמאמר חכמינו ז"ל: "אתם קרוים אדם", שבני ישראל הם הנקראים "אדם", נִשְׁמַתָּם הוּא, לְמִשְׁלַל, בְּאוּר הַנֶּר שֶׁמִּתְנַעֵנֵעַ תָּמִיד לְמַעַלָּה בְּמַבְעוֹ, – וכל כך למה? – מִפְּנֵי שֶׁאוּר הָאֵשׁ חֲפִץ בְּמַבְעַת לְפָרְדַּי מִהַפְּתִילָה – בה האש מחזיקה את עצמה, וְלִדְבִק בְּשֵׁרֶשׁוֹ לְמַעַלָּה בִּיסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְיִי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל הַדֶּרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים. – האש שבנר נמשכת בטבעה ללמעלה, כדי להתאחד עם שורשה, "יסוד האש", הנמצא למעלה, מתחת לגלגל הלבנה. שכן, ארבעה היסודות: אש, רוח, מים, עפר, מסודרים בצורה כזו, שהיסוד הקל והעדין יותר, מקיף את היסוד הכבד יותר: עפר שהוא היסוד הכבד ביותר – הוא גם התחתון ביותר; מים מבחינת הטבע שלהם, צריכים להיות מעל לעפר ולהקיף את העפר, אלא מחמת חסד ה' בלבד, הרי "לרוקע הארץ על המים"³, נמתח חלק מהעפר מעל למים; רוח היא למעלה מן המים ומקיפה את המים; אש מקיפה את הרוח. כך נמצא יסוד האש הכללי, מתחת לגלגל הירח. וְאִף שֶׁעַל יְדֵי זֶה – על ידי היתנתקות האש מהפתילה והיתדבקותה בשורשה למעלה, יִכָּה וְלֹא יֵאָר בְּלוֹם לְמַטָּה, וְגַם לְמַעַלָּה בְּשֵׁרֶשׁוֹ וְתַבְטֵל אוּרוֹ בְּמַצִּיאוֹת בְּשֵׁרֶשׁוֹ, – שכן, "מציאות" הנר היא הרי כדי להאיר, ובשורשו תבטל מציאות זו. כי, נר רגיל לעומת נר גדול – מאבד את מציאותו ואינו משמש לשום דבר (למשל: נר דלוק באמצע היום). מכל שכן שהוא מאבד את מציאותו לגמרי לגבי שורשו. הרי, שאין לומר שמשרכת הנר

1. משלי כ, כז. 2. יבמות סא, א. 3. תהלים קלו, ו.

הַרְשָׁעִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם שְׂבָאוֹ לִידֵי נְסִיּוֹן לְקֹדֶשׁ הַשָּׁמַיִם; – שכן, כשהם באים לידי נסיון של קידוש ה', מתעוררת בהם בחינת ה"חכמה" שבנשמתם, ומחיה אז את נפשם. ואילו שלא בשעת נסיון של קידוש ה', למרות שגם אז קיימת בהם, בחינת ה"חכמה" שבנפש

וה"ביטול" להקב"ה, אך זה אצלם בהעלם ובגלות – כפי שיסביר להלן; פי כְּחִינַת הַחֲכָמָה שֶׁבַּנְּפֶשׁ הַאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹהוֹת מְאֹד־אֵינְסוּףָּהּ כְּרוּד־הוּא הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ, – בכוח החכמה, הם כְּחִינַת גְּלוּת כְּגוּפָם כְּנֶפֶשׁ הַכְּהֵמִית, מִצַּד הַקְּלִיפָה שֶׁבְּחֻלָּל הַשְּׂמָאֵלִי שֶׁבִלְבָב הַמּוֹלֶכֶת וּמוֹשְׁלֵת כְּגוּפָם – בשעה שהנפש הבהמית מושלת בגוף, נמצאים אז, בחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית והניצוץ האלקי, בגלות בגוף – כְּסוּד גְּלוּת הַשְּׂבִינָה, כְּנוֹכַח לְעֵלְיָא. וְלִכְּן נִקְרָאת אַהֲבָה זוֹ כְּנֶפֶשׁ הַאֱלֹהִית, שְׂרֻצוּנָה וְחֻפְצָהּ לְדַבֵּק בְּח' תַּיִ תַּיִ תַּיִים כְּרוּד־הוּא, – נקראת אהבה זו, כְּנֶפֶשׁ

"אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת", – לכאורה: "אהבה" היא הרי רגש שבא לידי גילוי, כיצד זה תואם למה שמתארים אותה כאן בשם "אהבה מסותרת"? אלא בהתאם למה שיוסבר להלן, באה "הסתרה" זו מענין אחר לגמרי. המכסה ומסתיר על האהבה, והוא לבוש השק של הקליפה: כִּי הִיא – אהבה זו, מְסֻתֶּרֶת וּמְכֻסָּה בְּלִבוֹשׁ שֶׁק דְקִלְפָה בְּפוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וּמְמַנָּה – מהקליפה, כְּנֶפֶשׁ בְּחֵם רוּחַ שְׂמוּת לְחַטָּא, כְּמֵאמֶר ר"ל¹¹: אֵין אָדָם הוֹטָא כּוּ. – אלא אם כן כננסה בו רוח שטות". "רוח שטות" זו מתבטאת, כמוסבר להלן, בכך, שנרמה לאדם החוטא, שלמרות שהוא חוטא, הוא נשאר אותו יהודי, ואין הוא מרגיש שהוא נפרד בכך, חלילה, מהקב"ה. לו היה חש שעליידי החטא הוא נפרד וניתק מהקב"ה – לא היה חוטא. מחמת האהבה הנטועה בלבו להקב"ה, שבגללה הרי היה מוסר את נפשו כדי שלא להינתק מהקב"ה – אלא "רוח שטות" זו מטשפת אותו שלא ירגיש בהינתקות מהקב"ה הנגרמת עליידי החטא. ברם, אם כך הדבר, הרי שגם בשעת "נסיון" של קידוש ה', כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, לא היה צריך לחוש שעליידייך הוא ניתק מהקב"ה, וממילא – לא למסור את נפשו? – מסביר רבנו הזקן, שבאפשרות הקליפה להסתיר רק על דברים שאינם נוגעים ישירות בבחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית. ואילו – כשמדובר בנסיון של קידוש ה', הפוגע ישירות ב"כוח החכמה", באמונה הנובעת

בהשתמשות במלה טבע: שְׂרֻצוֹן וְחֻפְצָהּ זֶה כְּנֶפֶשׁ – להיות דבוק בשורשה, אֵינוֹ כְּחִינַת טַעַם וְדַעַת וְשִׁכְלָה מְשֻׁגָּה וּמוֹכֵן, אֵלֹא לְמַעַלָּה מִתְדַעַת וְשִׁכְלָה הַמְשֻׁגָּה וְהַמוֹכֵן, וְהִיא כְּחִינַת הַחֲכָמָה שֶׁבַּנְּפֶשׁ – שלפי שהוסבר בפרק הקודם, "חכמה" היא כוח שלמעלה

מ"שכל" ו"הבנה", שְׂבָה – בחכמה שבנפש, שורה אור־אֵינְךְ סוּף כְּרוּד־הוּא. – ומשום כך, נמשכת הנשמה להתאחד בשורשה, המשכה שלמעלה מה"שכל" וה"הבנה". הרי ש"ענין" האהבה המסותרת הוא – רצונה הפנימי של הנשמה להתאחד עם שורשה, עם הקב"ה. להלן יוסבר מדוע נקראת אהבה זו – "אהבה מסותרת".

וְהוּוּ כְּלָל כְּלָל סְטָרָא דְקֹדֶשׁהּ, – בצד הקדושה: שְׂאֵינוֹ אֵלֹא מֵה שֶׁנִּמְשָׁךְ מִחֲכָמָה, שְׂנִקְרָא "קֹדֶשׁ הָעֵלְיוֹן", – המלה קודש רומזת על "חכמה", וקדושה היא המשכה מ"קודש" – המשכה מ"חכמה". מה משמעות ההמשכה

מ"חכמה"? – יוסבר להלן, ש"חכמה" היא ענין ה"ביטול" לאור אין סוף ברוך הוא, להקב"ה: "המשכה מחכמה" פירושה – המשכת ביטול זה לאלקות, שאז זה צד הקדושה. אך, כשחסר "ביטול" זה מה"חכמה" – אין זו קדושה. וכך אומר רבנו הזקן ביחס ל"קודש העליון" (חכמה): הַכְּמָל – "קודש העליון" (חכמה) בטל בְּמִצִּיאוֹת כְּרוּד־אֵינְסוּףָּהּ כְּרוּד־הוּא הַמְלַבֵּשׁ בּוֹ, וְאֵינוֹ דְבַר כְּפִנֵי עֲצָמוֹ כְּנוֹכַח לְעֵלְיָא, וְלִכְּן נִקְרָא "כַּח מֵה". – ולכן זה נקרא בשם "חכמה", המורכבת משתי המלים: "כח מה", כוח של מה, של ביטול. הרי שקדושה היא דוקא דבר שיש בו המשכה מ"חכמה" – דבר שבטל להקב"ה ואינו "מציאות" לעצמו כלל, וְהוּא הַכָּף מְשֻׁשׁ מְכִינַת הַקְּלִיפָה וּסְטָרָא אַחֲרָא, שְׂמַמְנָה נִפְשוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם דְעֵבְרִין לְגַרְמִיחוֹ, – העושות רק לשם מציאותן האנוכית, וְאֶמְרִין: "הַב הַב" – ואומרות "תן תן" ו"הִלְעִימֵנִי", – כמו שאמר עשו: "הלעיטני", לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָבָר כְּפִנֵי עֲצָמוֹ, – ולא בטל לאלקות, כְּנוֹכַח לְעֵלְיָא, – שקליפה היא בחינת "יש" (מציאות) המנותקת מאלקות. הַכָּף כְּחִינַת הַחֲכָמָה; – שענינה – ביטול. וְלִכְּן – אלה שמצד הקליפה, נִקְרָאִים "מֵתִים", כִּי "הַחֲכָמָה תִּתְּחֶה"⁸, – אך דבר שהוא היפך ה"חכמה", הוא גם היפך החיים, וְכִתְיִב: "מֵוֹתוֹ וְלֹא בְּחֲכָמָה"; – מיתה קשורה במה שאין בו ענין ה"חכמה", וזה אמור ביחס לאומות העולם המקבלות חיותן מהקליפות. וְכֵן

ליקוטי אמרים

כנפש אינו בבחי' טעם ודעת ושכל מושג ומובן אלא למעלה מהדעת ושכל המושג והמובן והיא בחי' חכמה שבנפש שבה אור א"ס ב"ה. וזהו כלל בכל סטרא דקדושה שאינו אלא מה שנמשך מחכמה שנק' קודש העליון הבטל במציאות באור א"ס ב"ה המלוכש בו ואינו דבר בפני עצמו כנ"ל ולכן נקרא כ"ח מ"ה והוא הפך ממש מבחי' הקליפה וס"א שממנה נפשות אומות העולם דעבדין לגרמיהו ואמריין הב הב והלעיטני להיות יש ודבר בפני עצמו כנ"ל הפך בחי' החכמה ולכן נקראים מתים כי החכמה תחיה וכתוב ימותו ולא בחכמה. וכן הרשעים ופושעי ישראל קודם שבאו לידי נסיון לקדש השם כי בחי' החכמה שבנפש האלהית עם ניצוץ אלהות מאור א"ס ב"ה המלוכש בה הם בבחי' גלות בגופם כנפש הבהמית מצד הקליפה שבחלל השמאלי שבלב המולכת ומושלת בגופם בסוד גלות השכינה כנ"ל. ולכן נקראת אהבה זו כנפש האלהית שרצונה וחפצה לדבק בה' חיי החיים ברוך הוא בשם אהבה מסותרת כי היא מסותרת ומכוסה בלבוש שק דקליפה בפושעי ישראל וממנה נכנס בהם רוח שטות לחטוא כמאמר רז"ל אין אדם

4. פרק ו. 5. משלי ל, טו. 6. בראשית כה, ל. 7. ברכות יח, ב. 8. קהלת ז, יב. 9. איוב ד, כא. 10. פרק יז, 11. סוטה ג, א.

תאוותיו הפנימיות ומושל עליהן, אלא הן נעשות מאוסות בעיניו, ולבחר לו ה' לחלקו ולגורלו, – גם כוחותיו הפנימיים, כ"שכל" ו"מדות", הנקראים "חלק", וגם הכוחות העליוניים יותר, "רצון" ו"תענוג", הנקראים "גורל" – יהיו נתונים כולם להקב"ה – למסור

ליקוטי אמרים

חוטא כו' אלא שגלות הוזה לבחי' חכמה אינו אלא לבחי' המתפשטת ממנה בנפש כולה להחיותה אבל שרש ועיקר של בחי' חכמה שבנפש האלהית הוא במוחין ואינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל השמאלי בבחי' גלות ממש. רק שהיא בבחי' שינה ברשעים ואינה פועלת פעולתה בהם כל זמן שעסוקים בדעתם ובינתם בתאות העולם. אך כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה שהיא למעלה מהדעת ונגעה עד הנפש לבחי' חכמה שבה אזי היא ניעורה משנתה ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכש בה. וכמ"ש ויקץ כישן ה' לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת ושכל מושג לו להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז בהיות ובאיסור שהורגל בהם ולמאוס בהם ולבחור לו ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו ואף כי הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם כמארו"ל שהרשעים הם ברשות לבם מ"מ כשבא לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד שישודתה בהררי קודש היא בחי' חכמה שבנפש האלהית שבה מלוכש אור א"ס ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני ה' כדכתיב כל הגוים כאין נגדו וגו' וכתיב כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו וגו' וכתיב כהמס דונג מפני אש יאבדו וגו' וכתיב הרים כדונג נמסו. והנה אור ה' א"ס ב"ה המלוכש בחכמה שבנפש גדול ועצום כחו כל כך לגרש ולדחות הס"א והקליפות שלא

מה"חכמה", שם אין הקליפה יכולה לכסות ולהסתיר, ויהודי מרגיש אז וחש שעל-ידי-כך אכן ינתק מזהקב"ה, ולכן הוא מוסר את נפשו: **אֵלָא שְׁגוּלוֹת הָיָה לְבַחֲנֵינָא חֲכָמָה - אֵינּוּ אֵלָא לְבַחֲנֵינָא הַמִּתְפַּשְׁטֵת מִמֶּנָּה בְּנַפְשׁ בְּלָא לְהַחְיוּתָהּ, -** בחיות אלקית. התפשטות זו בלבד של

"חכמה", אפשר שתהיה בגלות, ולא יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה בכל הגוף, להחיותם בחיות של קדושה ולשמור עליהם מלעבור עבירה. **אֲכַל שָׂרֵשׁ וְעֵקֶר שֶׁל בְּחִינַת חֲכָמָה שֶׁבְּנַפְשׁ הָאֱלֹהִית הוּא פְּמִחִין, וְאֵינָה -** ה"עיקר" שבחכמה, אינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל השמאלי בבחינת גלות ממש, – שלא יוכל להיות לה שום השפעה, רק **שְׁהִיא -** בחינת חכמה זו בבחינת שינה פְּרָשְׁעִים, – אדם ישן קיימים בו כל הכוחות, כמו לאדם ער, אלא שבשעת השינה הכוחות רדומים ומוסתרים, וְאֵינָה פּוֹעֵלַת פְּעֻלָּתָה בָּהֶם - שפעולתה צריכה הרי להיות, שהנפש כולה תהיה בטלה להקב"ה, ⁵⁰ **כָּל זְמַן שְׁעִסוּקִים בְּדַעְתָּם וּבִינָתָם בְּתַאוּוֹת הָעוֹלָם. -** כל זמן שה"דעת" וה"בינה", שהן הכוחות הגלויים ולמטה מ"חכמה", שקועות בתאוות – בחינת ה"חכמה" היא כנרדמת ונתונה בשינה. **אֵךְ בְּשִׁבְאִים -** הרשעים, לידי נסיון בְּדָבָר אֲמוּנָה, שְׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַדְּעָת, וְנִגְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ - עד לבחינת חֲכָמָה שְׁבָה - שורש האמונה הוא, כאמור, ב"חכמה", **אֵזִי הִיא -** ה"חכמה", נְעוּרָה מְשֻׁנָּתָה, – כלומר, היא מתגלה, ופועלת פְּעֻלָּתָה בְּכַח ה' הַמְּלַבֵּשׁ בָּהּ, – השפעתה של ה"חכמה" מתבטאת בכך, שאותו אדם מוכן למסור את נפשו על קידוש ה', ו**כִּמּוֹ שְׁכַתּוּבָה: "וַיִּקֶּן בַּיָּשָׁן ה'", -** הרומז על בחינת ה"חכמה" שבנפש ואור אין סוף המלוכש בה, שהיתה קודם כרדומה, ולא פעלה פעולתה. אך, כשבא האדם לידי נסיון של קידוש ה' – היא מתעוררת ופועלת פעולתה – **לְעַמּוֹד בְּנִסְיוֹן בְּאֲמוּנַת ה' בְּלִי שׁוּם טַעַם וְדַעַת וְשִׁכַל מִשְׁגַּל לּו', -** מדוע עליו למסור את נפשו, לְהַתְּגַבֵּר עַל הַקְּלִיפּוֹת וְתַאוּוֹת עוֹלָם הָיָה בְּהִתְרַ וּבְאִיסוֹר שְׁהוֹרְגַל בָּהֶם, וְלִמְאֹס בָּהֶם, – כלומר, בעמדו עתה נכון למסור את נפשו על קידוש ה', לא רק שהוא מרסן את

לו נפשו על קדושת שמו. **וְאֵף כִּי הַקְּלִיפּוֹת גְּבִירֵי עֲלִיו כָּל יָמָיו וְלֹא יוֹכֵל לָהֶם, -** שהרי, מדובר כאן ביחס ל"פושע ישראל", שגם הוא מוסר נפשו על קידוש ה', והקליפות היו בו תמיד על העליונה, כְּמֵאֲמַר רַז"ל: **שִׁ"ר הַרְשָׁעִים הֵם פְּרָשׁוֹת לָבָם, -** ברשות החלל השמאלי שבלבם, מקומה של הנפש הבהמית והיצר-הרע שמצד הקליפה; **מִכָּל מְקוֹם כְּשֶׁבָא לְיָדֵי נַפְשׁוֹ בְּדָבָר אֲמוּנָה בַּה' אֲחֵר, שִׁיְסוּדְתָהּ בְּהִרְרֵי קִדְשׁ, הִיא בְּחִינַת חֲכָמָה שֶׁבְּנַפְשׁ הָאֱלֹהִית, -** כפי שנזכר לעיל, נקראת "חכמה" בשם "קדש", שְׁבָה - ב"חכמה", מְלַבֵּשׁ אֲוֵר אֵינִי-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא - אז, הרי כָּל הַקְּלִיפּוֹת בְּטָלִים וּמְבוּטָלִים וְהָיוּ כְּלֵא הָיוּ מִמֶּשׁ לִפְנֵי ה', בְּדַכְתִּיב¹⁴: **"כָּל הַגּוֹיִם -** כולל קליפות, **כְּאֵין נִגְדוּ וְגו', וְכַתִּיב¹⁵:** **"כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ ה', -** כולל גם קליפות שהן "אויבי ה'", **כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבְדוּ, וְיִתְפָּרְדוּ וְגו', וְכַתִּיב¹⁶:** **"כִּהְיִיתִם דּוֹנֵג מִפְּנֵי אִשׁ יֹאבְדוּ וְגו', -** הרשעים והקליפות יימסו מפני השי"ת, וְכַתִּיב¹⁷: **"הָרִים -** הקליפות שהן בעיני עצמן כהרים, **כְּדוֹנֵג נְמִסּוּ" -** הרי, שכלפי אור אין סוף ברוך הוא המלוכש בבחינת "חכמה" שבנפש יהודי – בטלות ונעלמות כל הקליפות, וזאת – כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' – מתעוררת ומתגלה בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה לקליפות השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר עליהן. וזאת אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה" – אהבה מסותרת) לשלוט על התאוות, צריכים רק לעורר כוח זה. להלן, יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה. שכן, כאמור, כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר שאנו אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה המסותרת בלבד – הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה; וְהִנֵּה, אֲוֵר ה' אֵינִי-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בְּחֲכָמָה שֶׁבְּנַפְשׁ - גְּדוֹל וְעֶצוּם כְּחוֹ כָּךְ לְגַרֵּשׁ וְלְדַחוֹת הַסְּפָרָא אֲחֵרָא וְהַקְּלִיפּוֹת שֶׁלֹּא

11. תהלים עח, סה. 12. בראשית רבה לד, יא. 13. ישעי' מ, יז. 14. תהלים צב, י. 15. תהלים סח, ג. 16. שם צז, ה.

חס ושלום, שהיא נגד אמונת ה' אחר, אפילו בלבושיה החיצונים שהם דבור או מעשה, – הקשורים בעבודה זרה, כלי אמונה בלב בלב: – בעבודה זרה זו. גם מכך יראה נשמתו של יהודי, ויראה זו, היא הכלולה באהבה המסותרת. הרי, שבאהבה מסותרת – הכלולת

בתוכה גם יראה – יכול יהודי לקיים תורה ומצוות, כפי שיפורט להלן, על-ידי שעושה חשבון: מאחר שהיה גם מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה, עליו בודאי להימנע מלעבור עבירה, כי על-ידי עבירה נפרדים חס ושלום מהקב"ה. עליו לקיים מצוות, כי על-ידן מתאחדים עם הקב"ה, וזה הרי רצונו האמיתי – להיות דבוק בהקב"ה.

בהקשר למה שלמדנו בפרק זה ב"תניא", שגם פושע ישראל מוסר את נפשו

כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, מן הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל-שם-טוב, המובא בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות. כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ" ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את דתך יקראו לך "איוואן". שאל הילד: מדוע – אני נקרא "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע הילד שהוא ילד יהודי לא רצה להסכים שימירו את דתו, בטענה: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את נפשו על קידוש ה'. התבטאה על כך אשה יהודיה: ריבונו של עולם, אנחנו, אנך, לא טעינו בך, אך, גם אתה לא טעית בנו. פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

יוכלו יגעו אפילו בלבושיה, – ה"לבושים" שלהם שייכים לאור אין סוף ברוך הוא, שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחר; – שלא יהיה בכוחן של הקליפות "לנגוע" לא רק באמונה עצמה, כי אם גם לא במחשבה, דיבור ומעשה, שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחדות ה'.

ליקוטי אמרים

יוכלו יגעו אפי' בלבושיה שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחד דהיינו לעמוד בנסיון למסור נפשו אפי' שלא לעשות רק איזה מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל בלבו וכן שלא לדבר תועה ח"ו על אחדות ה' אף שאין פיו ולבו שוין רק לכו שלם באמונת ה' וזה נקרא דחילו הנכלל ברחימו שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית שבכללות ישראל שחפצה ורצונה בטבעה לירבק בשרשה ומקורה אור א"ס ב"ה שמפני אהבה זו ורצון זה היא יראה ומפחדת בטבעה מנגוע בקצה טומאת ע"ז ח"ו שהיא נגד אמונת ה' אחד אפילו בלבושיה החיצונים שהם דבור או מעשה בלי אמונה בלב כלל:

זה נותן לו הכוח למסור את נפשו, שלא לדרב תועה חס ושלום על אחדות ה', אף שאין פיו ולבו שוין, רק לכו שלם באמונת ה'. – אף-על-פי-כן ימסור את נפשו, שלא לעשות אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, שכן, גם בשעת המעשה או היבבור נשארת האמונה בתומתה, אלא, זו היא ההתבטאות של ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס ושלום נפרד מהקב"ה, – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפש. וזה נקרא "דחילו הנכלל ברחימו", – יראה הכלולה באהבה, שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית שבכללות ישראל, שחפצה ורצונה בטבעה לירבק בשרשה ומקורה אור-אין-סוף ברוך-הוא, שמפני אהבה זו ורצון זה – להירבק בהקב"ה, היא – הנפש האלקית, יראה ומפחדת בטבעה מנגוע בקצה טומאת עבודה זרה

יום שישי י"א שבט

ולהפריד אותו מהקב"ה, ואז הוא מוסר את נפשו. בכוח זה של מסירת נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירת נפש, שלא לעבוד עבודה זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים על יסוד הנחה שכל מצוות-העשה קשורות במצות האמונה ואחדות ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות-לא-תעשה קשורות ב"לא-תעשה" של עבודה זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים" – בכך יובהר, כיצד אפשר לנצל את הכוח של מסירת נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה" וה"לא-תעשה".

פרק כ. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, כיצד "קרוב מאד" לכל אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה' – באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא בחינת ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אין סוף ברוך הוא, ומשם נובע הכוח ביהודי למסור את נפשו ולא להיפרד ולהינתק חס ושלום מהקב"ה. אם היה יהודי מרגיש וחש, שעל-ידי עבירה, הוא ניתק ונפרד מהקב"ה, לא היה עובר על שום עבירה. אך, אין הוא מרגיש בכך, נדמה לו, שגם בשעה שהוא חוטא, הוא נשאר יהודי כפי שהיה. ואילו – כשבאים לכפות עליו לכפור בהקב"ה ולעבוד עבודה זרה – הוא חש ומרגיש שרוצים לנתק

– משמעות הביטוי "יחיד ומיוחד" לגבי הקב"ה, היא: כי במושג "אחדות ה'" אפשר לומר שהוא אלוהים אחד, בורא יחיד, כן אפשר לומר שהקב"ה הוא אחד פשוט ולא מורכב – וכך הלאה, ואילו בביטוי זה מודגש ענין נוסף באחדות ה' בדלהלן: "וכל מאמינים

שהוא לבדו הוא", – כולם הרי מאמינים, שהקב"ה הוא אחד לבדו, גם אחרי שברא את כל העולמות וכל הנבראים, כמו שהיה קודם שנברא העולם ממש, שהיה הוא לבדו, – שם דבר חוץ ממנו, הרי לא היה – כך גם אחרי שברא את העולם – קיים רק הוא בלבד. וכמו שנאמר: "אתה הוא עד שלא נברא העולם, אתה הוא משנברא בו", – בעצם, היה צריך לומר: "אתה עד שלא נברא העולם ואתה משנברא" – מזה אומרת לנו המלה "הוא" שנוכרת כאן פעמיים? – אלא הן מציינות: הוא – הוא, אותו אחד ויחיד,

פרוש – משמעות (ציון) המלה "הוא", היא: "הוא" ממש – הוא שהיה לפני שנברא העולם, אותו אחד בדיוק הוא לאחר שנברא העולם, בלי שום שנוי, ברכתיב: "אני ה' לא שניתני". – מלפני הבריאה ועד אחרי הבריאה – עם בריאת העולמות, לא נשתנה שום דבר באחדותו האבסולוטית של הקב"ה; ביצירת העולמות – לא נוסף שום דבר, כפי שרבנו הזקן מסביר: בפי עולם הזה וכן כל העולמות העליונים – אינן פועלים שום שנוי פאחדותו ותפודה בנבראים מאין לישי, שפמו שהיה "הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד" קודם הנבראים, בן "הוא לבדו הוא יחיד ומיוחד" אחר שנבראים, – כיצד אכן הדבר? לכאורה, הרי נוספו עולמות ונבראים, שלא היו קודם? אלא – משום דכלא קמיה פלא תשיב, – לגבי הקב"ה אין ערך לשום דבר, וכולם הם, וכאן ואפס ממש. – להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא כאילו איננה קיימת כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו של הקב"ה; והרי גם בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך לדיבור אחד של האדם לגבי עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול לדבר מלים ללא סוף – איזה ערך יש למלה אחת, או לכמה מלים, לגבי הכוח לדבר בלי סוף, כל שכן וודאי הדבר שאין לאותו דיבור שום ערך לגבי כוח המחשבה, שממנו נובע הדיבור; ועל אחת כמה וכמה – לגבי עצם הנפש שבאדם; כל שכן ועל אחת כמה וכמה בלי השוואה כלל, כשמדובר לגבי הקב"ה, שאינו מוגבל כלל, איזה ערך יש לגביו, לאותו דיבור שממנו נבראו וקיימים כל העולמות והנבראים. וכך אומר רבנו הזקן:

והנה מודעת זאת – ידוע הדבר, לכל, כי מצות – העשה של אמונה ואחדות ה' ואזהרת עבודה זרה, שהם שני דברות הראשונים, – מעשרת הדיברות, "אנכי" ו"לא יהיה לך", – אנכי ה' אלקיך" – מצות העשה של אמונה ואחדות ה', "לא יהי לך" –

מצות הלא-תעשה של עבודה זרה, הם פללות כל התורה בלה; – הן כוללות את כל התורה כולה. כי דבור "אנכי" פולל כל רמ"ח מצות עשה, ו"לא יהיה לך" פולל כל שם"ה מצות לא תעשה, – שתי מצוות אלו, הן ה"כלל", וכל שאר המצוות, הן "פרטים" מאותו "כלל". וכן שמענו "אנכי" ו"לא יהיה לך" לבד מפי הגבורה במאמר רז"ל, – "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו", מפני שהם – שתי דיברות אלו, פללות התורה בלה. – הרי, ששמענו "מפי הגבורה", מפיו של הקב"ה, את כל התורה כולה, מאחר

ששתי דיברות אלו הן ה"כלל" האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל התורה. בכך – שכל מצוות-העשה קשורות במצוות-העשה של אמונה, וכל מצוות הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של עבודה זרה – יובן ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור על האמונה ולהתנגד לעבודה זרה, אפשר לנצל גם לקיום כל המצוות, ולהימנעות מכל העבירות. יש, כמובן, להסביר: איזו שייכות מיוחדת יש בין כל העבירות, לעבודה זרה? – הקשר שבין כל המצוות ל"אמונה" מובן, כפי שמוסבר במכילתא, משל למלך שבא לארץ ואנשיה בקשוהו לגזור עליהם גזירות. ענה להם המלך: תחלה קבלו עליכם את מלכותי, ולאחר מכן אגזור עליכם גזירות. כך מובן גם ביחס למצות "אנכי ה' אלקיך" – בה מצווה כל אחד מישראל לקבל על עצמו עול מלכות שמים – שהיא משמשת כהקדמה וכיסוד לכל המצוות שהקב"ה מצוה את בני ישראל. אך, לא ברור עדיין, השייכות המיוחדת בין כל מצוות "לא-תעשה", ל"לא-תעשה" של עבודה זרה. ויוסברו הדברים להלן: משמעות "אחדות ה'" איננה רק שישנו בורא אחד, אלא גם שאין דבר שמוחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומיוחד עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש את עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה זרה, וכפי שרבנו הזקן יסביר זאת להלן: ולכאן תיטב ענין זה, – התיחסות כל העבירות ל"עבודה זרה", צריך לתזכיר תחלה בקצרה ענין ומהות אחדותו של הקדוש-ברוך-הוא, שנקרא "יחיד ומיוחד",

1. שמות כ, ב. 2. מכות כד, א. 3. מכילתא שמות כ, ב. 4. בתפילת שחרית. 5. מלאכי ג, ו.

שבת קודש י"ב שבט

מסוגל האדם לדבר בלי טוף – ואיזה ערך, איפוא, יש לדיבור אחד, לנוכח כוח איך-טופי זה של מליים? וְכָל שֶׁבֶן – שאין ערך לדיבור אחד, לְגַבִּי בְחִינַת לְבוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁלָּהּ – של הנפש, שֶׁהוּא הַמְחַשְׁבָּה, – הכוח לחשוב, שהוא ה"לבוש" הפנימי של הנפש – הנפש מאוחדת יותר עם המחשבה, שֶׁמִּמֶּנָּה – מהמחשבה, נִמְשָׁכוּ הַדְּבָרִים – שכן, האדם מדבר את מה שהוא חושב, וְהֵיא חַיּוּתָם; – ומאחר שהמחשבה עדינה יותר מאשר הדיבור, וקשורה יותר עם הנפש – ודאי שאין שום ערך לדיבור אחד לגבי המחשבה, וְאֵין צְרִיךְ לִזְמַר לְגַבִּי מְחִינֵת וְעֲצֻמּוֹת הַנֶּפֶשׁ, שֶׁחֵן עֲשָׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל: הַקְּמָה-בִּינְה־דַעַת כו', – בהשוואה ללבושי הנפש,

מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים עשר בחינות וכוחות אלה של הנפש (חכמה, בינה, דעת (והמדות): חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות) – עצמות הנפש, שֶׁמִּהֵן – מ"שכל" ו"מדות" הנפש, נִמְשָׁכוּ אוֹתוֹת מְחַשְׁבָּה זו הַמְלַבְּשׁוֹת בְּדָבָר זֶה בְּשִׁמְדָּבָר, – שכן, האדם חושב או על ענין שכלי, או על ענין הקשור לרגשי המדות – ומה שהוא חושב, הוא, לאחר מכן, מדבר, כִּי הַמְחַשְׁבָּה הִיא גַם בֵּן בְּחִינַת אוֹתוֹת כְּמוֹ הַדְּבָר, רַק שֶׁחֵן – אוֹתוֹת הַמְחַשְׁבָּה, רוֹחֲנִיּוֹת וְנִקְוֹת יוֹתֵר. – אוֹתוֹת הַדְּבָר מְגוּשְׁמוֹת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אוֹתוֹת הַמְחַשְׁבָּה, אֵךְ בְּכָל זֹאת יֵשׁ דְּמִיּוֹן בֵּין הַדְּבָר לְבִין הַמְחַשְׁבָּה – בכך ששניהם מורכבים מ"אוֹתוֹת",

כִּי הַתְּהוּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מֵאֵין לֵישׁ, וְחַיּוּתָם וְקִיּוּמָם הַמְקִימָם שֶׁלֹּא יִחְזְרוּ לְהִיּוֹת אֵין וְאָפֶס בְּשִׁהִיָּה, – שכן, כפי שיוסבר להלן ב"תניא", אינה דומה בריאת העולם לעיבוד ויצירת כלי על-ידי בשר ודם: כלי יכול להתקיים בצורתו ובתבניתו גם אחרי שיוצרו מושך את ידיו ממנו. ואילו בבריאה שונה הדבר: מאחר שהנברא נוצר מ"איך" ל"יש", מן ההכרח שהכוח האלקי יברא ויחיה אותו תמיד מחדש – לולא כוח אלקי זה, היה הנברא חוזר לאין ואפס. יצירה זו, החיות והקיום של כל העולמות והנבראים, אֵינוֹ אֶלָּא דְבַר ה' וְרוּחַ הַיְיָ וְתַפְרֵד הַמְלַבֵּשׁ פָּהֶם. – בעולמות ובנבראים, וְלִמְשָׁל, כְּמוֹ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, בְּשִׁמְדָּבָר דְּבָר אֶחָד, שֶׁדְּבָר זֶה לְבָדוּ – הוּא, כְּלָא מִפֶּשׁ אֶפְלוֹ לְגַבִּי כְּלָלוֹת נִפְשׁוֹ הַמְדַבְּרָת, – הנפש שהיא המקור של כוח הדיבור, שֶׁהוּא – כוח הדיבור, בְּחִינַת לְבוּשׁ הָאֲמֻצְעִי שֶׁלָּהּ, – של הנפש. בשלשה לבושי הנפש, מהוה המחשבה ה"לבוש" העליון ביותר; כוח המעשה – ה"לבוש" התחתון ביותר; וכוח הדיבור – ה"לבוש" האמצעי, שֶׁהוּא בֵּין הַדְּבָר שֶׁלָּהּ, – והרי דיבור אחד אין לו שום ערך בהשוואה לכוח הדיבור כולו, שֶׁיִּכּוֹל – כוח הדיבור של הנפש, לְדַבֵּר דְּבָרִים לְאֵין קֶץ וְתַכְלִית; – שכן, העובדה שבאמת יש גבול לדיבוריו של האדם, נובעת מכך שחלקי גוף האדם בהם תלוי דיבור האדם, נחלשים מרוב דיבור ומאבדים את כושרם. אך מבחינת כוח הנפש,

ליקוטי אמרים

כי התהוות כל העולמו' עליונים ותחתונים מאין ליש וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיה אינו אלא דבר ה' ורוח פיו ית' המלוכש בהם. ולמשל כמו בנפש האדם כשמדבר דבר אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא המחשבה שממנה נמשכו הדבורים והיא חיותם וא"צ לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בארצנו הקדושה לקראת יו"ד שבט, ה'תשי"ד

אגודת וצעירי חב"ד.

בבקשה למסור לכפרנו למוסדותינו ולבתי כנסיותנו שבארץ הקודש לנצל יום ההילולא והשבת שלאחריו לחיזוק והרחבת השעורים ברבים, הפצת תורת הדא"ח והזדרכותי בחוגים היותר שונים ולהתערורות שהנשמה בגוף ירידה עצומה היא, אבל דווקא על ידה אפשרות העלי הנפלאה, ולא עזב הרועה את צאן מרעיתו.

בברכה והצלחה

יום שלישי	ו שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה'לה. תניא: והיא בחי' . . . כמ"ש במ"א.		
תהלים: מפרק לה עד פרק לח		
		אאמו"ר כותב ששמע בשם רבינו הזקן, שכל המחברים עד הט"ז והש"ך, והם בכלל, עשו החבורים שלהם ברוח הקודש, וענין רוח"ק איתא בקרבן העדה ספ"ג דשקלים שזהו שמגלים לו רזי תורה, שזהו מבחי' העלם דחכמה.

יום רביעי	ז שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט"מג. תניא: פרק יח. ולתוספות . . . 46- גם דחילו.		
תהלים: מפרק לט עד פרק מג		
		בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר – סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר נזדמן שלמד ברבים הל' קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.

יום חמישי	ח שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מד"מח. תניא: והענין . . . "כד" גלגולים.		
תהלים: מפרק מד עד פרק מח		
		בפרט בזמן הזה אשר בחסדי השי"ת אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אימון, לחזק כל עניני הדת בהידור מצוה, ולשמור את כל המנהגים מבלי לוותר אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים תבלי משיח המה, וה"א דורש מאתנו תשובה לתומ"צ, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

יום ששי	ט שבט	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: הגה החכמה . . . ומובן.		
תהלים: מפרק מט עד פרק נד		
		כשסיים אאמו"ר הש"ס בפעם השלישית אמר מאמר דא"ח, ותוכנו מהו הדרן. בשנת האבילות אחרי אמו סיים אאמו"ר ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היא"צ – כל הש"ס.

ה'תש"ג	י שבט	שבת	יום חמישי
		שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.	תהלים: מפרק גה עד פרק טז
		תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישבות יומם מלראות" צ"ל "לא ישבות יומם ולילה מלרצות".	
		אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער שטייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען [יהודי צריך להיות בריא ובעל-כח. על מצוות נאמר "וחי בהם", הפירוש: וחי – בהם; יש להחזיר חיות במצוות. כדי שיוכלו להכניס חיות במצוות, חייבים להיות בעל-כח ולהיות בשמחה. וסיים: אל לך להתחכם. עדיף לאכול כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכול]. ובירכה באריכות ימים, – (גולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאָן בשמחה [ויש לעשות זאת בשמחה].	

ה'תש"ג	יא שבט	יום ראשון	יום שני
		שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק כ. והנה . . . "כו" וכאפס ממש.	תהלים: מפרק ס עד פרק סה
		דער סדר פון טאָג הויבט זיך אָן מיט מודה אני, און דאָס זאָגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, וואָרום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אָבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.	
		תרגום חפשי	
		סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידיים אפילו בידיים טמאות, שכן כל הטומאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נותר שלם.	

ה'תש"ג	יב שבט	יום שני	שבת קודש
		שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: כי התהוות . . . "כו" ודקות יותר.	תהלים: מפרק סו עד פרק סח
		השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומיושב, ועולם רותח ומבוהל. וזאת היא עבודת האדם לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופועל.	

יום ראשון

השותפות משתלמת

קדושת שביעית, והלכך אם ולד זה יקבל קדושת בכור, לא יוכלו להקטיר את אימוריו על המזבח.

ועדיין צריך להבין: מדוע לא תדחה מצות עשה של בכור את איסורי שריפה וסחורה בפירות שביעית?

ויש לומר:

התורה התירה לאכול פירות שביעית אך אסרה לעשות בהם שימושים אחרים. משמעות הדבר, שהיא הפקיעה את הבעלות עליהם, כך שבהמת שביעית נחשבת כאילו ה'הקדש' שותף בה. וכשם ששותפות עם גוי פוטרת מן הבכורה, אף שותפות עם הקדש פוטרת.

[אבני נזר, יורה דעה סימן תמה, ט]

הלכות בכורות פרק ה, הלכה ט: הַלֹּקֵחַ בְּהֵמָה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית – הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה . . וְאִם תִּהְיֶה חֲנִיָּת בְּבְכוּרָה – הָרִי זֶה מְשַׁמֵּר בְּבְכוּרָה.

מדובר כאן על בהמה שנקנתה בתמורה לפירות שביעית, והולידה בכור. במקרה זה, לא תחול על הולד קדושת בכור.

הנימוק לכך, לדברי הרמב"ם, נעוץ בעובדה שאסור להפיק רווחים מפירות שביעית. אם תחול על הולד גם קדושת בכור – בעליו לא יצטרך לבער אותו בזמן הביעור של פירות שביעית, אלא יתנו לכהן, ותהיה לו מכך טובת הנאה (כסף משנה).

אבל הראב"ד מביא סיבה אחרת: אסור לשרוף דבר שיש בו

יום שני

העשירי יוצא והקדושה נכנסת

צריך לצאת כלל ועיקר. דעתו מסתמכת על דברי הרמב"ם כאן: "אף על פי שלא יצא ולא בררו, שהעשירי מאליו נתקדש".

הרבי דוחה את דבריו, בכותבו שעל פי חסידות לא ניתן להקביל בין מספר חמישים למספר עשר. על כן צריכים אנו לומר כי העגל העשירי אינו מתקדש מעצם העובדה שיצאו תשעה לפניו, אלא אם כן אף הוא יצא חי מאותה דלת, שאז הקדושה חלה בו למפרע ("מאליו").

ההוכחה לכך מהמשך דברי הרמב"ם: "מת עשירי בדיר . . לא נתקדש". כלומר, למרות שכבר יצאו תשעה עגלים, בכל זאת אם העשירי מת אחר כך ולא הספיק לצאת, לא חלה בו כל קדושה. והוא הדין במקרה שהעשירי יצא מדלת אחרת.

[אגרות קודש כרך יט, אגרת זשגל, וש"ס]

הלכות בכורות פרק ח, הלכה ח: נִשְׂאָר הָעֵשִׂירִי בְּדִיר . . מְעַשֵּׂה, אֵף עַל פִּי שְׂלֵא יֵצֵא וְלֹא בָרְרוּ, שֶׁהָעֵשִׂירִי, מֵאִלּוּ מִתְקַדֵּשׁ.

מת העשירי בדיר – . . לא נתקדש.

חלופת מכתבים מעניינת שהיתה בין הרבי לרש"י זווין, שופכת אור על ההלכה שלנו.

ראשיתו של דבר, במאמר חז"ל כי "העשירי יהי קודש – מכל מקום". הרש"י זווין רצה להסביר זאת לאור החסידות, שכאשר יש תשע, מתגלה מלמעלה העשירי. דוגמה לדבר: כאשר סופרים 49 ימים לעומר, מתגלה מלמעלה שער החמישים.

המשמעות ההלכתית היא, שלאחרי שיצאו תשעה עגלים מהדלת, נהי' העשירי קדוש עוד בהיותו בתוך הדיר, ואין הוא

יום שלישי

כאשר הקשר העצמי מתגלה

למחוק עבירות, מוכרחת תשובה מפורטת.

יום הכיפורים, לעומת זאת, מכפר על האדם, כמו שנאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל). לשם כך די בעובדה שהאדם איננו "מבעט" בתשובה.

הסיבה לכך, משום שביום הכיפורים מתגלה הקשר העצמי של הנשמה עם הקב"ה. קשר זה נעלה ממגבלות ומרומם מכל יכולת של ביטוי, כך שמלכתחילה החטאים אינם פוגמים בו. בשעה שדרגה זו מתעוררת, היא פועלת בדרך ממילא כפרה וטהרה מכל פגם, וכל שנדרש מהיהודי שלא יתנגד לה.

[לקוטי שיחות, כרך כו, עמוד 129]

הלכות שגגות פרק ג, הלכה י: אִין יוֹם הַכִּיפּוּרִים . . מְכַפְּרִין, אֲלֵא עַל הַשְּׂכִימִים הַמְאֲמִינִים בְּכַפְּרָתוֹ; אֲכַל הַמְכַעֵט בְּהֵם, אִינֵם מְכַפְּרִין לוֹ.

מדיוק לשון הרמב"ם "השבים המאמינים בכפרתן" (ולא "השבים והמאמינים בכפרתן") ניתן להסיק, כי יום הכיפורים מכפר אפילו כאשר התשובה מתבטאת בכך שהאדם מאמין בכפרת היום בלבד, למרות שלא עשה תשובה מפורטת על חטאיו. זה גם ההבדל בין כפרת 'שעיר המשתלח' וכפרת 'עיצומו של יום':

שעיר המשתלח בא בתור כפרה על כל עבירות שבתורה, כמאמר חז"ל ש"מלבין עוונותיהן של ישראל" (יומא לט). כדי

יום רביעי

מזדרזים באכילת מצה

דין זה מוזכר בהקשרים שונים:

מצה בפסח: יש לאכול כזית בתוך שיעור אכילת 'פרס', ואם האכילה התפרסה על זמן ארוך יותר – לא יצא (שור"ע תעה, ט).

יום כיפור: כאן מדובר על שיעור 'כותבת' (=תמר), שהוא יותר מכזית, כי דעת האדם אינה מתיישבת באכילה פחותה מזו (שביתת עשור ב, ד). ואם שהה באכילת הכותבת יותר מכדי אכילת 'פרס',

הלכות שגגות פרק ו, הלכה א: אֲכַל בְּחֵצֵי זֵית חֶלֶב, וְחֹרֵר וְאֲכַל בְּחֵצֵי זֵית חֶלֶב . . הָרִי אֵלּוּ מִצְטַרְפִּין . . וְהוּא, שְׂלֵא יִשְׁתָּה בִּינֵיהֶן יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת שְׂלֵשׁ בִּיצִים.

הלכה למשה מסיני שכל מי ששהה באכילת כזית יותר ממשך זמן של אכילת 'פרס', אינו מתחייב באכילה זו (שוע"י

תמב, א).

אינו חייב כרת (יזמא פ).

ברכה אחרונה: אם אכל או שתה כמות החייבת בברכה אחרונה אבל הדבר נמשך יותר מ"אכילת פרס", אינו מברך ברכה אחרונה (מ"א ס"א סק"א).

בכמה דקות מדובר? נאמרו על כך דעות שונות: 9 דקות (ש"ת הת"ס); 6-7 דקות לענין אכילה בשיעורים ביום הכיפורים (ש"ת צ"צ א"ר"ח סי' קח); והדעה הרווחת בנוגע לאכילת מצה וברכה אחרונה הינה 4 דקות (ראה סי' המנהגים ח"ב ע' 45).

יום חמישי

ילד קטן שהוא 'בר-מצוה' - האומנם?

ומאחר שהרמב"ם פסק כי הקטן יכול לברך עבור מי שחייב מדרבנן, נמצא שלשיטתו חובת החינוך חלה גם על הקטן. והטעם: כיון שבעשייתו מתקיימת מצות החינוך שעל האב, יש בה חיוב גם עליו.

פ"ח ש"נ: קטן שנהי' 'בר-מצוה' בין פסח ראשון לשני – חייב להקריב בפסח שני. אבל אם אביו מינה אותו ושחט עבורו כבר בפסח ראשון, בעודו קטן – סבור הרמב"ם כי בכך הוא נפטר מהקריבה בפסח שני.

ואף כאן: היות והשחיטה עבורו הינה משמעותית כלפי האב, שהתורה הדגישה כי ביכולתו לשחוט אף עבור בנו הקטן – הרי היא שחיטה של חיוב אף כלפי הקטן.

[לקוטי שיחות, כרך יז עמוד 232 ואילך]

הלכות שגגות פרק ט, הלכה ג: **כִּן תִּשַׁע יוֹם אַחַד שָׁבָא עַל שְׁפָחָה חְרוּפָה - הִיא לֹקֶה, וְהוּא מֵבִיא קֶרֶבֶן.**

כבר הזכרנו במדור זה, כי הרמב"ם סבור שאף שמן התורה אין חיוב על ילד קטן, בכל זאת כאשר על-ידי מעשה הקטן חל חיוב על גדול – חל חיוב גם על הקטן, כי במקרה זה מעשה הקטן נחשב מעשה של חיוב.

עיקרון מסוג זה מופיע במקומות נוספים בחיבורו: ברכת המזון: יש אומרים שמצות חינוך מוטלת רק על האב, ויש אומרים כי מדרבנן אף הקטן עצמו חייב בחינוך.

למחלוקת זו יש השלכה הלכתית בשאלה אם קטן יכול להוציא בברכת המזון את מי שחייב בה מדרבנן: אם הקטן עצמו בר-חיוב מדרבנן, הרי שביכולתו להוציא אחרים ידי חובה; ואם לאו – אין הוא יכול להוציא אחרים.

יום שישי

על איזה נס ציבורי מברכים?

שבט אחד מוגדר כ'קהל' רק לענין שגגת הוראה של בית-דין – שכל שבט צריך להקריב חטאת – כיון שהתורה אמרה במפורש 'והקריבו הקהל'.

מה שאין כן הדין שציבור מקריב קרבן פסח בטומאה נלמד מדיוק לשון הפסוק "איש כי יהיה טמא" – 'איש' נדחה לפסח שני, ואין 'ציבור' טמאים נדחה. לא הוזכר כאן הביטוי 'קהל', ובמילא שבט יחיד שנטמא אינו יכול להקריב.

הוא הדין בברכת הנסים: מאחר שלא נאמרה בו ההגדרה 'קהל', יש לדמות את ברכת הנס לקרבן פסח, וגם אם נעשה הנס לשבט שלם עדיין אין דינו כנס שנעשה לכלל ישראל ואין מברכים עליו.

[מגן אברהם, אורח חיים סימן ריח, ס"ק ג]

הלכות שגגות פרק יב, הלכה א: **וְכָל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט קָרוֹי קְהָל.** מי שרואה מקום בו נעשו נסים לעם ישראל, מברך "שעשה נסים לאבותינו במקום הזה". זאת, בתנאי שהנס נעשה לכל העם או לרובו, אבל אם נעשה רק למקצתו ואפילו למקצת השבטים – אין מברכים (ש"ע א"ח ריח).

איך פסיקה זו מסתדרת עם ההלכה שלנו, בה נאמר שגם שבט בודד קרוי 'קהל'?

תמיהה נוספת: ההלכה אומרת כי רק כאשר רוב הקהל טמאי מתים, מביאים קרבן פסח מתוך טומאה (רמב"ם קרבן פסח ז, א). ואם כל שבט קרוי 'קהל' – מדוע שבט בודד שנטמא לא יקריב אף הוא בטומאה? ויש לומר:

שבת-קודש

נשיא שאינו נשיא

באומרה "אשר נשיא יחטא" – האם הכוונה רק למלך המחזיק בידיו תוקף מלכותי, או שגם נשיא הסנהדרין מוגדר כנשיא, שכן הוא הפוסק האחרון בדיני התורה.

לפי הגרסה הראשונה ניתן להסיק, שבעצם גם ראש הסנהדרין נכלל בהגדרה 'נשיא', ורבינו הקדוש לא נכלל בכך מסיבה צדדית בלבד – שהיה כפוף לראש הגולה.

אך הגרסה השניה באה ואומרת שההגדרה 'נשיא' כאן חלה אך ורק על מלך, כיון שיש לו כוח לרדות את העם ב'שבט'; ולא על ראש הסנהדרין, היות שיש לו סמכות תורנית בלבד, בבחינת 'מחוקק'. דברי הרמב"ם בהלכה זו, תואמים אפוא את הגרסה השניה.

[ש"ת צ"צ אליעזר, חלק יב סימן יד]

הלכות שגגות פרק טו, הלכה ו: **אִי זֶה הוּא נְשִׂיא הָאָמוּר פְּתוּרָה? זֶה מְלֶךְ.**

רבי יהודה הנשיא, המכונה 'רבינו הקדוש', הפנה שאלה לרבי חייה (הוריות יא): "כגון אני מהו בשעיר?". כלומר, האם גם הוא נכלל בהגדרה 'נשיא' לענין שעיר חטאת.

תשובתו של רבי חייה מובאת בגמרא בשתי גרסאות: האחת, שרבי אינו מוגדר כנשיא היות שהוא כפוף למרות ראש הגולה; השניה, שראש הגולה רודה את ישראל במקל, ואילו רבי מלמד תורה לרבים בלבד.

מהי ההשלכה ההלכתית מהבדלי הגרסאות? מסתבר שיש הבדל גדול. קיים דיון אודות כוונת התורה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים - ו' ו' - שבט ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות בכורות פרק ה

א. רחל שלא בכרה [לא ילדה מעולם], וילדה שני זכרים - אפלו יצאו שני ראשיהן כאחד, אי אפשר שלא קדם אחד; הואיל ואין ידוע איזה יצא ראשון - הכהן נוטל את הפחוש, והשני ספק בכור. מת אחד מהן, אין לכהן כלום; ושהיה החי - ספק הוא, והמוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שמה הנקבה יצאת תחלה; לפיכך אין לכהן כלום - שהמוציא מחברו, עליו הראיה.

ב. שתי רחלות שלא בכרו, וילדו [יחד] שני זכרים - שניהם לכהן [ולא נאמר שאחת ילדה את שניהם]; זכר ונקבה, הזכר לכהן. שני זכרים ונקבה - הכהן נוטל את הפחוש, והשני ספק בכור; ואם מת אחד מהן, אין לכהן כלום - שהיה הזכר החי, ספק בכור הוא, והמוציא מחברו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר, או שני זכרים ושתי נקבות - הרי הזכרים ספק בכור; שאני אומר: שמה הנקבה נולדה תחלה, ואחר כך הזכר; לפיכך, אין כאן לכהן כלום - שהמוציא מחברו, עליו הראיה. אחת בכרה ואחת שלא בכרה, וילדו שני זכרים - אחד לו ואחד לכהן, וכל אחד מהם ספק בכור; הכהן נוטל את הפחוש. מת אחד מהן, אין כאן לכהן כלום; ושהיה החי, ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה, אין כאן לכהן כלום; ושהיה הזכר, ספק בכור הוא.

הישראליל לומר: 'זה ספק בכור הוא', וראין לו מומו, ואוכל אותו במומו.

ח. כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן, ונפדו - תיבין בכורה; ואם קדם מום עובר להקדשן, או שהקדישן תמימין ואחר כך נולד להן מום קבוע, ונפדו - פטורין מן הכורה; שהרי לא יצאו לחלין לכל דבר - מפני שהן אסורין בגזיה ועבודה, כמו שבארנו בהלכות מעילה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים, תיבת בכורה. אבל הלוקח בהמה מפרות שביעית [- תמורתם], הרי זו פטורה מן הכורה; לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר בה: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", ולא לסחורה, ואם תהיה תיבת בכורה - הרי זה משתפר בכור, שהרי יצא מתורת פרות שביעית. כבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדרךים האסורים באכילה; וכן בארנו בתרומות, שאסור לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה בבכורות, אף על פי שמתר למכרם על דרך שבארנו.

י. לקח [קנה] בכור למשתה בנו, או לרגל [לאוכלו בחג], ולא צרף לו - מתר למכרו.

יא. אין שמין בכורות תמימין לישראל, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימין לכהנים בזמן הזה, שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר, ששמין להן בעלי מומין.

הלכות בכורות פרק ו

א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שיולדו לאדם, בכל שנה ושנה; ואין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן וגו'".

ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדשין; ונהוג בארץ ובחוצה לארץ, בפני הבית [בזמן המקדש] ושללא בפני הבית. אבל חקמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית - גזרה שמה יאכלוהו תמים, ונמצא בא לידי אסור כרת שהוא שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשר בזמן הזה - הרי זה מעשר, ויאכל במומו.

ג. הפל תיבין במעשר בהמה, כהנים לויים וישראלים.

ד. ודין מעשר בהמה - שיהיה נשחט בעזרה, וזורקין דמו וריקה אחת כנגד היסוד [בסיס המזבח], ומקטירין אמוריו [אבריו]; ושאר הבשר נאכל לבעלים בירושלים, כשאר קדשים קלים. ואין לכהנים בו כלום, אלא בלו לבעלים, כפסח. ואם היה בעל מום - בין שנפל בו מום, בין שהפרישו בתחלה במומו - הרי זה נאכל בכל מקום.

ה. מעשר בהמה - אסור למכור אותו כשהוא תמים, לפי שנאמר בו: "לא יגאל"; מפי השמועה [מסורת ממש] רבינו למדו, שזה שנאמר: "לא יגאל" - אף אסור מכירה

ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שירעה עד שיפל בו מום, ויאכל לבעליו. ואם תפשו הכהן, אין מוציאין אותו מידו; ואוכל אותו במומו, אבל אינו מקריבו - שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמה ישחט חלין בעזרה.

ד. מי שהיה בעדרו מבכרות ושאין מבכרות, וילדו ואין שם אדם, ונכנס ומצא את המבכרות מניקות נקבות, ואת שאין מבכרות מניקות זכרים - אינו חושש שמה בנה של זו בא לו אצל זו, ובנה של זו בא לו אצל זו; אלא הרי הדבר בחזקתו, שכל אחת מניקה בנה.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל רועה, האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן - מניח הרועה השני בגינתו ומסתלק; והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מפיר את שלו.

ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית עם פשוט שלו, ומת אחד מהן, ואין ידוע איזה הוא - המוציא מחברו, עליו הראיה; והרי הוא ספק בכור. ואפלו רועה כהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית, עם פשוט של בעל הבית, ומת אחד מהן - המוציא מחברו, עליו הראיה; ואין מוציאין מחצר בעל הבית, אלא בראיה - שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עם הפשוט של בעל הבית.

ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות; לפיכך, נאמן

יד. הכל נכנסין לדיר להתעשר - בין תמימין בין בעלי מומין, וכל אסורי מזבח; חוץ מן הפלאים [שאביו ואמו לא ממין אחד], והטרפה, ויוצא דפן [נולד בניחוח קיסרי], ומחסר [זמן -] תוך ד' ימים מלידתו - שכל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה אמו, או נשחטה עם לדתו - אינו מתעשר. ודברים אלו, מפני השמועה [מסורת ממש רבינו] הן.

טו. אין הלכות פטור, אלא אם כן נלקח אחר שנגאה [שהיה ראוי] להתעשר. לפיכך, הלוקח טלאים בתוף שבעת ימי הלדה - כשיגיע זמנו, חיב לעשרן; שפיון שאין מחסר זמן ראוי להתעשר - הרי זה כמי שלקח עפרין, ונולדו ברשותו.

טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר - הרי היא פטורה מן המעשר; לפיכך, טלאים שנתערב בהן תום או לקוח [קנוי] וכיוצא בהן - הרי כלן פטורין, שכל אחד מהן ספק הוא.

הלכות בכורות פרק ז

א. מי שהיו לו עשרה טלאים, והפריש אחד מעשרה, היו לו מאה, והפריש עשרה למעשר - אין אלו מעשר. אלא כיצד הוא עושה? כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים כאחד, ומצמיד אמותיהם מבחוץ, והן גזעות, כדי שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן, שנאמר: "כל אשר יעבר תחת השבט" - עד שיעבר מעצמו, ולא שיוציאו בידו. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומזגן בשבט [מקל רועים]: אחד, שנים, שלשה, ארבעה, חמשה, ששה, שבעה, שמונה, תשעה; והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה, בין תמים בין בעל מום - סקרו בסקרא [צובעו באדום], ואומר: 'הרי זה מעשר'. לא סקרו בסקרא, ולא מזגן בשבט, או שמזגן רבוצין או עומדין - הרי אלו מעשר; הואיל ומזגן עשרה עשרה, וקדש עשירי - הרי זה מעשר.

ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו; היו לו חמשה טלאים בירושלים, וחמשה טלאים בעכו - אין מצטרפין, וכלן פטורין מן המעשר. וכמה יהיה בין אלו לאלו, ויצטרפו? לששה עשר מיל.

ג. היו שלשה עדרים, ובין כל אחד ואחד ששה עשר מיל - הרי שלשתן מצטרפין. כיצד? היו תשעה מכאן, ותשעה מכאן, ואחד באמצע - הרי שלשתן מצטרפין ונכנסין לדיר להתעשר.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר, ולא מן הבקר על הצאן; אבל מעשרין מן הכבשים על העזים, ומן העזים על הכבשים, שנאמר: "וכל מעשר בקר וצאן", כל משמע צאן - אחד; ששיניהם נקראים 'שה', והרי הם כמין אחד.

ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, כשם שאין מעשרין בורע הארץ מן החדש על החדש, ולא מן החדש על החדש - שנאמר: "היוצא השדה שנה שנה". ויראה לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה

בכללו, שאינו נגאל ואינו נמכר כלל. ויראה לי, שהמוכר מעשר לא עשה פלוס, ולא קנה לוקח; ולפיכך אינו לוקח - כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח, וכמוכר יפת תאר, כמו שיתבאר במקומו.

ו. מדברי סופרים [-] חכמים, שאסור למכר אותו בעל מום, ואפלו שחוט - גזרה, שפא ימכרנו חי; לפיכך, אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר [-] לא חולקים במשקל, כדרך ששוקלין בכבוד - מפני שהוא נראה כמוכר.

ז. ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו [מפני מומו], מתר למכרו כדרכו; מפני השב אבדה ליתומים, לא גזרו עליו. **ח.** מעשר שנשחט במומו - מתר למכר חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו, ולא אסרו למכר אלא בשרו בלבד. ואם הבליע [כלל] דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין, ומכר הכל בהבלעה - מתר; ואם היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי הבשר בדמי העצמות - מתר.

ט. הכל נאמנין על מומי מעשר, לומר: 'מום זה מאליו בא, ולא נעשה לדעת' [בכוונה]; אפלו אלו שאינן נאמנין על הכבוד, נאמנין על המעשר. ורואה אדם מומי מעשר שלו, ומתירו - אם היה ממחה; שאם ירצה, נטיל מום בכל עדרו ואחר כך יעשר, ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו. **י.** הלוקח [קונה] טלאים שנולדו בשנה זו, או שנתנו לו במתנה - הרי הן פטורין מן המעשר; עד שיולדו ברשותו. לפיכך, השתפין שנשתתפו בבהמות, והביא זה מאה טלאים, והביא זה מאה טלאים, וערכו אותן, ונשתתפו בהן - הרי המאטים פטורין מן המעשר, שכל טלה מהן כמכור. וכן האחים שינשו טלאים מאביהן, הרי הן פטורין מן המעשר. אבל הנולדין להן בשתפות לאחר מכאן מאלו הבהמות, בין לשתפין בין לאחים - חיבין במעשר. וכן אם היו שתפין במעות, וקנו בהמות ממעות השתפות, והאחים שקנו בהמות ממעות הירשה - הרי הנולדין מהן לאחר מכאן חיבין במעשר; שהרי ברשותן נולדו, והרי הן פאיש אחד. חלקו האחים והשתפין אחר שנולדו להן הבהמות ברשותן, וחזרו ונשתתפו - הרי אלו פטורין מן המעשר; שבשעה שחלקו - נעשו הכל לקוחין [כדיו קוניים], והלקוח פטור; וכשחזרו ונשתתפו - הרי נשתתפו בבהמות, ועדין לא ילדו להן ברשותן אחר שתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים, וטלאים כנגד טלאים, ועשרה כנגד עשרה - הכל פטורין מן המעשר, והרי הם כלקוחין.

יא. האחין והשתפין שחלקו בכספים, ולא חלקו בבהמה - חיבין במעשר, שעדין לא נעשו הבהמות לקוחין; אבל אם חלקו הבהמות - אף על פי שעדין לא חלקו הכספים, הרי אלו פטורין.

יב. הלוקח עשרה עפרין במעי אמן - כלן נכנסין לדיר להתעשר, שהרי ברשותו נולדו.

יג. פהן שנפלו לו [שקיבל] עשר בהמות בגזל הגר [נשמת, ואין לו יורשים], פטורים מן המעשר - שמתנות כהנה, מתנות הן; וכבר בארנו, שהנתן במתנה - פטור מן המעשר.

ג. זה שאמרנו, שאם קרא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש - כשקרא לעשירי 'תשיעי'. אבל אם קרא לעשירי 'עשירי', וקרא אחריו לאחד עשר 'עשירי' - לא נתקדש אחד עשר; שהרי העשירי הודאי, לא עקר שם 'עשירי' מעליו. ואפלו יצא העשירי, ולא קראוהו, לא 'עשירי' ולא 'אחד עשר', אלא שתק, ואחר כך יצא אחד עשר, וקראוהו 'עשירי' - לא נתקדש; שהעשירי, מעצמו יתקדש; ואף על פי שלא קראוהו 'עשירי', הואיל ולא עקר שם 'עשירי' מעליו, אין אחד עשר מקדש.

ד. יצאו תשיעי ועשירי כאחד - בין שקרא שניהן 'תשיעי', בין שקראן 'עשירי' - שניהן מקדשין; ויאכלו במומן, ואינן קרביין. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד - אם קראן 'עשירי' - הרי עשירי ואחד עשר מערבין זה בזה, והן כמו מעשר שנתערב בשלמים, שאכלו במומן, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; ואם קראן 'אחד עשר' - הרי העשירי והחלין מערבין זה בזה, ויאכלו במומן.

ה. התחיל למנות, ויצאו תחלה שנים שהן ראשון ושני - הרי זה מונה הכל וזוג זוג, ומקדש זוג עשירי; וכן אם מנין שלשה שלשה בכל פעם ופעם, או חמשה חמשה - מקדש הכת העשירית.

ו. יצאו בתחלה שנים, וקרא אותן 'אחד', וקרא השלישי שיצא אחריהן 'שני', ומנה בדרך אחד אחד - הרי התשיעי והעשירי מקדשין, ויאכלו במומן: התשיעי - מפני שהוא העשירי הודאי, שהרי שנים יצאו בתחלה; וזה שקראו 'עשירי' - הוא אחד עשר, והקורא לאחד עשר 'עשירי', נתקדש, כמו שבארנו.

ז. מנין למפרע, כגון שיצא ראשון ואמר 'עשרה', ויצא שני ואמר 'תשעה', עד שיצא העשירי ומנה 'אחד' - הרי זה קדוש; שהעשירי מאליו יתקדש.

ח. קרא לתשיעי 'עשירי', ונשאר העשירי בדיר - התשיעי יאכל במומו, וזה שנשאר בדיר - מעשר, אף על פי שלא יצא ולא ברו [קידוש]; שהעשירי, מאליו מתקדש. מת העשירי בדיר, התשיעי יאכל במומו; וכל השמונה שיצאו ונמנו פטורין, ואף על פי שלא נתקדש עשירי שלהן לקרב אלא מת קדם שיצא - שהמנין הראוי פוטר [- שהיו ראויים להיות פטורין].

ט. הכניס עשרה טלאים לדיר, והיה מונה והולך, ומת אחד מן המנויין - מונה ומשלים בדרך אחד ומקדש עשירי, אף על פי שאין שם עתה חיים אלא תשעה.

י. מת אחד מאלו שבתוך הדיר - אלו שנמנו פטורין, מפני שהמנין הראוי למעשר פוטר, אף על פי שלא הפריש עליהם, כמו שבארנו; ואלו שבתוך הדיר - מניחן לגרן אחר, עד שיצטרפו לאחרים. וכן מי שהיה לו ארבעה עשר טלאים, והכניסן לדיר, ויצאו ארבעה, ומנה אותן בפתח זה, ויצאו ששה ומנה אותן מפתח אחר, ונשאר שם ארבעה בתוך הדיר - אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הששה - נוטל מהם אחד, וכלן פטורין; שאותן הארבעה שיצאו תחלה מפתח ראשון, מנין הראוי פטרן. ואם יצאו

- הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים; שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפרוש, שיהיה שנה שנה.

ו. כל הנולדים מאחד בתשירי עד עשרים ותשעה באולול - מצטרפין, ומעשרין מאלו על אלו. נולדו חמשה טלאים בתשעה ועשרים באולול, וחמשה באחד בתשירי - אין מצטרפין; ילדו הנולדות בתוך שנתן, הרי היא ובתה נכנסות לדיר להתעשר.

ז. אין הטלאים הנולדים כמו הטבל [תבואה שאינה מעושרת], שאסור לאכל ממנו עד שיתעשר, כמו שבארנו במקומו. אלא מתר למכר ולשחט כל מה שירצה, עד שיעשר; ויהיה המעשר קדש, ויאכל בהלכותו, כמו שבארנו. ח. קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה, ומשיגיע זמן מהן - אסור לו למכר או לשחט עד שיעשר; ואם שחט, הרי זה מתר. ואלו הן השלשה זמנים: בחמשה עשר יום קדם הפסח, ובחמשה עשר יום קדם עצרת [שבועות], ובחמשה עשר יום קדם החג; וכל זמן מאלו, נקרא 'גרן מעשר בהמה'. נמצאת אומר, שהגרנות של מעשר בהמה - ביום אחרון מחדש אדר, וביום חמשה ושלשים מספירת העמר, וביום אחרון מחדש אולול. ולמה קבעו הגרנות בזמנים אלו? כדי שתהינה הבהמות מצויות לעולי רגלים; שאף על פי שמתר למכר קדם שיעשר, כמו שבארנו, היו גמנעים למכר, עד שיעשרו ויעשו המצוה.

ט. הכניס כל הצאן או כל הבקר לדיר, והתחיל למנות ולקדש עשירי, עד שנשארו בתוך הדיר פחות מעשרה - הרי זה מניחן לגרן אחר; והן מצטרפין לאלו שילדו, ויתעשרו הכל בגרן אחד [ולא מניחם לשנה הבאה]. ואף על פי שהוא יודע שאלו ישארו במנין, חיב להכניס הכל לדיר, והנשאר ישאר.

יום שני

הלכות בכורות פרק ח

א. המכניס צאן לדיר, והתחילו לצאת אחד אחד, והוא מונה כמו שבארנו, וטעה במנין, וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו 'עשירי', או שקרא לשנים עשר או לשלמעה ממנו 'עשירי' - לא נתקדשו; אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר 'עשירי' - נתקדשו. ודבר זה, מפי הקבלה [ממשה רבינו] נשמע, שהטעות מקדשת במעשר שלמעה ממנו ושלמטה ממנו, אבל לא שלפניהן ושלאחריהן. אפלו קרא לתשיעי 'עשירי', ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי', בין בטעות בין בכונה - שלשתן מקדשין.

ב. והיאך דינם? התשיעי - אינו קרב, אלא נאכל במומו [כשיפול בו מום]; והעשירי, מעשר. והאחד עשר - יקרב שלמים, וטעון נסכים בשלמים; ואינו עושה תמורה [אם מחליפו באחר, אינו מתקדש], מפני שהוא עצמו כתמורה. במה דברים אמורים? בשהיה המונה הוא בעל הבהמות. אבל העושה שליח לעשר לו, וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר - אין מתקדש אלא העשירי הודאי בלבד; שלא עשהו שליח לטעות ולהפסיד, אלא לקדש בראוי.

ואין מביאין חטאת אלא על שגגת לא תעשה, שנאמר: "אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה"; והמגדף - מפני שאין בו מעשה, ונאמר: "לעשה בשגגה", יצא מגדף, שאין בו מעשה. לפיכך, המקבל עליו עבודה זרה באלוה - אף על פי שהוא חייב פרת, ואם היה מזיד נסקל - אם קבל בשגגה, פטור מן הקרבן; לפי שלא עשה מעשה, ונאמר: "בעשתה אחת וכי".

ג. כל כרתות שבתורה חוץ משלש כרתות שבארנו - אם עבר היחיד על אחת מהן בשגגה, מביא חטאת קבועה; חוץ מטמא שאכל קדש, וטמא שנכנס למקדש - ששניהם אין מביאין חטאת קבועה, אלא קרבן עולה ויורד, כמו שיתבאר. ד. חטאת קבועה, היא הנבאה מן הבקמה בלבד. וקרבן עולה ויורד, הוא הקרבן שאינו קבוע; אלא אם היה עשיר - מביא חטאת בקמה, ואם היה עני - מביא עוף, או עשירית האיפה [- מנחה], כמו שיתבאר. נמצאת למד, שכל העברות שהיחיד מביא על שגגתן חטאת קבועה, שלש וארבעים; ואלו הן: (א) הנבא על אמו, (ב) והנבא על אם אשתו, (ג) והנבא על אם אמה, (ד) והנבא על אם אביו, (ה) הנבא על בתו, (ו) והנבא על בת בתו, (ז) והנבא על בת בנו, (ח) והנבא על בת אשתו, (ט) והנבא על בת בתה, (י) והנבא על בת בנה, (יא) הנבא על אחותו, (יב) והנבא על אחותו שהיא בת אשת אביו, (יג) והנבא על אחות אביו, (יד) והנבא על אחות אמו, (טו) והנבא על אחות אשתו, (טז) והנבא על אשת אביו, (יז) והנבא על אשת אחי אביו, (יח) והנבא על אשת בנו, (יט) והנבא על אשת אחיו, (כ) והנבא על אשת איש, (כא) והנבא על הנדה, (כב) השוכב עם זכור, (כג) הנבא על אביו, (כד) הנבא על אחי אביו, (כה) השוכב עם בקמה, (כו) האשה המביאה את הבקמה עליה; נמצאו כל כרתות שבצבירות, ששה ועשרים. ובשאר העברות, שבקעה עשר; ואלו הן: (א) העובד עבודה זרה במעשה, (ב) הנותן מזרעו למלך ואביו מעבירו באש לשם ע"ז אך אינו שורפו, (ג) בעל אוב [מיו כישור], (ד) בעל ידעוני במעשה [מיו כישור], (ה) המחלל את השבת, (ו) העושה מלאכה ביום הכפורים, (ז) האוכל ושותה ביום הכפורים, (ח) האוכל חמץ בפסח, (ט) האוכל חלב, (י) האוכל דם, (יא) האוכל נותר [קרבן שעבר זמנו], (יב) האוכל פגול [קרבן שנפסל], (יג) השוחט קדשים חוץ לעזרה, (יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה, (טו) המפטם [עושה] את שמן המשחה [עבורו], (טז) המפטם את הקטרת [עבורו], (יז) הסף בשמן המשחה. הרי אלו שלש וארבעים עברות שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו? אם בעבודה זרה שגג - מביא עז בת שנתה לחטאת, והיא האמורה בפירוש 'שלח לך'; בין שהיה החוטא הדיוט, או מלך, או כהן משיח [כהן גדול, בזמן שמונה על ידי משיחת שמו המשחה] - הפל שוין בשגגת עבודה זרה. אכל אם שגג באחת משאר השפטים וארבעים - אם היה הדיוט - מביא שעירת עזים, או נקבה מן הכבשים; וזו היא חטאת

אלו הארבעה הנשואים מן הפתח שיצאו בו הארבעה תחלה - הרי אותם הארבעה שיצאו בפתח, ואותם הששה שיצאו אחריהם בפתח שני, פטורין, שכל אחד מהם נמנה מנין הראוי למעשר, שהרי נשואו שם בדיר אחרים להשלים המנין ולעשר; אבל אלו הארבעה שנשארו - אף על פי שיצאו ונמנו מפתח הראשון - אינו מנין הראוי לפיכך מצטרפין לגרן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה, וארבעה מפתח שני, ונשואו שם ששה - אם יצאו הששה מאחד משני הפתחים - נוטל מהם אחד מעשר, וכלן פטורין. ואם יצאו הששה בשני הפתחים - הרי הששה מצטרפין לגרן אחר, והשמונה שיצאו תחלה מכאן ומכאן פטורין; שכל ארבעה מהן נמנו מנין הראוי להשלים עליו עשרה ולעשר, שהרי ששה היו שם נשואים בתוף הדיר.

יא. היו לו תשעה עשר טלאים בתוף הדיר, ויצאו תשעה בפתח זה, ותשעה בפתח שני - נוטל האחד לשם מעשר, וכלן פטורין; שאותם התשעה נמנו מנין הראוי.

יב. היה מונה, והוציא הטלה ראשו ורבו מן הדיר וחרור - הרי הוא פמנוי לכל דבר.

יג. היה מונה, והפסיק המנין מפני חברו שדבר עמו, או שחשכה לילי שבת - הרי זה חור ומשלים מנינו אחר כך. יד. היה מונה היוצאין אחד אחד, ומקדש עשירי, וקפץ אחד מן המנויין לתוף הדיר, לתוף אלו שעדין לא נמנו ולא נתעשרו - נפטרו הכל; שכל אחד מהם ספק אם הוא המנוי שקפץ או אחר, וכבר בארנו שכל המנויין פטורין. טו. קפץ אחד מן העשיריים לתוף הדיר - כלן ירעו עד שיפיל בהן מום, ויאכלו במומן.

ברייך רחמנא דסיען

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על שגגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא, עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה הוא הנקרא 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב החוטא אשם על עברות ידועות, וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'; (ד) שיקריב החוטא קרבן על עברות ידועות; אם היה עשיר - בקמה, ואם היה עני - עוף או עשירית האיפה; וזה הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות שגגות פרק א

א. כל העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש בה מעשה שחייבין עליה פרת - הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת, ומצות עשה היא שיקריב חטאתו על שגגתו.

ב. וכל עברה שחייבין על זדונה פרת, חייבין על שגגתה חטאת - חוץ משלש עברות, מגדף [את ה'] ומבטל מילה וקרבן פסח; הפסח והמילה - מפני שהן מצוות עשה,

ולא דתם, ועשה מלאכה בשבת, ואכל חלב ודם וכיוצא בהן - כשידוע לו שהוא ישראלי, ומצוה על כל אלו, חזק להביא חטאת על כל עברה ועברה. וכן כל פיוצא בזה.

ז. השוגג בלא פונה בעריות, או במאכלות אסורות - חזק חטאת; ובשבת, פטור מחטאת. כיצד? הנה מתעסק עם אשה, ובעלה בלא פונה לבעילה, והרי היא ערוה עליו; דמה שזה שבפיו רק הוא, ויכלעו בלא פונה לשם אכילה בעולם, והרי הוא חלב - הרי זה חזק חטאת. נתפון [בשבת] להגביה את התלוש, וסתף את המחקר בלא פונה לחתיכתו - פטור; מלאכת מחשבת אסרה תורה, כמו שבארנו במקומו.

ח. כל העושה מצוה מן המצוות, ובכלל עשייתה נעשית עברה שחזבין עליה כרת, בשגגה - הרי זה פטור מקרבן חטאת, מפני שעשה ברשות. כיצד? הפא על יבמתו [אשת אחיו שמת בלא בנין], והרי היא נדה, והוא לא ידע - הרי זה פטור מחטאת. אבל אם בא על אשתו, והרי היא נדה - חזק חטאת: מפני שלא שאלה, ואחר כך יבעל; אבל יבמתו, אינו רגיל בה כדי שישאל לה. וכן מי שהיה לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או אחר השבת, ושכח, ומל שניהם בשבת - פטור מחטאת; שהרי יש לזה רשות למול אחד מהן בשבת, ושבת דחויה היא אצלו, ומצוה עשה; אף על פי שהם שני גופין, הואיל וזמנו בהול, אינו מדקדק. אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת, ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת - חזק חטאת.

ט. אמן [מוהל מומחה] שבא למול לפנות היום ביום השבת, ואמרו לו: 'לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול, ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת, ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה', ואמר: 'רגיל אני וריו, ובמחירה אמול' - אם לא השלים אלא עד יציאת השבת - הרי זה חזק חטאת, שהרי התרו בו.

י. המוציא [מרשות היחיד לרשות הרבים] את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - [בזמן המקדש, שבמקדש היו נוטלין גם בשבת], כדי לצאת בו [חובת המצוה], והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג - פטור, שהרי ברשות הוציא. וכן השוחט את הפסח ביום ארבעה עשר שחל להיות בשבת, ונודע לו אחר כן שמשכו הבעלים את ידיהן [מהשוחטות בו] או שמתו או נטמאו קדם שחיטה, או שנמצא טרפה בסתר, כגון נקוב מעים או ראה - הרי זה פטור, מפני ששחט ברשות; אבל אם נמצא בעל מום, או שהיתה טרפה גלויה - הרי זה חזק חטאת, מפני שהיה לו לבדק ואחר כך לשחט. וכן כל פיוצא בזה.

יא. שחט את הפסח בשבת שלא לשמו - [לשם קרבן אחר] בטעות - פטור, מפני שהזבח פשר; שעקירת שמו בטעות - אינה עקירה, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

יב. שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות - אם ראויין הם לקרבן פסח - פטור מקרבן חטאת, מפני ששחט ברשות; אם אינם ראויין, כגון שהיתה נקבה או בן שתיים

של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת 'ויקרא'. ואם המלך הוא ששגג באחת מהן - מביא שעיר עזים לחטאת. ואם היה להן משית - הוא מביא פר בן בקר לחטאת, והוא נשרף, כמו שנתפרש שם.

ה. אחד יחיד ששגג באחת מאלו, או מרבין - שגאמר: "תורה אחת תהיה לכם, לעשה בשגגה". כיצד? אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חל, והרי הוא יום הכפורים, וכלן אכלו ועשו מלאכה - כל אחד ואחד מביא שתי חטאות, ככשות או שעירות; וכן אם שגגו בלן והקטירו לעבודה זרה - כל אחד ואחד מן העובדים מביא עו בת שנתה לחטאת.

הלכות שגגות פרק ב

א. אין אדם חזק חטאת על שגגתו, עד שיהיה שוגג מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף, או הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת. כיצד? כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת [כגון: מרשות היחיד לרשות הרבים], עקר [מרשות היחיד] בודון והניח [ברשות הרבים] בשגגה, או שעקר בשגגה והניח בודון - פטור; עד שיעקר בשגגה ויניח בשגגה. וכן כל פיוצא בזה.

ב. עבר עברה, וידע שהיא בלא תעשה - [אסורה], אבל אינו יודע שחזבין עליה כרת - הרי זה שגגה, ומביא חטאת; אבל אם ידע שהיא בכרת, ושגג בקרבן, ולא ידע אם חזבין עליה קרבן, אם לאו - הרי זה מזיד; ששגגת קרבן, אינה שגגה בעברות אלו שחזבין עליהן כרת.

ג. מי שלא נודע לו עצמו של - [איזה] חטא שחטא - אף על פי שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת, הרי זה פטור מקרבן חטאת, שגאמר: "אשר חטא בה", עד שידע החטא שחטא בו. כיצד? חלב ונותר - [מן הקרבן אחר זמן אכילתו] לפניו, ואכל את אחד מהן, ואין ידוע איזה אכל, אשתו נדה ואחותו עמו בבית, ושגג וביא על אחת מהן, ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן חטאת.

ד. חטא, ונודע לו חטאו, ונזר ושכחו - הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא - [אומר שיהיה עבור איזה חטא שחטא], ותאכל כשאר חטאות הנאכלות.

ה. שגג בשם [איסור] אחד מהן, והן שני גופין - חזק. כיצד? שתי נדות, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא; שתי אחיותיו, ושגג באחת מהן, ואין ידוע איזו היא - חזק חטאת, שהרי ידע עצמו של חטא. למה זה דומה? לשתי גרות דולקות שכבה אחת מהן, ואין ידוע איזו גר היא, או לשני תמחויין [קערות] של חלב שאכל מאחד מהן, ואין ידוע מאיזה תמחויי אכל - שהוא חזק. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל המחזיק חטאת קבועה [רגילה] על שגגתו, ועשה בשגגה, ונודע לו אחר שחטא - אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא, הרי זה חזק חטאת. כיצד? תינוק ששגגה לבין הגוים, וגדל ואינו יודע מה הם ישראל

ג. כָּכָר בְּאֵרֵנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְקַדְּשִׁין, שֶׁהַמְּפָרֵשׁ חֲטָאוֹ עַל הַחֵלֶב שֶׁאָכַל - לֹא יִבְיָאָנָה עַל הַשִּׁבְתָּ שֶׁחָלַל, אוֹ עַל הַדָּם שֶׁאָכַל, שְׁנֵאֵמַר: "וַהֲבִיא קָרְבָּנוּ שְׁעִירַת עֲזִים וְגו' עַל חֲטָאוֹ אֲשֶׁר חֲטָא" - עַד שִׁיְהִיָּה קָרְבָּנוּ לְשֵׁם חֲטָאוֹ, לֹא שִׁקְרִיבָנָה מֵחֲטָא עַל חֲטָא. וְאִם הִקְרִיב פְּסוּלָה. יָתֵר עַל זֶה אָמְרוּ: הַפְּרִישׁ חֲטָאוֹ עַל חֵלֶב שֶׁאָכַל אֶמֶשׁ - לֹא יִבְיָאָנָה עַל חֵלֶב שֶׁאָכַל הַיּוֹם; וְאִם הִבִּיא, {לֹא} כִּפּוּר. וְאִין צָרִיף לִזְמַר, שֶׁאִם הַפְּרִישָׁה אֲבִיו, וְמַת, וְהִיָּה הַכֹּהֵן מְחִיב בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא - שֶׁלֹּא יִבְיָאָנָה הַכֹּהֵן עַל חֲטָאוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר שָׁם.

ד. הַמְּבִיא חֲטָאוֹ עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - תְּרַעָה עַד שִׁפְלָה בַּהּ מוּם, וְתִמְכֹר, וְיָבִיא בְּדַמֵּי חֲצִיָּה לְחֲטָא זֶה, וּבְדַמֵּי חֲצִיָּה לְחֲטָא הַשֵּׁנִי. וְכֵן שְׁנֵים שֶׁהִבִּיאוּ חֲטָאוֹ אַחַת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - תְּרַעָה עַד שִׁפְלָה בַּהּ מוּם, וְתִמְכֹר, וְיָבִיא זֶה חֲטָאוֹ בְּדַמֵּי חֲצִיָּה, וְיָבִיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת עַל חֲטָא אֶחָד - קָרִיב אִינוֹ שִׁירְצָה, וְהַשְּׁנֵי תְרַעָה עַד שִׁפְלָה בַּהּ מוּם, וְיִפְלוּ דָמִיָּה לְנִדְבָה.

ו. הַבִּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת עַל שְׁנֵי חֲטָאִים - זוֹ תִשְׁחַט לְשֵׁם הַחֲטָא הָאֶחָד, וְהַשְּׁנִיָּה לְשֵׁם הַחֲטָא הַשֵּׁנִי.

ז. כָּכָר בְּאֵרֵנוּ בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת, שֶׁהַמְּשַׁמֵּד לַעֲבוּדָה זָרָה אוֹ לְחָלָל שְׂבָחוֹת בְּפִרְהָסֵיָא [בַּרְבִּיט] - אֵין מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ קָרְבָּן כָּלֵל; וְהַמְּשַׁמֵּד לַעֲבֹרָה מִשְׂאֵר עֲבֹרוֹת - אֵין מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ חֲטָאוֹת עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא. פִּיזָד? מְשַׁמֵּד לְאֹכֵל חֵלֶב, שֶׁאָכַל חֵלֶב בְּשֹׁגָגָה, וְהִבִּיא חֲטָאוֹ - אֵין מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, עַד שִׁיִּחְזַר בְּתִשְׁבּוּכָה. אִפְלוּ הִיָּה מְשַׁמֵּד לְאֹכֵל חֵלֶב לְתַאֲבוֹן [- לְתַאוּוּה וְלֹא בִשְׁבִיל לְהַכְעִיט], וְנִתְחַלֵּף לֹו חֵלֶב בְּשֵׁמֶן, וְאָכַלוּ, וְהִבִּיא קָרְבָּן - אֵין מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ; שְׂמֵשֶׁאָכַל בְּזָדוֹן, בֵּין לְהַכְעִיט בֵּין לְתַאֲבוֹן - הָרִי הוּא מְשַׁמֵּד. הִיָּה מְשַׁמֵּד לְאֹכֵל חֵלֶב, וְשָׁגָג וְאָכַל דָּם - מִקְבָּלִין מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ.

ח. מִי שֶׁשָּׁגָג וְהַפְּרִישׁ חֲטָאוֹ, וְאֶחָד כֹּף נִשְׁתַּמֵּד וְחִזַּר בְּתִשְׁבּוּכָה, אוֹ נִשְׁתַּטֵּה וְחִזַּר וְנִשְׁתַּפֵּה [נַרפֵּא] - אָף עַל פִּי שְׁנִדְחָה הַקָּרְבָּן בִּיְנִתִּים, הָרִי חִזַּר וְנִרְאָה [נַהיָּה רַאוּי לְהַקְרִיב]; שֶׁאֵין בַּעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמְּקַדְּשִׁין; לִפְיָךְ, יִקְרִיבָנָה עֲצֻמָּה. וַכֹּשֶׁם שֶׁאִם נוֹלַד בּוֹ מוּם עוֹבֵר וְנִתְרַפָּא, יִחְזַר לְכִשְׁרוֹתוֹ - כֹּף אִם נִדְחוּ הַבָּעֲלִים וְחִזְרוּ וְנִרְאוּ, יִקְרַב.

ט. חֲזִבֵי חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת וְדָאִין שֶׁעֵבֵר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכַּפּוּרִים, חֲזִבִין לְהִבְיָא לְאַחַר יוֹם הַכַּפּוּרִים; וְחֲזִבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין [שִׁמְסִתְפִּיקִים הָאִם חֲטָאוֹן] פְּטוּרִין, שְׁנֵאֵמַר: "מִכֹּל חֲטָאוֹתֶיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ" - כֹּף לְמִדּוּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מִסוּרַת מַחְשֵׁה רַבִּינוּ], שֶׁכָּל חֲטָא שֶׁאֵין מִכִּיר בּוֹ אֲלֵא ה', נִתְפַּכֵּר לוֹ. לִפְיָךְ, מִי שֶׁבָּא עַל יָדוֹ סֶפֶק עֲבָרָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, אִפְלוּ עִם חֶשְׁכָה - פְּטוּר מֵאֲשָׁם תְּלוּי; שֶׁכָּל הַיּוֹם מִכַּפֵּר. נִמְצָאָתָ לְמִדָּה, שֶׁאֵין מְבִיאִין עַל לֹא הוֹדַע [סֶפֶק עֲבִירָה] שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים אֲשָׁם תְּלוּי, אֲלֵא אִם כֵּן לֹא כִּפֵּר לוֹ יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּמוֹ שִׁתְּבָאָר.

י. אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים וְלֹא הַחֲטָאוֹת וְלֹא הָאֲשָׁם מְכַפְּרִין, אֲלֵא

- חֲזִב חֲטָאוֹ, שֶׁהָרִי אֵינוֹ רַאוּי לְמִצּוֹת הַפֶּסַח. וְכֵן אִם שָׁגָג וְשִׁחֲטוּ בַּשִּׁבְתָּ [- לְשׁוּם] - שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו [אַנְשֵׁים שֶׁלֹּא יְכוּלִים לֵאכּוֹל כַּגוֹן חוּלִים], אוֹ שֶׁלֹּא לְמַנְוִיּוֹ [בַּעֲלִיוֹ], אוֹ לְעַרְלִים, אוֹ לְטִמְאַיִם - חֲזִב חֲטָאוֹ. שִׁחֲטוּ לְאוֹכְלָיו וְשֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו, לְמַנְוִיּוֹ וְשֶׁלֹּא לְמַנְוִיּוֹ, לְמַלִּים וְלְעַרְלִים, לְטִמְאַיִם וְלִטְהוּרִים - פְּטוּר, שֶׁהָרִי הַפֶּסַח בְּשׂוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. יג. הַשׁוֹחֵט בַּשִּׁבְתָּ קָרְבָּנוֹת הַצָּבוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁמֶן - הָרִי זֶה חֲזִב חֲטָאוֹ, וְיִקְטִיר אַמּוּרִין [הָאִבְרוּסִים] לְעֵרֶב; וְכֵן אִם שִׁחֲטָה עַל חוֹבַת הַיּוֹם, חֲזִב חֲטָאוֹ עַל הַתּוֹסֵפֶת.

יד. שִׁחֲטָה קָרְבָּנוֹת יַחִיד שֶׁאֵין דּוֹחִין אֶת הַשִּׁבְתָּ, בַּשִּׁבְתָּ בְּשֹׁגָגָה - חֲזִב חֲטָאוֹ, וְהַבְּשָׂר מִתֵּר בְּהִנָּאָה. וְאֵין זָרוּקִין אֶת הַדָּם [עַל הַמִּזְבֵּחַ]; וְאִם עֵבֵר זָרוּק דָּמֶן לְשֵׁמֶן, בֵּין בְּשׁוֹגָג בֵּין בְּמַזִּיד - עָלוּ לַבָּעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָה, וְיִקְטִיר אַמּוּרִין לְעֵרֶב; וְהַבְּשָׂר יִאָּכַל, וְיָבִיא הַשׁוֹחֵט חֲטָאוֹ עַל שְׁגָגָתוֹ.

טו. הִיּוֹ לִפְנֵי שְׁתֵּי בְהִמּוֹת שֶׁל צָבוּר, אַחַת כְּחוֹשֶׁה וְאַחַת שְׂמֵנָה, וְהִיָּתָה חוֹבַת הַיּוֹם בְּאַחַת, בֵּין חֲטָאוֹת בֵּין עוֹלָה, וְשָׁגָג וְשִׁחֲטָה שְׁתֵּים - אִם שִׁחֲטָה כְּחוֹשֶׁה בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֹּף שִׁחֲטָה הַשְּׂמֵנָה - פְּטוּר מִקָּרְבָּן חֲטָאוֹ; וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאוּמָרִים לוֹ: 'הִבֵּא שְׂמֵנָה וְשִׁחֲטָה', לְכַתְּחַלָּה. אֲכָל אִם שִׁחֲטָה הַשְּׂמֵנָה תַּחֲלָה, וְאַחַר כֹּף כְּחוֹשֶׁה - חֲזִב חֲטָאוֹ עַל הַתּוֹסֵפֶת. [אִם] נִמְצָאוּ הַרְּאֵשׁוֹנָה הַשְּׂמֵנָה טְרַפָּה בִּכְנֵי מַעִים - אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִיא טְרַפָּה בַּעֲת שִׁחֲטָה כְּחוֹשֶׁה, וְלֹא לְזָה נִתְפּוֹן - הוּאֵיל וְנִשְׁחֲטָה הָאֶחָד וְנִמְצָאוּתָה, הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאוֹ. וְכֵן הַפּוֹרֵס מִצּוּדָה לְהַעֲלוֹת דָּגִים מִן הַיָּם בְּשֹׁגָגָה, וְהַעֲלָה תִינוּק עִם הַדָּגִים - בֵּין שִׁשְׂמֵע שְׂטָבֵע תִינוּק, בֵּין שֶׁלֹּא שְׂמַע - הוּאֵיל וְהַעֲלָה תִינוּק, הָרִי זֶה פְּטוּר מִחֲטָאוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיָּתָה כְּנִתְנוּ אֲלֵא לְצוּר, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה שׁוֹגָג. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

טז. מִי שֶׁהִיָּה לִפְנֵי כְּלִי הַפֶּסַח צָלִי שֶׁל פֶּסַח, וְנוֹתֵר מִן הַקְּדוּשִׁים, וְנִתְפּוֹן לְאֹכֵל צָלִי שֶׁהִיא מִצּוּהָ, וְשָׁגָג וְאָכַל הַנוֹתֵר - הָרִי זֶה חֲזִב חֲטָאוֹ, שֶׁהָרִי לֹא עָשָׂה מִצּוּהָ בְּאִכְלָהּ זוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

יום שלישי

הלכות שגגות פרק ג

א. מִי שֶׁהַעֲדוּיָ עָלָיו עֲדִים שִׁחֲטָה חֲטָא שֶׁחֲזַבִּין עָלָיו חֲטָאוֹ קְבוּעָה [וְגַיְלָה], וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ, אֲלֵא אָמְרוּ: 'אָנוּ רְאִינוּךָ שֶׁעָשִׂיתָ מְלָאכָה בַּשִּׁבְתָּ אוֹ שֶׁאָכַלְתָּ חֵלֶב', וְהוּא אָמַר: 'אָנִי יוֹדֵעַ בְּדֹאֵי שֶׁלֹּא עָשִׂיתִי דָּבָר זֶה' - אֵינוֹ חֲזִב חֲטָאוֹ; הוּאֵיל וְאִם יֹאמַר: 'מִזִּיד הֵייתִי', וְפִטַּר מִן הַקָּרְבָּן, בְּשֵׁאֵמַר לְהֵם 'לֹא אֲכַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי', נֶעֱשָׂה כְּאוֹמַר: 'לֹא אֲכַלְתִּי בְּשֹׁגָגָה אֲלֵא בְּזָדוֹן', שֶׁהוּא פְּטוּר מִן הַקָּרְבָּן, וְלֹא הַכֹּהֵן שֶׁאֵין עֲלֵהֶם עֵדִים.

ב. שַׁתָּק, וְלֹא הִפְלִיג [- לֹא הַכְחִישׁ] אֶת הַעֲדִים - אִפְלוּ אָמְרָה לוֹ אִשָּׁה אַחַת [- שֶׁפּוֹטְלוּהָ לְעוֹדוֹת]: 'אֲכַלְתָּ חֵלֶב', אוֹ 'עָשִׂיתָ מְלָאכָה בַּשִּׁבְתָּ', וְשַׁתָּק - חֲזִב לְהִבְיָא חֲטָאוֹ. אָמַר לוֹ עַד אֶחָד: 'חֵלֶב הוּא זֶה', וְשַׁתָּק, וְחִזַּר וְאָכַלוּ בְּשֹׁגָגָה - מְבִיא חֲטָאוֹ; וְאִם הִתְרוּ בּוֹ - לוֹקָה עָלָיו, אָף עַל פִּי שֶׁעָקַר הַעֲדוֹת בַּעַד אֶחָד.

- אף על פי שהם שני גופין, אינו חיב אלא חטאת אחת, שנגאמר: "ואת זכר לא תשכב" - השוכב והנשכב, שם אחד הוא. וכן הבא על בהמה, והביא בהמה עליו, בעלם אחד - אינו חיב אלא חטאת אחת. עשו השוכב והנשכב בבהמה וזכור, כבעילה אחת.

ב. יש בועל בעילה אחת, וחיב עליה שמונה חטאות. כיצד? יעקב שהיתה לו בת מזלפה ושמה תמנע; נשא לכן תמנע, והוליד ממנה בת, ושמה סרח, ואין ללכן בת אלא רחל לבדה. נמצאת סרח בת בת יעקב, ואחות אשתו מאביה; והם שני אסורין הבאין כאחת. נשאת סרח לראובן, ונאסרה על שאר בני יעקב; נוסף בה אסור ליעקב, והרי היא פלתו. מת ראובן, או גרש, ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו - מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב, נוסף ליעקב בה אסור אשת אחיו. מת או גרש, ונשאת סרח זו לישמעאל - מתוך שנאסרה על שאר אחי ישמעאל, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אחי אביו. מת לישמעאל, ונפלה ליבוים לפני יצחק, ועבר יצחק ויבמה, אף על פי שהיא שניה לו - מתוך שנאסרה על שאר אחיו, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו, ומשום אשת איש; ששני האסורין באין כאחד. אם שגג יעקב וביא על סרח זו כשהיא נדה, בתיי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יעקב - הרי זה חיב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום פלתו, ומשום אשת אחיו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

ג. כל אלו שתאסר זו הערה עליהן באסור מוסיף - צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן; ומתוך שתאסר עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין, אין אומרים: 'הואיל ואלו הנה לזה בנים או אחים, היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזמן' - לזה שהיא אסורה לו כבר באיסור אחר; שהרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל פיוצא בזה.

ד. מי שהיה נשוי שלש נשים, וכא על אמה של אחת מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית - אף על פי שזקנה זו היא חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ושלשה שמות הם, ואסור בת אחת היא - אינו חיב אלא חטאת אחת, לפי שנגאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה: "שארה הנה, זמה הוא" - הכתוב עשה שלשה גופין בגוף אחד, לפיכך תחשבו השלשה שמות כשם אחד. **ה.** אבל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו, שהיא אחות אמו - חיב שלש חטאות, שנגאמר: "ערות אחת גלה", לחיב על אחותו בפני עצמה - ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאף תהיה זאת? כגון שבא על אמו, והוליד ממנה שתי בנות, ובעל אחת מבנותיו, והוליד ממנה בן - כשיבוא הממזר הזה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת, שהיא אחותו מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חיב שלש חטאות. וכן כל פיוצא בזה.

על השבים המאמינים בכפרתן; אבל המבעט בהם, אינם מכפרין לו. כיצד? הנה מבעט, והביא חטאתו או אשמו, והוא אומר או מתשב בלבו, שאין אלו מכפרין - אף על פי שקרבו במצותן, לא נתפפר לו. וכשיחזר בתשובה מבעיטתו, צריך להביא חטאתו ואשמו. וכן המבעט ביום הכפורים, אין יום הכפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחיב באשם תלוי, ועבר עליו יום הכפורים, והוא מבעט בו - הרי זה לא נתפפר לו; וכשיחזר בתשובה אחר יום הכפורים, חיב להביא כל אשם תלוי שהיה חיב בו.

יא. כל אשמות שבתורה, מעבדין את הכפרה - חוץ מאשם נזיר. ספק נזיר, וספק מחסרי כפרה, וספק שוטה - כלן מביאין קרבנותיהן אחר יום הכפורים.

יב. מי שהוא מחיב חטאת או אשם, והרי הוא יוצא להרג מבית דין - אם הנה זכחו וזכו [שחוט], משהיה אותו עד שיזרק הדם, ואחר כך הרג; ואם עדין לא נשחט הזבח, אין משהיה אותו עד שיקריבו עליו.

הלכות שגגות פרק ד

א. העושה עברות הרבה בעלם אחד - שלא ידע על איסורם, חיב חטאת על כל אחת ואחת; אפלו עשה השלש וארבעים אלו שמונינו בעלם אחד, מביא שלש וארבעים חטאות. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חיב עליו משום שמות הרבה - [שכולל כמה איסורים], חיב על כל שם ושם - והוא, שיהיו האסורין כלן באין כאחת, או אסור מוסיף - [יבאר להלן], או אסור כולל. כיצד? השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה - חיב שלש חטאות: משום שוחט קדשים בחוץ, ומשום מתלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה - שהרי שלשת האסורין באין כאחד. במה דברים אמורים? באומר: 'בגמר זבחה [שחטיה] [ש] הוא עובד אותה' - [לעבודה זרה]. אבל אם לא היתה פנותו לכהן - משישחט בה מעט לשם עבודה זרה, תאסר, ואינו חיב משום שוחט בחוץ עד שישחט שנים [קנה ושוט] או רב שנים; ונמצא, כשגמר השחיטה, שחט בהמה האסורה לקרבן, שאינו חיב עליה משום שוחט בחוץ, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. היתה חטאת העוף, והיה חצי הקנה שלה פגום [שחוט], והוסיף בו כל שהוא בשבת לשם עבודה זרה - חיב שלש חטאות, שהרי שלשת האסורין באים כאחת. וכן העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת - חיב שתי חטאות, מפני ששני האסורין באין כאחת. הבא על אשת אחיו, הקים [החיי], כשהיא נדה - מביא שלש חטאות: משום אשת איש, ומשום אשת אח - והם שני אסורין הבאים כאחת; ומשום נדה - שהוא אסור מוסיף [נוסף], שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה, נוסף ליבמה [אח בעלה]. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו, חיב שתיים - משום "ערות אביו... לא תגלה", ומשום "ואת זכר לא תשכב". וכן הבא על אחי אביו חיב שתיים - שנגאמר: "ערות אחי אביו לא תגלה". הבא על הזכור, והביא זכור עליו, בעלם אחד

הלכות שגגות פרק ה

עד שלו - פטורין. אבל אם עבר, ובא עליה סמוך לוֹסְתָהּ, ודמה שיעל ויפרש קדם שתרצה דם, ורצתה בשעת התשמיש - חייבין בקרבן; שזו שגגה היא. לפיכך, אם נמצא דם על עד שלו - שניהם טמאים, וחיבין בקרבן; נמצא דם על עד שלה - אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שָׁהַת[ח] - שניהם טמאים, וחיבין בקרבן. ואם שָׁהַת כְּדִי שְׂתוּשִׁיט יָדָה לְתַחַת הַכּוּר, או לְתַחַת הַכֶּסֶת, וְתַטֵּל עַד לְבִדָּק בּוֹ, וְאַחַר כֵּן קִנְחָה עֲצָמָה - שניהם טמאים כספק, ופטורין מקרבן; ואם שָׁהַת כְּדִי שְׂתַרְדּ מִן הַמַּטָּה וְתָדִיחַ אֶת פְּנֵיהָ, וְאַחַר כֵּן קִנְחָה עֲצָמָה וְנִמְצָא דָם - בעל טהור.

ז. מי שעבר ובעל סמוך לוֹסְתָהּ, על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש, ואמרה לו: 'נטמאתי' - הרי זה לא יפרש כשהוא מתקשה, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש כשהוא מתקשה - חייב שתי חטאות: אחת על כניסתו, שהרי בעל נדה, ואחת על יציאתו, שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים? בשידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ודמה שתקדם בעילתו לראיתו, ולא ידע שאסור לפרש מיד - שנמצאו לו שתי העלמות בשתי הבעילות. אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הוסת, ולא ידע שאסור לפרש מיד מן הטמאה - אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה, אינו חייב אלא חטאת אחת; מפני שכניסתו ויציאתו, שהן בשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם אחד עשה הכל. והוא הדין בשאר עריות, שאם שגג ובא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה, והוא בתוך התשמיש - לא יפרש מיד; שיציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש והוא מתקשה - אינו חייב אלא חטאת אחת; שהכל שגגה אחת היא.

יום רביעי

הלכות שגגות פרק ו

א. דין שגגת המאכלות, כדין שגגת הבעילות; לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם [של איסור] אחד בעלם אחד [הכל בשגגה אחת] - אף על פי שיש ביניהן ימים רבים, אינו חייב אלא חטאת אחת. ביצד? אכל חלב היום, ואכל חלב למחר, וחלב למחר, בעלם אחד - אף על פי שהן בשלושה תמחויין [קערות], אינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם אכל פזית חלב, ונודע לו, וחזר ואכל פזית חלב, ונודע לו - חייב על כל אכילה ואכילה; שהדיעות, מחלקות השגגות [כל שכחה שאחר ידיעה מחייבת]. אבל כחצי זית חלב, וחזר ואכל כחצי זית חלב בעלם אחד - אף על פי שהם שני תמחויין, ואף על פי שהפסיק ביניהן - הרי אלו מצטרפין, ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין. והוא, שלא יטעה ביניהן יותר מכדי [שישיר זמן של] אכילת שלש ביצים, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות; שפושם שמצטרף השעור למזיד למלקות, כך מצטרף השעור לשוגג בקרבן.

ב. אכל נותר [בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] מתמשה

א. הפא על ערוה אחת [אשה שאסורה לו] ביאות הרבה בעלם אחד [כולן - בשגגה רצופה אחת] - אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה - הואיל ולא נודע לו בינתים, והרי היא גוף אחד, הרי הכל שגגה אחת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בה, ואחר כך נודע לו [האיסור], וחזר ושגג בה עצמה, ובעלה - חייב על כל בעילה ובעילה; שהדיעות, מחלקות השגגות.

ב. הפא על הערוה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה [של האיסור] בין כל ביאה וביאה [ואח"כ שכחה], שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה וביאה; היו לו הוא ידיעות בינתים, והיא בהעלם אחד - הוא מביא חטאות הרבה, והיא מביאה חטאת אחת.

ג. הפא על עריות הרבה בעלם אחד - אף על פי שכלן משם [סוג איסור] אחד - הואיל והן גופים מחלקין, חייב על כל אחת ואחת. ביצד? הרי שבעל חמש נשים נדות, או שבא על חמש אחיותיו, או על חמש בנותיו, בעלם אחד - חייב על כל גוף וגוף. מכאן אתה למד, שזה שאמרו חכמים: 'הפא על הזכור והביא זכור עליו בעלם אחד - חייב חטאת אחת', בשניה אותו הזכור עצמו. אבל אם היה זכור אחר - בין שבא על שניהן, בין שבא על זה והביא זה עליו - חייב על כל גוף וגוף. והוא הדין בכא על הבהמה והביא בהמה עליו.

ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בעלם אחד - חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה; שהרי הן גופין מחלקין. והרי זו כמי שנובעלה לאנשים הרבה בעלם אחד - שהיא חייבת חטאת על כל איש ואיש.

ה. האשה שהלה בעלה למדינת הים [לחור], ושמעה שמת, או באו עדים שמת, ונשאת בין על פי עצמה [ע"פ עדות ב' עדים] בין על פי בית דין [ע"פ עד אחד], ונודע שבעלה קים - חייבת קרבן אחד; ואם נשאת לאנשים הרבה, או זנת [זנתה] עם אנשים הרבה - חייבת חטאת על כל איש ואיש, מפני שהן גופין מחלקין, ואף על פי שהכל בשגגה אחת. הפא על הנדה בשגגה, וטהרה מנדחה וטבילה, ותרצה ורצת דם נדה, ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה - חייב על כל פעם ופעם, אף על פי שהוא בעלם אחד והוא גוף אחד; שזמן נדות זה - חוץ מזמן נדות השני, והרי הן בשתי נשים נדות.

ו. הפא על אשתו שלא בשעת וסתה [לא כשרגילה לראות דם], ורצת [ה] דם בעת התשמיש - הרי אלו פטורין מקרבן חטאת, מפני שזה פאנוס הוא ואינו שוגג; שהשוגג, היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שגגה; ולפי שלא טרח בדרישה וחקירה ואחר כך יעשה, צריך כפרה. אבל זה, מה היה לו לעשות? הרי טהורה היתה, ושלא בשעת וסתה בעל; אין זה אלא אנס. לפיכך, בין שנמצא דם על עד [בגד] שלה, בין שנמצא על

י. אכל כזית ומחצה בעלם אחד, ונדע לו על כזית, וחרור ואכל חצי זית בהעלמו של שני - אינו חייב אלא חטאת אחת; שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו - שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה.

יא. אכל שני זיתי חלב בעלם אחד, ונדע לו על אחד מהן, וחרור ואכל כזית אחר בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון - ראשון ושני מתפריין, אבל שלישי לא נתפטר; אלא כשינדע לו עליו, יביא חטאת אחרת.

הביא חטאת על השלישי - שלישי ושני מתפריין, ששניהן בעלם אחד; וראשון לא נתפטר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי - שלשמן מתפריין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי; וכשינדע לו על הראשון ועל השלישי, אינו צריך להביא חטאת אחרת.

יב. מי שאכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, וחרור ואכל חתיכה אחרת משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, ואחר כך נודע לו פודאי שחלב אכל בראשונה ובשניה - אינו חייב אלא חטאת אחת; שידיעת ספק היתה לו ביניהם - אף על פי שחלקת לאשמות ונתחייב בשתי אשם תלוי, אינה מחלקת לחטאות.

הלכות שגגות פרק ז

א. המשתנה לעבודה זרה ונסף וקטר וזבח, בעלם אחד [כולם בשגגה אחת] - חייב ארבע חטאות; וכן אם פער עצמו [עשה צרכיו] לפעור [- שכך עבודתה] ונרק אבן למרקוליס [ע"ז שכך עבודתה], בעלם אחד - חייב שתיים. וכן כל פיוצא בזה, והא חייב על כל עבודה ועבודה. דברים אמורים? בשחזיר בעבודה זרה, ושגג בעבודות אלו [שלא ידע שהן אסורות]; אבל אם הזיר בעבודות אלו, ושגג בעבודה זרה - אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד? ידע שזו עבודה זרה, ושאסור לעבדה, אבל לא ידע שהשתנה והנסוף עבודה, והשתנה ונסוף - חייב שתיים; ידע שאלו עבודות הן, ואסור לעבד בהן לאל אחר, ולא ידע שזו עבודה זרה, לפי שלא היתה של כסף וזהב, ועלה על דעתו שאין קרינה עבודה זרה אלא של כסף וזהב, ועבדה בכל העבודות - אינו חייב אלא חטאת אחת.

ב. כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עקר [- את המושג] שבת, ושכח שנצטוו ישראל על השבת, או שנשכחה והוא קטן לבין הגוים, או נתגזר קטן והוא בין הגוים - אף על פי שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא חטאת אחת, שהכל שגגה אחת היא. וכן חייב חטאת אחת על כל חלב שאכל, וחייב חטאת אחת על כל דם שאכל; וכן כל פיוצא בעברות אלו. וכל היודע עקר שבת, אבל שכח שהיום שבת, ודמה שהוא הל - אף על פי שעשה בו מלאכות הרבה, חייב חטאת אחת על כל היום בלוי; וכן חטאת, על כל שבת ושבת ששגג בו.

ג. וכל היודע שהיום שבת, ושגג במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, או שינדע שהן אסורות ולא ידע

ובחיים, כזית מכל זבח, בעלם אחד - אף על פי שאכלן בתמשה תמחויין, אינו חייב אלא חטאת אחת; שכלן שם [איסור] אחד הן, והתמחויין אינן מתלקין. וגופי הזבחים אינן מתלקין - שאחד האוכל בשר מזבחים רבים, או מזבח אחד. וכן השוחט תמשה ובחיים בחוץ [- חוץ למקדש] בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; הא למה זה דומה? למשתנה לחמש צורות [של עבודה זרה] בעלם אחד.

ג. הקיז דם לבהמתו, וקבלו בשני כוסות, ושקנן בעלם אחד - אינו מביא אלא חטאת אחת.

ד. האוכל מאכלות הרבה, משמות הרבה [מאיסורים שונים], בעלם אחד - חייב על כל שם ושם. כיצד? כגון שאכל חלב ודם ונתר ופגול [קרבן שנפסל], כזית מכל אחד ואחד, בעלם אחד - מביא ארבע חטאות; וכן כל פיוצא באלו. וכן האוכל כזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה, בעלם אחד - אם נתקבצו באסור מוסיף [שהאיסור הנוסף הרחוב במשהו את תחומי האיסור], או באסור כולל [כגון חלב ביום כיפור], או באסור [שחלו כולם ב] בת אחת - חייב על כל שם ושם. לפיכך, הטמא שאכל כזית חלב, נותר, ביום הכפורים - מביא ארבע חטאות, ואשם: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר; ואחת משום יום הכפורים - והוא שישצטרף אכל אחר עם כזית זה, עד שישלימו לכפותכת [כתמר - שיעור האיסור ביום כיפור]. ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה.

ה. האוכל ושותה ביום הכפורים בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; אכילה ושתייה, אחת היא.

ו. העושה מלאכה ביום הכפורים שקל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין הבאין באחד.

ז. אכל כחצי זית חלב, וכחצי זית דם, בעלם אחד - אינו חייב קרבן; כשם שאין האסורין מצטרפין למלקות, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות - כך אין מצטרפין לקרבן.

ח. אכל כחצי זית [מאיסור בשוגג], ונדע לו [שאכל], וחרור ושכח [שזה אסור], ואכל כחצי זית אחר בעלם שני - פטור; שהרי נודע לו ביניהם, ויש ידיעה לחצי שיעור - שהיא מחלקת בין שתי האכילות. וכן אם כתב אות אחת בשבת בשגגה, ונדע לו, וחרור ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה בעלם שני - פטור מקרבן חטאת. וכן כל פיוצא בזה. וכן המעביר [ברשות הרבים] שתי אמות בשוגג, ושתי אמות במזיד, ושתי אמות בשוגג - אם בנריקה, חייב; לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה, ולפיכך לא הועילה לו הידיעה שביניהם. ואם בהעברה, פטור - שיש ידיעה לחצי שיעור, כמו שבארנו.

ט. האוכל כזית חלב וכזית חלב בעלם אחד, ונדע לו על הראשון, וחרור ונדע לו על השני - מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות [אפילו שאינם בין האכילות], ואף על פי שיעדין לא הפריש הקרבן. אבל אם נודע לו על שניהן כאחת, מביא חטאת אחת. וכן יראה לי שהוא הדין בפעילות.

מְלֻאכוֹת, וְחֹזֵר וְקֹצֵר פְּחָצֵי גִרְוּגֶרֶת בְּזָדוֹן שְׂבֵת וְשָׂגַת מְלֻאכוֹת - הָרִי אֵלָיו מְצֻטְרָפִין; קְצִירָה גִוְרָת קְצִירָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה בְּשָׂר מְלֻאכוֹת.

יא. הַמְתַּבְּנֵן לַחֲתוֹף אֶת הַתְּלוּשׁ (מוֹן הַקֹּרֵעַ), וְחֲתוֹף אֶת הַמְּחַבֵּר - אִף עַל פִּי שֶׁנִּתְבָּנֵן לַחֲתִיכָה - הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה מִחֻשְׁבָּתוֹ, פֶּטוּר מִן הַחֲטָאת; שְׂזָה כְּמִתְעַפֵּס (כִּאִילוֹ לֹא נִתְכוּון לַעֲשׂוֹת כִּלְלוֹ), וְלֹא אֶסְרָה תוֹרָה אֶלֶּא מְלֻאכֵת מִחֻשְׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ כְּמָה פְעָמַיִם.

יב. הַחוֹתָה גְּחֵלִים בְּשֶׁבֶת, שֶׁהוּא מְכַבֵּה אֶת הַעֲלִיּוֹנוֹת וּמְדַלֵּק אֶת הַתְּחֵנוֹנוֹת - אִם נִתְבָּנֵן לְכַבּוֹת וּלְחַבְעִיר, חֵיב שְׂפִתִים. חֲתָה גְּחֵלִים לְהִתְחַמֵּם מִזֶּן, וְהִבְעָרוּ מְאָלִיחֵן - חֵיב שְׂפִתִים; מִפְּנֵי שֶׁמְלַאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגֹפֶה חֵיב עֲלֵיהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בַּהֲלָכוֹת שְׂבֵת. וְכִשֶּׁם שְׂחֵיב עַל זְדוּנָה כְּרָת, כֵּף חֵיב עַל שְׂגָתָה קֶרֶבן חֲטָאת.

הֲלָכוֹת שְׂגָתוֹת פָּרֶק ח

א. כָּל חֲטָא שְׂחֵיבִין עַל שְׂגָתוֹ חֲטָאת קְבֻעָה (רְגִילָה), חֵיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אִשִּׁם תְּלוּי. וּמָה הוּא לֹא הוֹדַע? אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שְׂגַג בְּדָבָר זֶה אוֹ לֹא שְׂגַג - הָרִי זֶה מִצְוָה לְהִקְרִיב אִשִּׁם, שְׂנֶאֱמַר: "וְלֹא יֵדַע וְאִשִּׁם, וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ. וְהִבִּיא אֵיל תְּמִים מִן הַצֹּאן, בְּעֶרְכָּךְ לְאִשִּׁם". וְזֶה הוּא הַנְּקֻרָא 'אִשִּׁם תְּלוּי' - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל הַסֶּפֶק, וְתוֹלָה לוֹ, עַד שֶׁיּוֹדַע לוֹ בְּיָדָיו שֶׁחֲטָא בְּשְׂגָגָה, וְיִקְרִיב חֲטָאתוֹ.

ב. אִינוּ חֵיב בְּאִשִּׁם תְּלוּי, עַד שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם אֶסוּר קְבֻעַ [בְּרוּר מוּכָר וּמוֹזַחָה, וְהַסֶּפֶק הוּא בְּפִעוּלָה]. כִּי צִדַּד? אֶכְל חֶלֶב, וְסֶפֶק אִם הָיָה כְּזֵית אוֹ פָּחוֹת מְכֻזֵּית, אוֹ שֶׁהִיטָה לְפָנָיו חֲתִיכַת חֶלֶב וְחֲתִיכַת שֶׁמֶן, וְאֶכְל אֲחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵיזָה מֵהֶן אֶכְל, אֲשֶׁתּוֹ וְאָחוֹתוֹ עִמוֹ בְּפִי, בְּעַל אֲחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶן בְּעַל, שְׂבֵת וְיוֹם חַל, וְעָשָׂה מְלֻאכָה בְּאֶחָד מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ בְּאֵיזָה מֵהֶן עָשָׂה, אוֹ שֶׁעָשָׂה מְעַשֶׂה בְּשֶׁבֶת, וְלֹא יָדַע מִצֵּד אֵיזֶה מְלֻאכָה עָשָׂה - הָרִי זֶה מְכֻיָא אִשִּׁם תְּלוּי. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. אֶכְל אִם הִיטָה לְפָנָיו חֲתִיכָה אֲחַת, סֶפֶק שֶׁהִיא חֶלֶב סֶפֶק שֶׁהִיא אֶלֶּיָה, וְאֶכְלָה - פֶּטוּר, שֶׁהָרִי אִין כָּאֵן אֶסוּר קְבֻעַ. וְכֵן הַאוֹכְל חֶלֶב הַכּוּי - [שֶׁהוּא סֶפֶק חֵיה אוֹ בַּהֲמָה, וְחֵיה חֲלָבָה מוֹתֵר] - פֶּטוּר מֵאִשִּׁם תְּלוּי, שְׂאִין כָּאֵן אֶסוּר קְבֻעַ. וְכֵן הַכָּא עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא סֶפֶק נִדְּהָ, אוֹ סֶפֶק עֲרֻנָה שֶׁל קְרוֹב בְּשָׂר [קִידוּבָה מִשְׁפַּחֲתִית] - פֶּטוּר מֵאִשִּׁם תְּלוּי. לְפִיכָךְ, הָאִשָּׁה שֶׁנִּמְצְאָה דָם עַל עַד [מַסְלִית] שֶׁלָּה לְאַחַר זְמַן, וְהִנּוּשָׁא יְבֻמְתּוֹ בַּתּוֹף שֶׁלָּשָׁה חַדְשִׁים [מַחֲסִירַת בַּעֲלָה], וְלָלָה, וְאִין יָדוּעַ [מֵיחֹ אֲבִיו] - אִם בֶּן תְּשַׁעָה [חֻדְשֵׁי עִיבּוּר -] לְרֵאשִׁוֹן [וא"כ לֹא הִיטָה צְרִיכָה יְבוּם - ואסורה עליו] אוֹ בֶּן שְׁבַעָה לְאַחֲרוֹן - הָרִי אֵלָיו פֶּטוּרִין מִן הַקְּרָבָן. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלּוּ, שֶׁהָרִי אִין שֵׁם אֶסוּר קְבֻעַ. ג. הַאוֹכְל חֲתִיכָה, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לוֹ: "זֶה שְׂאֶכְלְתָ, חֶלֶב הִיָּה", וְעַד אֶחָד אוֹמֵר: "לֹא אֶכְלְתָ חֶלֶב", אִשָּׁה אוֹמֵרֶת 'אֶכְל', וְאִשָּׁה אוֹמֵרֶת 'לֹא אֶכְל' - הוֹאִיל וְנִקְבְּעַ הָאֶסוּר, וְהוּא אִינוּ יוֹדַע אִם חֲטָא אוֹ לֹא חֲטָא - הָרִי זֶה מְכֻיָא אִשִּׁם תְּלוּי. וְכֵן כָּל הַכָּא עַל אִשָּׁת אִישׁ, שֶׁעָד אֶחָד אוֹמֵר מַת

שְׂחֵיבִין עֲלֵיהֶן כְּרָת, וְעָשָׂה מְלֻאכוֹת הֶרְבָּה - חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אֵב מְלֻאכָה וּמְלֻאכָה; אִפְּלוּ עָשָׂה הָאֲרַבְעִים חֶסֶר אַחַת בְּעַלְמִם אֶחָד, מְכֻיָא תְּשַׁע וּשְׁלֹשִׁים חֲטָאוֹת.

ד. שֶׁכַח שֶׁהִיוֹם שְׂבֵת, וְשָׂגַג אִף בְּמְלֻאכוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמְלֻאכוֹת אֵלּוֹ אֲסוּרוֹת - אִינוּ חֵיב אֶלֶּא חֲטָאת אֲחַת. ה. הָעוֹשֶׂה אֵב [- מְלֻאכָה] וְתוֹלְדוּתָיו [מְלֻאכָה שְׂדוּמָה לָּה] בְּעַלְמִם אֶחָד - אִינוּ חֵיב אֶלֶּא חֲטָאת אֲחַת; וְאִין צְרִיף לוֹמַר, הָעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הֶרְבָּה שֶׁל אֵב אֶחָד, שְׂאִינוּ חֵיב אֶלֶּא חֲטָאת אֲחַת.

ו. עָשָׂה תוֹלְדָה שֶׁל אֵב זֶה, וְתוֹלְדָה שֶׁל אֵב זֶה, בְּעַלְמִם אֶחָד - יִרְאֶה לִי שֶׁהוּא חֵיב שְׂחֵי חֲטָאוֹת.

ז. עָשָׂה מְלֻאכוֹת הֶרְבָּה מִצֵּד מְלֻאכָה אֲחַת, כְּגוֹן שְׂזָרַע וְנִטַּע וְהִבְרִיף [כֹּפֶף עֲנַף הַמְּחוּבָּר לַעֲנַף וְהַשְּׁחִילוֹ בַּקַּרְעַה וְהוֹצִיא רֹאשׁוֹ לְחוּץ] וְהִרְכִיב [וְחִיבָר עֲנַף עִם בַּעַף אַחֶר], בְּעַלְמִם אֶחָד - אִינוּ חֵיב אֶלֶּא חֲטָאת אֲחַת. וְכִבֵּר נְחֶפֶר בַּהֲלָכוֹת שְׂבֵת, הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת וְהַמְּלֻאכוֹת שֶׁהֵן מִצֵּד הָאֲבוֹת.

ח. עָשָׂה מְלֻאכוֹת הֶרְבָּה מִצֵּד מְלֻאכָה אֲחַת, בְּשֶׁבֶתוֹת הֶרְבָּה - בֵּין בְּזָדוֹן שְׂבֵת וְשָׂגָת מְלֻאכוֹת, בֵּין בְּשָׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן מְלֻאכוֹת - חֵיב עַל כָּל מְלֻאכָה וּמְלֻאכָה. כִּי צִדַּד? יָדַע שֶׁהִיוֹם שְׂבֵת, וְזָרַע בוֹ מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהִזְרִיעָה מְלֻאכָה, וְכֵן בְּשֶׁבֶת שְׂזָנִיָה יָדַע שֶׁהוּא שְׂבֵת, וְנִטַּע בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה אֶסוּרָה מִשׁוּם מְלֻאכָה, וְכֵן בְּשֶׁבֶת שְׂלִישִׁית הַבְּרִיף מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהַהֲבָרָה מְלֻאכָה - חֵיב עַל כָּל אֲחַת וְאֲחַת, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מִצֵּד מְלֻאכָה אֲחַת; מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׂבִיחוֹת, כְּגוֹפִין מִחֻלְקִין [- כְּדִין הַבַּא עַל כְּמָה עֵרִיּוֹת בִּשְׂגָגָה אֲחַת].

ט. שְׂגַג שֶׁהִיוֹם שְׂבֵת, וְזָרַע בוֹ, וְהוּא יוֹדַע שֶׁהִזְרִיעָה מְלֻאכָה, וְכֵן בְּשֶׁבֶת שְׂזָנִיָה שֶׁכַח שֶׁהוּא שְׂבֵת, וְנִטַּע בוֹ, וְהוּא יוֹדַע שֶׁהִנְטִיעָה מְלֻאכָה, וְכֵן בְּשְׂלִישִׁית שֶׁכַח שֶׁהוּא שְׂבֵת, וְהִבְרִיף, אִף עַל פִּי שֶׁיּוֹדַע שֶׁהַהֲבָרָה מְלֻאכָה - הָרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אֲחַת וְאֲחַת; שֶׁהֵימִים שְׂבִין שְׂבֵת לְשֶׁבֶת, הָרִי הֵם כִּיּוֹדִיעָה לְחֻלְקֵן [- בֵּין הַשְּׂגָגוֹת וּלְחִיבֵי עֲלֵיהֶם בְּנַפְרָד].

י. מִי שֶׁקֻצַּר וְטָחַן כְּגִרְוּגֶרֶת [- שֵׁיעוּר כֹּתַנָּה] בְּשָׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן מְלֻאכוֹת, שְׂאִינוּ חֵיב אֶלֶּא חֲטָאת אֲחַת, וְחֹזֵר וְקֹצֵר וְטָחַן כְּגִרְוּגֶרֶת בְּזָדוֹן שְׂבֵת וְשָׂגָת מְלֻאכוֹת, שְׂאִינוּ חֵיב עַל קְצִירָה שֶׁל שְׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן מְלֻאכוֹת - קְצִירָה [שֶׁל שְׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן מְלֻאכוֹת] גִּוְרָת קְצִירָה [שֶׁל שְׂגָת מְלֻאכוֹת וְזָדוֹן שְׂבֵת], וְטַחְיָנָה גִּוְרָת טַחְיָנָה, וְכֵאֵלּוֹ עָשָׂה אֲרַבְעַתֶּן בְּשָׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן מְלֻאכוֹת, שְׂאִינוּ חֵיב אֶלֶּא חֲטָאת אֲחַת, וְכִיּוֹן שֶׁהִקְרִיב חֲטָאת זו - נִתְכַּפֵּר לוֹ עַל הַכֹּל; וְכִשְׂיָדַעֵם אַחֵר כֵּן, אִינוּ צְרִיף לְהִבִּיא חֲטָאת אַחֲרָת. אֶכְל אִם נוֹדַע לוֹ תַחְלָה עַל קְצִירָה שֶׁל זָדוֹן שְׂבֵת וְשָׂגָת מְלֻאכוֹת, וְהִקְרִיב חֲטָאת - נִתְכַּפֵּר לוֹ עַל זֹאת הַקְּצִירָה שֶׁנוֹדַע לוֹ עֲלֵיהָ, וְעַל הַקְּצִירָה וְהַטַּחְיָנָה שֶׁל שְׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן מְלֻאכוֹת, מִפְּנֵי שֶׁשְׂחֵיבֵין כְּמְלֻאכָה אֲחַת, וְנִגְרָרָה קְצִירָה וְטַחְיָנָה עִם הַקְּצִירָה. וְתִשְׂאֵר הַטַּחְיָנָה שֶׁל זָדוֹן שְׂבֵת עַד שֶׁיּוֹדַע לוֹ עֲלֵיהָ, וְכִיבִיא חֲטָאת שְׂזָנִיָה. קְצַר פְּחָצֵי גִרְוּגֶרֶת בְּשָׂגָת שְׂבֵת וְזָדוֹן

פרוטה, מביא אֶשֶׁם ודאי משום מעילה. אכל אֶחָד אֶת אחת משתיהן, וכא אחר ואכל אֶת השנייה - זה מביא חטאת ואֶשֶׁם תלוי, וזה מביא חטאת ואֶשֶׁם תלוי; וכן כל פיוצא בזה.

יום חמישי

הלכות שגגות פָּרֵק ט

א. על חמש עבירות מביאין קרפן אֶשֶׁם, והוא הנקרא 'אֶשֶׁם ודאי', שֶׁהָרִי אֵינוֹ בָּא משום ספק; ואלו הן: על שפָּחָה תְּרוּפָה [נחציה שפחה וחציה בת חורין], ועל הגזל, ועל המעילה, ועל טמאת נזיר, ועל הצרעת פשיטתה ממנה. על שפָּחָה תְּרוּפָה כיצד? הבא על שפָּחָה תְּרוּפָה, בין בנדון בין בשגגה - מביא אֶשֶׁם. והוא שתהיה השפחה גדולה, ומזידה, וברצונה, ותהיה בעולה - כדי שתלקה, שְׁנֵאמֶר: "בקררת תהיה... והביא את אֶשְׁמוֹ", היא לוקה והוא מביא קרפן.

ב. ומפּי השמועה [מסורת מחשה רבינו] לְמִדּוֹ, שְׁבִימֵן שְׁהִיא חֲתִיבַת מְלָקוֹת, הוא חֲתִיב בְּקִרְפָּן; ובזמן שְׁהִיא פְטוּרָה מִן הַמְּלָקוֹת, הוא פְטוּר מִן הַקִּרְפָּן.

ג. בן תשע ויום אֶחָד שֶׁבָּא על שפָּחָה תְּרוּפָה - היא לוקה, והוא מביא קרפן; ונראה לי, שאינו מביא, עד שיגדיל ויהיה בן דעת.

ד. כבר בארנו בהלכות ביאות אסורות, מה היא השפחה התרופה האמורה בתורה, ושאינן חֲתִיבִין עד שִׁכְבֵּל בְּדַרְכָּהּ ויגמר. לפיכך, אם אמרו לו שנים: 'בעלת שפחה תרופה', והוא אומר: 'לא בעלת' - נאמן, ואינו מביא קרפן על פיהם; שֶׁהָרִי הוא יודע אם גמר ביאתו, או לא גמר; וזה שְׁאָמַר 'לא בעלת', כלומר: 'לא גמרת'.

ה. הבא על השפחה ביאות הרבה, אינו חֲתִיב אֶלָּא אֶשֶׁם אֶחָד. כיצד? הבא על השפחה ביאות הרבה בנדון, או שֶׁבָּא עֲלֶיהָ בשגגה, ונודע לו, וחרו וכא עליה בשגגה, ונודע לו, אפלו מאה פעמים במאה העלמות - מקריב אֶשֶׁם אֶחָד, ומתכפר לו על הכל: על הגדונות שבה, ועל השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אֶבֶל הבא על שפחות הרבה, אפלו בעלם אֶחָד - חֲתִיב אֶשֶׁם על כל שפחה ושפחה. בעל שפחה והפריש אֶשְׁמוֹ, וחרו ובִּעְלָה אחר שהפריש אֶשְׁמוֹ - חֲתִיב על כל אחת ואחת; שֶׁהַפְּרִיָּשָׁה מְחַלְקֶתָּ, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל.

ו. וכן אם בעל חמש בעילות בעלם אֶחָד בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן, והפריש אֶשְׁמוֹ, ואחר כך נודע על השנייה - מפריש אֶשֶׁם אחר; אף על פי שבעלם אֶחָד היו בלן, הואיל ולא נודע לו אֶלָּא אחר שהפריש, נמצא כבועל אחר שהפריש, שדין השוגג והמזיד בשפחה - אֶחָד הוא.

ז. על הגזל כיצד? כל מי שיש בידו משוה פרוטה ומעלה ממזון ישראל, בין שגזלו, בין שגנבו, בין שהפקידו אצלו, או הלנהו, או משום שתפוח, או משאיר דרכים, וכפר בו [הכחיש שקיבל] ונשבע על שקרו, בין בנדון בין בשגגה - הרי זה מביא אֶשֶׁם על חטאתו; וזה

בעלה, ואֶחָד אומר 'לא מת' - חֲתִיבִין בְּאֶשֶׁם תְּלוּי. והוא הדין לספק מגרשת, שְׁהָרִי נִקְבַּע האסור; אֶבֶל ספק מקדשת, לא נקבע האסור.

ד. מי שֶׁהָיוּ לִפְנָיו שְׁתֵּי חְתִיכוֹת, אחת של חלב ואחת של שֶׁמֶן, ואכל אחת מהן, וכא גוי או פֶּלֶב ואכל אֶת השנייה, או שאכל גוי או פֶּלֶב אֶת הראשונה, וכא ישראל ואכל אֶת השנייה, או שאכל ראשונה בנדון ושנייה בשגגה, או שאכל ראשונה בשגגה ושנייה בנדון - הרי זה חֲתִיב בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, הואיל וְהִיא שֵׁם אסור קבוע. אֶבֶל שְׁתֵּי הֵן בְּדוּדוֹן, פְטוּר מִקִּרְפָּן; אֶבֶל שְׁתֵּי הֵן בשגגה, מביא חטאת; אֶבֶל אֶת הראשונה בשגגה, וכא אחר ואכל אֶת השנייה בשגגה - שְׁנֵיהֶם חֲתִיבִין בְּאֶשֶׁם תְּלוּי. וכן כל פיוצא בזה.

ה. חלב ונותר [- בשו קרבן לאחר זמן אכילתו] לְפָנָיו, אֶבֶל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל, אֶשְׁתּוֹ נְדָה וְאֶחָדוֹ עִמוֹ בְּבֵית, ושגג באחת מהן ואין ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום הכפורים, ועשה מלאכה בין השמשות שביניהן - הרי זה פטור מקרפן, ואינו מביא חטאת, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ שֶׁל [- מין ה:] חטא כמו שבארנו, ואינו מביא אֶשֶׁם תְּלוּי, שֶׁהָרִי יוֹדֵעַ בְּדָאִי שְׁחָטָא.

ו. כל דבר שחֲתִיבִין על ודאו חטאת קבועה אחת, חֲתִיבִין על לא הודע שלו אֶשֶׁם תְּלוּי אֶחָד; וכל דבר שחֲתִיבִין על ודאו חטאות הרבה, חֲתִיבִין על לא הודע שלו אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין הרבה, כמנין החטאות. כיצד? כֶּשֶׁם שָׂאֵם אֶבֶל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתֵר וּפְגוּל [קרבן פסול] בְּעֶלֶם אֶחָד [בשגגה אחת], חֲתִיב אֶרְבַּע חטאות - כִּף אֵם נִסְתַּפֵּק לוֹ אֵם אֶבֶל, או לא אֶבֶל אֶלָּא חְתִיכוֹת שֶׁל הַתֵּר שֶׁהָיוּ עִמָּהֵן - מביא אֶרְבַּעַת אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין. וכן אם נסתפק לו אם האשה שֶׁבָּא עֲלֶיהָ אֶשְׁתּוֹ, או פְלוֹנִית הַעֲרוּהָ שְׁהֵיְתָה עִמָּה שְׁחִיב עֲלֶיהָ שְׁמוֹנֵת חטאות - הרי זה מביא שְׁמוֹנֵת תְּלוּיִין.

ז. האוכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם של חלב אֶבֶל או של שֶׁמֶן אֶבֶל, ואחר שנולד לו הספק, אֶבֶל חתיכה משתי חתיכות אחרות, ונסתפק לו אם של חלב אֶבֶל או של שֶׁמֶן - הרי זה מביא שְׁנֵי אֶשְׁמוֹת תְּלוּיִין.

ח. כֶּשֶׁם שִׁדְעִית ודאי בינתים [כגון שאכל שתי חתיכות חלב ונודע לו על כל אחת בנפרד] מְחַלְקֶת לְחֵטְאוֹת [וחייב שתיים], כִּף יְדִיעַת סֶפֶק בֵּינֵיהֶם מְחַלְקֶת לְאֶשְׁמוֹת. לפיכך, אם אֶבֶל חֲמִשָּׁה זֵיתֵי חֶלֶב בְּעֶלֶם אֶחָד, ונודע לו ידעית ספק על אֶחָד מהן, וחרו ונודע לו ידעית ספק אֶחָד על כל השני, וכן על כל אֶחָד ואֶחָד - חֲתִיב אֶשֶׁם תְּלוּי על כל אֶחָד ואֶחָד.

ט. חתיכה של שֶׁמֶן וחתיכה של חלב, אֶבֶל אחת מהן ואין ידוע איזו היא, וְהִבִּיא אֶשֶׁם תְּלוּי, וחרו ואֶבֶל אֶת השנייה - מביא חטאת. וכן אם אֶבֶל אחר אֶת השנייה - מביא האחר אֶשֶׁם תְּלוּי, כמו שבארנו.

י. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר [- שבה שני איסורים], אֶבֶל אֶת אחת מהן ואין ידוע איזו היא - מביא חטאת על החלב, ואֶשֶׁם תְּלוּי משום נותר. אֶבֶל אֶת השנייה בעלם שני - מביא שלש חטאות; ואם הִיא בַּה שְׁוִה

שעשה או שיעשה, ולא עשה], והטמא שאכל קדש בשגגה, והטמא שנגנס למקדש בשגגה.

ב. קרבן היולדת - אם הייתה עשירה - מביאה כבש בן שנתי לעולה, ובן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת - הרי קרבנה יורד, ומביאה שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; אפלו הייתה ידה משגת לשה, ואינה משגת לנסכיו - מביאה קרבן עני.

ג. המצרע פשיטה - מביא שלש בהמות, מהן שני כבשים, אחד עולה ואחד אשם, וכבשה לחטאת; אם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, וכבש לאשם.

ד. על שבועת העדות, ועל שגגת שבועת בטוי, ועל שגגת טמאת מקדש וטמאת קדשיו [טמא שנכנס למקדש או שאכל קודש] - מביא כשבה או שעירה, כשאר החטאות הקבועות; ואם אין ידו משגת - מביא שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת; ואם אין ידו משגת לעוף - מביא עשירית האיפה סלת, והיא הקרויה 'מנחת חוטא', שכתב נתפרשו מעשיה בהלכות מעשה הקרבנות.

ה. כל הקרבנות האלו מפרשין בתורה, ומפרש זה שכתב להביאן, חוץ מטמא שנגנס למקדש או אכל קדש - שכתב כתוב שם: "ונפש פי תחטא, ושמעה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו' או נפש פי תשבוע לבטא בשפתים וגו' והיה כי יאשם לאחת מאלה וגו'"; מפי השמועה [מסורת מנשה רבינו] למדו, שזה שכתב כאן קרבן לטמא - כשנטמא ונגנס למקדש או אכל קדש, והוא לא ידע. אף על פי שהדבר מפי הקבלה, הרי הוא כמפרש, שנגנס למקדש - באוכל נאמר: "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה, וטמאתו עליו - ונכרתה", ובנגנס למקדש נאמר: "ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא". וכיון שכתבה תורה פרת על טמאת מקדש וקדשיו, פרשה הקרבן שמביאין על שגגתו.

ו. כל קרבנות שהאשה חייבת, בעלה מביא על ידיה [עבורה]. אם היה עני, מביא קרבן עני; ואם היה עשיר, מקריב על ידיה קרבן עשיר. ומביא אדם על ידי בנו ועל ידי בתו ועל ידי עבדו ושפחתו קרבן עני, ומאכילן בנכחים.

ז. הפלג וכהן משיח [כהן גדול שנמשח בשמן] - מביאין קרבן על שבועת העדות, או על שבועת בטוי, או על טמאת מקדש וקדשיו, כשאר ההדיוטות; שלא חלק הפתויב קרבן מלך מקרבן הדיוט ומקרבן כהן משיח, אלא במצוות שכתבין על שגגתן חטאת קבועה, כמו שבארנו; אבל בקרבן עולה ויורד, כלם שוין. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב על שבועת העדות ועל שגגת שבועת בטוי, ואימתי יהיה פטור עליהן, ועל איזו דרך יהיה חייב קרבנות הרבה כמנין השבועות, ועל איזה דרך לא יהיה חייב אלא קרבן אחד. ובהלכות מחסרי פסרה אבאר באיזה דרך תחייב היולדת והמצרע קרבנות הרבה, ובאיזה דרך יתחייב כל אחד מהם קרבן אחד.

הוא הנקרא 'אשם גזלות'. ומפרש בתורה, שאין מתפטר לו באשם זה, עד שישביח הממון שפידו לבעליו; אבל החמש [מהקרו, שבנוסף לקרו], אינו מעכב הפסרה. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה, ואימתי יהיה פטור ממנה, ועל איזו דרך יתחייב אשמות רבות כמנין חייב השבועות, ועל איזו דרך לא יהיה חייב אלא אשם אחד.

ח. על המעילה כיצד? כל הנהגה בשוה פרוטה מן ההקדש בשגגה - מחזיר מה שנהגה, ויוסיף חמש; ויקריב אשם, ויתפטר לו. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרבן והקרו מועבדין הפסרה, ואין החמש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו, בחמשה תמחויין [תבשילים] בעלם אחד - אף על פי שהוא מזבח אחד - אם יש בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה, חייב אשם על כל אחד ואחד; שהתמחויין מחלקין במעילה, והרי הם כמינין הרבה - אף על פי שאין מחלקין בחייב הכרתות. חמרה יתרה יש במעילה - שהרי עשה בה המהנה פנהנה [נתן לחבירו הנותן מעל], ומצטרפת לזמן מרבה - [חצי שיעור לעוד חצי לאחר זמן רב], ושלח שעשה שליחותו [ובכך מעל] חייב המשלח; מה שאין דברים אלו בשאר האסורין. **י.** כל המחייב אשם ודאי - צריך שיודע לו חטאו תחלה, ואחר כך יקריב אשמו; אבל אם הקריבו קדם שיודע לו, ונודע לו אחר שהקריב - אינו עולה לו. וכל חטא שכתבין עליו אשם ודאי - אחד הפלג, או כהן משיח [כהן גדול], או שאר עם הארץ - שוין בו.

יא. כל חטא שכתבין עליו אשם ודאי - אם נסתפק לו אם עשהו או לא עשהו, פטור מכלום; לפיכך, הבא על ידו ספק מעילה - אינו חייב כלום, כמו שבארנו במעילה. **יב.** הייתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - פטור. חזר ואכל את השניה, מביא אשם על מעילתו; אבל אחר את השניה, שניהן פטורין.

יג. חתיכה של חלב וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן - מביא אשם תלוי משום חלב. אבל את השניה - מביא חטאת על החלב, ואשם ודאי של מעילה על ההקדש; כאחר ואכל את השניה, אף השני מביא אשם תלוי. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב הקדש, אכל אחת מהן - מביא חטאת. אבל את השניה אחר שנודע לו על הראשונה - מביא שתי חטאות, ואשם ודאי על מעילתו; כאחר ואכל את השניה - זה מביא חטאת וזה מביא חטאת, בלבד. כבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, מאיזה טעם נוסף אסור הקדש על אסור חלב; וכן כל פיוצא באלו האסורין.

הלכות שגגות פרק י

א. ששה מצוות שיקריבו קרבן עולה ויורד; ואלו הן: המצרע, והיולדת, והנשבוע שבועת העדות ידע עדות ממון ומיאן להעיד ונשבוע שאינו יודע מהמעשה [בין בידון בין בשגגה, והנשבוע שבועת בטוי לשקר בשגגה [על דבר

לו דברים אלו שנתעלמו ממנו - הרי זה מביא קרבן עולה ויורד, בכל צד וצד משש מחלקות אלו. ומנין שדין שגגת טמאת מקדש וקדשיו כף הוא? שהרי בשאר שגגות נאמר: "בפעשה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה, ואשם. או הודע אלו חטאתו אשר חטא" - כיון שידע בסוף, אף על פי שלא ידע בתחלה; ובטמאת מקדש וקדשיו נאמר: "ונעלם ממנו, והוא ידע ואשם". מאחר שנאמר: "ונעלם ממנו", מכלל שהיתה שם ידיעה בתחלה, ונאמר: "והוא ידע" - הא למדת, שהוא צריך ידיעה בתחלה וידיעה בסוף, והעלם בינתיים.

ב. נטמא, וידע שנטמא, אבל לא ידע באיזה אב [סוג טומאה] נטמא, ושכח שנטמא, ואחר כך נכנס למקדש או אכל קדש, ונודע לו אחר שזכרנו או אחר שאכל באיזה אב נטמא - הרי זה חייב בקרבן, ואף על פי שלא ידע בתחלה באיזה אב נטמא; הואיל וידע שהוא טמא, הרי היתה שם ידיעה טמאה בתחלה. אבל אם נעלמו ממנו הלכות טמאה - כגון שנטמא בכעדר מן השרץ, וידע שהשרץ מטמא ולא ידע בשעור, ושכח שנגע בשרץ כלל ונכנס או אכל, ואחר כך נודע לו שנגע בכעדר מן השרץ - הרי זה ספק אם חייב קרבן, או פטור. וכן מי שלא ראה המקדש מקומו, ולא הביין מקומו - אם נטמא וידע שנטמא, ושכח שנטמא, ונכנס למקדש ולא ידע בתחלה שזה הוא מקומו, שהרי לא ראהו מעולם, ואחר כך זכר הטמאה, וידע שזה מקדש - הרי זה ספק אם ידיעה שיש מקדש בעולם ידיעה, או עד שידע מקומו תחלה. יראה לי, שאלו החייבין בקרבן מספק - אינן מביאין קרבן, שמה נכנסו חלין לעזרה. ואם תאמר: ויהלא חטאת העוף באה על הספק, ואינה נאכלת? מפני שהמביא אותה [כגון טפח זבה] מחסר כפורים, ואסור לאכל בקדשים עד שיביא כפרתו; אבל מי שאינו מחסר כפורים, אינו מביא קרבן מספק.

ג. מי שנטמא בעזרה - צריך שידע תחלה שנטמא ושזה מקדש, ואם נעלם ממנו אחרי כן שנטמא והרי הוא זכור שזה מקדש, או שנעלם ממנו שזה מקדש ולא שכח שנטמא, או שנתעלמו ממנו זה וזה - כשיודע לו, מביא קרבן עולה ויורד; והוא שישקה בשעור, כמו שבארנו בהלכות ביאת המקדש.

ד. מי שטמא עצמו במזיד, ולא שקה בשעור - הרי זה ספק אם שעור השתחווה [שיעור השחיה] לאנוס בלבד, או אף למזיד; ולפיכך, אם נעלם ממנו, ויצא ולא שקה - אינו מביא קרבן. וכן אם תלה עצמו באויר עזרה - הדבר ספק אם אויר עזרה בעזרה, או אינו בעזרה.

ה. מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש או אכל קדש בטמאה או לאו, אינו מביא אשם תלוי - שאין מביאין קרבן על לא הודע, אלא בכרת שחייבין על שגגתו חטאת קבועה.

ו. מי שהיו לפניו שני שבילים, אחד טמא ואחד טהור - הלך בראשון וחרו והלך בשני, ובעת שהלך בשני שכח שהלך בראשון, ונעלמה ממנו טמאה זו, ונכנס למקדש או אכל קדש - חייב, ואף על פי שלא היתה לו בתחלה ידיעה

ח. כל המביא קרבן על הודו פשגגה - אם היה אנוס, פטור מן הקרבן; ואין צריך לומר שאר עבירות שאינו חייב חטאת אלא על שגגתו - שאם היה אנוס, פטור.

ט. מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו, וצריך [נזקק לה], כגון ששעירה זולה יותר - הרי זה מביא שעירה, ויחלל אותן המעות על השעירה, ויהנה בהן. וכן אם הפריש לשעירה, ולקח בשבה - יהנה בהן.

י. הפריש מעות לבהמה, והעני - יקח שתי תורים או שני בני יונה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. הפריש מעות לבני יונה או לתורים, והעני - מביא [מנחה] עשירית האיפה, ויחלל עליהן אותן המעות, ויהנה בהן. וכן אם היה עני, והפריש מעות לעשירית האיפה, והעשיר - יוסיף עליהן, ומביא עוף; הפריש לעוף, והעשיר - יוסיף עליהן, ומביא בשבה או שעירה. אפלו היה מורישו גוסס - הרי זה עני, עד שימות מורישו ויירשנו.

יא. עשיר שהפריש בשבה או שעירה, ונפל בה מום - אם רצה, מביא בדמיה עוף; אבל אם הפריש עוף, ונפסל - לא מביא בדמיו עשירית האיפה, שאין לעוף פדיון.

יב. הפריש עשירית האיפה, והעשיר - אם עד שלא קדשה בפלי [שרת] - הרי היא ככל המנחות, ותפקדה ותאכל; ומשקדשה בפלי - תעבר צורתה [תפסל], ותצא לבית השרפה.

יג. עשיר שהפריש קן [עופות] למכר אותה, ולקח בדמיה בשבה או שעירה, והעני - מביא קן זה, אף על פי שהיא קדשת דמים שהיא נדחית [כיון שעני לא ראו להביא קרבן עשיר]. ולמה לא נדחית [בפועל]? מפני שדחוי מעקרו [מלכתחילה] אינו דחוי, והרי נראה קן זה לו עתה. עני שהקריב קרבן עשיר, יצא; ועשיר שהקריב קרבן עני, לא יצא.

הלכות שגגות פרק יא

א. שנוי יש בשגגת טמאת מקדש וקדשיו [טמא שנכנס למקדש או אכל קודש], מה שאין כן בשאר כרתות: שכל הכרתות - כיון ששגג ונודע לו בסוף שחטא - אף על פי שלא היתה לו ידיעה בתחלה, הרי זה חייב חטאת; אבל בטמאת מקדש וקדשיו - אינו מביא קרבן עולה ויורד, עד שתהיה לו ידיעה לטמאה וידיעה לקדש או למקדש בתחלה, וידיעה לטמאה וידיעה לקדש או למקדש בסוף, והעלם בינתיים. כיצד? נטמא ונכנס למקדש או אכל קדש, ואחר כך נודע לו שנטמא ושהיה טמא בשעה שאכל או שזכר, ושקדש היה זה שאכלו, או מקדש היה זה שזכרנו לו - הרי זה פטור מקרבן; עד שידע שנטמא ושזה קדש ושהיה מקדש, או קדש שיאכל. כיצד? נטמא, וידע שנטמא, וידע שזה מקדש ושהיה קדש, ואחר כך נעלמה ממנו הטמאה ושכח שנטמא, ונכנס למקדש או אכל קדש, והוא יודע שזה מקדש ושהיה קדש, או ששגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש, והוא יודע שהוא טמא, ונכנס או אכל, או ששגג או שכח שנטמא, ושכח שזה בשר קדש ושהיה מקדש ונכנס או אכל, ואחר כך נודע

הוא מדבר. ואם בשאר פרות שחיבין על שגגתן חטאת קבועה שגגו והורו - מביא כל שבט ושבט פר חטאת; וזה הוא האמור בפירוש ויקרא: "ואם כל עדת ישראל ישגו". נמצאת למד, שאם שגגו בית דין הגדול בהורגה בעבודה זרה - מביאין כל הקהל שנים עשר פרים עולות, ושנים עשר שעירים חטאות; והן נשפרות, שהרי דמן נכנס לפנים [להזות על הפרוכת ומזבח הזהב]; והן הנקראין 'שעירי עבודה זרה'. ואם בשאר המצוות שגגו, מביאין שנים עשר פרים חטאות; והן נשפרות, מפני שדמן נכנס לפנים. וכל פר מהן נקרא 'פר העלם דבר של צבור', שנגמר: "והקריבו הקהל" - כל קהל וקהל; וכל שבט ושבט קרוי "קהל", שנגמר: "ויצמד זהו שפט בקהל יהודה". בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית דין שהורו, בין שעשו רב ישראל, אף על פי שהם מעוט מנזן השבטים, בין שעשו רב השבטים, אף על פי שהן מעוט כל ישראל - מביאין כמנזן כל השבטים פר לכל שבט ושבט, ובעבודה זרה פר ושעיר לכל שבט ושבט; שאף אלו שלא חטאו, מביאין על ידי החוטאים. אפלו עשה שבט אחד בלבד, והוא רב הקהל - הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים, ובעבודה זרה שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים.

ב. בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהורגה, או לא שגגו - אינן חיבין באשם תלוי, שנגמר: "ונודעה החטאת"; עד שתודע ואחר כך יתחייבו בקרבן, כמו שיתבאר במה דברים אמורים, שבית דין חיבין, ואלו העושים על פיהם פטורין מן הקרבן? בשתי המורים בית דין הגדול של שבטים ואחד; ויהיה ראש ישיבה [מופלא שבסנהדרין] עמהן בהורגה; ויהיה בלן ראויין להורגה; ויטעו בלם או רבם בדבר זה שהורו בו; ויורו בפרוש ויאמרו לעם: 'מתרין אתם לעשות', וכן אלו ששמעו מפי בית דין, אם אמרו לאחרים: 'מתרין אתם לעשות'; ויעשו כל הקהל או רבו על פיהם; ומדמים שהדבר שהורו בו פדת הורו; ויורו לבטל מקצת, לא שיעקרו כל הגוף [כל המצוחה]; וכשיודע להם, ידעו גופו של דבר שהורו בו בשגגה. בכל אלו המאצעים - הוא שיהיו בית דין חיבין בקרבן, והעושה על פיהם פטור. אבל אם חסר אחד מכל אלו הדרכים - הרי בית דין פטורין מן הקרבן, וכל מי ששגג ועשה מעשה - מביא חטאת קבועה על שגגתו.

הלכות שגגות פֶּרֶק יג

א. ביצד אם חסר אחד מכל אלו הדרכים שבארנו, ופטור בית דין ויתחייבו העושים? הרי שהורו בית דין של אחד מן השבטים להם שחלב הקבה מתר, ואכלו אותו אנשי מקומן על פיהם - אותו בית דין פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב מתר, ולא היה ראש ישיבה [מופלא שבסנהדרין] עמהן, או שהיה אחד מהן אינו ראוי להיות ממנה בסנהדרין, כגון שהיה גר או ממזר או זקן שלא

גמורה לטמאה, אלא מקצת ידיעה - שהרי לא ידע שהיה בשני שבילין, שבהלוח שניהן יהא טמא בודאי; ואף על פי כן חיב חטאת - שמקצת ידיעה, ככל ידיעה. הלה בראשון, ונכנס למקדש או אכל קדש - פטור, מפני שהוא ספק טמא.

ז. היה שלישי ושביעי [כטמא מת] וטבל אחר שזכנס למקדש, והלה בשני, וחזר ונכנס למקדש - חיב; שהרי נכנס בשהוא טמא למקדש בודאי, או בפעם ראשונה או בשניה; ואף על פי שכל ידיעה מהן ספק ידיעה היא, שהרי כל שביל מהן ספק הוא - כאן בטמאת מקדש וקדשיו, עשו ספק ידיעה פדיעה.

ח. היה טמא, ואמרו לו שנים: 'נכנסת למקדש', והוא אומר להן: 'לא נכנסתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן; שאם ירצה, יאמר: 'מזיד הייתי' [כלומר: כוונתי היתה לא נכנסתי בשוגג]. אמרו לו שנים: 'טמא היית שזכנסת למקדש, וכפינו נטמאת, ונדעת שאתה טמא' - אף על פי שהיה בין טמאה זו שזעדין בה ובין פניסתו למקדש ימים רבים, שאפשר לו שיאמר: 'כבר טבלתי', הואיל והכחיש את העדים ואמר: 'לא נטמאתי מעולם', הרי אלו נאמנין, ומביא קרבן על פיהן; אם הביאהו שנים לידי מיתה חמורה, קל וחמור שביאהו לידי קרבן קל - שהרי הכחישן.

ט. טמאת מקדש או קדשיו - שהיה לה ידיעה בתחלה, ולא היה לה ידיעה בסוף - שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים ויום הכפורים תולין [מגנים מן היסורים], עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד. ושאיין בה ידיעה בתחלה, אבל יש בה ידיעה בסוף - שעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין. ועל שאין בה ידיעה, לא בתחלה ולא בסוף - שעירי הרגלים ושעירי ראשי חודשים מכפרין. ועל זדון טמאת מקדש וקדשיו - פר כהן גדול של יום הכפורים מכפר, אם היה המזיד מן הפתנים; ואם היה מישראל, דם שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר - שנגמר: "וכפר על הקדש מטמאת בני ישראל".

יום שישי

הלכות שגגות פֶּרֶק יב

א. כל דבר שחיבין על שגגתו חטאת קבועה [ריגילה] - אם שגגו בית דין הגדול בהורגה, והורו להתירו, ושגגו העם בהוראתו, ועשו העם והם סומכין על הוראתו, ואחר כך נודע לבית דין שטעו - הרי בית דין חיבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהורגה, ואף על פי שלא עשו הן בעצמן מעשה; שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל, בין עשו בין לא עשו - אלא הוריתן בלבד. ושאר העם פטורין מן הקרבן, אף על פי שהן העושים - מפני שתלו בבית דין. ומה הוא הקרבן שמביאין על שגגה זו? אם בעבודה זרה שגגו והורו - מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת, מכל שבט ושבט; וקרבן זה הוא האמור בפירוש שלח לך: "והיה, אם מעיני העדה נעשתה לשגגה" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבשגגת עבודה זרה

בְּשִׁהּיהָ הַמּוֹרָה בֵּית דִּין אֶחָד ; אָבָל אַם מַת בֵּית דִּין שֶׁהוֹרָה תִּחְלָה, וְעָמַד אַחַר הַוֹרָה - אֵין אֱלוֹ מִצְטַרְפִּין לְאֵלוֹ.

ה. אֶפְלוֹ הוֹרוּ שְׁנֵי בֵתֵי דִינִים בְּדָבָר אֶחָד, כְּגוֹן חֶלֶב וְחֶלֶב אוֹ דָם וְדָם. וְכֵן אִם לֹא הָיוּ הָעוֹשִׂים שׁוּגְגִין עַל פִּי הַהוֹרָאָה - הָרִי בֵּית דִּין פִּטּוּרִין, וְכֵן הָעוֹשִׂים חַיִּבִּין. כִּיצַד? הוֹרוּ בֵּית דִּין לְאָכַל חֶלֶב הַקֶּבֶה בְּלוּ, וַיָּדַע אֶחָד מִן הַקֶּהֱל שֶׁטְעוּ וְשֶׁחֶלֶב הַקֶּבֶה אֶסוּר, וְאָכְלוּ מִפְּנֵי הוֹרָאָתָם, שְׁהָיָה עוֹלָה עַל דַּעְתָּן שֶׁמִּצְוָה לְשַׁמֵּעַ מִבֵּית דִּין, אָף עַל פִּי שֶׁהִם טוֹעִים - הָרִי זֶה הָאוֹכֵל חַיֵּב חֵטְאָת קְבוּעָה עַל אֲכִילָתוֹ, וְאֵינוֹ מִצְטַרְף לְמַגֵּן הַשׁוּגְגִים עַל פִּיהֶם. בְּמָה דְכָרִים אָמוּרִים? בְּשִׁהּיָה זֶה שֵׁיַדַע שֶׁטְעוּ חֶכֶם אוֹ תַלְמִיד שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה; אָבָל אִם הָיָה עִם הָאָרֶץ, הָרִי זֶה פִּטּוּר - שָׂאִין יְדֵיעָתוֹ בְּאֶסוּר יְדִיעָה וְדָאִית, וּמִצְטַרְף לְכֻלֵּל הַשׁוּגְגִים עַל פִּיהֶם. וְכֵן אִם לֹא יָדַע שֶׁטְעוּ, וְנִתְפַּנֵּן לְאָכַל שֶׁמֶן, וְאָכַל חֶלֶב הַקֶּבֶה שֶׁהַתִּירוּהוּ, וְהוּא לֹא יָדַע שֶׁהוּא חֶלֶב הַקֶּבֶה - הָרִי זֶה חַיֵּב; מִפְּנֵי שֶׁאֲכִילָתוֹ מִפְּנֵי שִׁגְגָתוֹ, לֹא מִפְּנֵי הַוֹרָאָה; וְאֵינוֹ מִצְטַרְף לְמַגֵּן הַשׁוּגְגִים עַל פִּיהֶם - שֶׁנֶּאמְרוֹ: "לְכֹל הָעֵם בְּשִׁגְגָה", עַד שֶׁתִּהְיֶה שִׁגְגָה אַחַת לַכֹּל. וְכֵן אִם תָּלָה בְּעַצְמוֹ, וְאָבָל חֶלֶב הַקֶּבֶה שֶׁהוֹרוּ לְהַתִּירוֹ, לֹא מִפְּנֵי הוֹרָאָתָם, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַתָּר בְּדַעְתּוֹ - הָרִי זֶה חַיֵּב חֵטְאָת קְבוּעָה בְּפְנֵי עַצְמוֹ. זֶה הַכֶּלֶל: כֹּל הַתּוֹלָה בְּבֵית דִּין, פִּטּוּר - וְהוּא, שְׁהָיָה שֵׁם כֹּל הַדְּרָכִים שֶׁמִּגִּינוּ; וְכֹל הַחֻבֵּב בְּפְנֵי עַצְמוֹ, אֵינוֹ מִצְטַרְף לְרֹב הַשׁוּגְגִים.

ו. הוֹרוּ בֵּית דִּין לְהַתִּיר דְּבַר הָאֶסוּר בְּדוּדוֹן, וְעָשׂוּ הַקֶּהֱל עַל פִּיהֶם בְּשִׁגְגָה - בֵּית דִּין פִּטּוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, מִפְּנֵי שֶׁהִם מְזִידִין; וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם, חַיֵּב קֶרְבָּן בְּפְנֵי עַצְמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹגֵג. הוֹרוּ בֵּית דִּין בְּשִׁגְגָה, וַיָּדַעוּ הַקֶּהֱל שֶׁטְעוּ, וְשָׂאִין רָאוּי לְקַבֵּל מֵהֶם, וְאָף עַל פִּי כֵן עָשׂוּ הַקֶּהֱל עַל פִּיהֶם - אֱלוֹ וְאֱלוֹ פִּטּוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן: בֵּית דִּין פִּטּוּרִין, שֶׁהָרִי לֹא עָשׂוּ הַקֶּהֱל מִפְּנֵי הוֹרָאָתָם שֶׁהִטְעֵת אוֹתָן; וְכֹל הָעוֹשִׂים פִּטּוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, מִפְּנֵי שֶׁהִן מְזִידִין - שֶׁהָרִי יָדַעוּ שֶׁטְעוּ, וְשָׂאִין רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

הַלְכוֹת שִׁגְגוֹת פָּרֵק י"ד

- א. בֵּית דִּין שֶׁשִׁגְּגוּ וְהוֹרוּ לֵעָקֹר גֹּפֶן [מצוח] מִגּוֹפֵי תוֹרָה, וְעָשׂוּ כֹל הָעֵם עַל פִּיהֶם - בֵּית דִּין פִּטּוּרִין, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מִן הָעוֹשִׂים חַיֵּב חֵטְאָת קְבוּעָה [רגילה], שֶׁנֶּאמְרוֹ: "וַיְנַעֲלֵם דְּבַר" - [פ 19ט], וְלֹא כֹל הַגּוֹפֶן.
- ב. לְעוֹלָם אֵין בֵּית דִּין חַיִּבִּין, [אלא] עַד שִׁירוֹ לְבַטֵּל מִקְצָת וְלָקִים מִקְצָת, בְּדְכָרִים שָׂאִינָם מִפְּרָשֵׁין וּמִבָּאֲרִין בַּתּוֹרָה; וְאַחַר כֵּף יְהִי בֵּית דִּין חַיִּבִּין בְּקֶרְבָּן, וְהָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פִּטּוּרִין. כִּיצַד? שִׁגְּגוּ וְהוֹרוּ שֶׁמַּתֵּר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְעֵבֹדָה זָרָה, אוֹ שֶׁמַּתֵּר לְהוֹצִיא מִיְשׁוּבְתָהּ [היחיד] לְיִשׁוּבְתָהּ [הרבים], וְכֹן לְהַפְרֵן בְּשִׁבְתָהּ, אוֹ שֶׁמַּתֵּר לְכוֹא עַל שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּגוֹנֵד יוֹם [הזבה] - הָרִי אֱלוֹ כְּמִי שֶׁאָמְרוּ 'אֵין שִׁבְתָהּ בַּתּוֹרָה', אוֹ 'אֵין עֵבֹדָה זָרָה בַּתּוֹרָה', אוֹ 'אֵין יָגָה בַּתּוֹרָה', שֶׁעֲקָרוּ כֹל הַגּוֹפֶן, וְאֵין זֶה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ שִׁגְגַת הוֹרָאָה, אֲלֵא שֶׁכָּחָה. לְפִיכָף, פִּטּוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן, וְכֹל הָעוֹשֵׂה עַל פִּיהֶם

רָאָה בְּנָיִם [עיריין] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְעָשׂוּ הָעֵם עַל פִּיהֶם, וְאָכְלוּ דָם חֶלֶב - הָרִי בֵּית דִּין פִּטּוּרִין, וְכֹל מִי שֶׁאָכַל מִכֵּיא חֵטְאָת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ. וּמַגֵּן שָׂאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר אֲלֵא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל? שֶׁנֶּאמְרוֹ: "וְאִם כֹּל עָדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְגו'". וּמַגֵּן שֶׁעַד שְׁהָיָה בְּלָן רָאוּיִן לְהוֹרָאָה? שֶׁנֶּאמְרוֹ: "וְאִם מְעִינֵי הַעֲדָה", עַד שְׁהָיָה לְהֶם כְּעֵינָיִם; וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר: "וְשִׁפְטוּ הַעֲדָה" - מָה הַעֲדָה הָאֶמּוּרָה בְּדִינֵי נְפְשׁוֹת, בְּלָן רָאוּיִן לְהוֹרָאָה, אָף עַד הָאֶמּוּרָה בְּשִׁגְגָה זֹה, עַד שְׁהָיָה בְּלָן רָאוּיִן לְהוֹרָאָה. וְכֵן אִם הוֹרוּ, וַיָּדַע אֶחָד מִהֶן שֶׁטְעוּ, וְאָמַר לְהֶן: 'טוֹעִים אַתֶּם', וְרַבּוּ עָלָיו הַמַּתִּירִים, וְהַתִּירוּ - הָרִי בֵּית דִּין פִּטּוּרִין, וְכֹל מִי שֶׁעָשָׂה עַל פִּיהֶם חַיֵּב לְהַכֵּיא חֵטְאָת קְבוּעָה עַל שִׁגְגָתוֹ, שֶׁנֶּאמְרוֹ: "וְאִם כֹּל עָדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ", עַד שֶׁיִּשְׁגּוּ כֹל הַסְּנֵהֲדָרִין. יָדַע אֶחָד מִן הַסְּנֵהֲדָרִין אוֹ מְעוֹטֵן שֶׁטְעוּ הַמַּתִּירִין, וְשִׁחְקוּ - הוֹאִיל וְהוֹרוּ וְלֹא הָיָה שֵׁם חוּלְקַ, וּפְשָׁטָה הַהוֹרָאָה בְּרַב הַקֶּהֱל - הָרִי בֵּית דִּין חַיִּבִּין קֶרְבָּן, וְכֹל שֶׁעָשָׂה עַל פִּיהֶם פִּטּוּר; וְאֱלוֹ שֶׁשִׁחְקוּ - אִם עָשׂוּ עַל פִּי אֱלוֹ שֶׁהוֹרוּ - הָרִי אֱלוֹ חַיִּבִּין, מִפְּנֵי שֶׁלֹא תָלוּ בְּבֵית דִּין. וְכֵן אִם נָשְׂאוּ וְנִתְּנוּ בְּדְבָר, וְאָמְרוּ: 'דְּבַר זֶה מַתָּר הוּא', וְלֹא הוֹרוּ לָעֵם, וְלֹא אָמְרוּ לְהֶם: 'מַתָּרִין אַתֶּם לַעֲשׂוֹת', וְשִׁמְעוּ הַשׁוֹמְעֵי מֵהֶם בְּעַת שֶׁאָמְרוּ שֶׁתְּדַבֵּר מַתָּר, וְהִלָּךְ וְעָשָׂה כְּפִי מָה שֶׁשָׁמַע - הָרִי כֹל הָעוֹשֵׂה חַיֵּב חֵטְאָת קְבוּעָה, וּבֵּית דִּין פִּטּוּרִין; שֶׁהָרִי לֹא הוֹרוּ לְהֶם כְּפִירוּשׁ לַעֲשׂוֹת. וְכֵן אִם הוֹרוּ, וְעָשׂוּ מְעוֹט הַקֶּהֱל עַל פִּיהֶם, וְנוֹדַעָה הַשִּׁגְגָה - הָרִי בֵּית דִּין פִּטּוּרִין; וְאֱלוֹ הַמְּעוֹט שֶׁעָשׂוּ חַיִּבִּין, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מִכֵּיא חֵטְאָתוֹ.

ב. וְהַסְּנֵהֲדָרִין עֲצָמָן שֶׁעָשׂוּ בְּהוֹרָאָתָן, אֵינָן מִצְטַרְפִּין לְרֹב הַקֶּהֱל; עַד שְׁהָיָה הֵרֵב שֶׁעָשׂוּ, חוּץ מִן הַסְּנֵהֲדָרִין. עָשׂוּ רֹב אֲנָשֵׁי אָרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל פִּיהֶם, אָף עַל פִּי שֶׁאֱלוֹ הָעוֹשִׂים שִׁבְטָת אֶחָד, וְכֵן אִם עָשׂוּ רַב הַשְּׂבָטִים, אָף עַל פִּי שֶׁהִם מְעוֹט הַקֶּהֱל - בֵּית דִּין חַיִּבִּים, וְהָעוֹשִׂין פִּטּוּרִין. כִּיצַד? הָיָה יוֹשְׁבֵי אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאֶחָד, וְהָיָה הָעוֹשִׂין בְּהוֹרָאָתָהּ בֵּית דִּין שֶׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְאֶחָד, וְהָרִי בְּלָם בְּנֵי הַיְהוּדָה בְּלִבָּד, אוֹ שְׁהָיָה הָעוֹשִׂים בְּנֵי שִׁבְעָה שְׂבָטִים בְּלָם, אָף עַל פִּי שֶׁיִּשׁ בָּהֶם מֵאַה אֶלֶף - הָרִי בֵּית דִּין חַיִּבִּין, וְכֹל הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פִּטּוּרִין. וְאֵין מְשִׁחִיחִין עַל יוֹשְׁבֵי חוּצָה לְאָרֶץ, שָׂאִין קְרוּי קֶהֱל אֲלֵא בְּנֵי אָרֶץ יִשְׂרָאֵל; וְשִׁבְטֵי מִנְּשֵׂה וְאֶפְרַיִם אֵינָם חֹשׁבִּים כְּשֵׁנֵי שְׂבָטִים לְעִנְיַן זֶהָ, אֲלֵא שֶׁנִּהְיֶה שִׁבְטָת אֶחָד.

ג. הָיוּ הָעוֹשִׂים מְרַבֵּין בְּשַׁעַת הַחֵטָא, וּמְעַטִּין בְּשַׁעַת הַיְדִיעָה, אוֹ מְעַטִּין בְּשַׁעַת הַחֵטָא, וּמְרַבֵּין בְּשַׁעַת הַיְדִיעָה - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר שַׁעַת הַמְּעִשָׂה.

ד. הוֹרוּ בֵּית דִּין בְּחֶלֶב מִן הַחֶלְבִּים שֶׁהוּא מַתָּר, וְאָבָל מְעוֹט הַקֶּהֱל עַל פִּיהֶם, וְנוֹדַע לְהֶם שֶׁחֵטְאוּ וְחִזְרוּ בָּהֶם [בית דין], וְאַחַר כֵּף הוֹרוּ שֶׁעֵבֹדָה זָרָה פְּלוּגִית מַתָּרֵת, וְעַבַד אוֹתָהּ עֵבֹדָה זָרָה מְעוֹט אַחַר עַל פִּיהֶם, וְכִשְׂפִיטְרָפוּ הָאוֹכְלִים לְעוֹבְדִים הָיוּ רַב - הָרִי אֱלוֹ מִצְטַרְפִּין, אָף עַל פִּי שְׁהָיְתָה לְהֶם יְדִיעָה בִּינְתוּמָם. בְּמָה דְכָרִים אָמוּרִים?

הקבועה, כשבה או שעירה - אם שגג בה הנשיא, מביא שעיר; ואם שגג בה כהן [גדול] משיח - שנמשח בשמן המשחה, מביא פר. במה דברים אמורים שכהן משיח מביא קרבן על שגגתו? בשטעה בהוראת עצמו, ועשה מעשה בשגגת הוראתו לבדה - והוא, שיהיה חכם מפלא, שגאמר: "אם הכהן המשיח יחטא, לאשמת העם", הרי משיח כצבור: מה הצבור שהם בית דין, אינם חייבין בקרבן עד שיהיו חכמים ראויין להוראה, ויטעו בהוראה, ויעשו העושים על פיהם, ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת - כף המשיח, בכל הדרכים האלו.

ב. ביצד? כהן משיח שטעה בהוראה לעצמו, ודמה שהזרק מרשות [היחיד] לרשות [הרבים, וכן להפך] בשבת מתר, וזרק מרשות לרשות, והוא תולה בהוראתו לעצמו - כשיודע לו חטאו, לביא פר לחטאת. אבל אם לא תלה בהוראתו, אלא שגג וזרק בשגגה, או שתלה בהוראתו, ולא היה חכם מפלא, או שעקר כל הגוף [המצוה] בהוראתו לעצמו, או ששגג בהוראתו לבטל מקצת [מפרטי המצוה], ולא עשה והוא סומך על הוראתו, אלא עשה בשגגה אחרת, או שהיה מזיד בהוראה ושגג במעשה - הרי זה פטור מקרבן כלל; שדינו להוראת עצמו, כדין הקהל להוראת בית דין לכל דבר. הורה לעצמו, ושכח מאיזה טעם הורה, ובשעת מעשה אמר: 'הריני עושה על דעת הוראתי' - הרי זה מביא פר חטאת.

ג. הורה לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצת בעבודה זרה, ועשה כפי הוראתו - הרי זה מביא שעירה קהיטו; והוא, שישגג בהוראה כמו שבארנו - שאין הכהן המשיח חייב קרבן, אלא בהעלם דבר בהוראה, עם שגגת המעשה כצבור; אבל אם שגג במעשה בלבד בלא הוראה - בין בעבודה זרה, בין בשאר מצוות - אינו מביא קרבן כלל. **ד.** הורה הכהן המשיח עם בית דין, ושגג הוא וזהם בהוראה - אף על פי שעשו [הוא והציבור] על פי ההוראה הזאת שטעו בה, הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה, אלא על הוראתו עם הוראת בית דין - הרי זה פטור. ואין צריך כפרה בפני עצמו; אלא אם היו בית דין מביאין קרבן, מתכפר לו בכלל הצבור. ואם היו העושים הם המביאים קרבן - אינו מביא קרבן, שהרי אין צריך כפרה בפני עצמו.

ה. הורה עם בית דין בשגגה, ושגגו הם בדם והוא בחלב - אינו מתכפר לו עם הצבור, אלא מביא פר לעצמו. **ו.** כהן משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו שהיא שגגת הוראה עם המעשה, או לא שגג אותה - אינו מביא אשם תלוי [מספק], מפני שהוא בה כצבור, שאינם מביאין אשם תלוי על לא הודע [פסוק] של שגגת הוראה. אבל הנשיא - אם נסתפק לו אם חטא או לא חטא - מביא אשם תלוי כשאר הקהילות, מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו. אי זה הוא נשיא האמור בתורה? זה מלך שאין עליו רשות מאדם מישראל, ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלהיו - בין שהיה מבית דוד, או משאר שבטי ישראל.

חייב חטאת בפני עצמו. אבל אם טעו והורו ואמרו: 'המוציא מרשות לרשות הוא שחייב, שגאמר: "אל יצא איש ממקומו", אבל הזרק או המושיט, מתר', או שעקרו אב מאבות מלאכות, והורו שאינו מלאכה - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו: 'המשתתחה לעבודה זרה בפשוט ידים ורגלים הוא החייב, שגאמר: "כי לא תשתתחה לאל אחר", אבל הכורע על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו, הרי הוא מתר' - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו: 'הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב, שגאמר: "כל ימי זוכה", אבל ראת בלילה, מתר לבוא עליה', וכן אם הורו ואמרו שמי שפרשה אשתו נדה בשעת תשמיש, מתר לפרש ממנה לשעתו כשהוא מתקשה - הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם שייצא בשעת שחיטה, הוא החייב, אבל האוכל דם הלב, מתר - הרי אלו חייבין. וכן כל פיוצא בטעיות אלו, אם הורו בהן ועשו רב הקהל על פיהן - בית דין מביאין קרבן על שגגתן, וכל העושים על פיהן פטורין.

ג. הורו בית דין שייצא השבת לפי שנוכסית החמה, ודמו ששקעה, ולכסוף זרחה החמה - אין זו הוראה, אלא טעות; וכל שעשה מלאכה חייב, אבל בית דין פטורין. וכן אם התירו אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה, ואחר כך בא בעלה - אין זו הוראה, אלא טעות; והאשה ובעלה האחרון, חייבין חטאת על שגגתן. וכן כל פיוצא בזה. **ד.** בית דין שהורו בשגגה, ושכחו עצמו של חטא שהורו בו - אף על פי שהם יודעים בודאי שחטאו בשגגה, ואף על פי שהעם מודיעין אותם ואומרים להם: 'בכף וכף הוריתם לנו' - פטורין, והעושים על פיהם חייבין בפני עצמם, שגאמר: "ונודעה החטאת אשר חטאו עליה", לא שידעו אותו החוטאים. ביצד? שגגו והתירו חלב הקבה, ואכלו אותו רב העם, ואחר שידעו ששגגו בהוראה, ושהתירו דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה, ונסתפק להם אם מקצת החלבים התירו, או מקצת הדמים התירו - הרי אלו פטורין, וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה.

ה. בית דין שהורו בשגגה, ונודעה להם שגגתם - בין שהביאו פפרתן, בין שלא הביאו פפרתן - כל העושה כפי הוראתן שפשטה ברב הצבור מאחר שידעו, הרי זה מביא אשם תלוי; הואיל והיה לו לשאל בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין, ולא שאל - הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא. במה דברים אמורים? במי שהוא עם בית דין במדינה. אבל מי שראה ההורה, והלך למדינה אחרת - אף על פי שעשה אחר שידעו, פטור; מפני שתלה בהן, והרי אי אפשר לו לשאל. ולא עוד, אלא הנבקה [ממחר] לצאת - אף על פי שעדין לא יצא לדבר, ועשה על פיהן מאחר שידעו - הרי זה פטור.

שבת קודש

הלכות שגגות פרק טו

א. כפר בארנו, שכל שגגה שההדיוט מביא עליה חטאת

ב. גר שְׁמֵל וְטָבֵל, וְעָדִין לֹא הִבִּיא קֶרְבָּנוּ - אף על פי שהיא אסור לאכל בקדשים עד שְׂיָבִיא קֶרְבָּנוּ, אינו ממחסרי פְּרָה; שְׁקָרְבָנוּ עֲכָבוּ לְהִיּוֹת גַּר גְּמוּר, וְלִהְיוֹת כְּכָל כְּשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים, שְׂעָדִין לֹא נַעֲשֶׂה כְּכָשָׂרֵי יִשְׂרָאֵל. וְכִיּוֹן שְׂיָבִיא קֶרְבָּנוּ, וְיַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשָׂרֵי - אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים. הִבִּיא פְּרִידָה אַחַת [תור או בו יונה] בְּשַׁחֲרִית, אוֹכֵל בְּקִדְשִׁים [אע"פ שחייב להביא שניים]; וְלַעֲרָב [לקראת ערב, ביו הערביים -] יָבִיא פְּרִידָה שְׂנֵיָהּ - שְׁקָרְבָנוּ שֶׁל גַּר עֹלֹת בְּהֵמָה, או שְׂנֵי בְּנֵי יוֹנָה או שְׂתֵי תוֹרִים, וּשְׂנֵינָהּ עֹלָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת. **ג.** הַזֵּב וְהַזָּבָה - קֶרְבָּן כֹּל אֶחָד מֵהֶן שְׂתֵי תוֹרִים או שְׂנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת. וְהַיּוֹלֵדֶת - קֶרְבָּנָהּ כָּכֶשׁ עֹלָה, וְכֵן יוֹנָה או תור חטאת; וְאִם אֵין נְדָה מְשֻׁגָת - מִבִּיאָהּ שְׂתֵי תוֹרִים או שְׂנֵי בְּנֵי יוֹנָה, אֶחָד עֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת. וְהַמְצָרֶע, קֶרְבָּנוּ שְׁלֹשָׁה כְּבָשִׁים - אֶחָד עֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם, וְכֹשֶׁבֶת לְחֲטָאֵת; וְאִם אֵין יְדוּ מְשֻׁגָת - מִבִּיא קָן - שְׂתֵי תוֹרִים או בְּנֵי יוֹנָה], אֶחָד עֹלָה וְאֶחָד חֲטָאֵת. **ד.** הַזֵּב, וְהַזָּבָה, וְהַמְצָרֶע - מִבִּיא כֹּל אֶחָד מִשְׁלֹשָׁתָן כְּפָרְתוֹ בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי לְטַהָרְתּוֹ; שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן סוֹפֵר שְׂבַעַת יְמֵי טַהָרָה, וְטוֹבֵל בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי, וּמַעֲרִיב שְׁמֻשׁוֹ [נטהר בשקיעת השמש], וּמִקָּרִיב קֶרְבָּנוֹתָיו בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי. **ה.** הַיּוֹלֵדֶת - אֵינָה מִבִּיאָהּ קֶרְבָּנָהּ בְּיוֹם אַרְבָּעִים לְזָכֵר, או בְּיוֹם שְׂמוֹנִים לְנִקְבָה; אֲלָא מַעֲרַבֶת שְׂמֻשָּׁה, וּמִבִּיאָהּ קֶרְבָּנָהּ לְמַחֵר, שֶׁהוּא יוֹם אֶחָד וְאַרְבָּעִים לְזָכֵר וְיוֹם אֶחָד וְשְׂמוֹנִים לְנִקְבָה, וְהוּא הַיּוֹם שְׁנֵינָאֲמָר בּוֹ: "וּבְמִלַּאת יְמֵי טַהָרָה, לְבֵן או לְבַת, תָּבִיא וְגו'". וְאִם הִבִּיאָהּ קֶרְבָּנָהּ בְּתוֹךְ יְמֵי מִלַּאת [בתוך הארבעים], לֹא יֵצֵאת. אֲפִלּוּ הִבִּיאָהּ עַל וְלָדוֹת הָרְאשׁוֹנִים [שנולדו לפני זמן רב] בְּתוֹךְ יְמֵי מִלַּאת שֶׁל וְלָד זֶה, לֹא יֵצֵאת. עָבְרוּ יְמֵים אֵלָיו, וְלֹא הִבִּיא וּפָרַחַת - הָרִי אֵלָיו מִקָּרִיבִין כְּפָרַחַת לְאַחַר זְמַן. וְכָל זְמַן שֶׁלֹא הִקְרִיבוּ חֲטָאֵתָם, אֲסוּרִים לְאַכֹּל בְּקִדְשִׁים; אֲבָל הַעֹלָה וְהָאֶשֶׁם, אֵינָן מַעֲכָבִין. כָּכֶר בְּאֲרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת, שְׁכָל מְחִיבֵי קֶרְבָּן, אֵינָן מִקָּרִיבִין עַל יָדָם אֲלָא מְדַעְתָּם - חוּץ מִמְּחַסְרֵי פְּרָה, שְׂאֵין צְרִיכִין דַּעַת בְּעֵלִים; שֶׁהָרִי אָדָם מִבִּיא קֶרְבָּן עַל בְּנָיו וּבְנֹתָיו הַקְּטָנִים, אִם הָיוּ מְחַסְרֵי פְּרָה, וּמְאָכִילִם בְּזָכָחִים.

ו. אֵיזוֹ הִיא זָבָה? זוֹ שְׂנֵיב דְּמָה שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה, בְּלֹא עַת נִדְתָה [שלא בימים המוגדרים כ"מי נידה"]; וְזוֹ הִיא זָבָה גְדוֹלָה, שְׂצָרִיכָה סְפִירַת שְׂבַעָה יָמִים נְקִים] וְחִבְתָּת בְּקֶרְבָּן. וְכָכֶר בְּאֲרָנוּ בְּעִנְיַן הַנְּדָה, אֵימְתִי תִהְיֶה הָאִשָּׁה זָבָה בְּדָמִים שְׂתֵרָאָה, וְאֵימְתִי לֹא תִהְיֶה זָבָה אֲלָא נְדָה או טְהוֹרָה, וּמְתִי תִהְיֶה סָפֵק זָבָה. כֹּל מְקוֹם שְׂאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא זָבָה וְסוֹפְרַת שְׂבַעָה - הָרִי הִיא חִבְתָּת לְהִבִּיא קֶרְבָּן, וְחֲטָאֵתָה נֶאֱכָלֶת. וְכָל מְקוֹם שְׂאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא סָפֵק זָבָה - הָרִי זֶה מִבִּיאָהּ קֶרְבָּן, וְאֵין חֲטָאֵתָה נֶאֱכָלֶת; שְׂכָכֶר בְּאֲרָנוּ, שְׂחֲטָאֵת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק, תִּשְׂרָף, וְשֶׁם בְּאֲרָנוּ מַה תֵּלַד הָאִשָּׁה או תְּפִיל, וְתִהְיֶה טְמֵאָה לְדָה, וּמַה תֵּלַד או תְּפִיל, וְלֹא תִהְיֶה טְמֵאָה לְדָה. וְכָל מְקוֹם שְׂאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא טְמֵאָה לְדָה - הָרִי זֶה

וְאִם הָיוּ מְלָכִים רַבִּים, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם עוֹבֵד אֶת חֲבָרוֹ - כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵהֶם מִבִּיא שְׂעִיר עִזִּים עַל שְׂגָגְתּוֹ. וְאֵין זֶה הוּא כַּהֵן מְשִׁיחַ? זֶה כַּהֵן גְּדוֹל שְׂנַמְשַׁח בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, לֹא הַמְרָבָה בְּכַגְדִּים [- שהתמנה ע"י לבישת ח' בגדים].

ז. כַּהֵן גְּדוֹל שְׂנַמְשַׁח בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וְעַבְר מַעֲבֹדְתוֹ מִפְּנֵי מוֹם או זָקְנָה וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וְחֲטָא בְּשְׂגָגָה זוֹ - מִבִּיא פֶּר עַל שְׂגָגְתּוֹ; לְפִי שְׂאֵין בֵּין כַּהֵן מְשִׁיחַ הַמִּשְׁמַשׁ לְכַהֵן מְשִׁיחַ שְׂעֵבֵר, אֲלָא פֶּר יוֹם הַכַּפּוֹרִים וְעִשְׂרִית הָאִיפָה שֶׁל כֹּל יוֹם - שְׂאֵין מִקָּרִיב אוֹתָם, אֲלָא כַּהֵן הַמִּשְׁמַשׁ בְּכַהֵנָה גְּדוֹלָה; אֲבָל פֶּר הַבָּא עַל כֹּל הַמַּצּוֹת, שְׁוִים הֵם בּוֹ.

ח. נְשִׂיאָה שְׂעֵשָׂה עִם הַצִּבּוֹר בְּהוֹרָאֵת בֵּית דִּין, הָרִי זֶה מִתְּפַפֵּר לוֹ בְּכָלֵל הָעַם - שְׂאִם הָיוּ בֵּית דִּין הֵם שֶׁהִקְרִיבוּ עַל שְׂגָגְתָם, כֹּל הָעַם וְהַמְּלִיךְ פְּטוּרִין מִן הַקֶּרְבָּן כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; וְאִם הָיוּ הָעוֹשִׂים עַל פִּי בֵּית דִּין הֵם שְׂחִזְבִּין בְּקֶרְבָּן, וְהִיָּה הַמְּלִיךְ מִן הָעוֹשִׂים - הָרִי זֶה מִבִּיא שְׂעִיר, שְׂשְׂעִיר נְשִׂיא בְּמִקוֹם כְּשֶׁבָה או שְׂעִירָה שֶׁל הַדְּיוּט הוּא עוֹמֵד.

ט. נְשִׂיאָה שְׂנֻצְרָע, עָבֵר מְנֻשֵׂיאָתוֹ; וְנְשִׂיאָה שְׂעֵבֵר מְנֻשֵׂיאָתוֹ, הָרִי הוּא כְּהַדְּיוּט. חֲטָא כְּשֶׁהִיָּה נְשִׂיאָה, וְעָבֵר מִגְּדֻלָּתוֹ - הָרִי זֶה מִבִּיא שְׂעִיר, שְׁנֵינָאֲמָר: "עַל חֲטָאֲתוֹ אֶשֶׂר חֲטָא", כְּשַׁעַת חֲטָאֲתוֹ הוּא מִבִּיא.

י. כַּהֵן מְשִׁיחַ או מְלִיךְ שְׂחֲטָאוֹ עַד שְׁלֹא נִתְמַנּוּ - אף על פי שֶׁלֹא נוֹדַע לָהֶם אֲלָא אַחַר שְׂנַתְמַנּוּ, הָרִי אֵלָיו כְּהַדְּיוּט, שְׁנֵינָאֲמָר: "אֶשֶׂר נְשִׂיא יְחֲטָא", "אִם כַּהֵן הַמְשִׁיחַ יְחֲטָא" - עַד שֶׁיְחֲטָא כְּשֶׁהוּא נְשִׂיא וְכִשְׁהוּא מְשִׁיחַ. לְפִיכָף, אִם אֲכַל סָפֵק חֵלֶב כְּשֶׁהוּא הַדְּיוּט, וְנוֹדַע לוֹ עַל סָפֵקוֹ אַחַר שְׂנַתְמַנּוּ כַּהֵן גְּדוֹל - הָרִי זֶה מִבִּיא אֶשֶׁם תְּלוּי. אֲבָל חֲצִי זֵית חֵלֶב כְּשֶׁהוּא הַדְּיוּט וְחֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא נְשִׂיא, בְּעֵלֶם אֶחָד, או שְׂאֲכַל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא נְשִׂיא וְחֲצִי זֵית אַחַר שְׂעֵבֵר - אֵינּוּ מְצֻטְרָף, וּפְטוּר. אֲבָל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא הַדְּיוּט, וְנִתְמַנּוּ וְעָבֵר, וְאֲכַל חֲצִי זֵית כְּשֶׁהוּא הַדְּיוּט - הָרִי זֶה סָפֵק אִם מְצֻטְרָף, או כְּכֹר הַפְּסִיקָה הַנְּשִׂיאָתוֹ.

ברוך רחמנא דיסיען

הַלְכוֹת מְחַסְרֵי כְּפָרָה

יֵשׁ בְּכָלֵלִן אַרְבַּע מַצּוֹת עֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׂתֵּקָרִיב הַזָּבָה כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבָּן; (ב) שְׂתֵּקָרִיב הַיּוֹלֵדֶת כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבָּן; (ג) שְׂתֵּקָרִיב הַזֵּב כְּשֶׁיִּטְהַר קֶרְבָּן; (ד) שְׂתֵּקָרִיב הַמְצָרֶע כְּשֶׁיִּטְהַר קֶרְבָּן. וְאַחַר שְׂתֵּקָרִיבוּ קֶרְבָּנוֹתֵיהֶן, תִּתְגַּמַּר טַהָרְתָן. וּבְאֹר מַצּוֹת אֵלּוּ - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

הַלְכוֹת מְחַסְרֵי כְּפָרָה פָּרַק א

א. אַרְבָּעָה הֵם הַנִּקְרָאִין 'מְחַסְרֵי כְּפָרָה' - הַזָּבָה, וְהַיּוֹלֵדֶת, וְהַזֵּב, וְהַמְצָרֶע. וְלָמָּה נִקְרָאוּ 'מְחַסְרֵי כְּפָרָה'? שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן - אף על פי שְׂטַהַר מִשְׁמָאָתוֹ, וְטָבֵל, וְהָעָרִיב שְׁמֻשׁוֹ [שקעה השמש] - עָדִין הוּא חֲסֵר, וְלֹא גָמַר טַהָרְתּוֹ כְּדִי לְאַכֹּל בְּקִדְשִׁים עַד שְׂיָבִיא קֶרְבָּנוּ; וְקָדָם שְׂיָבִיא כְּפָרְתּוֹ, אֲסוּר הוּא לְאַכֹּל בְּקִדְשִׁים, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּסוּלֵי הַמְּקַדְשִׁין.

כפָּרָה מִסָּפֵק שֶׁעֶבֶר עֲלֵיהֶם יוֹם הַכְּפוּרִים - חֲזָקִין לְהִבְיֵא אַחַר יוֹם הַכְּפוּרִים; שְׁקָרְבַן זֶה, מְכַשֶּׁרֵין לְאֶחָל בְּקֻדְשֵׁים.

יב. הָאִשָּׁה שֵׁישׁ עָלֶיהָ לְדָה אוֹ זִבְהָ - מִבִּיאָה מַעוֹת הַקֹּנִיּוֹת (- שְׁתֵי תוֹרִים), וְנוֹתְנָת בַּשּׁוֹפָר [קוֹפָה], וְאוֹכֵלֶת בְּקֻדְשֵׁים לְעֶרְב; חֲזָקָה - שֶׁאֵין בֵּית דִּין שָׁל פְּהַנִּים עוֹמְדִין מִשֵּׁם [יִוֹרֵדִים מִהַמְזַבְחַת], עַד שֶׁיִּכְלוּ כָל הַמַּעוֹת שֶׁבַּשּׁוֹפָר, וְיִקְרִיבוּ כְּנֻגְדֵן קֹנִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ בְּשִׁקְלִים וּבְהִלְכוֹת כָּלִי הַמְּקַדֵּשׁ וְהַעֹבְדִין כּו'.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁהִבְיָאָה חֲטָאָתָהּ, וְנִמְתָּה - יִבְיֵאוּ הַיּוֹרְשִׁים עוֹלָתָהּ; אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִישָׁה אוֹתָהּ מִחַיִּים, כְּכָר נִשְׁתַּעֲבָדוּ נִכְסֵיהָ לְקָרְבָן, וְהִשְׁעִיבּוּד - דִּין תּוֹרָה הוּא.

הִלְכוֹת מִחְסְרֵי כְּפָרָה פָּרָק ב

א. הַזֵּב הַזָּמּוּר בַּתּוֹרָה, הִיא שְׂכֶבֶת זֶרַע הַבָּאָה מִחֵלִי הַחֲלָלִים [הַמְּקוּמוֹת הַחֲלוּלִים בַּגּוֹ] שֶׁהִיא מֵתְקַבֵּצָת בָּהֶם. וְכִשְׁיֻצָּא הַזֵּב, אֵינוֹ יוֹצֵא בְּקָשׁוּי כְּשֶׁכֶּבֶת זֶרַע, וְאֵין בִּיֻצֵּאתוֹ תְּאֵנָה וְלֹא הֵנִיָּה; אֲלֵא נִגְרַר וְיִוֹרֵד כְּמוֹ בַּצֶּק שֶׁל שְׁעוּרִים, דִּיָּהָ כְּלָבֵן בִּיצָה הַמְּיוֹזֶרֶת [שֶׁלֹּא נוֹלֵדָה מִזְכָּר]. אֲכָל שְׂכֶבֶת זֶרַע - לְכָנָה, קְשׁוּרָה כְּלָבֵן בִּיצָה שֶׁאֵינָה מְיוֹזֶרֶת.

ב. הַרוֹאֵה רְאִיּוֹת הַזֵּב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לִהְיוֹת זָב (- רֵאִיהָ שְׁנִיָּה), מִחֲמַת חֵלִי [הַגּוֹרֵף] אוֹ אִנֶּס וְכִיֻּצָּא בָּהֶן - אֵינוֹ זָב, שֶׁנֶּאֱמָר: "זָב מִבְּשָׂרוֹ" - מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ [מִפְנֵי חוֹלְשַׁת אַבְרֵי הַזֶּרַע] הִיא שִׁיָּהִיָּה טְמֵא, לֹא מִחֲמַת דָּבָר אַחֵר. מִכָּאֵן אֲמָרוּ, בְּשֶׁבַע דְּרָכִים בּוֹדֵקִין אֵת הַזֵּב - בְּמַאֲכָל, וּבְמִשְׁתָּהּ, בְּמִשְׁאֵא, וּבְקַפִּיצָהּ, בְּחֵלִי, וּבְמִרְאָהּ, וּבְהִרְהוּרָהּ. כִּיצַד? אֲכָל אֲכִילָה גִּסָּה [מְרוּבָה], אוֹ שֶׁתָּה הַרְבֵּה, אוֹ שֶׁאֲכָל אוֹ שֶׁתָּה אוֹכְלִין אוֹ מְשַׁקֵּין הַמְּבִיֵּאִין לִידֵי שְׂכֶבֶת זֶרַע, אוֹ שֶׁנִּשְׁאָ מִשׁוּי כְּבֵד, אוֹ שֶׁקִּפְּץ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וּבְכָל דָּבָר זֶה אִם הָפָה עַל גְּבוּ, אוֹ שֶׁהִיָּה חוֹלָה, אוֹ שֶׁרָאָה אִשָּׁה וְהִתְאָנְהָ שְׂכִיבְתָהּ, אוֹ שֶׁהִרְהוּרָהּ בְּעֵסְקֵי בְּעִילָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִרְהוּרָהּ בְּבַעֲלִתָּהּ אִשָּׁה שֶׁהוּא מִפְּרִיָּה - אִם קָדַם אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ, וְרָאָה רְאִיָּה שֶׁל זָב - תּוֹלִין בּוֹ, וְאֵינוֹ טְמֵא.

ג. הַרוֹאֵה קְרִי - אֵינוֹ מִטְמֵא בְּזָב מַעַת לַעֲת, שֶׁרְאִיָּה זֶה שֶׁל זָב מִחֲמַת שְׂכֶבֶת זֶרַע [- הַקְרִי] הִיא; וְכֵן לְמִרְאָהּ וּלְהִרְהוּרָהּ, תּוֹלִין בָּהֶן מַעַת לַעֲת. אֲכָל לְמַאֲכָל וּלְמִשְׁתָּהּ וּלְמִשְׁאֵא וּלְקַפִּיצָהּ, תּוֹלִין בָּהֶן כָּל זָמַן שֶׁמִּצְטַעַר [שְׁחַשׁ עֲדִיין חוֹלְשָׁה מֵהֵן].

ד. מִי שֶׁמָּל, וְאַחֵר כָּף רָאָה זָב, בֵּין גּוֹי בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין לוֹ בְּמִילָה כָּל זָמַן שֶׁמִּצְטַעַר. גּוֹי שֶׁרָאָה קְרִי, וְנִתְגַּיֵּר - מִטְמֵא בְּזִבְהָ מִיָּד, וְאֵין תּוֹלִין לוֹ מַעַת לַעֲת. קֶטֶן - אֵין תּוֹלִין לוֹ לֹא בְּמִרְאָהּ וְלֹא בְּהִרְהוּרָהּ, שֶׁאֵין לְקַטֵּן מִרְאָהּ וְהִרְהוּרָהּ הַמְּבִיָּא לִידֵי זָב; לְפִיכָף, בּוֹדֵקִין אוֹתוֹ בְּחֻמְשָׁה דְּרָכִים בְּלֵבָד. וְכִשֵּׁם שֶׁתּוֹלִין לְקַטֵּן בְּחֵלִיו, כָּף תּוֹלִין לוֹ בְּחֵלִי אִמּוֹ - אִם הִיָּה יוֹגֵק מִמֶּנָּה, אוֹ צְרִיף לְאִמּוֹ.

ה. כְּפֵמָה דְּכָרִים אֲמִוּרִים, שֶׁבּוֹדֵקִין אֵת הַזֵּב בְּדְרָכִים אֵלוֹ? בְּרֵאִיָּה שְׁנִיָּה שֶׁל זָב, שֶׁכָּה יַעֲשֶׂה זָב, כְּמוֹ שִׁיְחַבְּאָר; אֲכָל רְאִיָּה רְאִישׁוֹנָה, אֶפְלוֹ רָאָה אוֹתָהּ בְּאִנֶּס, וְרֵאִיָּה שְׁנִיָּה מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ [מִחוֹלְשַׁת אַבְרֵי הַזֶּרַע] - הֵרִי זֶה טְמֵא טְמֵאת

מִבִּיאָה קָרְבָן, וְחֲטָאָתָהּ נֶאֱכֵלֶת; וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁאֵינָה טְמֵאָה לְדָה, הֵרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַקָּרְבָן.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִחְזִיקָה עֲבָרָה, וְהִפִּילָה וְלֹא יָדְעָה מַה הִפִּילָה, אִם נֶפֶל שֶׁחִמְכָת עָלֶיהָ קָרְבָן [כְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ צוּרֹת אֲדָם], אוֹ דָבָר שֶׁאֵינָה חִמְכָת עָלֶיהָ - הֵרִי זֶה סָפֵק יוֹלְדָת, וּמִבִּיאָה קָרְבָן; וְאֵין חֲטָאָתָהּ נֶאֱכֵלֶת. וְכֵן שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ שְׁנֵי נְפִלִים, נֶפֶל אֶחָד רְאוּי לְהִקְרִיב עָלֶיהָ, וְהַנֶּפֶל הָאֶחָד פְּטוּרָה עָלֶיהָ, וְאֵין אַחַת מֵהֶן מִפְּרִיָּה נְפִלָה - כָּל אַחַת מִשְׁתֵּיָהֶן מִבִּיאָה קָרְבָן מִסָּפֵק; וְאֵין חֲטָאָת אַחַת מִשְׁתֵּיָהֶן נֶאֱכֵלֶת - שֶׁחֲטָאָת הַעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק נִשְׁרַפָּת, שֶׁמָּא אֵינָה חִמְכָת, וְנִמְצָאָת חֲטָאָת זֶה חֵלִין שֶׁנִּשְׁחַטּוּ בְּעַזְרָהּ, שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּהִנְיָה כְּמוֹ שֶׁבִּיאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה.

ח. אַחַת הַיּוֹלְדָת וְאַחַת הַמִּפְלֵת, וְלֹד אֶחָד אוֹ יוֹלְדוֹת הַרְבֵּה - הֵרִי הִיא מִבִּיאָה קָרְבָן אֶחָד לְכָלֵן. וְהוּא, שֶׁתִּלְד כָּלֵן בְּתוֹף יְמֵי מְלֵאת; אֲכָל אִם הִפִּילָה אַחֵר יְמֵי מְלֵאת, מִבִּיאָה אֵף עַל הַשְּׁנֵי. כִּיצַד? יִלְדָה נִקְבָה - כָּל נְפִלִים שֶׁתִּפִּיל מִיּוֹם הַלְּדָה עַד סוֹף יוֹם שְׁמוֹנִים - הֵרִי הֵן נִחְשָׁבִין עִם הַיּוֹלֵד הַרְאִישׁוֹן, וְכִאֲלוֹ יִלְדָה תְּאִוְמִים זֶה אַחֵר זֶה; וְאֵינָה מִבִּיאָה אֲלֵא קָרְבָן אֶחָד. הַפִּילָה נֶפֶל בְּלֵיל אֶחָד וְשְׁמוֹנִים, וּמִיּוֹם אֶחָד וְשְׁמוֹנִים וְהִלְאָה - אִם הִיָּה רְאוּי [הַנֶּפֶל שֶׁתַּחֲחִיב] לְקָרְבָן, הֵרִי זֶה מִבִּיאָה עָלֶיהָ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. יִלְדָה נִקְבָה, וְלֹא אַחֵר שְׁשִׁים יוֹם אוֹ שְׁבַעִים יוֹם הִפִּילָה נִקְבָה שְׁנִיָּה - כָּל נֶפֶל שֶׁתִּפִּיל בְּתוֹף שְׁמוֹנִים שֶׁל נִקְבָה זֶה הַשְּׁנִיָּה, פְּטוּרָה עָלֶיהָ. וְכֵן אִם הִפִּילָה נִקְבָה שְׁלִישִׁית אַחֵר שְׁשִׁים אוֹ שְׁבַעִים שֶׁל נִקְבָה שְׁנִיָּה - הֵרִי כָּל נֶפֶל שֶׁתִּפִּיל בְּתוֹף שְׁמוֹנִים שֶׁל נִקְבָה שְׁלִישִׁית, פְּטוּרָה עָלֶיהָ; מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָשׁוּב עִם הַנֶּפֶל הַשְּׁלִישִׁי, וְהַנֶּפֶל הַשְּׁלִישִׁי חָשׁוּב עִם הַשְּׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּתוֹף יְמֵי מְלֵאת שְׁלוֹ, וְהַשְּׁנִי חָשׁוּב עִם הַרְאִישׁוֹנָה; וְאֵינָה מִבִּיאָה אֲלֵא קָרְבָן אֶחָד עַל הַכָּל.

ט. הַיּוֹלְדָת טְמֵטוּם [סַתוּם וְאֵין מִיּוֹם יַכְרָ] אוֹ אֲנָדְרוּגִינִס [יֵשׁ בּוֹ סִימְנֵי זָכָר וְנוֹקְבָה], וְהִפִּילָה נֶפֶל אַחֵר אֲרַבְעִים מִיּוֹם לְדָתוֹ - הֵרִי זֶה מִבִּיאָה קָרְבָן עַל נֶפֶל זֶה, שֶׁמָּא זָכָר הוּא הַרְאִישׁוֹן, וְהֵרִי הַפִּילָה אַחֵר מְלֵאת; וְאֵין חֲטָאָתָהּ נֶאֱכֵלֶת, שֶׁמָּא נִקְבָה הִיא הַרְאִישׁוֹנָה, וּבְתוֹף מְלֵאת הַפִּילָה, שֶׁהִיא פְּטוּרָה מִקָּרְבָן שְׁנִי.

י. הָאִשָּׁה שֵׁישׁ עָלֶיהָ סָפֵק חֲמֵשׁ לְדוֹת, אוֹ סָפֵק חֲמֵשׁ זִבְכוֹת - מִבִּיאָה קָרְבָן אֶחָד, וְאוֹכֵלֶת בְּזָבְחִים; וְאֵין הַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוּבָה. הִיָּה עָלֶיהָ חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדִאִיוֹת, וְחֲמֵשׁ זִבְכוֹת וְדִאִיוֹת - מִבִּיאָה קָרְבָן אֶחָד, וְאוֹכֵלֶת בְּזָבְחִים; וְהַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוּבָה. וְכֵן הֵדִין בְּזָב. הִיָּה עָלֶיהָ חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדִאִיוֹת, וְחֲמֵשׁ לְדוֹת סָפֵק, אוֹ חֲמֵשׁ לְדוֹת וְדִאִיוֹת, וְחֲמֵשׁ זִבְכוֹת סָפֵק - מִבִּיאָה שְׁנֵי קָרְבָנוֹת: אֶחָד עַל הַהוֹדָא וְנֶאֱכָל, וְהַשְּׂאֵר הַהוֹדָא עָלֶיהָ חוּבָה; וְאַחַד עַל הַסָּפֵק וְאֵינוֹ נֶאֱכָל, וְאֵין הַשְּׂאֵר עָלֶיהָ חוּבָה. וְאוֹכֵלֶת בְּזָבְחִים.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּיְרָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹּא נִתְגַּיְרָה יִלְדָה, אוֹ מִשְׁנִתְגַּיְרָה יִלְדָה - הֵרִי זֶה מִבִּיאָה קָרְבָן מִסָּפֵק, וְאֵין חֲטָאָתָהּ נֶאֱכֵלֶת. כְּכָר בִּיאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת שְׁנִיָּה, שֶׁכָּל מִחְסְרֵי

י. הנה הזוב נגדר ויוצא, ולא פסק - אם יש מתחלת ה'ראיה עד סופה, כדי טבילה וספוג [ניגוב] או יתר - הרי זו נחשבת כשתי ראיות, הואיל והיא ארבה כשמים; ואם לא הארבה כשעור הנה - אפלו פסק הזוב בינתיים, הרי זו ראיה אחת. וכן אם היתה ראיה אחת ארבה כש'לש ראיות, שנמצא מתחלתה ועד סופה כשתי טבילות ושני ספוגין - הרי זו נחשבת כש'לש ראיות, ונביא קרבן.

יא. ראה ראיה אחת, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה שמים, או אחת ארבה כשמים; או שראה שמים או אחת מרבה כשמים, והפסיק כדי טבילה וספוג, ואחר כך ראה אחת - הרי זה זב גמור.

יב. ראה ראיה אחת, מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחלת הלילה - אף על פי שאינה ארבה כשמים - הרי אלו שתי ראיות, שהמים מחלקין הראיה. לפיכך, ה'ראה ראיה אחת בין השמשות, שהוא ספק מן היום ומן הלילה - הרי זה ספק לטמאה.

יג. ראה ראיה אחת ביום, ואחת בין השמשות - הרי זה זב ודאי לטמאה, וספק לקרבן; ומביא קרבן, ואינו נאכל. יד. ראה ראיה אחת בין השמשות של שבת, וראיה שניה בין השמשות של מוצאי שבת - הרי זה ספק לטמאה, וספק לקרבן: ספק לטמאה - שמא ראיה ראשונה היתה בערב שבת, והשניה במוצאי שבת, והרי הפסיק שבת בניניהן, ואין כאן זיכות קלל. והרי הוא ספק לקרבן - שמא אחת מהן הנה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשוכה כשמים, והרי ראה שלש ראיות, שהוא חזב בקרבן; ולפיכך, מביא קרבן, ואינו נאכל.

זיכות. ואף על פי כן בודקין אותו בראשונה, כדי למנות בה שלש ראיות לחיבו קרבן. ראיה שלישית - אין בודקין אותו בה, אלא אפלו ראה אותה מחמת אנס, הואיל ונזקק לטמאה, שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו הנה; ולפיכך יתחייב בקרבן.

ו. ה'ראה ראיה אחת של זב, הרי הוא כבעל קרי. ראה שמים - הרי זה זב, צריך ספירת שבועה, וביאת מים חיים [טבילה במעיון דווקא]; ואינו חזב בקרבן. ראה שלש ראיות - הרי זה זב גמור, וחיוב בקרבן. ואין בין זב שראה שתי ראיות ל'ראה שלש, אלא קרבן בלבד. ודברים אלו, קלן דברי קבלה מפי משה רבנו מסיני.

ז. אחד ה'ראה שתי הראיות או שלש, בשעה אחת זו אחר זו, או שראה ראיה בכל יום, זה אחר זה - הרי זה זב; לפי שתלה הכתוב את הזבה במים, שנאמר: "כי זוב זב דמה זמים רבים"; והזב, לא תלה אותו במים.

ח. ואם הפסיק הזב בין ראיה לראיה יום גמור - אינן מצטרפות. כיצד? ראה ראיה בשבת, וראיה שניה בשני בשבת - אין מצטרפות, ואינו זב. וכן אם ראה ראיה שניה באחד בשבת, וראה ראיה שלישית בשלישי בשבת - אינו חזב בקרבן; שאין זו מצטרפת לשמים, שהרי הפסיק ביניהן יום אחד. אבל אם ראה אחת היום, ואחת בלילה שלאחריו - הרי אלו מצטרפות; ואין צריך לומר, שאם ראה אחת בלילה, ושניה ביום - שהן מצטרפות. וכן אם ראה שלש ראיות בשלש לילות, זה אחר זה - הרי אלו מצטרפות.

ט. ראית הזב - אין לה שעור, אלא ה'ראה כל שהוא טמא, שנאמר: "החתים בשרו" - כל שהוא נזר בכשרו, מטמא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ו' ו'ב שבט ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות עבודת יום הפפורים פרק ב

א. כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה - עושה אותן כהן גדול, והוא לבוש בבגדי זהב; ועבודות המיוחדות ליום זה - בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה - הוא מעשה הפר של כהן גדול, ושני השעירים שאחד מהן שער המשתלח [לעזאזל], והקטרת הקטרת בקדש הקדשים: כל אלו בבגדי לבן הן נעשין.

ב. כל עת שישנה הבגדים, ויפשט בגדים וילבש בגדים אחרים - טעון טבילה, שנאמר: "ופשט את בגדי הבר... ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, ולבש את בגדיו"; וקחם טבילות ונעשה קדושין [- רחיצת ידים ורגלים] טובל כהן גדול ומקדש בו ביום.. כיצד? בתחלה פושט בגדי חל שעליו, וטובל; ועולה, ומסתפג [מתנגב], ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד, ומקטיר

קטרת של שחר של כל יום, ומטיב את הגרות; ומקטיר אברי התמיד עם [מנחת] החבתין והנסכים, ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי הזהב, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ועוד עבודת היום בלו - הודוים, עם ההגדלה [על שני השעירים], וזריקת הדמים בפנים, והקטרת הקטרת בקדש הקדשים; ומסור השעיר למשלח אותו לעזאזל, ומוציא אמורי הפר והשעיר הנשרפין, ומסור שארן לשרפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי לבן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שער החטאת של מוסף היום, ואילו ואיל העם, והם עולות; ומקטיר אמורי [אברי] פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערפים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הפך ואת

ז. כל הפהגים והעם העומדין בעצרה, כשהן שומעין את השם המפדש יוצא מפי כהן גדול בקדשה ובטהרה, היו כורעין ומשתחוין ונופלין על פניהן, ואומרים: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' - שגאמר: "פי שם ה' אקרא, הבו גדל לאלהינו". ובשלת הודוין היה מתפנן לגמר את השם פנגד המברכין, ואומר להן: 'תטהרו'; וכל היום כשר לודוי יום הכפורים ולודוי הפרים הנשרפים.

יום שני

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ג

א. שני הגורלות - אחד כתוב עליו 'לה', ואחד כתוב עליו 'לעזאזל'. והם פשרים מפל דבר, בין מן העץ בין מן האבן בין מן המפתכת; אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן, אחד פסוף ואחד זהב - אלא שניהן שוין. ושל עץ היו; ובבית שני עשו אותן של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי ידיים [בלבד], כדי שיכניס שתי ידיו ולא יתפנן [וימשש להוציא את ה' בימיו]. וכלי זה חל הוא, ושל עץ היה; וקלפי' שמו.

ב. היכן מגריל? במזרח העזרה בצפון המזבח. מניחין שם הקלפי, ומעמידין שני השעירים, פניהן למערב ואחריהן למזרח, וכהן גדול בא לשם, והסגן [של כהן גדול] מימינו וראש בית אב משמאלו, ושני השעירים לפניו, אחד לימינו ואחד לשמאלו.

ג. טרף [- חטט] בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים, ופוחת ידיו. אם של שם עלה בימינו - הסגן אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה מינדך! ואם בשמאלו עלה - ראש בית אב אומר לו: 'אישי כהן גדול, הגבה שמאלך'. ונותן שני הגורלות על שניהן - של ימין על של ימין, ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן - לא עכב, אבל חסר מצוה; שהנחה, מצוה שאינה מעפכת; וההגלה מעפכת, אף על פי שאינה עבודה. לפיכך הנחה פשרה פזר [- אינו כהן], והעלית הגורלות מן הקלפי פסולה פזר.

ד. וקושר לשון של זהורית [- צמר אדום] משקל שתי סלעים בראש שעיר המשפתל, ומעמידו פנגד בית שלוחו. ולנשחט, פנגד בית שחיטתו. ושוחט את פר החטאת, ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם.

ה. ומכניס דמן להיכל, ומזה מדם שניהן ביום זה שלש וארבעים הזיה; ואלו הן: מזה תחלה מדם הפר, שמונה הזיות בקדש הקדשים, בין בדי [מוטות] הארון, קרוב לפפרת [כיסוי הארון] בטפח - שגאמר: "ולפני הפפרת יזה"; ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה; מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזה שגאמר "שבע פעמים", יתר [- בנוסף] על הזיה ראשונה. וכן היה מונה: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלש, אחת וארבע, אחת וחמש, אחת ושש, אחת ושבע; ולמה מונה ככה? שפא לשבח וזמנה הזיה ראשונה מפלל השבע. ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון, שמונה - אחת למעלה ושבע

המפתה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי כהן, וטובל; ועולה, ומסתפג, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערבים של כל יום, ומטיב את הנרות בין הערבים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, ולובש בגדי חל ויוצא.

ג. כל הטבילות האלו והקדושים - פלן במקדש, שגאמר: "ורחץ את בשרו במים במקום קדוש"; חוץ מטבילה ראשונה, שהוא רשאי לטבל אותה בחל, שאינה אלא להוסיף פונתו - שאם יזכר טמאה ישנה שבדו, יפרש מפנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים, או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה, ועבד - עבודתו פשרה.

ד. היה כהן גדול זקן או חולה - מלפנין [מחממים] עששיות [גרושים] של ברזל באש מערב [יום כיפור], ולמחר מטילין אותן למים [- במקוה], כדי להפיג צנתן; שאין שבות [- גזירת חכמים] במקדש; או מערבין מים חמין במי המקנה, עד שתפוג צנתן.

ה. בכל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הפיור פשרה הפהגים, והיום מקדש מקיתון של זהב - משום כבודו. בכל יום הפהגים עולין במזרחו של כבש ויורדין במערבו, והיום עולין באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול - כדי להדרו. בכל יום, מי שזכה במפתה [לחתות גחלים לקטורת], חותה במפתה של פסוף, ומערה האש למפתה של זהב; והיום חותה כהן גדול במפתה של זהב, וכה נכנס להיכל - שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מפתה של כל יום מתוקת ארבעת קבין, ושל יום, שלשת קבין. ובכל יום היתה כבדה, והיום קלה. ובכל יום היתה ידה קצרה, והיום ארפה - כדי להקל על כהן גדול, שלא יגע [ויתעייף]. בכל יום היו על המזבח שלש מערכות של אש, והיום היו שם ארבע - מוסיפין מערכה, כדי להדר המזבח ולעשרו.

ו. זה שגאמר בתורה: "וכפר בעדו וכעד ביתו וכעד כל קהל ישראל" - מפי השמועה למדו, שזה ודוי דברים. נמצאת למד, שהוא מתודה ביום זה שלשה ודוין: אחד על ידי עצמו תחלה, והשני על ידי עצמו עם שאר הפהגים - ושניהם על פר החטאת אשר לו; והודוי השלישי על ידי כל ישראל, על שעיר המשפתל. ומזכיר את השם בכל ודוי מהן שלשה פעמים. כיצד הוא אומר? 'אנא ה'! חטאתי, עויתי, פשעתי לפניך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי, שגאמר: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. הרי שלשה פעמים הזכיר את השם; וכן בכל ודוי מהן. וכשהוא נותן על שעיר החטאת את הגורל, אומר: 'לה' חטאת! נמצא מזכיר את השם ביום זה עשרה פעמים. ובכלן הוא מזכיר פכתבו, שהוא השם המפדש. בראשונה היה מגביה קולו בשם; פון שרבו פרוצין [שקראו שם המפורש], תזרו לאמרו בקול נמוך, ומבליעו בנעימות [במנגינה], עד שלא יכירו בו אפלו חבריו הפהגים.

לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל, וקורא עומד "אחרי מות", ו"אף בעשור" שפירשת מועדות, עד סוף הענין. וגולל את התורה, ומניחה בחיקו. ואומר: "יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב". ובעשור" שבחמש הפקודים - במדבר] עד סוף הענין - קורא אותו על פה; ולמה קורא על פה? לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור; ולמה לא יקרא בספר אחר? לפי שאין אחד קורא ענין אחד בשני ספרים, משום [שלא יאמרו שיש] פגם [ב] ראשון.

יא. בעת שקורא, מכבד לפניה ולאחריה כדרך שמכבדין בבית הכנסת; ומסיף לאחריה שבע ברכות, ואלו הן: 'רצה ה' אלהינו', 'מודים אנחנו לך', 'סלח לנו אבינו', וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מוחל עוונות עמו ישראל ברחמים'; הרי שלש ברכות בתקנו. ומכבד על המקדש ברכה בפני עצמה - הנה ענינה שיעמד המקדש ושכינה בתוכו, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', השוכן בציון'. ומכבד ישראל ברכה בפני עצמה - ענינה שישוע ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', הבוחר בישראל'. ומכבד הכהנים ברכה בפני עצמה - ענינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתן ויברכם, וחותם בה: 'ברוך אתה ה', מקדש הכהנים'. ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה, כפי מה שהיא רגילה. וחותם: 'הושע ה' את עמך ישראל, שעמך ישראל צריכין להנשע; ברוך אתה ה', שומע תפלה'.

יום שלישי

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד

א. סדר כל המעשים שביום זה, כך הוא: בתצות הלילה מפיסין [מגדלים] לתרומת הדשן - נטילת מעט אפר מהמזבח, ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח כדרך שעושין בכל יום על הסדר שבארנו - עד שיגיעו לשחיטת התמיד. כשיגיעו לשחט את התמיד, פורשין סדין של בוץ [פשתן] בין כהן גדול ובין העם; ולמה של בוץ? כדי שיפרי שעבודת היום בכגדי בוץ. ופושט בגדי חל, וטובל, ולובש בגדי זהב, ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רב שנים - קנה ווסטו, ומניח אחר לגמר השחיטה; ומקבל הדם, וזורקו על המזבח כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל, ומקטיר קטרות של שחר, ומטיב את הגרות, ומקטיר אברי התמיד והתבתינ והנסכים ככל סדר התמיד של כל יום שבארנו, ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב, וטובל, ולובש בגדי לבן; ומקדש ידיו ורגליו, ובא לו אצל פרו. ופרו הנה עומד בין האולם ולמזבח, ראשו לדרום ופניו למערב; והכהן עומד במזרח, ופניו למערב, וסומך שתי ידיו על ראש הפר, ומתודה. וכך הנה אומר: 'אנא ה'! חטאתי ועויתי ופשעתי לפניך אני וביתי; אנא ה'! פטר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ופשעתי ופשעתי לפניך אני וביתי, כפתיב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם, מפל חטאתיכם לפני ה' תטהרו'. ואחר כך מגריל על

למטה; ומונה כדרך שמנה בדם הפר. וחוזר ומנה בהיכל על הפרכת מדם הפר, שמונה - אחת למעלה ושבע למטה; שכן נאמר בדם הפר: "על הכפרת ולפני הכפרת". ומונה כדרך שמנה בפנים. וחוזר ומנה מדם השעיר כך על הפרכת שמונה הזיות - אחת למעלה ושבע למטה; שכן נאמר בדם השעיר: "ועשה את דמו כשעיר עשה לדם הפר". ומונה כדרך שמנה בפנים. וכל אלו ההזיות - אינו מתבונן בהן להזות לא למעלה ולא למטה, אלא כמצליף. ואחר כך מערב שני הדמים, דם הפר ודם השעיר, ומנה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל, ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

ו. וכל אלו השלש ארבעים הזיות - טובל אצבעו בדם, טבילה על כל הזיה; לא שיהיה שתי הזיות מטבילה אחת. ושיירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. ז. ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר; והכל כשרים להוליכו, אלא שעשו כהנים גדולים קבע, ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. וסכות היו עושין מירושלים ועד תחלת המדבר, ושוכת איש אחד או אנשים הרבה בכל ספה וספה מהן - כדי שיהיו מלוין אותו מספה לספה. על כל ספה וספה אומרין לו: 'הרי מזון וברי מים'. אם כשל כחו וצריך לאכל - אוכל; ומעולם לא צריך אדם לכהן. ואנשי סכה האחרונה עומדין בסוף התחום - [המרחק שמותר להלך בשבת], ורואין את מעשיו מרחוק. כיצד הנה עושה? חולק לשון של זהורית שבקרניו, חציו קושר בסלע, וחציו קושר בין שתי קרניו; ודוחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד. לא הנה מגיע לחצי ההר, עד שהוא נעשה אברים אברים. ובא ויושב לו תחת סכה אחרונה עד שתחשף. ודיכביות - אנשים העומדים לאורך הדרך היו עושין, ומניפין בסודרין - [בדגלים, אחד לחברו] - כדי שידעו שהגיע שעיר למדבר. ואחר שמשלח את השעיר ביד מוליכו, חוזר אצל הפר והשעיר שהנה דמן לפניו, וקורעו, ומוציא את אמוריהו, ונותן בפלי, ומקטירן על גבי המזבח; ומחתף שאר בשון חתיכות גדולות מערות זו בזו כמין קליעה, ואינו מפרק אותן; ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השרפה; ומנתחין אותן שם בערון, כמו שבארנו.

ח. פיון שהגיע שעיר למדבר, יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה; ובזמן קריאתו, שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך, הרואה כהן גדול כשהוא קורא, אינו רואה פר ושעיר הנשרפין; ושרפתן כשרה בזר, כמו שבארנו.

ט. קריאה זו אינה עבודה, לפיכך אם רצה לקרות בכגדי חל לבנים משלו, קורא; ואם רצה לקרות בכגדי לבן, קורא; שבגדי כהנה נתנו להנות בהן שלא בשעת עבודה, כמו שבארנו.

י. כיצד הוא קורא? יושב בעזרת הנשים, וכל העם עומדין לפניו; ויחזן [שמח] הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו

ומניחו על פן שני בהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפן, ומזה ממנו על הפרכת כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. וכא לו אצל פרו שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי עויתי פשעתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, כפתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה וגו'.' ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנגדו שלא יקרוש, על הרבד [מרצפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחטה, וחותה בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב, שנאמר: "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורה, ומניחה על הרבד שבצורה. ומוציאין לו את הפר, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גרושות אלא טפופות [- אצבעותיו רחוקות מעט מכף ידו] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוף הפר. כבר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיוליך המחטה בשמאלו וכף הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחטה, ועוד שהיא חמה - אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחטה בימינו וכף הקטרת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוציא הפרכת פרופה [מקופלת מעט], ונכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחטה בין שני הבדים [- מוטות הארון]; וכבית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתייה. ואחזו שפת הפר בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוף חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגחלים כדי לפנים במחטה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, וחותה מפניו - שלא יפנה; וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מהלך אחרוני שם מעט מעט, פניו לקדש ואחוריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להכעית את העם, שמא יאמרו: 'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה גשומה; ולא יסור שכט מיהודה; ולא יהיו עמך בית ישראל צריכי לפרנסה, ואל תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים.'

יום רביעי

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ה

א. כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל, צריך לעשותן על הסדר שבארנו; ואם הקדים בהן מעשה לתכרו - לא עשה כלום.

ב. קטרת שחפנה [לקח] קדם שחיטת הפר - לא עשה כלום; אף על פי שהחפנה בעורה - צריך פנים בעבודת פנים היא. וכן שעיר ששחטו קדם מתן דמו של פר - לא עשה כלום; אף על פי שהשחיטה בעורה, הרי דמו נכנס לפנים.

ומניחו על פן שני בהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הפן, ומזה ממנו על הפרכת כנגד בית שלוחו, ולנשחט כנגד בית שחיטתו. וכא לו אצל פרו שניה; וסומך שתי ידיו על ראשו, ומתודה ודוי שני. וכך הוא אומר: 'אנא ה'! חטאתי עויתי פשעתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך; אנא ה'! כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים, שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך, אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך, כפתוב בתורת משה עבדך: כי ביום הזה וגו'.' ואחר כך שוחט את הפר, ומקבל את דמו, ונותנו למי שהוא מנגדו שלא יקרוש, על הרבד [מרצפת] הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחטה, וחותה בה אש מעל המזבח, מן הסמוך למערב, שנאמר: "מעל המזבח מלפני ה'"; ויורה, ומניחה על הרבד שבצורה. ומוציאין לו את הפר, וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה, וחופן ממנה מלא חפניו, לא מחוקות ולא גרושות אלא טפופות [- אצבעותיו רחוקות מעט מכף ידו] - הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו; ונותן לתוף הפר. כבר בארנו, שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ובשאר העבודות; לפיכך היה מן הדין שיוליך המחטה בשמאלו וכף הקטרת בימינו. אבל מפני כבוד המחטה, ועוד שהיא חמה - אינו יכול לסבלה בשמאלו עד הארון; לפיכך נוטל המחטה בימינו וכף הקטרת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים; מוציא הפרכת פרופה [מקופלת מעט], ונכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון, נותן את המחטה בין שני הבדים [- מוטות הארון]; וכבית שני שלא היה ארון, היה מניחה על אבן השתייה. ואחזו שפת הפר בראשי אצבעותיו או בשניו, ומערה הקטרת בגודלו לתוף חפניו, עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה; וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגחלים כדי לפנים במחטה, כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון, וחותה מפניו - שלא יפנה; וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן. ויוצא, והוא מהלך אחרוני שם מעט מעט, פניו לקדש ואחוריו להיכל, עד שיצא מן הפרכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה, שלא להכעית את העם, שמא יאמרו: 'מת בהיכל'. וכך היה מתפלל: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שאם היתה שנה זו שחונה, תהיה גשומה; ולא יסור שכט מיהודה; ולא יהיו עמך בית ישראל צריכי לפרנסה, ואל תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים.'

ב. בשעת הקטר הקטרת בקדש הקדשים - כל העם פורשין מן ההיכל בלבד, ואינן פורשין מבין האולם ולמזבח; שאין פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום, ובשעת מתן דמים בהיכל, כמו שבארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנגדו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא, ומניחו בהיכל על פן [- חצובה] הנהב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל, ושוחט את השעיר, ומקבל דמו, ונכנס בו לקדש הקדשים, ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון, ויוצא,

יד. שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים - מְצֻנָּתָן שֶׁיְהִיוּ שְׂוִין בְּמַרְאֵה וּבְקוֹמָה וּבְדַמִּים [- במחירים], וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת; אַף עַל פִּי שְׂאִינָן שְׂוִין, כְּשָׂרִים; לָקַח אֶחָד מֵהֶן הַיּוֹם וְאֶחָד לְמָחָר - כְּשָׂרִים.

טו. מֵת אֶחָד מֵהֶן - אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל מֵת, לָקַח זֶה לְשֵׁנִי. וְאִם מִשֶּׁהִגְרִיל מֵת - יָבִיא שְׂנַיִם וְיִגְרִיל עֲלֵיהֶן כַּתְּחִלָּה, וְרוֹאֵה אֵיזָה הוּא שְׂמֵת: אִם הִיא שֶׁל שָׂם, אוֹמֵר: 'זֶה שֶׁעָלָה עֲלָיו הַגּוֹרֵל לְשָׂם יִתְקַיֵּם תַּחֲתָיו'; וְאִם הִיא הַמֵּת שֶׁל עֲזָאוּל, יֹאמֵר: 'זֶה שֶׁעָלָה עֲלָיו הַגּוֹרֵל לְעֲזָאוּל יִתְקַיֵּם תַּחֲתָיו'. וְהַשְּׂנַיִם מִן הַשְּׂנַיִם שֶׁהִגְרִיל עֲלֵיהֶן בְּסוּף - יָרְעָה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוֹם, וְיִמְכְרוּ, וְיִפְלוּ דָמָיו לַנִּדְבָה; שְׂאִין חֲטַאֵת הַצְּבוּר מֵתָה.

טז. פֶּר וְשְׁעִיר שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים שְׂאֵבְדוּ, וְהַפְּרִישׁ אַחֲרֵים תַּחֲתֵיהֶן וְקָרְבוּ, וְנִמְצְאוּ הֶרְאוּשׁוּנִים - יָרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתַּאֲבוּ [יִפְסְלוּ בַמוֹם], וְיִמְכְרוּ, וְיִפְלוּ דָמֵיהֶן לַנִּדְבָה; וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הֶרְאוּשׁוּנִים קֹדֶם שֶׁיִּקְרְבוּ אֵלָיו - יִקְרְבוּ הֶרְאוּשׁוּנִים, וְיָרְעוּ הַשְּׂנַיִים עַד שֶׁיִּפֹּל בֵּהֶן מוֹם, וְיִפְלוּ דָמֵיהֶן לַנִּדְבָה; שְׂאִין חֲטַאֵת הַצְּבוּר מֵתָה.

יז. הַמוֹם פּוֹסֵל בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, אֶפְלוּ מוֹם עוֹבֵר; וְכֵן אִם נַעֲשָׂה מַחֲסַר זְמַן, נִפְסָל - כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחָטָה אִמּוֹ לַחֹלֶה בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים [וּמִפְּנֵי זֶה אֲסוּר לְשׁוּחֲטוֹ הַיּוֹם]; שֶׁדַּחֲתָתוֹ לְעֲזָאוּל הִיא שְׁחִיטָתוֹ.

יח. הִיא טְרֵפָה - פְּסוּל, שְׁנֵאָמַר: "יַעֲמֵד חִי".
יט. חֵלָה הַשְּׁעִיר, וְאִינוּ יָכוֹל לְהֵלֵךְ - מִרְכִּיבוֹ עַל כְּתָפוֹ, וְאֶפְלוּ בְּשֶׁבֶת;

כ. חֵלָה הַמְּשַׁלַּח - הִרִי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר.
כא. נִטְמָא הַמְּשַׁלַּח - הִרִי זֶה נִכְנָס לַמְּקַדָּשׁ, וְנוֹטְלוֹ וְיוֹצְאוֹ, שְׁנֵאָמַר: "בְּיַד אִישׁ עֲתִי" - בְּיַד זֶה שֶׁהוֹכֵן, אֶפְלוּ נִטְמָא.
כב. דַּחְפוֹ, וְנִפְּל הַשְּׁעִיר וְלֹא מֵת - יֵרַד אַחֲרָיו וְיִמִּיתֵנוּ כְּכֹל דְּבַר שְׂמֵמִיתוֹ. וְאֶבְרִי שְׁעִיר זֶה מְתָרִין בְּהִנְיָהוּ.
כג. נִפְתְּחָה [נִפְלְחָה] תַּקְרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הִיא מִזָּה, שְׁנֵאָמַר: "בְּאֵהָל מוֹעֵד".

כד. מִזְבֵּחַ שֶׁלֹּא נִתְחַנֵּף [- נַחְנוּךְ] בְּקִטְרֵת - לֹא יִזֶּה עֲלָיו, שְׁנֵאָמַר: "מִזְבֵּחַ קִטְרֵת הַסַּמִּים".

כה. חֲסַר מִן הַקִּטְרֵת אֶחָד מִסַּמְנֵיהָ אוֹ מַעֲלָה עֶשֶׂן [- מִין עֵשֶׂב לַעֲשׂוֹן] - חֲטָב מִיָּתָה עֲלֶיהָ, שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא יָמוּת, כִּי בָעֵץ אֲרָאָה". וְכֵן חֲטָב מִיָּתָה עַל בִּיאָתוֹ [לְקוּדֵשׁ הַקִּדְשִׁים] בְּלֹא מִצְוָה. לְפִיכֹף, אִם שָׁגָג בְּבִיאָה [- שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁאֲסוּר לְהִיכִנס סַתָּם לַקִּדְשִׁים] וְהִזִּיד בְּקִטְרֵת, אוֹ שְׁנִכְנַס בְּקִטְרֵת שֶׁלְמָה עִם הַחֲסָרָה - חֲטָב מִיָּתָה.

כו. הַקִּטְרֵת מִן הַקִּטְרֵת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים כְּפִזוּת בְּהֵיכָל - חֲטָב מִיָּתָה.

כז. חִפְיַת הַקִּטְרֵת - עֲבוּדָה, וְהַמְחַשְׁבָּה [הַפְּסוּלָה] פּוֹסְלָתָהּ בָּהּ; וְכֵן חֲתִית הַגְּחָלִים לְקִטְרֵת נִפְסְלָתָהּ בְּמַחֲשֶׁבָה; שְׂמַכְשִׁירֵי קַרְבָּן קַרְבָּן.

כח. חָפַן בְּרֵאשֵׁי אֲצִבְעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצְּדָדִין, אוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָן, אוֹ שֶׁחָפַן בְּיָדוֹ זוֹ וּבְיָדוֹ זוֹ וְקָרְבָּן זוֹ לְזוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְפָּזְרָה קִטְרֵת מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ וְאֶסְפָּהּ, אוֹ שֶׁחָפַן חֲבָרוֹ

ג. אֵיל וְשְׁעִיר הַמוֹסְפִין שֶׁעֲשָׂה אוֹתָן קֹדֶם עֲבוּדַת הַיּוֹם, אֵינָן פְּלוּם.

ד. הַקִּדְשִׁים דָּם הַשְּׁעִיר לְדָם הַפֶּר בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים - יִזֶּה מִדָּם הַפֶּר כְּמִצְוֹתָו; וְאַחַר כֵּף יָבִיא שְׁעִיר אַחֵר, וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ, וְיִזֶּה מִדָּמוֹ בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים כְּמִצְוֹתוֹ, וְיִפְסֵל הֶרְאוּשׁוֹן. הַקִּדְשִׁים דָּם הַשְּׁעִיר לְדָם הַפֶּר בְּמִתְנּוֹת [- הַיּוֹת הַדָּם] שֶׁבֶהֵיכָל עַל הַפְּרִכָּת, יִחֹזַר וְיִזֶּה מִדָּם הַשְּׁעִיר פַּעַם שְׁנַיָּה לְאַחַר דָּם הַפֶּר.

ה. נִשְׁפָּף הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר מִתְנּוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְיִחֹזַר וְיִזֶּה כְּתַחֲלָה בְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים; וְגַמַּר מִתְנּוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים, וְהִתְחִיל בְּמִתְנּוֹת שֶׁבֶהֵיכָל, וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְיִמְתַּחֵל מִתְחִלַּת הַיּוֹת שֶׁבֶהֵיכָל;

ז. גָּמַר מִתְנּוֹת שֶׁבֶהֵיכָל, וְהִתְחִיל לַתָּן עַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב, וְנִשְׁפָּף הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָּם אַחֵר, וְיִמְתַּחֵל מִתְחִלַּת מִתְנּוֹת הַמִּזְבֵּחַ; שֶׁכֵּלֵן כְּפָרָה בְּפָנֵי עֶצְמוֹן הֵן.

ח. גָּמַר מִתְנּוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאַחַר כֵּף נִשְׁפָּף הַדָּם - אֵינוֹ צָרִיף לְהִבִּיא דָּם אַחֵר; שֶׁשְּׁפִיכַת הַשְּׂרִירִים עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינָהּ מְעַכֵּבָת. וְאִם דָּם הַפֶּר הוּא שֶׁנִּשְׁפָּף קֹדֶם שֶׁיִּגְמַר כָּל הַמִּתְנּוֹת - הִרִי זֶה מִבִּיא פֶּר אַחֵר, וְיִחְפֹּן הַקִּטְרֵת פַּעַם שְׁנַיָּה קֹדֶם שֶׁחִיטַּת הַפֶּר, וְיִקְטִיר הַקִּטְרֵת, וְאַחַר כֵּף יָבִיא דָּמוֹ וְיִזֶּה מִמֶּנּוּ.

ט. וְאִין מִטְמָא בְּגָדִים וְאִין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדָּשָׁן - אֵלָא הַפֶּר הִזֶּה הָאֲחֹרוֹן, שְׁבוּ נִגְמְרָה הַכַּפָּרָה.

י. נִתְעַרַב לוֹ דָּם הַפֶּר בְּדָם הַשְּׁעִיר קֹדֶם שֶׁיִּגְמַר הַיּוֹת - נוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה לְשָׂם פֶּר, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה לְשָׂם שְׁעִיר. נִתְעַרְבוּ בְּמִתְנָה אַחֲרוֹנָה - נוֹתֵן אַחַת לְמַטָּה לְשָׂם פֶּר, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה לְשָׂם שְׁעִיר.

יא. נִתְחַלְּפוּ הַכּוֹסוֹת, וְלֹא יַדַּע אֵיזָה הוּא כּוֹס דָּם הַפֶּר וְאֵיזָה הוּא כּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר - נוֹתֵן מֵאֶחָד מֵהֶן אַחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה, וְנוֹתֵן מִן הַשְּׂנַיִם אַחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה, וְחֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הֶרְאוּשׁוֹן אַחַת לְמַעְלָה וְשֹׁבַע לְמַטָּה; וְנִמְצָא מִכָּל מְקוֹם, שְׁנֵתֵן מִדָּם הַפֶּר, וְאַחֲרָיו מִדָּם הַשְּׁעִיר.

יב. קָבַל מִדָּם הַפֶּר בְּשֵׂמִי כּוֹסוֹת, וְקָבַל דָּם הַשְּׁעִיר בְּשֵׂמִי כּוֹסוֹת, וְנִתְעַרְבוּ מִקְצַת הַכּוֹסוֹת, וְלֹא נוֹדַע כּוֹס דָּם הַפֶּר מִכּוֹס דָּם הַשְּׁעִיר - הִרִי זֶה מִזָּה כָּל הַיּוֹת כְּמִצְוֹתָן מִן הַכּוֹסוֹת שֶׁלֹּא נִתְעַרְבוּ, וְשׁוּפָף שְׂרִירֵי אֵלָיו שֶׁהִזָּה מֵהֶן עַל הַיָּסוּד כְּמִצְוָה; וְאוֹתָן הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעַרְבוּ, יִשְׁכְּבוּ לְאַמָּה [- תַּעֲלַת הַעֲדוּרָה].

יג. פֶּר יוֹם הַכַּפּוּרִים - אַף עַל פִּי שֶׁכֶּהֵן גְּדוֹל קוֹנָה אוֹתוֹ מְשֻׁלוֹ, שְׁנֵאָמַר: "פֶּר הַחֲטָאֵת אֲשֶׁר לוֹ" - הַמְּקוֹם הַפְּקִיר מִמוֹנוֹ בּוֹ לְכֹל אֲחִיו הַכֹּהֲנִים; שֶׁאֵלָיו לֹא הִיא לְהֵן בּוֹ שְׁתַּפּוֹת, לֹא הָיוּ מִתְפַּכְּרִין בּוֹ. לְפִיכֹף, אִם מֵת כֶּהֵן גְּדוֹל קֹדֶם שֶׁיִּשְׁחַט הַפֶּר - הִכְהֵן שְׁעוֹמֵד תַּחֲתָיו אֵינוֹ מִבִּיא פֶּר אַחֵר, אֵלָא שׁוֹחֵט אֶת שֶׁל רֵאשׁוֹן; וְאֵינוֹ חֲטָאֵת שְׂמֵתוֹ כְּעֲלִיָּה שְׂתַּמּוֹת, שְׂאִין חֲטָאֵת הַרְבִּים מֵתָה. שְׂחַט אֶת הַפֶּר, וּמֵת קֹדֶם שֶׁיִּכְפַּר בְּדָמוֹ - הִכְהֵן הָאֲחֵר נִכְנָס בְּדָם זֶה וּמִכְפַּר בּוֹ.

ונתן לחפניו, או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון - כל אלו ספק, ולא יקטיר; ואם הקטיר, הרצה.

ברייך רחמנא דסייען

יום חמישי

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצוות - אחת מצות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטין: (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש וקרוב, וזה הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד בקדשים; (ג) שלא לגז קדשים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות מעילה פרק א

א. אסור להדיוט להנות מקדשי ה', בין מדברים הקרבין על גבי המזבח, בין מקדשי בידק הבית [- המקדש]; וכל הנהגה בשוה פרוטה מקדשי ה', מעל.

ב. דברים שהתרו באכילה מן הקרבנות - כגון בשר חטאת ואשם אחר זריקת דמן, או שתי הלחם [של שבועות] אחר זריקת דם שני הקבשים - אין בהן מעילה. אפלו אכל הזר מאלו וכיוצא בהן - הואיל והן מתרין למקצת בני אדם להנות בהן, כל הנהגה מהן לא מעל. ואפלו נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והיתה להן שעת התר, אין תיבין עליהן מעילה.

ג. המועל בנדון - לוקה, ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו [- קרו]. ואזהרה של מעילה, מזה שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך... ונדריך" - מפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה, הואיל וכלה לשם; והוא הדין לשאר כל קדש שהוא לה' לבדו - בין מקדשי מזבח, בין מקדשי בידק הבית - אם נהנה מהן בשוה פרוטה, לוקה. מעל בשגגה - משלם מה שנהנה, ותוספת חמש, ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם, ומתכפר לו; וזה הוא הנקרא 'אשם מעילות', שנאמר: "וחטאה בשגגה מקדשי ה', והביא את אשמו... ואת אשר חטא מן הקדש ושלם, ואת חמישתו וגו'". ושלום הקרן בתוספת חמש, עם הבאת הקרבן - מצות עשה.

ד. תשלום הקרן והבאת האשם מעכבין הפפרה; ואין החמש מעכב, שנאמר: "באיל האשם" - איל ואשם מעכבין, ואין החמש מעכב.

ה. הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו - לא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל - פטור מן התשלומין ומן הקרבן והחמש. והרי הוא כתחלת ההקדש; ואם נהנה בו, מוסיף חמש על החמש. וכבר בארנו במה פעמים, שהחמש - אחד מארבעה מן הקרן, עד שיהיה הוא ותמשו חמשה. ויש דברים שאין תיבין עליהן משום מעילה מדברי תורה, אבל אסור להנות בהן מדברי סופרים; והנהגה בהן, משלם קרן בלבד, ואינו מוסיף חמש, ואינו מביא אשם.

ז. כל קדשי מזבח, בין קדשי קדשים בין קדשים קלים - אסורין בגזה ועבודה, שנאמר: "לא תעבד בככור שורה, ולא תגז בכור צאנך"; והוא הדין לשאר קדשים. והגוזז את השור או העובד בצאן - לוקה מן התורה; ותולש אינו כגוזז. ויראה לי שאינו לוקה עד שיגזז כדי רחב הפיט כפול [- מידת טוויה] - לא יהיה זה חמור מן השבת.

ח. ספק קדשים, כגון בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה - הרי הן אסורין בגזה ועבודה; והגוזז או העובד בהן, אינו לוקה.

ט. בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שבארנו - אינה מתרת בגזה ועבודה, והרי היא באסורה עד שתשחט; נשחטה אחר פדיונה - התרה באכילה. במה דברים אמורים? בשקדם הקדשן את מומן, או קדם מום עובר להקדשן; אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח - אינה אסורה בגזה ועבודה אלא מדבריהם [של חכמים].

נפדת - הרי זו כחלין לכל דבר, ותצא לחלין להגוזז ולהעבד; חוץ מן הבכור והמעשר, שהקדשה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחלתן, ואינן יוצאין לחלין להגוזז ולהעבד לעולם. ואסור להרביע [לזווג] בככור ובכפסולי המקדשין.

י. מתר לתלש השער לכתחלה מן הקדשים כדי להראות המום לממחה; ואותו השער שתלש או שנשר מן הבהמה או מן הבכור והמעשר - הרי זה אסור בהנזה אפלו לאחר שישחטו מפני מומן; וגזרה שמה ישנה אותן [בחיים, וינשור צמרם], הואיל ואינן באין לכפרה [אינו מזדדו לשוחטן]. אבל צמר הנשור מן החטאת והאשם - מתר בהנזה לאחר שחיתטתן מפני מומן; הואיל ולכפרה הן באין, אינו משנה אותן. ואם נתלש מן העולה - הרי זה ספק. וכל שיתלש מן הקדשים אחר שנפל בהן מום - הרי הוא מתר בהנזה, שהרי לא תלש בידו; חוץ מן הבכור והמעשר - שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום, אסור בהנזה.

יא. השוחט בכור או שאר מקדשין, תולש השער מכאן ומכאן לעשות מקום לספיין - ובלבד שלא יזינו [- השער] ממקומו.

יב. קדשי בידק הבית אסורין בגזה ועבודה מדברי סופרים [- חכמים]; אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך, הגוזז אותן או העובד בהן - אינו לוקה, אבל מפין אותו מכת מדרות. יג. המקדיש עבר למזבח - אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים; מפני שעבודתה מכחשת את העבר, גזרו בה. והרי היא מתרת בגזה, שאין בזה הפסד לולד. הקדיש אבר אחד מן הבהמה, בין לבידק הבית בין למזבח - הרי הדבר ספק אם אסורה פלה בגזה ועבודה או אינה אסורה; לפיכך אין לוקין עליה.

יום שישי

הלכות מעילה פרק ב

א. קדשים קלים - אין מועלין בהן עד שיגזק הדם. ונזק הדם - מועלין באמריהן [אבריהם] עד שיצאו לבית הדשן

כפרה בין לאחר כפרה, עד שיצא לנחל קדרון; יצא לנחל קדרון - מועלין בו, מפני שהיה נמכר לגנות, ודמיו הקדש. אבל הפקידים הם לכהנת קדשים - הרי הוא אסור בהגנה, ומועלין בו; הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם, הרי הוא כגופה.

יב. העצמות והגידים והקרנים והטלפים שפרשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים - מועלין בהן; פרשו לאחר זריקת דמים - אין מועלין בהן. עצמות העולה שפרשו לפני זריקה - אין מועלין בהן לאחר זריקה; שהזריקה מתרת אותן. ואם פרשו אחר זריקה - מועלין בהן לעולם. עצמות העולה שפקעו [קפצו] מעל המזבח - קדם חצות הלילה, מועלין בהן; לאחר חצות, אין מועלין בהן; אף על פי שפקעו קדם חצות - ביון שהגיע חצי הלילה, נעשו כל האברים כמי שנתאבלו ונעשו אפר.

יג. גחלת שפקעה מעל המזבח, בין לפני חצות בין לאחר חצות - לא נהנין ולא מועלין; אבל גחלת של קדשי בדיק הבית - מועלין בה. והשלהבת - לא נהנין ולא מועלין.

יד. דשן [אפר] המזבח החיצון, בין קדם הרמת הדשן בין אחר הרמה - מועלין בו.

טו. דשון המזבח הפנימי ודשון המזבח - לא נהנין ולא מועלין.

טז. כל כהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום - בין שקדם מום קבוע להקדשה, בין שקדם הקדשה למום קבוע, ואפלו היתה מחסר זמן [כגון: פחות מח' יום ללידתו - שאסור להקריבו] - מועלין בהן משהקדשו, עד שיפדו. אבל תורין [קטנים ש] לא הגיע זמן, וכגי יונה שעבר זמן, והן קדשי מזבח - אף על פי שאסור להנות בהן, הנהנה לא מעל; הואיל ואינן ראויין לפדיון, הרי הן כחטאות המתות; לפיכך אין מועלין בהן.

שבת קודש

הלכות מעילה פרק ג

א. קדשי מזבח שמתו - יצאו ידי מעילה דבר תורה, אבל מועלין בהן מדברי סופרים [חכמים]. וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרבנות, שכבר בארנום - מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים? בשלא היה להן שעת התר לאכילת כהנים; אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלין שעת התר, ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה - הואיל והתרו שעה אחת, אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שבארנו. ביצד? קדשי קדשים שנפסלו קדם שיגיע הדם למזבח בהלכתו - כגון ששחטן בדרום, אף על פי שקבל בצפון, או ששחטן בצפון וקבל בדרום, או ששחט ביום וזרק בלילה, או ששחט בלילה וזרק ביום, או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום [- שחשב שלא לאכלה בזמנה או במקומה], או שקבלו הפסולין [לעבודת] את דמן אף על פי שזרקוהו כשרים, או שזרקוהו פסולין אף על פי שקבלוהו כשרים, או שיצא הבשר או הדם בלו [חוץ לעורה] קדם זריקת

[עד פינוי אפרם]; שהרי הן לאשים, ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו. אפלו העלה האמורין שלהן למזבח קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. הוציא אמוריהן לחוץ [- חוץ לעורה] קדם זריקה - אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. זרק הדם - אף על פי שעדין הן בחוץ ולא החזירן, מועלין בהן; שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל בין להחמיר.

ב. כל קדשי קדשים - מועלין בהן משהקדשו עד שיזרק הדם. זרק הדם - מועלין בהן בדבר שכלו לאשים, עד שישרף ויצא לבית הדשן; ואין מועלין בדבר הנאכל, כמו שבארנו.

ג. ביצד? העולה, אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה, והקמץ [הקרב מן המנחה], והלבונה [מיו עשב למנחות], ומנחת כהנים, והזבתיך [מנחת חביתין], ומנחת נסכים [הבאה עם הקרבנות] - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שיצאו אחר שרפתן על המזבח לבית הדשן.

ד. וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין - מועלין בהן משעת הקדשן, עד שישרפו ותגמר שרפתן בבית הדשן ויתוף הבשר; אבל קדם שיתוף - מועלין בו והוא בבית הדשן.

ה. וכן פרה אדמה מועלין בה משהקדשה עד שתעשה אפר; אף על פי שהיא כקדשי בדיק הבית, הרי נאמר בה: "חטאת היא". ותנאי בית דין הוא, שלא ימעל אדם באפר פרה.

ו. חטאת בהמה, ואשם, וזבחי שלמי צבור - מועלין בכלן משהקדשו עד שיזרק הדם. זרק הדם - מועלין באמוריהן עד שיצאו לבית הדשן; ואין מועלין בבשר. וכן חטאת העוף - מועלין בה משהקדשה עד שיזנה דמה. הנה דמה - אין בה מעילה, אבל אסור להנות במראתה [מצבור הפסולת] ונוצתה; והנהנה בהן אחר הנה, לא מעל.

ז. המנחות - מועלין בהן משהקדשו, אף על פי שעדין לא נתקדשו בכלי שרת, עד שיקטיר הקמץ; קרב הקמץ - התרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקמץ - הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה, הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו. **ח.** לחם הפנים - מועלין בו משהקדש, אף על פי שעדין לא נאפה, עד שיקטיר הבזיכין; הקטיר הבזיכין - התרו באכילה. וכן שתי הלחם - מועלין בהן משהקדשו, קדם שיאפו, עד שיזרק דם הכבשים; זרק דם הכבשים - התרו באכילה.

ט. הנסכים - מועלין בהן משהקדשו; ירדו לשיתין [תעלות תחת המזבח], אין מועלין בהן. מים שמנסכין בנהג הסכות - כל זמן שהן בכד של זהב, אין נהנין בהן; והנהנה, לא מעל. נתנו אותן בצלותית - מועלין בכלן, שהרי הן מפלל הנסכים.

י. לוג שמן של מצרע - מועלין בו משהקדש בכלי, עד שיזרק דם האשם; זרק דם האשם - לא נהנין ולא מועלין, עד שיתנו ממנו מתנתיו [- שתעשה עבודתו]; נתנו ממנו המתנות - התרו השירים באכילה, כבשר חטאת ואשם.

יא. כל דמי שחיטת הקדשים - אין מועלין בו, בין לפני

עשייתה או בשנוי מקום עשייתה - מועלין בה, חוץ מעולת העוף שנמלקה למטה כמליקת חטאת לשם חטאת; שאף על פי שלא עלת לבעלים לשם חובה [- חובת קרבנם], אין מועלין בה - הואיל ושנה שמה ומקום עשייתה, ושנה מעשייה לשם דבר שאין בו מעילה.

ח. מנחה שנתפגלה [ונפסלה] או שנעשית במחשבת המקום [- שחשב לאכלה לא במקומה], וכן שתי הלחם [של שבועות] ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו במחשבת המקום - מועלין בהן, שהרי לא היתה להן שעת החר.

ט. וכן קמץ [ממנחה] שייצא לחוץ [- חוץ לעזרה] או לו, וחרו והקטירו - מועלין בשירים, שהרי לא היתה שם שעת החר; אבל אם נטמא הקמץ והקטירו - אין מועלין בשירים; שהצץ [של הכהן הגדול] מרצה [מכפר] על הטמא, ואינו מרצה לא על הלך ולא על היוצא. יצאו השירים או נטמאו, ואחר כך הקטיר הקמץ - אף על פי שהן אסורין באכילה - אין מועלין בהן, שהרי קרב הקמץ במצותו.

י. הנחנה מקדשי קדשים כלן לפני זריקת דמן, או מאמורי [אברי] קדשים קלים לאחר זריקה, או שנהנה מן העולה בלה, או מן הקמץ והלבונה ומנחת כהנים והחבתין [- מנחת חביתין] - יפל מה שנהנה לנדבה; מעל בקרבנות הצבור - יפל מה שנהנה ללשפה לבדק הבית. יא. נהנה קדם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא, או שנהנה מאמורי קדשים קלים, אף על פי שהעלן לראש המזבח - הרי זה פטור.

יב. קדשי המזבח - חלכן וביצייתן אסור להנות בהן; והנהנה לא מעל. לפיכך ולד הקדשים, וכן ולד המעשר - לא יינק מאמו, אלא מבמה אחרת חל. ויש לאדם להתנדב ולומר: 'חלב בהמה זו החלין, יהיה קדש לולדות הקדשים שיינקוהו, כדי שלא ימותו'.

יג. הקדיש בהמה ועוף למזבח קדשת דמים, כגון שאמר: 'דמי בהמה זו לנסכים, ודמי בן יונה זה לשלמים' - הרי הן כקדשי בדק הבית, ומועלין בחלכן וביצייתן כמו שיתבאר.

הדם, או שלן הדם - בכל אלו מועלין בכלן לעולם, שהרי לא היה להן שעת החר. אבל אם הגיע הדם למזבח כמצותו, ואחר כך לן הבשר או האמורין, או שנטמא הבשר או האמורין, או שייצא הבשר או האמורין לחוץ, או שייצא מקצת הבשר קדם זריקת דמים - בכל אלו וכיוצא בהן, אין מועלין בשאר בשרן; שהרי היה לו שעת החר לאכילה, כמו שיתבאר.

ב. קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו, וחרו הבשרים לעבודה, וקבלו שאר דם [שיצא בו] הנפש וזרקוהו - אין מועלין בכשרן; שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שירים [- ופסולין לזריקה], חוץ מן הטמא - הואיל וראוי לעבודת צבור, עושה שאר הדם שירים.

ג. ביצד? קבל הטמא וזרק - אף על פי שחרו הבשר וקבל שאר דם הנפש וזרקו, הרי אלו לא היתה להן שעת החר, ומועלין בכלן; שנה הדם שירים הוא, ואין זריקת השירים מועלת. כבר בארנו, שאין כקדשים קלים מעילה לעולם, חוץ מאמורייתן אחר זריקת הדם - והוא שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו [ונפסלו] - אף על פי שזנרק הדם, אין מועלין באמורייתן; וכן אם יצא הדם - אף על פי שהחזירו וזרקו, אין מועלין באמוריין.

ד. כל חטאות המתות, כגון ולד חטאת ותמורתה [- החליף קרבן בבהמה אחרת - ונתקדשו שניהם] וכיוצא בהן - אסור להנות בהן; ואם נהנה, לא מעל.

ה. וכל חטאת [שדינה] שתרעה עד שיפל בה מום - מועלין בה עד שתפדה.

ו. הפריש חטאתו ואכדה והפריש אחרת תחיתה, ואחר כך נמצאת הראשונה, והרי שתייהן עומדות, ושחט שתייהן כאחת, וזרק דם אחת מהן - אין מועלין לא בבשר זו שזנרק דמה ולא בבשר חברתה, ואף על פי שאינו ראוי לאכילה, הואיל ואם רצה מזה זרק ואם רצה מזה זרק. אבל אם שחט זו אחר זו - אין דמה מועיל לבשר חברתה, ואפלו לאחר זריקה; שהרי לא היתה לה שעה הראויה להחר בשורה. ז. כל חטאת העוף או עולת העוף שנספלה בשנוי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ו'י"ב שבט ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה עח.

יעבר תחת השבט העשירי יהיה קדש לה' (ויקרא כז, לב) — וזהו מעשר בהמה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק אחרון מבכורות (כג). ושם נתבאר, שמצוה זו נהגת גם בחוצה לארץ ושלא בפני הבית — וזהו דין תורה. אבל בגזרה דרבנן, (שכיוון שכדי לאכלו בזמן הזה על האדם להמתין שיפול בו מום חששו חז"ל) שמא

המצוה הע"ח — הצווי שנוצטוינו להפריש מעשר מכל-שילד לנו בכל-שנה מן-הבהמה הטהורה, שנקריב חלבה ודמה (של בהמת המעשר) ונאכל אנתנו שאריתה בירושלים. והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר בקר וצאן כל אשר-

ונסתפק ונתעורר אצלו חשש אם החתיכה שאכל
היתה המותרת או האסורה — זהו שמקריב קרבן
על הספק המתעורר הזה כדי להתפטר בו, וזה
נקרא 'אשם תלוי' (שדינו עדיין תלוי ועומד עד
שהספק יתברר). אם נתברר אחר-כך, שמה שאכל
הוא חלב הפליות — הרי נתאמת שזו שגגה
ויקריב חטאת קבועה. והפתוב האמור בקרבן זה
הוא אמרו בפרשת ויקרא: "ואם נפש פי תחטא
ועשתה אחת מכל-מצות ה' אשר לא תעשינה
ולא-ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים
מן-הצאן בערפך לאשם אל-הכהן וכפר עליו
הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא-ידע" (ויקרא
ה, יז-יח) — פלומר: על מה שלא ידע אם שגג או
לא שגג. וענין זה קוראים לו חכמים 'לא הודע',
וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת פרתות (יז).

יום חמישי

מצות עשה עא.

המצוה הע"א — הצווי שנוצטוינו שמי שעבר
עברות מסימות יקריב קרבן אשם ויתכפר לו —
וזהו אשם ודאי. העברות שחייבים עליהן קרבן זה
הן: מעילה וגזלה וביאת שפחה חרופה (חציה
שפחה וחציה בת חורין. כגון שאחד השותפים בה
שחררה) ושקר בשבועת פקדון (השומר על פקדון
חבירו ונשבע לשקר על אחת הטענות הפטרות אותו
להחזיר הפקדון): כל-המועל בשגגה, והוא שיהנה
בשנה פרוטה מן-ההקדש — בין הקדש ביד
הבית ובין הקדש מזבח — או הגזל חבירו שנה
פרוטה ולמעלה ונשבע; או הבא על שפחה
חרופה או הכופר בפקדון ונשבע — (וכל אלו)
בין בשוגג בין במזיד — הרי זה חייב להקריב
קרבן על חטאתו, ואינו קרבן חטאת אלא קרבן
אשם; וקרבן זה נקרא 'אשם ודאי' (כי ודאי שגג).
אמר יתעלה במעילה: "וחטאה בשגגה מקדשי ה'
והביא את-אשמו לה' איל תמים" (ויקרא ה, טו);
ואמר: "וכחש בעמיתו בפקדון וגו' ונשבע על-
שקר וגו' ואת-אשמו יביא לה' איל תמים" (שם,
כא-כה). ואמר: "ואיש כיי-ישכב את-אשה שכבת-
זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגו' והביא את-
אשמו לה' וגו'" (שם יט, כ"א). וכבר נתבארו
דיני מצות אלו במסכת פרתות (ט).

מתוך שלא יוכל אדם להמתין כל-כך) ואכל שלא
במום — שהרי אין לנו מקדש (שבמקדש אפשר
להתיר אכילתו גם שלא במום על-ידי הקרבתו) —
אמרו: "אינו נוהג אלא בפני הבית"; וכשיהא
המקדש בנוי — נוהג בארץ ובחוצה לארץ.

יום שני

מצות לא תעשה קט.

מצות עשה סט.

המצוה הק"ט — האזהרה שהזהרנו מלמכור
מעשר בהמה באיזה אופן שיהיה, והוא אמרו
יתעלה במעשר בהמה: "לא יגאל" (ויקרא כז, לג).
ולשון ספרא (שם): "במעשר הוא אומר: "לא
יגאל" — ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא
תמים ולא בעל מום". וכבר נתבארו דיני מצוה
זו עם שלפניה במסכת בכורות (לא): ובריש מסכת
מעשר שני (פרק א משנה ב).

המצוה הס"ט — הצווי שנוצטוינו שיקריב כל-
מי ששגג בחטא מן-החטאים הגדולים הידועים
קרבן חטאת אמרו יתעלה: "ואם נפש אחת תחטא
בשגגה מעם הארץ" (שם ד, כז). וזו היא חטאת
קבועה, פלומר שהיא לעולם חטאת בהמה. וכבר
בארנו, שהעברות שחייבים על שגגתן חטאת זו, הן
שחייבים על זדון פרת, בתנאי שתהיה מצות לא-
תעשה ויהיה בה מעשה (פעולה פיזית), כמו
שנתבאר בתחלת פרתות. הלכות מצוה זו פלה כפר
נתבארו במסכת הוריות (ח). ופרתות (יט). ובכמה
מקומות בשבת (סט. קב). ושבועות (כד). וזבחים.

יום שלישי, יום רביעי

מצות עשה ע.

המצוה המשלימה שבעים — הוא הצווי
שנוצטוינו להקריב קרבן מסיים אם יארע לנו ספק
באחת מאותן העברות הגדולות שחייבים על זדון
פרת ועל שגגתן חטאת קבועה — וקרבן זה נקרא
'אשם תלוי' ואפן הספק הזה אשר אם יארע
חייבים עליו אשם תלוי, הוא: כגון שיש לפניו
שתי חתיכות חלב, אחת מהן חלב הפליות (שהוא
אסור) והאחרת חלב הלב (שהוא מותר), ואכל
אחת מהן ואכל אחר את-השניה או שאבדה,

יום שישי

מצות עשה עב.

המצוה הע"ב — הצווי שנוצטוינו להקריב קרבן עולה ויורד על עברות מסימות. העברות שחייבים עליהן קרבן זה הן: טמאת מקדש וטמאת קדשיו ושבועת בטוי ושבועת העדות. מי שנטמא באב מאבות הטמאות, כמו שקבענו בהקדמת סדר טהרות, ונכנס למקדש בשגגה — זוהי טמאת מקדש; או שאכל בשר קדש בשגגה — זוהי טמאת קדשיו; או שנשבע שבועת בטוי (נשבע לעשות או שלא לעשות דבר מה, ולא קיים) ולא קימה בשגגה; או נשבע שבועת העדות (נשבע כאילו אינו יודע עדות לחברו) לשקר — בין בשוגג בין במזיד — הרי זה מקריב על אחד המעשים האלה שיעשה קרבן הנקרא: "קרבן עולה ויורד". והוא אמרו יתעלה: "ונפש כי תחטא ושמצה קול אלה וגו' או נפש אשר תגע בכל-דבר טמא וגו' ונעלם ממנו וגו' והוא ידע ואשם או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו' ונעלם ממנו וגו' והיה כי-יאשם וגו' והביא את-אשמו וגו' ואם-לא תגיע ידו וגו' ואם-לא תשיג ידו וגו'" (ויקרא ה, א-יא). ולכן נקרא 'עולה ויורד' — לפי שאינו קבוע במין, אלא פעם יובא ממין זה ופעם ממין אחר, כפי אשר תשיג יד החוטא החייב בקרבן. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו במסכת כרתות (י): ובמסכת שבועות (ז).

שבת קודש

מצות עשה סח. עה. עו.

המצוה הס"ח — הצווי שנוצטוינו שיקריב בית דין קרבן, אם שגגו והורו שלא בהלכה, וזהו אמרו יתעלה: "ואם כל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל" (ויקרא ד, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו והתנאים שבה בשלמות במסכת הוריות ובכמה מקומות ממסכת זבחים.

המצוה הע"ה — הצווי שנוצטוינו שכל-אשה זכה, אם נתנפאה מן-הזיבות, תקריב קרבן, וקרבן זה הוא: "שתי תרים או שני בני יונה" — וזהו קרבן זכה, והיא מחסרת פפרה עד שתביאנו. ואולי יקשה עלי מקשה ויאמר: בין שקרבן הזב

קרבן הזכה, והרי אתה מונה (במנין המצוות) את-מין הקרבן — יהיה החיב בו מי שיהיה — כמו שעשית בקרבן חטאת וקרבן אשם ודאי וקרבן אשם תלוי וקרבן עולה ויורד, שמנית כל-אחד מצוה בפני עצמה, ולא חששת לרבויה החטאים (למנות כל חטא בפני עצמו מפני) שעל כל-אחד מהם חייבים אותו הקרבן — כך גם כאן אל תחוש למספר האנשים, שכל-אחד מהם נתחייב קרבן העוף! ידע (המקשה) שקרבן זב וזכה אינו בא על חטאים, אלא הוא קרבן חובה במצב מסוים. אלו היה מצב הזוב באיש ובאשה דבר אחד — כמו שהם בשם, שהשם של זה "זב" ושל זו "זכה" — כי אז היה צריך למנותם אחד; אבל אין הדבר כן, כי הגרת שכבת זרע מן-האיש היא שחייב עליה קרבן, אף אם נגר פעין שכבת זרע מן-האשה אינה זכה, אלא זוב הדם מן-האשה הוא שחייב עליו קרבן; ואם זב הדם מן-האיש אינו חייב עליו קרבן. ומלת 'זיבות' אין ענינה אלא הנזילה, ואין כל-הנזולים אותו הדבר עצמו. וכפרוש אמרו (נדה לב): "האיש מטמא בלבן והאשה באדם", ואין דין זב וזכה פדין מצרע ומצרעת. והראיה הברורה לזה אמרם בכרתות (ח): "ארבעה מחסרי פפרה (שקרבת חטאת) שלהם (וכל הביטויים של "חטאת" ו"כפרה" המופיעים בהקשר לזב וזבה אינם במובנם המצוי אלא במובנם המעשי של "חסרון" ו"השלמה") מעכבן מלאכול בקדשים), ואלו הם: הזב והזכה והיולדת והמצרע". הנך רואה, איך מונים זב וזכה בשנים ומונים מצרע כאחד — בין שהוא איש או אשה — לפי שזיבות האיש אינה פזיבות האשה. והפסוק הנאמר על קרבנה: "ואם טהרה מזוכה וגו' וביום השמיני תקח-לה שתי תרים וגו'" (שם טו, כח-כט).

המצוה הע"ו — הצווי שנוצטוינו שכל-יולדת תקריב קרבן, והוא: כבש בן-שנתו לעולה וכן-יונה או תר לחטאת. ואם היא עניה, מקריבה שתי תורים או שני בני יונה אחד עלה ואחד חטאת. וגם היא ממחסרי פפרה עד שתקריב, כמו שאמר יתעלה: "ובמלאת ימי טהרה לכן או לכת תביא כבש בן-שנתו וגו'" (שם יב, ו).

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ו וְכַל זֶה בַּחֲפָצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל חֲפָצִים שֶׁל נְכָרֵי שְׁהוּ מִמְּקָדִים בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְכָא לְפָלוּ בְּשַׁבָּת - יִכַל לְתַנּוּ וְאֵע"פ שְׁיִוְצִיאוּ לְרִשּׁוֹת הָרְבִים כַּמ"ש בְּסִימֵן שֶׁכ"ה, ע"ש תְּשִׁלוּם דִּינִים אֵלָיו*:

ז אֲסוּר לְהִשְׁאִיל בְּהִמְתּוֹ לְנִכְרֵי לַעֲשׂוֹת בְּהַ מְלָאכָה, מִפְּנֵי שֶׁהִנְכְּרֵי עוֹשֶׂה בְּהַ גַּם בְּשַׁבָּת, וְאָדָם מְצוּה עַל שְׁבִיתת בְּהִמְתּוֹ*, שְׁנֵאמַר*: "לְמַעַן יִגְוֹחַ שׁוֹרֵךְ וְחִמְרֵךְ". וְאֵף לְהִשְׁפִּירָה לוֹ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֵע"פ שְׁמִשְׁפִּירָה הָרְבָה יָמִים קִדְּם הַשַּׁבָּת, וְאִפְלוּ אִם מֵתְנָה עִמּוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּהַ כְּלוּם בְּשַׁבָּת וְהִבְטִיחַ לוֹ - אִין זֶה מוֹעִיל, כִּי אִין הִנְכְּרֵי נִאָּמַן עַל קַךְ מִפְּעָם שִׁיתְבָּאָר בְּסִי' ש"ה ע"ש*:

ח בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים, כְּשֶׁגּוֹף הִבְהִמָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁכַר בְּהִמָּה מִנְכְּרֵי - יִכַל לְחוּר וּלְהִשְׁפִּירָה אוֹ לְהִשְׁאִילָה לְנִכְרֵי אַחַר, דְּכִיּוֹן שְׁאִין גּוֹף הִבְהִמָּה שָׁלוּ אִינוּ מְצוּה עַל שְׁבִיתתָהּ.

וְיֵשׁ מִי שְׁאוּסָר לְהִשְׁאִילָה, לְפִי שֵׁישׁ לְהִסְתַּפֵּק שְׁמָא עַל יְדֵי הַשְּׁכִירִוֹת שֶׁשָּׁכְּרָה הַיִּשְׂרָאֵל שְׁנוֹתָן דְּמִים לְהִנְכְּרֵי בַּעֲדָה כְּדֵי שִׁיחָה רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת בְּהַ מְלָאכָה נִקְנָה לוֹ עַל יְדֵי קַךְ הַבְּהִמָּה לְיָמִים אֵלוּ שֶׁשָּׁכְּרָה לוֹ מִהִנְכְּרֵי, וְכִשְׁחוּר וּמִשְׁאִילָה לְנִכְרֵי וְהִנְכְּרֵי עוֹשֶׂה בְּהַ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת עוֹבֵר הַיִּשְׂרָאֵל מִשּׁוּם שְׁבִיתת בְּהִמְתּוֹ, מִשֶּׁא"כ כְּשֶׁחוּר וּמִשְׁפִּירָה לְנִכְרֵי מֵתָר מִמָּה נִפְשָׁךְ, שֶׁאִם נִקְנָה גּוֹף הַבְּהִמָּה לְיִשְׂרָאֵל נִקְנָה ג"כ לְנִכְרֵי שֶׁשָּׁכְּרָה מִמֶּנּוּ וְאִין הַיִּשְׂרָאֵל מְצוּה עַל שְׁבִיתתָהּ. וְטוֹב לְחוּשׁ לְדַבְּרֵיו*:

ט מֵתָר לְהִשְׁפִּיר אוֹ לְהִשְׁאִיל בְּהִמְתּוֹ לְנִכְרֵי וּלְהִתְנוּת עִמּוֹ שִׁיחִזְרִנָּה לוֹ קִדְּם הַשַּׁבָּת, וְאִם עָבַר הִנְכְּרֵי עַל תְּנָאוֹ וְעַכְבָּה וְלֹא חִזְרִנָּה קִדְּם הַשַּׁבָּת, יִפְקִירָנָה הַיִּשְׂרָאֵל בִּינוּ לְבִין עִצְמוֹ קִדְּם הַשַּׁבָּת, שְׁאֵז אִינוּ מְצוּה עַל שְׁבִיתתָהּ, כִּיּוֹן שְׁאִינָה שָׁלוּ שְׁכָבָר הַפְּקִירָה.

וְאֵע"פ שְׁמוֹדְכֵרֵי סוּפְרִים כָּל הַפְּקֵר שְׁאִינוּ בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה אִינוּ הַפְּקֵר כְּלָל, שְׁכַּשְׁיֵשׁ שְׁלֵשָׁה בּוֹדָאֵי הוּא מִפְּקִיר כְּלָב שְׁלָם וְאִין כָּאִין חֲשֵׁשׁ הָעֶרְמָה, שְׁהָרִי אֲחַד מְהַשְׁלֵשָׁה יִכַל לְזוֹכַת מִיַּד בְּהַפְּקֵר הַזֶּה וְהַשְּׁנַיִם הַנִּשְׁאָרִים יִכּוּלִים לְהַעֲיֵד לוֹ שְׁזָכָה מְהַהַפְּקֵר וְלֹא יוֹכַל הַמְּפִקִיר לְחוּר בּוֹ וְלְהוֹצִיאֻוּ מִמֶּנּוּ, מִכָּל מְקוֹם אֵע"פ שְׁמִפְקִיר בִּינוּ לְבִין עִצְמוֹ בּוֹדָאֵי מִפְּקִיר כְּלָב שְׁלָם כְּדֵי שְׁיִנְצַל מֵאֲסוּר שֶׁל תּוֹרָה.

וּמִכָּל מְקוֹם אִין אָדָם אַחַר יִכַל לְזוֹכַת בְּהַ אִפְלוּ אִם מִפְּקִירָה בְּפָנֵי שְׁלֵשָׁה כְּשָׂאָר הַפְּקֵר, דְּכִיּוֹן שְׁאִינָה מִפְּקִירָה אֲלֵא כְּדֵי לְהַפְּקִיעַ מוֹעִילוֹ אֲסוּר שְׁבַת כְּלָבָר, א"כ מִן הַסְּתָם אִינוּ מִפְּקִירָה אֲלֵא לְיוֹם הַשַּׁבָּת כְּלָבָר בְּשַׁעַה שֶׁהִנְכְּרֵי עוֹשֶׂה בְּהַ מְלָאכָה, שֶׁהַפְּקֵר לְיוֹם אֲחַד אוֹ אִפְלוּ לְשַׁעַה אַחַת הָרִי הוּא הַפְּקֵר גְּמוּר* לְאוֹתוֹ יוֹם וְאוֹתָהּ שַׁעַה כַּמ"ש בְּחו"מ ס' רע"ג*, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיַּד הִיא חוֹזֶרֶת לְהוֹיֹת שָׁלוּ וְאִין שוּם אָדָם יִכַל לְזוֹכַת בְּהַ, וְאֵף בְּשַׁבָּת אִינָה

ביאורים

תְּשִׁלוּם דִּינִים אֵלוּ - שאף שנראה כנותן לו על מנת להוציא, אין בכך כלום, שאינו מוציא בשביל הישראל - אלא בשביל עצמו, והחפץ אינו של ישראל. ומותר אפילו לומר לנכרי בפירוש עשה מלאכתך בחפצים שלך¹³.

אדם מצווה על שבירתן בהמתו - ולכן אסור אפילו להוציאה לרשות הרבים ומשאוי על גבה¹⁴.

שנאמר - (שמות כג, יב) "שששת ימים תעשה מעשך וביום השביעי תשבית למען יגוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר".

שיתבאר בסימן שה - סעיף לו: המשאל בהמתו לנכרי

מקורות

- 13) סי' שכג ס"ג, וראה להלן סי' שז סל"ה.
 14) למעט דברים מסוימים כמבואר בסי' שה ס"א, ושם נתבאר דיני שביתת בהמה, ולפעמים גזרו חכמים אפילו בבמה שאינה שלו כמבואר בסי' רסו ס"ד לגבי איסור מחמה.
 15) קו"א ס"ג ג.
 16) מחשש הערמה, כמבואר בקו"א סי' תמה סק"א.

הַפְּקֵר אֶלָּא בְּשַׁעָה שְׁעוֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה, שְׁהֵרִי לֹא הִפְקִירָה אֶלָּא בְּדִי לְהַנְצִל מֵאִסּוּר עֲשִׂית הַמְּלָאכָה שְׁהַנְּכָרִי עוֹשֶׂה בָּהּ בְּשַׁבֵּת, וְאִם כֵּן בְּשַׁעָה שְׁאִינוּ עוֹשֶׂה בָּהּ בְּלוּם הִיא חוֹזֶרֶת לְהִיּוֹת שְׁלוֹ וְאִין שׁוּם אָדָם יָכֹל לְזַבּוֹת בָּהּ (אֶלָּא בְּשַׁעָה שְׁהַנְּכָרִי עוֹשֶׂה בָּהּ וְאִז לֹא יִנְיַחוּ הַנְּכָרִי, וְאִף אִם יִנְיַחוּ הַנְּכָרִי מִכָּל מְקוֹם אוֹתָהּ רָגַע שְׁזוּכָה בָּהּ הִיא בְּטֻלָּה מִמְּלָאכַת הַנְּכָרִי וְחוֹזֶרֶת הִיא לְהִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל):

וְאִם הוּא רֹצֵה יָכֹל לְהַקְנוֹת גּוֹף הַבְּהֵמָה לְנְכָרִי זֶה לְיוֹם הַשַּׁבָּת קִדְּם הַשַּׁבָּת, וְהוּא שְׁיֵאמֹר לוֹ בְּפָנָיו 'בְּהֵמָתִי קְנוּיָה לְךָ', שְׁאִז מִתְּכַוֵּן הַנְּכָרִי לְקְנוֹתָהּ, וְהִיא נְקֻיָּת לֹא בְּאִמְרָה זֹו בְּיוֹן שְׁהִיא בְּרִשׁוֹתוֹ*. אֲבָל אִם אוֹמֵר כֵּן שְׁלֹא בְּפָנָיו, לֹא קְנָאָה הַנְּכָרִי כְּלָל:

ביאורים

גמור המועיל שלא יוכל אחד מהן לחזור בו, כגון בכל דבר שנהגו הסוחרים לקנות בו, כמו על ידי תקיעת כף או על ידי נתנת פרוטה במקומות שנוהגין שכשהלוקח נותן פרוטה למוכר, או שמכין בכפיהן זה על גבי זה נגמר המקח – ואין אחד מהם יכול לחזור בו¹⁷.

בה הוא או אחר יכול לחזור בו. ומשוכה בה, בין הוא בין אחר – אינו יכול לחזור בו. כיון שהיא ברשותו – ואם אינה ברשותו, כגון שהנכרי מבקש לשכור בהמה שתגיע אל הישראל בימים הקרובים, צריך להקנותו להנכרי באחד משאר דרכי הקניה שהן קנין

מקורות

(17) ע"פ סי' תמח סי"א לענין חמץ בפסח.

חלק ב' סימן רמו, דיני השאלה והשכרה לנכרי בשבת טע"פס ו-י

שולחן ערוך – הלכות תפילין

כו ומכיל מקום, כל מה שכתב באתו אות אחר שנעשה בה הפסול – צריך לגרו וליכתבו מחדש, אף על פי שלא נכתב בכתיבה אחת עם הפסול, כגון יו"ד העליונה של הא' שהיא נוגעת בגג שתחתיה יותר ממה שצריך להיות נוגעת, שאין צריך להיות נוגעת אלא בעקצה הימני ולא בעצמה, כמו שיכתבאר בסימן ל"ו, והוא כתב הגג סמוך מאד עד שנגע בעצמו של יו"ד – צריך לגרו כל הגג והיו"ד שתחתיה וליכתבה מחדש.

אבל אם עקצה השמאלי נוגע בגג ולא עצמה של יו"ד – כשר, שאף בלא עקץ זה שם יו"ד עליה – אינו פוסל בנגיעתו.

(ח) ואם יו"ד התחתונה נוגעת בעצמה לגג – אין צריך לגרו הגג אלא יו"ד התחתונה בלבד שנעשית בפסול. והוא הדין ברגל התי"ו:

כז וכן הדין ביו"ד השני"ן והענין והצד"י והפ"א שנגעו בגוף האות בעצמן ולא בעקצן בלבד – שצריך לגרו כל מה שכתב באתו אות אחר שנעשה בה הפסול. ואין קריאת התינוק מועלת בזה כלל, כיון שענינו רואות שאין האות פתוקה. וכן אם נגעו רגלי התי"א והקו"ף בגג אפלו נגיעה דקה כחוט השערה, ותינוק שאינו חכם קוראן פהלקתן – פסולות. ואין תקנה להפרידן, משום חק תוכות.

ומכל מקום, אין צריך לגרו כל האות, אלא די שיגרו הרגל שנעשית בפסול, ויחזור ויכתבנה, אבל הגג ונרף ימני שנעשה מתחלה בהכשר – אין צריך לגרו.

ומכל מקום, אם כתב מתחלה יו"ש ואחר-כך טעה ועשה לה תג כעין דל"ת – אין לה תקנה בגרירת התג בלבד, שכיין שאין עושה מעשה בגוף האות, אלא היא נעשית יו"ש על ידי גרידה בלבד – הרי זה פסול תוכות. מה שאין כן בה"א וקו"ף שעושה

כה מ"ם פתוחה שנדבקה פתיחה ונסתמה – אין מועיל לגרו הדבק ולפתחה, מפני שהוא פסול תוכות. ומה תקנתה? לגרו כל החרטום והשאר בצורת נוי"ן כפופה, ואחר-כך יכתב מה שגרו, ואין בזה משום חק תוכות, אף על פי שלא גרו צורת הנוי"ן וחזר וכתבו מחדש, לפי שצורת הנוי"ן נעשה מתחלה בהכשר, אלא שנפסלה האות בנגיעת החרטום, לכן די כשגור החרטום וחזר וכתב מחדש.

אבל יו"ש שכתבה כמין ד' – יש להחמיר ולומר שלא די כשיגרו החרף לבד או הגג לבד ויחזור ויכתבנו מחדש, מפני שבין הגג ובין החרף נעשה בפסול, שכן דרך הסופרים שפותבין (ו) תחלה הגג עם התג שמאחוריו ואחר-כך החרף למטה, ונמצא שגם הגג נעשה בפסול שעשה לו תג מאחוריו, ואין צריך לומר החרף שנעשה אחר עשית התג, ולכן צריך לגרו שניהם.

ואף על פי שיש לומר שאף כשגור אחד מהם כיון שגמה שנשאר אין בו צורת אות כלל, אם כן כשחזר וכתב מה שגרו – הרי זה ככותב האות מתחלתה, אף-על-פי-כן אין להקל לשיר מאומה מן האות, כיון שכולה נעשה בפסול, שאף שהגג פלה נעשה בהכשר רק הרבוע שמאחוריו בלבד הוא הפסול, מכל מקום כיון שהכל נעשה בכתיבה אחת – הרי הכל אחד.

וכן כ"ף פשוטה שצריך להיות רגלה ארפה פפלים כגגה, שלא תדמה לר', ועשה לה גג רחב כארף רגלה, אם אינו יכול למשוך רגלה שתהיה פפלים כגגה – צריך למחק כל הגג, הואיל וכלה נעשית בכתיבה אחת. ואפלו במלת "אלהיה" יכול למחק, רק שיזהר שלא ימחק הרגל.

מה שאין כן בחרטום של מ"ם, שאינו נעשה בכתיבה אחת עם צורת הנוי"ן. והוא הדין כל אות שנכתב בשתי פתיכות, כגון הג' וכיוצא בה – דינה כמ"ם:

האָלף־וְהַשִּׁיבֵן וְהַעֲיִין וְהַצְדִּי וְהַפֿ"א וְרִגְלֵי הַתִּיבִי שֶׁהֵן נוֹגְעִין בְּגוֹף הָאוֹת יוֹתֵר מִהֶרְאֵי בְּעֵנֵן שְׁנֵפֶסֶלֶה, וְכֵן מִ"ם פְּתוּחָה שְׁנֵסְתָמָה וְכָל פִּיּוּצָא בָּזֶה.

וְאֶפְלוּ בְּמִקּוֹם שְׂאִין צְרִיף גְרִיבָה כָּלֵל, אֲלָא כְּתִיבָה מִשְׁהוּ בְּלִבְד, מִכָּל מִקּוֹם אִם הָאוֹת חְלוּקָה לְשִׁפְתַּיִם וְנִרְאִית פְּשְׁתַּי אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן צְדִי שְׁתִּבְּחָה יוֹד נו"ן, אוֹ שִׁי"ן שְׁתִּבְּחָה עִי"ן יוֹד, אִף עַל פִּי שֶׁהַתִּינוּק שְׂאִינֵנו חֲסֵם קוֹרְאֵן כְּהַלְכָתָן — אֵינֵנו יְכוּל לְתַקְנֵנו אַחֵר כֶּף, שְׁפִינֵנו שְׁעִינֵנו רוֹאוֹת שֵׁשׁ לְהֵן צוּרַת אוֹתִיּוֹת אַחֵרוֹת, אִם כֵּן לְשִׁמְתָקְנֵם אַחֵר כֶּף — הִרִי זֶה כְּתִיבָה מְחַדֵּשׁ, וְהִרִי זֶה כּוֹתְבָה שְׁלֵא כְּסָדְרָה.

וְכֵן חִי"ת שְׁתִּבְּחָה שְׁנֵי וַיִּנִּי"ן, וּפְרִידָתָן נִפְרַת הַיֵּטֵב תִּכְף וּמִיֵּד שְׂרוּאִין אוֹתָן, אֲבָל אִם אֵין נִפְרַת פְּרִידַת הַחֲטוּטָרוֹת שְׁעַל גְּבִי וַיִּנִּי"ן עַד שִׁמְסַתְּפַל בָּהּ — יְכוּל לְתַקְנֵן אַחֲרֶיכֶן. וְאֶפְלוּ אִם הַתִּינוּק קוֹרְאֵן וַיִּנִּי"ן — אֵין הוֹלְכִין אַחֲרָיו בְּאוֹת זוֹ, לְפִי שְׂאִין הַתִּינוּק מְרַגֵּל בְּחִי כִּזּוּ שְׁעַם הַחֲטוּטָרוֹת.

(אֲבָל בְּצִדִי וְשִׁי"ן הוֹלְכִין ט) אַחֵר קְרִיאַת הַתִּינוּק בֵּין לְהִקְל בֵּין לְחַמְמִיר, אֲלָא אִם כֵּן עֵינֵינוּ רוֹאוֹת שֶׁהֵן: יוֹד נו"ן, אוֹ עִי"ן יוֹד — אֵין מִשְׁגִּיחִין עַל הַתִּינוּק).

וְכֵן אִם לֹא עָשָׂה רִגֵל יְמִנִית שֶׁל יוֹד — אֵין לָהּ תְּקֵנָה אַחֲרֶיכֶן, אֶפְלוּ אִם הַתִּינוּק קוֹרְאָה כְּתוּבָה, מִפְּנֵי שְׂאִין שֵׁם יוֹד עֲלֶיהָ בְּלֵא רִגֵל זוֹ, וְנִמְצָא כּוֹתֵב שְׁלֵא כְּסָדְרָן.

אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה עֵקֶץ הַשְּׂמַאֲלִי — יְכוּל לְתַקֵּן אַחֲרֶיכֶן, שֶׁאִף בְּלֵא עֵקֶץ זֶה — שֵׁם יוֹד עֲלֶיהָ, וְאֵין בְּעִשְׂתֵּנוּ מִשׁוּם כּוֹתֵב שְׁלֵא כְּסָדְרָן:

לא הַכְּתִיבָה — צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְשִׁמָּה, שֶׁיִּכְתֹּב הַפְּרָשִׁיּוֹת לְשֵׁם קְדָשֶׁת תְּפִלִּין בְּפְרוּשׁ. וְאִם כְּתָבוּן סָתֵם — פְּסוּלוֹת. וְהַאֲזַכְרוֹת — צְרִיף לְכַתְּבוּן לְשֵׁם קְדָשֶׁת בְּפְרוּשׁ. וְאִם כְּתָבוּן סָתֵם — יִגְנוּזוּ.

וְיֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּכָל מִקּוֹם שֶׁצְרִיף לְשִׁמָּה, אִם דִּי בְּמִחְשָׁבָה שֶׁיִּחְשַׁב בְּלָבוּ שְׁעוּשָׂה דָּבָר זֶה לְשֵׁם מָה שֶׁצְרִיף לְעִשְׂוֹתוֹ, כְּגוֹן הַפְּרָשִׁיּוֹת לְשֵׁם קְדָשֶׁת וְהַאֲזַכְרוֹת לְשֵׁם קְדָשֶׁת, אוֹ אִם צְרִיף לְהוֹצִיא כֵּן בְּשִׁפְתָיו וְלֹא דִי בְּמִחְשָׁבָה לְבַד. וְסַפֵּק שֶׁל תּוֹרָה — לְחַמְמִיר.

וְצְרִיף שְׂיֵאמֵר בְּפִי בְּהַתְחַלַּת הַכְּתִיבָה: אֲנִי כּוֹתֵב פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוּ לְשֵׁם קְדָשֶׁת תְּפִלִּין. וּמִלְּבַד זֶה, בְּכָל פֶּעַם שֶׁכּוֹתֵב אֲזַכְרָה — צְרִיף שְׂיֵאמֵר שְׁכוּתְבָה לְשֵׁם קְדָשֶׁת הַשֵּׁם, וְאִם לֹא אָמַר כֵּן בְּפְרוּשׁ בְּכַתִּיבַת הַאֲזַכְרוֹת, אֲלָא חוֹשֵׁב כֵּן בְּלָבוּ — כְּשֵׁרוֹת בְּדִיעְבַד, הוֹאִיל וְהוֹצִיא בְּתַחֲלַת הַכְּתִיבָה בְּפִי שְׁכוּתְבוּן לְשִׁמָּה. אֲבָל אִם לֹא הוֹצִיא מִפִּי בְּתַחֲלַת הַכְּתִיבָה — יֵשׁ לְחַמְמִיר בְּשֵׁל תּוֹרָה וְלִפְסַל אֶפְלוּ בְּדִיעְבַד, אִף עַל פִּי שֶׁיִּחְשַׁב בְּלָבוּ.

אֲבָל בְּעִבוּר הַעוֹרוֹת — יֵשׁ לְהִקְל בְּדִיעְבַד אִם חָשַׁב בְּלָבוּ בְּתַחֲלַת הַעִבּוּר שֶׁמְעַבְדֵּן לְשֵׁם סֶפֶר תּוֹרָה אוֹ תְּפִלִּין, אִף עַל פִּי שְׁלֵא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, לְפִי שֵׁשׁ אֻמְרִים שְׂאִין צְרִיף עִבּוּר לְשִׁמָּה אֲלָא לְמַצְוָה מִן הַמְּבָחֵר, אֲבָל בְּדִיעְבַד כָּשֶׁר אִף עַל פִּי שֶׁמְעַבְדֵּן שְׁלֵא לְשִׁמָּה. וְאִף שְׂאִין דְּבַרְיָהֶם עֵקֶר, מִכָּל מִקּוֹם יֵשׁ לְסַמֵּךְ עַל זֶה לְהִקְל בְּדִיעְבַד שֶׁיִּחְשַׁב בְּלָבוּ אִף עַל פִּי שְׁלֵא הוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, כֵּינֵן שֵׁשׁ לְהַסְתַּפֵּק שְׂמָא דִּי בְּמִחְשָׁבָה לְבַדָּה אֶפְלוּ לְכַתְּחַלָּה:

מְעִשָּׂה בְּגוֹפֵן, שְׁגוּרָר רִגְלוֹ וְחוֹזֵר וְכוּתְבוּן מְחַדֵּשׁ, וְהִרִי זֶה כְּאֶפְלוּ כּוֹתֵב כָּל הָאוֹת, כֵּינֵן שְׂאִין שֵׁם ה"א וְקו"ף עֲלֵיהֶן בְּלִי רִגֵל זוֹ. וְלִפִּי זֶה גַם בְּרִישׁ שְׁטֵעָה וְעִשָּׂה לָהּ תַּג כְּעִין דְּלִי"ת — יֵשׁ לְהִקְל בְּגִרְיַת הַתַּג עִם הַגַּב בְּלִבְד אוֹ עִם הַיֵּרֶף בְּלִבְד, כִּדִּי לְעִשׂוֹת מְעִשָּׂה בְּגוֹף הָאוֹת, וְהַשְׂאֵר אֵין צְרִיף לְגַרֵר, כֵּינֵן שְׁנֵעִשָּׂה בְּהִקְשֵׁר מְתַחֲלָה. וְאִף-עַל-פִּי-כֵן הַמְּחַמְמִיר לְגַרֵר אֶת פִּלָּה — תְּבוּא עֲלִיו בְּרַכָּה:

כח וְכָל זֶה כְּשֶׁהִפְסוּל הוּא בְּצוּרַת גּוֹף הָאוֹת, אֲבָל אוֹתִיּוֹת הַנוֹגְעוֹת וְדְבוּקוֹת זוֹ בְּזוֹ, בֵּין שְׁנֵדְבָקָה קָרֵם שְׁנֵגְמָרָה הַשְּׁנִיַּת שְׁלֵא הִיָּתָה עֲלָיו צוּרַת אוֹת בְּהִקְשֵׁר מֵעוֹלָם, בֵּין שְׁנֵדְבָקָה אַחֵר שְׁנֵגְמָרָה — יְכוּל לְהַפְרִידֵן בְּסִפְיֵן וְכָשֶׁר. וְאֵין בָּזֶה מִשׁוּם חֵק תּוֹכוֹת, כֵּינֵן שְׁלֵא הִיָּה פְּסוּלֵן בְּגוֹפֵן אֲלָא מִחֲמַת חֲסוּרוֹן הַקֶּף גְּוִיל סְבִיב לְהֵן. לְפִיכֶן, אִם נִשְׁתַּנָּה צוּרַת הָאוֹת עַל יְדֵי דְבִיקוּתָהּ לְחַבְרָתָה — אֵין פְּרוּד מוֹעִיל בָּהּ, וְדִינָה כְּמ"ם שְׁנֵסְתָמָה, שְׁכָּל מָה שְׁנֵכְתֵב בְּפְסוּל — צְרִיף גְרִיבָה.

וְיֵשׁ אֻמְרִים שֶׁהוּא הַדִּין אִם כָּל אֲרָף הָאוֹת דְּבוּקָה לְחַבְרָתָה — אֵין פְּרוּד מוֹעִיל בָּהּ:

כט כָּל מִקּוֹם שְׂאִין פְּרוּד מוֹעִיל — אֵין הַעֲבָרָה בְּקוּלְמוּס עַל הָאוֹת מוֹעִילָת, שְׁלֵא יִצְטָרֵף לְגַרְרָה וְלְכַתְּבָה מְחַדֵּשׁ, שֶׁכֵּינֵן שְׁכַתֵּב הַתַּחַתוֹן קָיָם — אֵין הַעֲלִיּוֹן מוֹעִיל כְּלוּם, שְׁכַתֵּב עַל גְּבִי כְּתָב — אֵינוּ כְּתָב כָּלֵל, אֲלָא עַל גְּבִי הַקֶּלֶף:

ל כָּל מִקּוֹם שְׂאִין פְּרוּד מוֹעִיל וְצְרִיף לְגַרֵר וְלְחוֹזֵר וְלְכַתֵּב אֶפְלוּ מְעַט — אֵין תְּקֵנָה זוֹ מוֹעִילָת אֲלָא כְּשֶׁעֲדִין לֹא כְּתָב כְּלוּם אַחֵר הַשְּׁעוֹת, אֲבָל אִם כְּתָב — צְרִיף לְמַחֵק כָּל מָה שְׁכַתֵּב אַחֲרָיו, וְלְחוֹזֵר וְלְכַתֵּב הַכֵּל אַחֵר שִׁתְּקֵן הַשְּׁעוֹת. וְאִם כְּתָב אֶחָד מִשְׁמוֹת שְׂאִינֵן נִמְחַקִּין — צְרִיכָה פְּרָשָׂה זוֹ גְּנִיזָה. לְפִי שְׁכַתְּמָתָן הַשְּׁעוֹת עַל יְדֵי כְּתִיבָה לְאַחֵר שְׁכַתֵּב אִינְזָה אוֹת מִהַפְּרָשָׂה אַחֵר הַשְּׁעוֹת — נִמְצָא פְּרָשָׂה זוֹ כְּתוּבָה שְׁלֵא כְּסָדְרָה, וְהַתּוֹרָה אֲמָרָה "וְהִיו" — בְּהוֹלְתֵן יְהִיו.

אֲבָל אוֹתִיּוֹת שְׁנֵדְבָקוּ זוֹ בְּזוֹ בְּעֵנֵן שֶׁפְּרוּד מוֹעִיל בָּהֶן — יְכוּל לְהַפְרִידֵן אֶפְלוּ אַחֵר כְּתִיבַת כָּל הַפְּרָשָׂה, וְאֵין בָּזֶה מִשׁוּם כּוֹתֵב שְׁלֵא כְּסָדְרָן, כֵּינֵן שְׁעַתָּה אֵינוּ כּוֹתְבוּן, אֲלָא מְכַשִּׁירֵן עַל יְדֵי גְרִיַּת הַדְּבִקוֹת שְׁבִיגִיחָם, וְגִרְיָה אֵינָה כְּתִיבָה.

וְאֶפְלוּ אוֹת שֶׁמְכַשִּׁירוּ עַל יְדֵי כְּתִיבָה מוֹעִטָה, מִכָּל מִקּוֹם אִם הִיָּתָה צוּרַתָה עֲלֶיהָ קָרֵם לְכֵן בְּשַׁעַת כְּתִיבָתָה, וְלֹא הִיָּתָה נִרְאִית כָּלֵל כְּאוֹת אַחֲרָת, כְּגוֹן הִי"דִין שְׁעַל הַשִּׁי"נִין וְעַל הַעִי"נִין וְהַצְדִּי וְשֶׁל הָאֵלִ"פִין וְפִא"ן וְרִגְלֵי הַתִּיבִין שְׁלֵא הִיוּ נוֹגְעִין בְּגוֹף הָאוֹת, וְהִינוּק שְׂאִינֵנו לֹא חֲסֵם וְלֹא טַפֵּשׁ קוֹרְאֵן כְּהַלְכָתָן — יְכוּל לְתַקְנֵנו אַחֵר כֵּן, וְאֵין בָּזֶה מִשׁוּם שְׁלֵא כְּסָדְרָן.

אֲבָל אִם רִגֵל הַה"א אוֹ הַקו"ף נוֹגַע בְּגַב אֶפְלוּ נְגִיעָה דְּקָה כְּחוּט הַשְּׁעִרָה שְׁצוּרַתָן עֲלֵיהֶן, וְהַתִּינוּק קוֹרְאָה כְּהַלְכָתָה, מִכָּל מִקּוֹם כֵּינֵן שְׁצְרִיף לְגַרֵר תַּחֲלָה כָּל הַרִגֵל, אִם כֵּן שׁוֹב אֵין צוּרַתָן עֲלֵיהֶן, וְכַשְׁחוֹזֵר וְכוּתְבוּן — הִרִי זֶה כּוֹתֵב שְׁלֵא כְּסָדְרָן.

וְכֵן בְּשֶׂאֵר נְגִיעוֹת שְׁצְרִיף לְגַרֵר הָאוֹת עַד שִׁתְּפִסִּיד צוּרַתָה — אִי אֶפְשֵׁר לְתַקְנָה אַחֵר כֵּן, כְּגוֹן יוֹד הַעֲלִיּוֹנָה וְהַתַּחַתוֹנָה שֶׁל

חלק א' סימן לב דין כתיבת התפילין טעפים כה-לא

לקוטי תורה

העתים משתנים והזמנים מתחלפין ומתהפכין. והיינו לפי שהם בבחינת ממלא כל עלמין, שהם בחינת פרצוף, ראש ויד ורגל ושאר אברים, שאין אחד דומה לחבירו ופעולת האיברים משתנין. גם לפעמים כואב אחד מהאברים או נחלש בו' וכיוצא בזה שינויים מקרים.

החיות שבבחינת ממלא כל עלמין נקרא בחינת "אדם" נ"הגם שאין לו גוף ולא דמות הגוף, אבל מבשרי אחזה בו', ודברה תורה כלשון בני אדם לשכך את האוזן]. דכמו שיש באדם פרצוף שלם בריבוי מדריגות חלוקות, מן הראש עד הרגל - כך למעלה יש באור הממלא כל עלמין ריבוי מדריגות חלוקות, ולפיכך גם ההנהגה דלמעלה שמצד אור הממלא כל עלמין, משתנה לעתים שונות, ובמילא גם העולמות והנבראים משתנים תמיד, בבחינת עליות וירידות.

וכן בכל אדם כפרמיות, לפעמים נופל במחשבה דבור ומעשה אשר לא טוב, ולפעמים יפול לו הרהורי תשובה ומעשים טובים, כי לכל עת וגו' ולאום מלאום יאמין, כשזה קם בו', לא נתמלאה צור בו'.

ועל כן אל יפול לב האדם עליו בראותו שנופל בו', כי כך הוא סדר תהפוכות הזמן, ויכול הוא לחזור ולשנות את מעמו מרע לטוב.

גם האדם הוא תמיד בעליות וירידות, ולכן בראות האדם שהוא נופל ממדריגתו עליו לדעת ש"לא יש נפילה וירידה לגמרי בנפש האדם בעבודת ה'", כי כן הוא סדר העולם מצד גדר האור והחיות של העולם מבחינת ממלא כל עלמין, שתמיד ישנם שינויים בו', וכשם שנפל בדבר לא טוב כך יכול לעלות מירידתו. ובמילא "לא יאמר אדם לנפשו נואש ח"ו ואבדה תקותו ח"ו כאשר יראה בנפשו שנופל ממדריגתו כי אחרי הנפילה קימה ואחרי הירידה עלי".

וכל זה הוא בבחינת ממלא כל עלמין.

אך להיות בחינת סוכב כל עלמין בבחינת גילוי בבחינת דעת והרגשה ממש, צריך להיות ובערת הרע וגו', שזה יהיה לעתיד לבא, שיקויים ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ.

הטעם שאור הסוכב יתגלה רק לעתיד לבא הוא לפי שעדיין יש רע בעולם, "וכל זמן שיש רע עדיין,

אך בחינות אלו של חלב ודבש עדיין לא הגיעו למעלת ומדריגת ומלאה הארץ דעה שיהיה לעתיד לבא, בבחינת דעת והרגשה ממש, משא"כ חלב ודבש הם בבחינת האמונה עדיין.

אע"פ שנצטוינו "ורעה אמונה", היינו להשתדל לקבוע את האמונה בהקב"ה בנפשותינו בבחינת דעת והרגשה, מכל מקום, בזמן הזה אי אפשר להיות זה בשלימות, דרק אלעתיד נאמר "מלאה הארץ דעה את ה'", כי גם כשאדם מגיע לבחינת "ארץ זבת חלב ודבש" (ההגדלה בענין האמונה, עד שמתענג על ה') אין זה כלל כמו הגילוי דלעתיד.

והענין, כי הנה אנו רואים שחעולם כמנהגו נוחג בבחינת ממלא כל עלמין, שיש לכל עת בו'.

אחד ההבדלים בין אור הממלא כל עלמין לאור הסוכב כל עלמין הוא, דבאור הממלא כל עלמין יש שינויי מדריגות, היות שאור זה מתצמצם בכל עולם ונברא לפי מדריגתו, משא"כ אור הסוכב כל עלמין שהוא קדוש ומובדל מן העולמות אין בו שום שינויים (וכנ"ל שעליו נאמר "אני ה' לא שניתי") ונמצא בכל מקום וזמן בהשוואה.

וכך הוא גם בעבודת האדם, דכאשר אור הסוכב כל עלמין מאיר ונקבע ממש בלב האדם, אזי אין בו שום שינויים בדביקותו המוחלטת אל ה'.

גילוי אור הסוכב ממש יהי רק לעתיד לבא, ואז שוב לא תהיינה שום ירידות ועליות בעבודת בני ישראל אלא יהיו דבקים בדביקות תמידית ונצחית בו יתברך.

משא"כ עד עת קץ, בזמן הזה, שאז אין אור הסוכב בהתגלות רק אור הממלא כל עלמין (שממנו הוא קיום וחיות העולם) - הרי העולם ובני ישראל הם תמיד בבחינת עליות וירידות וכו'.

[ומביא דוגמאות על הירידות והעליות במשך

הדורות.]

כי הנחש הטיל זוהמא בחוה, בחינת כנסת ישראל, וכמתן תורה פסקה זוהמתן, ואח"כ בחטא העגל חזר בו', ואח"כ בימי יהושע עבדו את ה', ובימי שפוט השופטים קלקלו, ובימי דוד ושלמה היו כמעלה העליונה, ואח"כ בחטא ירבעם בו'.

וכך בכל דור ודור נשתנה לפי הענין, וגם בימי התנאים והאמוראים אין זמן א' דומה לחבירו, וכל

מכבות את התמוז אמרו מעת חדלנו לקטר למלכת שמים חסרנו וגו', וכך היו נביאי השקר, דהיינו אמונות כוזבות בנביא להאמין במה שלא דבר ה'.

"תמוז" הוא שם עבודה זרה שהנשים היו עובדות אותה, והוא "דמות א' שמחממין אותו מבפנים כו' ונראה כאילו בוכה, ואומרות [הנשים] תקרובת הוא שואל" - ונשים אלו שעבדו עבודה זרה התאונו לירמי" שמאז חדלו להקטיר לשמש ("מלכת שמים") "חסרנו כל", היינו שהאמינו ש"עזב ה' את הארץ תחת יד המזלות", והאמת הוא שחסרו כל לפי שלא עבדו את ה' מרב כל.

וכן האמינו בנביאי השקר ש"לא היו בעלי מופתים כלל וכמ"ש ביחזקאל.. ונביאי האמת ודאי היו בעלי מופתים כמו ירמי' ויחזקאל הגם שלא היו כמו אליהו כו', ואעפ"כ האמינו בשקר דוקא".

דלפי שבזמן בית ראשון האיר אור נעלה ביותר בבית המקדש, לפיכך הקליפה ששלטה אז היתה תאוה לעבודה זרה, שהיו מאמינים במזלות לעשותם עיקר.

משא"כ בבית שני שחסרו ה' דברים, לא היתה ג"כ בלעומת זה התגברות הקליפה כ"כ, והיתה האמונה רעה במילי דעלמא, להאמין באנשי רכיל לשנוא את חבירו, שהשנאה ההיא היא שנאת חנם, שחבירו לא עשה לו רעה באמת, כי אם לא היה מאמין באנשי רכיל בוודאי לא היה איש שונא לרעהו כלל, שזה כנגד הטבע שישנא אחד לחבירו חנם אם יודע באמת שחבירו לא פשע בו'.

לפי שבזמן בית שני לא הי' אור הקדושה בגילוי כ"כ רק נסתתר "בלבושים רבים", במילא לא הי' המנגד להאמונה בה' רק באמונה זרה במילי דעלמא, בעון שנאת חנם, הבא כתוצאה מהאמונה בהולכי רכיל.

ד"ה וידעת היום פרק ה

לא יגורך רע כתיב.. ולכן לא תוכל הארץ להתמלאות לגמרי מאור האמיתי בבחינת סובב", דרך לעתיד שיקויים "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ" אפשר להיות אור הסובב בבחינת דעת והרגשה ממש.

[להלן יבאר איך שאפילו בזמן הבית הי' "רע" בבני ישראל, ולא עוד, אלא בחינה כזו ב"רע" המנגדת לענין האמונה (ולכן לא הי' שייך אז שהאמונה בהקב"ה תקבע בנפש בבחינת דעת והרגשה ממש):]

משא"כ בזמן חורבן הבית, שכית ראשון היו בו נביאי השקר, ובית שני היה בו שנאת חנם, שהם הם בבחינת זה לעומת זה כנגד בחינת אמונה שהיא למעלה מן הדעת.

[לקמן יבאר הקשר בין שנאת חנם לענין האמונה שלמעלה מן הדעת].

והענין, כי כמו שיש בספרא דקדושה בחינת אמונה שהיא למעלה מן הדעת, כך הי' אז בין ישראל אמונות כוזבות.

והם זה לעומת זה.

ידוע דקליפה היא הלעומת-זה של קדושה, ולכן, הקליפה השולטת בכל זמן היא בהתאם לאור הקדושה השוכן בעולם אז.

וזהו סיבת ההפרש בין בית ראשון ובית שני, שבבית ראשון היו נביאי שקר ואילו בבית שני הי' עון שנאת חנם - כי זהו בהתאם להבדל באור הקדושה בשתי תקופות הללו.

והנה בבית ראשון בהתגברות ספרא דקדושה היה גילוי שכינה ארון וכפורת, וכך בזה לעומת זה בהתגברות ספרא דקליפה מחמת החטא היה התגברות כנגד אמונת אלהות, והנשים שהיו

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

כדמיון אור הנר שיאיר ויאחז כפתילה דווקא, ומהו הכלי והאחיזה להנפש הוא כל מחשבותיו והבל דיבוריו שעסקה בחיי חיותה בגוף, כי כל מחשבה ודיבור ותשוקה וראי' אינו נפרד מן הנפש כי המה רוחנים ובכל רוחניות לא

והנה לבחי' מדות דעמלק יש להם כירור ותיקון מהנפש ביסורי גיהנם כידוע כי בחי' גיהנם הוא תיסרך רעתך והאדם בעצמו הוא העושה כל מיני גיהנם כי ידוע שבהפרד הנפש מן הגוף אין להנפש אחיזה בלי כלי

כידוע מענין ר"י כד חלש איעקר תלמודו ממנו), ואחר קבלתה הצער מכל פרטי הדברים שבעוה"ז שנעשה מהם בחי' אש ונחשים ועקרבים וכמבואר בתלמוד ומדרשי רז"ל, הכל כאשר לכל הוא בחי' תיסרך רעתך הנ"ל עד שנשכח כל העונג דיש ודבר שהי' לו בזה נעשה נקייה ונטהרה רוחו ונפשו כדבר הנזרק באש שתסיר כל חלודה, כמו"כ ע"י אש אוכלה דיסורים הנ"ל שיעצו למהות הנפש בעומק אחר עומק בעצמותה יותר מן העונג וחיות שהי' לה בעוה"ז ויוצא מן הגיהנם. והנה ידוע מיסורי גיהנם הקשים וכנ"ל ולכן מחסדי ה' עלינו מאיר ומזכך אותנו בכור העוני והבלבול בעוה"ז שישכח בזה לגמרי על כל חושי התענוג שהי' לו בעוה"ז. ואברהם בתפלתו פעל כל זה וכידוע מאמר הזהר הוציאוה בגלותא ותשרף בשלהוביתא דטיהרא, וכנראה בחוש שברוב הדאגה והבלבול דסיבות פרנסה ישכח על תאוותו ממש בהיצר לו והוא בחי' גיהנם בעוה"ז, וזהו והיו חיך תלואים לך מנגד וכנראה שבזמן הגלות אין שום א' מישראל שיעשה תכלית גדול שהי' לכו נכון ובטוח בזה (ער האט פארזארגט דיא גאנצי וועלט) כ"א כל הפרנסות הם כהררים התלויים [מנגד] בשערה ממש, וכל מה שיעמיק דעתו וחכמתו ותשוקתו בעניני מו"מ עד שיתפעל נפשו מזה מאוד, סיבת כל הסיבות מסבב בתחבולותיו שיתהפך הענין ויתקלקל עד גמירא ממש שנעשה הצער מזה בתוס' מרובה על העונג שהי' לו מזה וכידוע (עש ווערט דער פון שווארצע בלוטין) אשא תכלא דאכיל ושצי ממש, ואחר שממציא לו השי"ת תרופה ותעלה יתקלקל ג"כ עד שכל ימי חייו הבלו תלויים ואינו בטוח לאמר מצאתי מזור ותעלה על כל ימי חייו, כי גם העשירים הם תמיד בסכנה עצומה כנראה בחוש. ואם יהי' משאו ומתנו באמונה בלי [שקר] עוול ואיסור אזי בוודאי תטהר הנפש ותשכח כל מיני עוול התקשרותה בתענוגי הבלי הזמן. וכמו"כ נמצא בעבודת ה' למטה והוא כשיעשה חשבון ברור ואמיתי מירידת נשמתו ממקום גבוה כ"כ ויראה איך שרע ומר עזבו את ה' חיי החיים ממש מכל פרט ופרט יתמרמר ונעשה לו מזה גופא צער עמוק עד שמואס באמת כל תאוה. ונמצא מובן מזה שחוש התאוה שורפת ומכלה ממש כל מיני עונג והרגשה בהיפוכו בצער עמוק מריחוקו וד"ל. ולכן אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש שבזה יסור ממנו כל תענוגי בני אדם שמסתירים לחיי נפשו שתהי' אהבת לבכו [שלימה] זכה וברה [לה] לבדן וד"ל.

תשלוט בו הכליון וההפסד כלל כנודע, וא"כ בהפרדה מגופה חוש הנשמה לאור ולהכלל במקורה ממש כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום הדבקים ממש גם בעודנה קשורה בגופה ומכש"כ בהסירה מתוך גופה שאז ראייתה והסתכלותה ראי' אמיתית ורוחנית כי גם בצדיקים גדולים עבודתם וחיותם מה' חיים נק' חיי בשר ובחי' הודאה לבד ואינו בסוג וערך חיי נפשו כמו שהוא (כי כל רוחניות א"א להשיג בהיותו בגוף כ"א דרך שלילה ממש, וכל עמקות שישגיגנו ע"י חומר מוחו ידוע שאינו רוחניות ממש, ומהו רוחניות ממש שמושלל כו' וד"ל). ובראות הנפש ביטול דכל צבא מעלה באמרם קדוש (וכידוע שג"פ קדוש אומרים כל הי"ב שעות שביום ד' שעות על כל קדוש וקדוש) תכסוף ותכלה הנפש להכלל במקורה ממש ומי המעכב אותה כל מחשבה [ודיבור] ותשוקה אשר לא לה' המה מקיפה ומראה לה היפוך חיותה האמיתי, כי כל חיי העוה"ז הוא חיות דיש ודבר נפרד וא"כ המח' דעוה"ז הן הפכים ממש למהות חיי נפשו, ומכש"כ מחשבות דברים אסורים דל"ת ח"ו שתועבת ה' המה ממש ונגד רצונו כביכול ומסתירים לגמרי הארת פני מלך ית' ונעשה מזה מלאכי חבלה ר"ל, והן יסורים קשים לנפשו שאין לזה דמיון ביסורים גשמיים בגוף, עד"מ למטה אם ישימו אברי האדם באש שתכלה ממש ותסתלק החיות לגמרי, אין ערך כלל לאש דגיהנם כמארז"ל אש שלמטה א' משישים דאש דגיהנם כמו שבשישים הוא שיעור ביטול הטעם כידוע, כמו"כ בטל ממש הצער דאש דלמטה לגבי בחי' אש דלמעלה הנ"ל. ומי הוא האש הנה הוא אש ותשוקה דחמדת עוה"ז בהיתר ואיסור כנ"ל. וכל מה שהנפש תתפעל בחמימות ותשוקה יתירה, יותר תדבק נפשו בזה ונעשה מזה יסורים קשים לנפשו להפרידה מחיי עצמותה (ודוגמא מזה מצינו למטה בעמידת צדיק גמור בתפילה באה"ר ונפש שוקקה ויבא לנגדו גוי וטמא לבלבלו שממש כל חייו אינם חיים), ודוגמתה בגיהנם שכל תשוקה ואש זרה דעוה"ז מסתירים ומצערים אותה, כי רואה היא האמת והאש הנ"ל מסתיר עלי'. ומקבלת צער ויסורי' כ"כ בכל שעה ושעה שתשכח על כל העונג שהי' לה בכללות תענוגי עוה"ז כי הצער הוא כיווץ והסתלקות הנפש מכותותי' שהן בחי' המשכה וגילוי אור הנפש להתמשך כו' וכנ"ל (וכידוע שבחולי ר"ל שכוח ישכח לגמרי על כל תענוגי בני אדם וגם אם יכריא נשכח ממנו ע"י חולי גדול

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

צריכה לטבול בנהר דינור לשכח על התענוג שבג"ע התחתון כדי שלא יבלבלו בג"ע העליון ע"ד שהעולה מהעוה"ז לג"ע התחתון צריך מתחלה לשכוח על חיזו דהאי עלמא כידוע בזהר כי הוא ממש כמו מחשבה זרה שמבלבל כו', א"כ יכול כל משכיל על דבר לצייר עוצם הפלאת ערך תענוג הג"ע העליון, ויש עוד מדריגות רבות זו למעלה מזו הגם שלא נו' בספרים רק ב' בחי' אלו אבל באמת נודע לנו מפי סופרים קדושי עליון אשר נהירין להו שבילא דרקיעא שיש מדריגות לאין קץ אשר כל א' היא מעולה מעלה מעלה מבחי' שלמטה ממנה וע"ד שארז"ל רגלי החיות כנגד כולן (חגיגה י"ג א') כו' ולזה כיוונו רז"ל (ברכות ס"ד א') באמרם ת"ח אין להם מנוחה שנא' (תלים פ"ד ח') ילכו מחיל אל חיל בבחי' עליי' העולמות להתענג על ה': ועוד יובן הפלגת וגודל ערך ירידה זו איך שהיא מאיגרא רמא לבירא עמיקתא ע"ד אחר, דהיינו ממה שמצינו שארז"ל (חגיגה ט"ו ב') באחר מוטב דלידייני ולייתי לעלמא דאתי ור"ל אפי' לג"ע התחתון, והנה הדין והיסורים של גיהנם הם מרובים וגדולים מאד כמ"ש באגה"ת (פי"ב) בשם הרמב"ן שגם יסורי איוב ע' שנה אינן כדאי אפי' נגד שעה א' בגיהנם ומשפט רשעים בגיהנם י"ב חדש (עדות פ"ב מ"י) הם יותר משמנה וקרוב לט' אלף שעות ומשעה שמת אחר בחיי ר' מאיר שהיה קודם רשב"י כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות ותוי"ט פ"ק דשבועות (משנה ד') שהי' רבו של רבי שהי' רבו של ר' יוחנן שהאריך ימים הרבה וכשמת הוא פסק קוטרא מקברי' דאחר, וכ"ז מוטב גם בשביל תענוג ג"ע התחתון, צא ולמד כמה נפלאה הפלא ופלא גם מעלת ג"ע התחתון אשר כדאי וכדאי וטובה מרובה ונפלאה עד מאד גם לסבול יסורים כ"כ בשבילו בלבד, שאין זה בנוהג בתענוג עוה"ז גם לסבול יסורים מועטים בשבילו ויאמרו לו הן וכו' אלא כי באמת אין ערוך בין תענוג הגופות לתענוג האלקי גם לתענוג דג"ע התחתון וק"ו בן בנו של ק"ו בעולמות הרוחני' אשר ג"ע התחתון אצל ג"ע העליון כערך תענוג דעוה"ז לגבי ג"ע התחתון וכעד"ז למעלה מעלה מדרגות עד אין קץ ותכלית, אשר כאשר ישים כל משכיל על דבר לבו בזה ישתומם הפלא ופלא מה זה היתה ירידת הנשמה ממקום גבוה כ"כ לעוה"ז הגס והחומרי: אמנם באמת ברוך אלקינו ב"ה הטוב ומטיב וברצונו הפשוט חפץ להטיב לעמו הישראלים וירידה זו צורך עלי' היא להעלותם עוד מעלה מעלה עד אין קץ ותכלית ממצבם ומעמדם הראשון, אשר עלי' זו הוא דוקא ע"י

פרו ורבו כו': ענין מצות פרי' ורבי', הנה ארז"ל (נדה ל"א) שלשה שותפים באדם אב מזריע לובן שממנו עצמות וגידים וצפרנים ומוח שכראשו ולובן שבעין אם מזריע אודם שממנו עור ובשר כו', הקב"ה נותן בו רוח ונשמה כו': והנה נודע עפמ"ש ונשמות אני עשיתי (ישעי' נ"ז ט"ז) שיש באדם ב' נפשות נפש הבהמית המתלבשת בדם האדם ההחיותו וגם היא שכליות להשכיל כל מיני חכמה שבעולם ונמשכת מלמעלה מכחות רוחניים הוא בחי' פני שור שבמרכבה ופני אדם לארבעתן שממנו נמשכים נפשות הבהמיות שבישראל, ונפש השני' שבישראל היא חלק ה' ממעל כדכתיב (דברים ל"ב ט') חלק הוי' עמו כי היא ניצוץ אלקות ממש ונמשכת מבחי' כמראה אדם שעל הכסא הוא מראה דמות כבוד ה' (יחזקאל א' כ"ו כ"ח) וז"ש בצלם אלקים עשה את האדם (בראשית ט' ו') כי בחי' י"ס דו"א הם בדמות פרצוף אדם עד"מ וכמ"כ גם הנשמה הנמשכת ממנו היא בדמות אדם ברמ"ח איברים ושס"ה גידים רוחניים וכמ"ש בע"ח שכללות הנשמות יחד הם אדם א' מלביש לאדם דספירות, ונפש אלקית מתלבשת בנפש הבהמית שהיא ג"כ בחי' אדם ברמ"ח איברים ושס"ה גידים ועל ידו מתלבשת באיברי וגידיו הגוף הגשמיים שהם מכוונים ממש בציור ודמיון ודוגמת איברי וגידיו הרוחניים של הנפש וכדאי בזהר (ח"א ל"ח א') דעלמא תתאה כגוונא דעלמא עילאה כו': והנה להבין כ"ז וענין פעולת האדם בשעת הזיווג בהמשכת נפש זו, צריך להקדים תחלה ענין ירידת הנשמה לעוה"ז למה הוא שהרי נודע שהנשמה טרם ירידתה לגוף היתה עומדת למעלה ונהנית מזיו השכינה כדכתי' באל"י חי ה' אשר עמדתי לפניו (מ"א י"ז א') לפי מקומה ומדרגתה באצי' או בכריאה או ביצי' ועשי', ולמה זה תרד פלאים בגוף חומרי המסתיר על אור קדושת ה' הנמשך ורודף בטבעו אחר הנאת העוה"ז שהם מיסודו וטבעו אשר הם הגורמים הסתר והעלם אלקותו ית' וגם כי באמת כלא הוא כל תענוגי וחמדי העוה"ז מה שיכול להיות גם אילו חי' אלף שנים בשלוחה והשקט ובטח והי' מלך המלכים עד אשר לא יחסר לו כל מה שבעולם מהתענוגים אינן כדאי באמת להיות נערכים עם כמות תענוג האלקי שעה א' גם במדריגות היותר פחותות שבעולמות הרוחני' דהיינו כמארז"ל יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז (אבות פ"ד מ"ז) שר"ל אפי' שעה א' בג"ע התחתון, וק"ו בג"ע העליון, אשר אין ג"ע התחתון לו ערוך כלל עד שבעליי' הנשמה מג"ע התחתון לג"ע העליון

העוה"ב כנ"ל וע"ד הנ"ל מאופן יופי קורת רוח דעוה"ב מחיי העוה"ז הכשריים ויותר מזה הרבה מאד לאין קץ רחוק הערך ביניהם וכדכתיב לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד (תלים קי"ט צ"ו), פי' לכל מיני כלות הנפש ותענוג הנשמות מהשגתם באלקות בג"ע יש קץ וגבול שעד כאן מגיע השגתה ולא יותר אבל רחבה מצותך לקבל בה גילוי אלקות בבחי' אין סוף ובלי תכלית שזהו פי' מאד שענינו מורה על בלתי הגבלה ושיעור וכמ"ש באגרת הקודש (סי' י"ז):

99 המצוות – מצות פרי' ורבי'

ירידתם בעוה"ז תחלה, והוא מ"ש רו"ל יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב, (אבות פ"ד מי"ז) ואמרו מכל חיי העוה"ב כיון לכל מדרגות המעולות והנכבדות הנמצאים בעולמות הרוחניים מקום תפנוקי הנשמות ושנהנין שם מזוי השכינה גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם כידוע לבאי שערי האריז"ל, כולם אינן כדאי נגד שעה א' בתומע"ט בעוה"ז, והיינו כי גילוי אלקות הנמשך ע"י איזו מצוה בעוה"ז היא העולה על כולנה ועודפת לאין קץ ושיעור ותכלית על כל תענוגי חיי

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

דאצי' וממנה דוקא נמשך אח"כ בבי"ע, כי בחי' או"א"ס שמאיר בבחי' המדות עליונות דאצי' א"א שיבואו בבחי' הגילוי תחלה בבי"ע אם לא ע"י המל' כנ"ל, כי באצי' איהו וחייהו חד ואיהו וגרמוהי חד, שהחסד דאצי' הוא בבחי' א"ס ממש, ואין ערך כלל בחי' חסד דבריאה שהוא בחי' גבול מחנה מיכאל באהבה לקבל ההשפעה בהשתלשלו' מבחי' חסד דאצי' שבלי גבול, וכמ"ש באגה"ק בענין ואנכי עפר ואפר וכמשי"ת⁵⁰ אי"ה, אם לא ע"י שמתעלם תחלה אור החסד זה בבחי' מל' וממנה יורד אח"כ השפע בבי"ע, כי מדת מל' הוא רוממות והתנשאות, וכמ"ש המתנשא מימות עולם, ודרך כלל ההתנשאות הוא בחי' הסתלקות⁵¹ שלא ירד החיות עליהם כ"כ, ולכן נק' בחי' מל' ים להיות כמו שהים מעלים ומכסה על הנבראים שבתוכו כן בחי' המל' מעלמת ומכסה על בחי' המדות דאצי' שמאירים בתוכה⁵².

המשך "והחריס" תרל"א

ד"ה כל הנחלים הולכים אל הים

[לט]] **והענין** הוא דהנה ים וארץ למעלה⁴⁷ הוא בחי' עלמא דאתכסיא ועלמא דאתגליא, והוא עד"מ ים וארץ למטה דכל מה שיש ביבשה יש בים, אלא שביבשה הוא באתגליא שכל הנבראים נראים ונגלים, משא"כ בים הם באתכסי' להיותם מובלעים ומכוסים במי הים המכסה עליהם⁴⁸. וכמו"כ בבחי' מל' דאצי' נק' ארץ ונק' ג"כ ים, והיינו כי בחי' הארת והמשכת המל' דאצי' שנמשכת ומתלבשת בבי"ע להחיות העולמות מאין ליש שהם בחי' עלמין דאתגליין שנראין ליש ודבר נפרד בפ"ע הנה בחי' זו נק' בשם ארץ, ועו"נ תדשא הארץ דשא כמ"ש בזהר בכ"ד, וכמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחייהו⁴⁹ שעיקר התהוות היש ודבר נפרד לגמרי הוא ממל' דאצי' שנעשה עתיק דבריאה כי אין מלך בלא עם, משא"כ מבחי' המדות עצמם דאצי' יעו"ש. והנה המל' מקבלת האור והשפע מאו"א"ס ב"ה ע"י המדות

סע"א ואילך). נעתק לקמן בפנים בהמשך המאמר.
 (51) מדת מל'. הוא בחי' הסתלקות: בשולי הגליון נרשם בגוכי"ק: כמו ביחוד זו"נ כן בבנין המל', דאל"כ מהו ענין בנינה, יומשך ממל' דחסד, וכן בכל ענין השפעה המל' בחי' הסתלקות ועי"ז יומשך.
 (52) המל' מעלמת ומכסה על בחי' המדות דאצי' שמאירים בתוכה: בלקו"ת צו שם נוסף כאן: ועמ"ש מענין והים עליהם מלמעלה בפ' בלק ע"פ מי מנה עפר יעקב [לקו"ת בלק סח, רע"א. סח, ג].

(47) והענין הוא דהנה ים וארץ למעלה: בהבא לקמן בפיסקא זו ראה ד"ה ששת ימים בלקו"ת צו יד, ב [והוא לשון הלקו"ת בשינויים הובא לקמן ובאוה"ת בשלח שם]. וראה בכל הבא לקמן (עד פיסקא: ולפ"ז יתורץ) אוה"ת בשלח שם ע' תקסח ואילך.
 (48) ומכוסים במי הים המכסה עליהם: בלקו"ת צו שם נוסף כאן: וע' בפ' בשלח בד"ה או ישיר [תו"א בשלח סב, ב].
 (49) וכמ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחייהו: סי' כ (קל, ב).
 (50) וכמ"ש באגה"ק בענין ואנכי עפר ואפר וכמשי"ת: סי' טו (קכא,

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

וּנְכַנְסָה בְהֵם נַפְשָם וְשִׁנִּיהֶם (הגוף והנפש) כְּאֶחָד יֵצְאוּ עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, כְּמוֹ בַיּוֹם ג' כְּשֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּדְשֵׂא הָאָרֶץ דְּשֵׂא עֶשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עַץ פְּרִי עוֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן, הוֹצִיאָה הָאָרֶץ אֶת הָעֵשְׂבִים וְאֶת הָאֵילָנוֹת כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּמוֹ שֶׁהֵם עִם נֶפֶשׁ הַצּוֹמְחֵת שְׂפָהֶם, וְכֵן גַּם בְּבִעְלֵי חַיִּים הוֹצִיאָה אוֹתָם הָאָרֶץ כְּמוֹ שֶׁהֵם חַיִּים וְגַם הַמַּיִם שֶׁרְצוּ בֶן שָׂרֵץ נֶפֶשׁ חַיָּה, וַהֲיִינוּ דְכָל הַנִּבְרָאִים הֵנָּה אוֹפֵן יִצְרַתְּם בְּרָאֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַגּוֹף עִם הַנֶּפֶשׁ הַחַיּוֹנִית אֲשֶׁר בְּתוֹכָם יַחַד, מַה שְּׂאֵין בֶּן אוֹפֵן יִצְרַתְּ הָאָדָם שִׁנְיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּרִיאָתוֹ, שֶׁבְּרָא תְחִלָּה אֶת גּוּפוֹ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ עֶפְרוֹ מִן הָאָדָמָה בְּלִי שׁוּם נֶפֶשׁ חַיּוֹנִית בְּתוֹכוֹ. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיִּיצֶר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֶפְרוֹ מִן הָאָדָמָה, דְּמִתְחִלָּה הָיָה גֹלֶם, וְאַחַר כֵּן וַיִּפַח בְּאָפִיו נֶשְׁמַת חַיִּים, וַהֲיִינוּ שְׂלָא יֵצֵא גּוּפוֹ מִן הָאָרֶץ עִם הַרוּחַ חַיִּים שְׂבוֹ כְּמוֹ שֶׁהֵיָה בְּכָל הַנִּבְרָאִים, אֲלָא דִּתְחִלָּה בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת גּוּפוֹ וּבְרָא אוֹתוֹ מִן הַחוּמָר הַיּוֹתֵר עַב וְגַם שֶׁהוּא דוֹמֵם. וְזֶהוּ עֶפְרוֹ מִן הָאָדָמָה, וְהָיָה גֹלֶם בְּלִי שׁוּם חַיּוֹת, דְּהוּי שְׁפֵלוֹת גְּדוּלָה לְהָאָדָם לְעוֹמַת שְׂאָר הַבְּרוּאִים, דְּעַם הַיּוֹת דְּהַפֵּל הָיָה מִן הָעֶפְרוֹ, אֲבָל עִם זֶה הֵנָּה אוֹפֵן יִצְרַתְּם שִׁינְיָאוֹ גּוּפָם וְנַפְשָם כְּאֶחָד, וְהָאָדָם הֵנָּה תְחִלָּה הָיָה גֹלֶם וְרַק אַחַר כֵּן וַיִּפַח נֶשְׁמַת חַיִּים, וְצָרִיף לְהַבִּין מִפְּנֵי מַה שִׁנְיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹפֵן יִצְרַתְּ גּוֹף הָאָדָם מִגּוּפוֹת שְׂאָרֵי הַנִּבְרָאִים, דְּלְכַאוּרָה הֵנָּה הַשִּׁינּוּי הוּא לְגִרְעוּתָא, שֶׁהָרִי כֹל הַבְּרוּאִים, עִם הַיּוֹת שִׁינְיָתְּם הֵיא מִן הָעֶפְרוֹ, אֲבָל עִם זֶה לֹא נִרְאוּ בְּנִוְלוֹתָם בְּהִיּוֹתָם גֹּלָמִים כִּי אִם בְּהִיּוֹת גּוּפָם וְנַפְשָם כְּאֶחָד, וְהָאָדָם הֵנָּה אוֹפֵן יִצְרַתְּוֹ אֲשֶׁר תְּחִלָּה נִרְאָה בְּנִוְלוֹתוֹ בְּהִיּוֹתוֹ גֹּלֶם, וְרַק אַחַר כֵּן הִפִּיחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נֶשְׁמַת חַיִּים, וְאַחַר כֵּן זֶה הֵנָּה הָאָדָם דְּוָקָא הוּא בְּחִיר הַנִּבְרָאִים וְהַבְּרִיאָה הַחַיּוֹנִית כְּכָל הַבְּרִיאָה כּוֹלָה. קִיצוּר. כֹּל הַנִּבְרָאִים צָבָא הַשְּׂמַיִם וְצָבָא הָאָרֶץ בְּעֵלֵי גּוֹף וְנַפְשָם הֵמָּה, צָבָא הַשְּׂמַיִם שִׁינְיָתְּם מִסִּדּוֹת הַדְּקִים דְּאֵשׁ וְרוּחַ טְבַעַם בְּהַגְבְּרַת הַצּוּרָה עַל הַחוּמָר, וְצָבָא הָאָרֶץ שִׁינְיָתְּם גַּם מִסִּדּוֹת הַנְּסִים טְבַע תּוֹלְדוּתָם בְּהַגְבְּרַת הַחוּמָר עַל הַצּוּרָה, גּוֹף וְנַפְשָׁא אוֹר וְכֵלֵי מִתְאֵימִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁנְיָה אוֹפֵן יִצְרַתְּ גּוֹף הָאָדָם.

וְהֵנָּה הָאָדָם בְּאֲשֶׁר הוּא אָדָם צָרִיף לְדַעַת וְכָל אָדָם שְׂיֵשׁ לוֹ מוֹחַ בְּקַדְקָדוֹ יוֹדֵעַ, אֲשֶׁר הָאָדָם הוּא בְּחִיר הַנִּבְרָאִים אֲשֶׁר בְּרָא וַיִּצַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַכֹּד בְּצָבָא הָאָרֶץ אֲלָא גַם בְּצָבָא הַשְּׂמַיִם, וְהוּא (הָאָדָם) בְּרִיאָה הַחַיּוֹנִית מִכָּל הַנִּבְרָאִים כּוֹלֵם, הֵיִינוּ הֵן מִהַנִּבְרָאִים הַעֲלִיּוֹנִים וְהֵן מִהַנִּבְרָאִים הַתַּחְתּוֹנִים, דְּהֵנָּה כֹּל הַנִּבְרָאִים אֲשֶׁר בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהָאָדָם בְּכָלל הֵם בְּעֵלֵי גּוֹף וְנַפְשָׁא, אֲשֶׁר בְּנֵה שׁוּיִם הֵמָּה צָבָא הָאָרֶץ עִם צָבָא הַשְּׂמַיִם, דְּעַם הַיּוֹת אֲשֶׁר צָבָא הַשְּׂמַיִם חִלּוּק מְצָבָא הָאָרֶץ, דְּצָבָא הָאָרֶץ בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָם מִהַרְפַּכַת הַד' יְסוּדוֹת אֵשׁ וְרוּחַ מַיִם עֶפְרוֹ, וְצָבָא הַשְּׂמַיִם בְּרָא אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַק מִהַרְפַּכַת שְׁנֵי יְסוּדוֹת אֵשׁ וְרוּחַ כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב עוֹשֶׂה מִלְּאֲכִיוֹ רוּחוֹת מְשַׁרְתִּיו אֵשׁ לוֹהֵט, בְּכָל זֶה הֵנָּה בְּנֵה מִשְׁתּוּיִם צָבָא הַשְּׂמַיִם וְצָבָא הָאָרֶץ שֶׁהֵם בְּעֵלֵי גּוֹף וְנַפְשָׁא, וַהֲיִינוּ דְּעַם הַיּוֹת דְּצָבָא הַשְּׂמַיִם בְּרָאֵם מִהַיְסוּדוֹת הַדְּקִים דְּאֵשׁ וְרוּחַ, בְּכָל זֶה הֵנָּה גַם הֵם בְּעֵלֵי גּוֹף, וְצָבָא הָאָרֶץ עִם הַיּוֹת שֶׁבְּרָאֵם בְּהַרְפַּכַת הַיְסוּדוֹת מַיִם וְעֶפְרוֹ גַם בֶּן בְּכָל זֶה הֵנָּה גַם הֵם בְּעֵלֵי נֶפֶשׁ, וְרַק הַהַבְדָּל הוּא בְּטַבַּעַם, דְּטַבְּעֵי צָבָא הַשְּׂמַיִם הוּא בְּהַגְבְּרַת הַצּוּרָה עַל הַחוּמָר, וְטַבְּעֵי צָבָא הָאָרֶץ בְּטַבַּע תּוֹלְדוּתָם בְּהַגְבְּרַת הַחוּמָר עַל הַצּוּרָה.

וְהֵנָּה הַגּוֹף וְהַנֶּפֶשׁ מִקְבִּילִים וּמִתְאֵימִים זֶה לְזֶה, וַהֲיִינוּ דְּעַם הַיּוֹת אֲשֶׁר הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף הֵנָּה מַצַּד מֵהוּתָם הַעֲצָמֵי הֵם הַפְּכִים זֶה מִזֶּה, דְּהַנֶּפֶשׁ הוּא רוּחַנִי וְהַגּוֹף גִּשְׁמִי, וְרוּחַנִי וְגִשְׁמִי בְּמַהוּתָם הַעֲצָמֵי הָרִי הֵם הַפְּכִים זֶה מִזֶּה, בְּכָל זֶה הֵנָּה הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף מִקְבִּילִים וּמִתְאֵימִים זֶה לְזֶה, דְּזוּהִי אַחַת מִהַפְּלִאוֹת דְּפִלְאוֹת תְּמִים דְּעִים יִתְבַּרַךְ וַיִּתְעַלָּה בְּעֵנְן בְּרִיאָה יֵשׁ מֵאִין וְהִתְחַבְּרַתָּן שֶׁהוּא רַק בְּחִיק הַבּוּרָא בְּרוּךְ הוּא שְׂמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת מְקַשֵּׁר רוּחַנִיּוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת בְּאוֹפֵן הַמְּקַבֵּל וּמִתְאֵים פְּאֵלוֹ הִיוּ לְאַחַדִּים מִתְחַלֵּת יִצְרַתְּם בְּמַהוּתָם הַעֲצָמִי, וְלָכֵן הֵנָּה הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף נְקָרָאִים אוֹר וְכֵלֵי, דְּהַנֶּפֶשׁ הוּא אוֹר וְהַגּוֹף הוּא כֵלִי.

וְהֵנָּה גּוֹף הָאָדָם שִׁנְיָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אוֹפֵן יִצְרַתְּוֹ מִיִּצְרַתְּ גּוּפוֹת שְׂאָר הַנִּבְרָאִים אֲשֶׁר בְּרָא וַיִּצַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, דְּכָל הַנִּבְרָאִים הֵנָּה כְּשֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ הַמְאָמַר הַשְּׂיִיף לְהַנִּבְרָאִים הֵהֵם, מִיַּד נְבָרָא גּוּפָם

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

מאמרים תרצ"ב

ובעת שהוא לומד איזה דבר הלכה הנה אמירתו של התנא או האמורא דאמר רב או אמר רבא הוא כמו שלומד בתושב"כ וידבר ד' אל משה, כי דבר ההלכה הוא דבר הוי' הבא בקבלה איש מפי איש או שהוא גילוי שזכה בה נשמת התנא או האמורא ההוא לגלותה מההעלם אל הגילוי, אבל כאשר לימודו בתורה הוא בישות וגסות הנה לא זו בלבד מה שאין התורה פועלת עליו כפי הראוי שהתורה תפעול במוחין ובמדות ובהידור מצוה ביראת שמים, אלא עוד זאת נעשה יש ומציאות וגם הרוח ובסברותיו מגשם דברי התורה, ומזמן לזמן הוא מתעבה ומתגשם יותר, עד אשר שוכח לגמרי על נותן התורה ית', וממציא המצאות של דופי, ובהעדר יראת שמים הנה מעלה בפלפול¹²⁶ של הבל להתיר גם את האסור ולהחטיא את הרבים בהוראותיו. וע"כ לימוד התורה בלבד אינו מספיק וצריך להיות נר מצוה, קיום המצות בפועל כדבעי למהוי שהיא הכלי לתורה אור. וכן נר מצוה בלבד ואינו עוסק בתורה ג"כ אינו מספיק, דהנה לבד זאת שצריכין ללמוד פרטי דיני התורה לידע כל הלכה במצות הוי' בסדר מסודר למען לידע כל מצוה ומצוה בפרטי הלכותי', הנה גוף ועצם לימוד התורה היא מצוה פרטית. וגם מי שהוא מקיים המצות ועוסק בתורה אינו מספיק עדיין, כ"א צריך להיות ודרך חיים תוכחת מוסר. והענין הוא דהנה אמרו¹²⁷ למה קדמה שמע לזה"ש כדי שיקבל עליו עומ"ש תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות, והנה עול המצות הכוונה בזה ב' הענינים דקיום המצות ולימוד התורה, דלימוד התורה הוא בכלל כל המצות, אמנם קודם לזה צ"ל קבלת עומ"ש, וקבלת עומ"ש הוא ק"ש, דזה הקדמה כללית למצוה ותורה, ולכן הנה גם מי שתורתו אומנתו מפסיק לק"ש¹²⁸, וק"ש הוא המס"נ באחד¹²⁹, וכמ"ש¹³⁰ בכל קראנו אליו, אליו ולא למדותיו¹³¹, דכל ענין התומ"צ הוא שיהי' הכפי' וביטול בהנחת עצמותו, בתחלה אָוועק לייגען דעם איך לגמרי, ער זאָל באַ זיך ניט זאָיין קיין מציאות כלל, דזהו"ע מצות תפילין בראש ובזרוע כנגד הלב¹³², שהכוונה רוחנית בזה הוא¹³³ לשעבד מוחו ולבו לקיום המצות וללימוד התורה

וזהו כי נר מצוה ותומ"א, דמצוה היא נר, שהיא סיבה אל האור, אמנם היא סיבה נעלמת, וכנ"ל דהשמן ופתילה הם סיבות גלויות אבל הכלי היא סיבה נעלמת, להיות כי המצות נתלכשו בדברים גשמיים, והגשמי הרי שרשו גבוה יותר, ובקיום המצוה כתיקונה עפ"י תורה נעשית כלי אל התורה שהיא אור. אמנם היחוד הזה הוא היחוד דאיהו וגרמוהי חד, משא"כ תורה שהיחוד הוא מצ"ע בדרך מלמעלמ"ט הנה היחוד הוא איהו וחיהי חד. והנה כל מצוה ומצוה הוא רצון פרטי ומיוחד באופן כזה דוקא כמו שהתגלה הרצון העליון עפ"י התורה, וכמו במצות ציצית שחיובה הוא בכגד של ד' כנפות ובשיעור קבוע דוקא, ואם פחות משיעורו הנה מלבד זאת שאינו מקיים מצות ציצית הנה יכול להכשל באיסור טלטול בשבת, ועיקר מצות טלית קטן ללובשו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות, וכן הוא בכל מצוה ומצוה שהוא רצון פרטי ומיוחד, ולכן נקרא בשם נר שהוא יחידי. והתורה נקראת אור לפי שענין התורה הוא לברר וללבן כל דבר הלכה בריבוי פרטי ענינים שבה ולהסביר כל ענין בפרט. והנה תומ"צ שניהם נצחיים, ועם זה כתיב היום לעשותם, דכל ענין המצות הוא בעוה"ז דוקא, וזהו שהוא לפי שעה, אבל תורה אור גם בג"ע, ועיקר לימוד התורה הוא בג"ע¹²⁴, דשם הלימוד הוא בפנימיות הענינים כמו שהם במדרגתם העצמי ברוחניות. ואחר כ"ז הנה גם כשיש שניהם, היינו נר מצוה ותורה אור, ומ"מ אין זה מספיק עדיין כ"א צריך להיות ודרך חיים תוכחת מוסר, דהתוכחת מוסר הוא המגביל ומתאר מהותו של הדרך חיים, בדוגמת דבר כמו התואר נר שמגביל מהות ענין המצות, ותואר אור המגביל מהות ענין התורה. דהנה אנו רואים שיכול להיות מי שעוסק בתורה, והתעסקותו בה הוא בשקידה רבה ובעיון גדול ומשכיל השכלות ומחדש חידושי תורה (כמ"ש בקונטרס עץ חיים פל"א) בסברות מסברות שונות ושוכח כי התורה היא חכמתו ורצונו ית', ולימוד התורה צריך להיות במסירה ונתינה אל נותן התורה ית'¹²⁵ ואשר דברי התורה וסברותי' יהיו חקוקים במוחו,

124) ראה סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ובכ"מ.

125) ראה גם לקמן ע' קפו. ע' רו.

126) בכת"ק: בפלפולי.

127) משנה ברכות יג, א. בהבא לקמן - אוה"ת ואתחנן ח"ו ע' ב'רמד ואילך. בתוס' קיצורים והערות - אוה"ת תרומה ע' א'שסו ואילך. ס"ע א'שנו ואילך. ספר המאמרים תרכ"ט ע' רג ואילך. ד"ה בשעה שהקדימו וד"ה והחיות רצו"ש דהג השבועות תרצ"א.

128) שבת יא, א.

129) ראה זהר ח"ב קיט, א. ח"ג לג, א. שו"ת הרשב"א ח"ה

סנ"ה. פרי עץ חיים שער הק"ש פ"ב. ב"ח לטור או"ח ר"ס סא. מאמרים שבהערה 127.

130) ואתחנן ד, ז.

131) ספרי - הובא בפרדס שער לב (שער הכוונה) פ"ב. וראה

סהמ"צ להצ"צ קי, א"ב. קכא, א. ובכ"מ.

132) שו"ע או"ח סכ"ה ס"ה. שו"ע אדמו"ר הזקן שם ס"א. סידור

אדמו"ר הזקן במקומו.

133) מקומות שצויינו בהערה הקודמת. תניא פמ"א (נו, ב).

הד' קשר וככל, והם האופנים שמוליכי' בדרך החיים, והוא לתבוע מעצמו לעזוב דרכיו הקודמים ולנטות לדרכי התורה והמצוה, ולהיות מסור ונתון לזה, ולענוש ולייסר א"ע בכל פרט, ולקשור א"ע בכל מיני קשרים שהם עניני סייגים להיות אך ורק כפי שצ"ל עפ"י התורה. דכ"ז הוא העבודה ותפלה שהיא עבודה שבלב¹³⁴. וסדר העבודה הוא כי נר מצוה, קיום המצות בהידור ביראת שמים בקבועו"ש, שזהו עצמות, ואז נעשה כלי ומרכבה לתו"א, דאור התורה יוקבע במוחו ולבו, שזהו"ע בשר המלביש את העצמות, ודרך חיים תוכחת מוסר הוא פנימית התורה שמביאה לעבודה שבלב, שזהו"ע הגידים המחברי' הבשר והעצמות להיות חיות אמיתי בקיום המצות ולימוד התורה, ואז הנה התורה אור שהוא פנימי' התו' שמגין לעולם דהולך ואור עד נכון היום¹³⁵.

ד"ה כי נר מצוה ותורה אור

ביראת שמים ולברר ולזכך מדותיו הטבעיים, שהתחלה צ"ל לצאת מהרגילות שלו ולתת לב על כל פרט ופרט ממש שיהי' עפ"י תורה, וכל זה יהי' בדרך שעבוד, מיט א' איבערגעבונג, להניח א"ע לגמרי מכל וכל, וכמו מי שמשעבד א"ע לחבירו הרי ענין השעבוד הוא בכ' ענינים, הא' מה שמניח א"ע, ער זאָגט זעך אָפּ פּון זיין איך ומבטל כל רצונו ודעותיו ומדותיו ורגילותיו, והב' מה שמוסר ונותן א"ע למי שמשעבד אליו. וזהו דרך חיים, דער אָפּ זאָגען זיך פּון די אייגענע מציאות און אייגענע פאַרשטאַנדין און רצונות און משעבד זאָיין זיך צו תורה ומצות, שבזה יהי' עסוק במוחו ולבו ובכל כחות נפשו עד הכח היותר אחרון שהוא כח המעשה בפועל. אמנם התואר דרך חיים הוא תוכחת מוסר, דמוסר יש בו כמה פירושים, הא' מסירה ונתינה, הב' עונש, הג' נטי' שסר לאיזה דרך,

135) משלי ד, יח.

134) תענית ב, א.

לקוטי דיבורים

שמבדילים בין העבודה של המשכת גילוי אור אלקי בעולם הנקראת "מלמעלה למטה", לבין העבודה בתיקון והכשרת הכלי של העולם כדי שיוכל לקלוט את גילוי האור האלקי, הנקרא "מלמטה למעלה", הרי אם עסוקים באופן עבודה אחד, חסר אז באופן העבודה השני. למשל, אם עבודתו של האדם היא באופן של מלמעלה למטה, מן ההכרח שיחסר אז בהכשרת ותיקון הכלי שאין הוא עוסק בזה, ואם עבודתו היא מלמטה למעלה צריך להיות חסר אז בהמשכת האור.

ה. במלים ברורות: לא קל להסביר לשכל האנושי המגושם והקר את הענין של אור אלקי בכלל, ובמיוחד לתת לשכל האנושי את האפשרות שיוכל, במיגבלותיו הקשות, להתמצא בהבנות עדינות כאלו הקשורות ברגש. ברם, עד כמה שהדבר לא יהיה קשה, מן ההכרח הרי לעשות זאת, שכן זוהי המצוה של ידיעת אלקות, זו מצוה וחובת גברא על כל יהודי לדעת אלקות, ככתוב: "וידעת היום והשבת אל לבבך כי הוי' הוא האלקים". אלקים - זה טבע. הוי' - למעלה מן הטבע. טבע הוא הגבלת הזמן והגבלת המקום, למעלה מן הטבע הוא למעלה מזמן ומקום. אלקות היא למעלה מזמן ומקום ומנהיגה את הזמן והמקום, שהרי זה הענין של השגחה פרטית.

המצוה היא "וידעת היום כו'", שצריכה להיות ידיעה והשגחה. באמונה בלבד לא יוצאים ידי חובה, צריכה

ד. מי שלומד חסידות יודע מה זה "מלמעלה למטה" ו"מלמטה למעלה". כלומר, הוא מבין את ההבדל בין העבודה שהיא בדרך מלמעלה למטה - להמשיך גילוי אלקות בעולם, לבין מלמטה למעלה - שהעולם יהיה כלי לאלקות.

אך, לאלה שעדיין לא העמיקו כל כך הבנתם בחסידות, יהיה זה בלתי מובן. אמנם הם יבינו שיש "להמשיך" אלקות בעולם, הם גם יבינו שהמשכת אלקות בעולם יכולה להיות רק על ידי עבודה, ושכדי שיהיה גילוי אלקות בעולם צריך העולם להיות כלי לכך - אך, את ההבדל בין מלמעלה למטה לבין מלמטה למעלה - לא יבינו.

שכל אנושי כפי שהוא שכל של העולם, אינו יכול להבין את ההבדל אם העבודה היא בהמשכת אלקות בעולם, או שהעבודה היא להכשיר את העולם שיהיה כלי לאלקות.

שכן, לאמיתו של דבר צריכים הרי שני הדברים להיות בעולם, כלומר כשהעולם הוא כלי לגילוי האור האלקי, "נמשך" אז גילוי האור בעולם, ודבר זה עצמו מראה שהעולם הוא כלי לגילוי האור.

מהו, איפוא, ההבדל אם העבודה היא בהמשכת גילוי האור או שהעבודה היא בתיקון הכלי.

אדרבה, בשכל האנושי מתעוררת קושיא: כיוון

להיות ידיעה והשגה.

כלפי זה ישנה המצוה של "וידעת היום" כו', וציווי של דוד המלך עליו השלום לשלמה המלך באמרו "דע את אלקי אביך", והוראתו של הרמב"ם בהלכה הראשונה, יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון ממציא כל נמצא - להסביר כל זאת לשכל האנושי, שהוא - השכל האנושי - יבין זאת היטב.

ז. כדי שהשכל האנושי יבין דבר שכל בהתאם לתפיסתו, מן ההכרח להתאים לו משל גשמי, כזה שאת גוף המציאות של המשל יודע השכל האנושי היטב. לאחר שהשכל האנושי מבין היטב את המשל, אפשר להביאו להבנה עליונה יותר שיש לה דמיון מה למשל, ואז מבין השכל האנושי גם את דבר השכל, וכך ניתן להביא את השכל האנושי, צעד אחרי צעד, להשגת שכל אלקי.

כדי שהשכל האנושי "ירגיש עצמו בבית", הרי המשל הראשון שנתחיל לתת לו, כדי להבין את ההבדל בין אור ישר והעבודה מלמעלה למטה לבין אור חוזר והעבודה מלמעלה למטה - יהיה משל ממאכל גשמי.

השכל האנושי יודע מה היא גשמות על כל פרטי פרטיה, ו"תופס" אותה בהשגה גמורה. השכל האנושי שבע רצון מאד מידיעת דבר גשמי, ובידיעות אלו יש לשכל האנושי רצון, חשק ועונג.

כמה סוגים במאכלים גשמיים, המתחלקים גם בשני סוגים כלליים: מאכלים שאפשר לאכול כפי שהם מבלי לבשל אותם, - אמנם טוב יותר כשמבשלים אותם, אבל אפשר לאכול אותם גם בלתי מבושלים - ומאכלים שהכרח לבשל אותם, בלעדי הבישול אי אפשר לאכול אותם, וכשאוכלים אותם בלתי מבושלים - הם גורמים נזק, ורק כשמבשלים אותם, הופך אותם הבישול למאכל המבריא.

הבישול בשני סוגי המאכלים האמורים, עושה אותם טובים יותר, אלא שבכך ישנו הבדל גדול: המאכלים שאפשר לאכול אותם בלתי מבושלים, כשהבישול עושה אותם רק טוב יותר, הרי הבישול שלהם אינו חזק ואינו מצריך זמן רב, ואילו המאכלים הגורמים נזק כשהם בלתי מבושלים, זקוקים לבישול חזק יותר המצריך זמן רב.

אחרון של פסח תרצ"ד

תכופות מוסבר ענין זה - שצריכה להיות ידיעה והשגה - בחסידות. ובכך מוסבר מה שאמר דוד המלך עליו השלום לשלמה² "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם" - לכאורה, הרי מתאים יותר להשתמש באלקות במלה אמונה, מאשר במלה הבנה, והיה על דוד המלך ע"ה לומר האמן באלקי אביך וגו', מדוע הוא אומר - דע את אלקי אביך?

אותה קושיא היא גם על הרמב"ם. הרמב"ם מתחיל את ההלכה הראשונה בספרו במלים "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא".

ו. דוד המלך אומר "דע את אלקי אביך", והרמב"ם משתמש במלה "לידע", לא רק להאמין, והדבר אכן טעון הסבר.

מפרשי הרמב"ם מציינים שארבעת המלים בהן מתחיל הרמב"ם את ההלכה, "יסוד היסודות ועמוד החכמות", ראשי התיבות שלהן הם שם הוי'.

כלומר, היסוד של כל דבר והעמוד של כל הידיעות, הם שם הוי', ובכך צריך להיות מלוא ההבנה. כלומר, לא רק ברגש, אלא יש להקדיש את ההשתדלות הגדולה ביותר שהשכל האנושי יבין את הדבר.

כדי שהשכל האנושי הקר יוכל להבין אלקות ושכל אלקי, מן ההכרח להסביר לו זאת על ידי משלים ודוגמאות מדברים שהוא משיג אותם. כך יכולים להביא את השכל האנושי להבנת שכל אלקי ולקרבו להיות כלי לאור אלקי.

עתה יש להסביר לשכל האנושי, שבעבודת ה' ישנם שני סוגי עבודה: עבודה של "אור ישר" ועבודה של "אור חוזר". שתי עבודות אלו הן דבר אחד. תכלית העבודה היא, שיהיה גילוי אור אלקי בעולם, דבר שיכול להיות רק אם העולם יהיה כלי לגילוי האור.

כל זאת מבין השכל האנושי באופן כללי, אלא שאין הוא מבין מה ההבדל בין אור ישר לאור חוזר. גם את האימרה, שהעבודה של אור ישר היא עבודה מלמעלה למטה, והעבודה של אור חוזר היא עבודה מלמעלה למטה - אין השכל האנושי מבין.

הישיבה נתיסדה בשנת תר"ב¹, מגידי השיעורים היו בן רבינו כ"ק אאזמו"ר הגאון ר' ישראל נח², וחתן רבינו הרב ר' לוי יצחק³, וכל אחד מהם הי' אומר שני שיעורים בשבוע, ובשתי כתות התחלקו התלמידים - כת אחת קטנה ובה עשרים וחמשה איש, וכת השני' ובה כשלשים וחמשה ולפעמים גם ארבעים איש.

בני הישיבה בכת הא' היו מבני י"ד-י"ז, ולומדי כת הב' מבני י"ז-כ', וכולם בעלי כישרון ומתמידים בלימודם בנגלה גמרא ופוסקים, ומזמן לזמן היו לומדים פרק תניא ולעיתים רחוקים איזה מאמר בתורה אור, גם בעת אמירת חסידות הנה על הרוב לא היו מניחים אותם לכנוס, רק בימים נוראים וימים טובים. להיושבים נחשבו אלו שכל התעסקותם הי' בענייני חסידות ובהם שתי פלוגות - אברכים אחרי חתונתם, או חתנים קודם החתונה, מהם איזה צעירים בעלי כשרון גדול, והפלוגה השני' הי' מאלו אשר אבותיהם החזיקו אותם על חשבונם הפרטי, או אלו שלא הצטיינו בלימודם והיו מתחככים - ריבין זעך - בין החסידים.

כי, בעת נשיאת רבינו - מספר ר' שמואל - כמעט אשר בכל משך השנה היו נמצאים בליובאוויטש מנכבדי וזקני החסידים, ואם-כן איפוא הי' בכל עת מקום לשמש את מי מהגדולים, לראות איך הוא מתפלל, איך הוא אוכל, איך הוא לומד, איך הוא מתנהג, אשר לפעמים פעל זה על הצעירים עוד יותר מכמו הלימוד.

כן הדבר, גדולה שמושה יותר מלימודה, אמרו רבותינו ז"ל, ובחי החסידים וחסידות רואים אנו זה במוחש, השימוש של זקני החסידים פעל הרבה יותר מכמו הלימוד, כי הלימוד עשה את התלמיד רק למשכיל על דבר ומבין ענין שכלי, אבל השימוש עשה את התלמיד לעובד ד' וחסיד.

* * *

מצטער הנני במאד על אשר לא הטיתי אוזן קשבת כראוי להשיחה של אבא ור' שמואל - כי קנאתי את לייבעצקע העגלון היושב במרום ומושך ברצועותיו, וקנאתי זאת הטרידה אותי בשעה ההיא למאד. - עברנו כחמש פרסאות ואבא ציווה להעגלון לעמוד, אבא יורד מן המרכבה, הולך לו הצידה בין אילני היער, ובא חזרה ונוטל ידיו מברך ומוסיף לאמר ברכת הדרך מלה אחר מלה בכדי שגם אנכי אוכל לאמר אחריו בעל-פה.

אבא עלה במרכבה אחריו ר' שמואל ואני ונוסעים הלאה, האוויר הוא טוב, האילנות נותנים ריח, רוח אין, והצפרים מזמרות ואבא אומר לעגלון לבלי למהר בנסיעתו, שלא יהי' אבק גדול, וגם כדי ליהנות מאוויר המקום, ויעזוב לייבעצקע את בריותיו ללכת כחפצם פסיעה אחר פסיעה.

אבא יושב ומהרהר, ר' שמואל יושב ומתנמנם וברעיוני עוברים וחולפים זכרונות ימי קדם.

¹ נייעזשין, פלך טשערניגוב. נסתלק א' דחול המועד פסח, יז ניסן תרמ"ג, ומקום כבודו בעיר נייעזשין באהל כ"ק זקנו אדמו"ר האמצעי ("הקריאה והקדושה" ניסן תש"ג ע' ד). ראה אודותיו: בית רבי חלק ג פרק ח (יד, ב [קכ"ב, ב]) ואילך. ושם, שנולד בשנת תקע"ו.
² ראה ר' לוי יצחק זלמנזאהן בן הרב החסיד ר' יקותיאל זלמן.*
³ ראה אודותיו: אגרות-קודש חלק ד ע' שפ"ב. בית רבי חלק ג פרק ז (יב, א [קכ, א] ואילך).

(1) באגרות-קודש חלק ב ע' קז: בשנת תר"א יסד הישיבה ומינה את בנו הוד כ"ק אאזמו"ר הגאון ר' ישראל נח זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בתור ראש ישיבה ומגיד שיעור, ובתור מנהל הישיבה את חתנו הגאון ר' לוי יצחק זצוק"ל. וראה הצמח-צדק ותנועת ה"השכלה" ע' 33.
(2) נולד בשנת תקע"ה בעיר ליובאוויטש. לאחר הסתלקות אביו כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק (י"ג ניסן תרכ"ו) התנהג כשתי שנים בנשיאות בעיר ליובאוויטש, ובסוף שנת תרכ"ח העתיק מושבו לעיר

ונזכרתי עת היותנו ביאלטע⁴ וכמו חי עובר לפני מחזות חיינו שם, ההרים הגבוהים, אבא ותיכדל לחיים טובים כבוד אמי מורתי הרבנית תי' והמלמד ר' שניאור סלאנים⁵ ואני הולכים (כמעט בכל יום) בשעה הראשונה אחרי הצהרים לטייל, עד שעה השביעית ולפעמים גם השמינית.

אבא יושב לו ומעיין בספר אשר לקח אתו, יושב ומהרהר, יושב וכותב, ר' שניאור לומד איתי כשעה ומצֶוּה לי לחזור על אשר למדנו והולך לו אל אבא ושניהם יחדיו לומדים בספר ההוא, אבא מדבר ור' שניאור שומע, ר' שניאור מקשה ואבא מתרץ, אבא מבאר לו ור' שניאור נהנה ופניו צהובות. אימא יושבת לה מרחוק וקוראת באיזה מכתב, מכתב ארוך, ואצלה על הארץ מונח ילקוט קטן, שם בקבוק חלב, מיני מזונות, ומזמן לזמן נותנת לי, ושולחת על ידי גם לאבא ור' שניאור.

אימא היתה עוסקת בתפירה ואריגה, אומנת גדולה היא לרקם בזהב ובתכלת, וכעין עיגול של עץ - אַ בייגיל - עשוי לתחוב בו את הבד אשר עלי' תרקם הי' לה, שעות ביום היתה עסוקה בזה.

נזכרתי את מחזה בוא המלך אלכסנדר השלישי, עמידת הורי על חוף הים בין המחכים לראות המלך ושריו, מראה אחוזת ליבאדיאַ, ארמון המלך וכרמו, פגישת המלך ברחוב בהליכתנו בערב פסח לבית הטבילה, ונזכרתי עת נסיעתנו חזרה דרך חרקוב, והיותנו שם בל"ג בעומר תרמ"ו.

שם בחרקוב⁶ בפעם הראשונה ראיתי מושב חסידים, דיבוריהם מנגינתם התלהבותם שמחתם ועליצותם.

רושם גדול עשה עלי הרב ר' יחזקאל ז"ל⁷ הדרתו ומשקפי הזהב אשר על עיניו, אנשים בעלי זקן ומהם לבנים כשלג, זקנים וישישים כולם מתקבצים בחדר אחד לא גדול, מהם יושבים ומהם עומדים, כולם צפופים, ועיני כולם נשואות אל אבא, היושב בראש השולחן הקצר וארוך, ורעש בחדר, מנגנים ומדברים, אך מכיון שרואים אשר אבא חפץ להגיד דבר, הכל שותקים, שקיטה חרישית, ואבא מדבר. בשעה אחת האוויר מתחמם, אותי כבר לקחו מן השולחן והנני בחדר אחר, חדר מלא ספרים, שמה אימא יושבת ונטפי דמעה יורדות על לחיי'.

צר לי מאד, ליבי מתכווץ אמי בוכה, וכשאימא בוכה בוודאי יש על מה לבכות, כי זוכר הנני אשר בחורף העבר - ביאלטא - בכתה בכי רב, גם אבא בכה, שניהם בכו, ואזכור כי ברוב תחנון פעלתי מאימא - בהבטחת התמדת לימוד, כי זה הי' בראשית בוא המלמד ר' שניאור ואנכי לא חפצתי ללמוד עמו - אשר תספר לי סיבת הצער.

אתה - אומרת אימא - עודך ילד גם אם אספר לך לא תבין תוכן הדבר וצערו.

ספרי לי - אמרתי - באופן אשר אבין, הלא גם חומש אינני מבין, וכאשר אבא מבאר לי אז הנני מבין, הלא אבא אמר כי מבין הנני בטוב הפרשה אשר למד עמי, ומדוע לא תחפוץ גם את לספר לי באופן אשר אבין, ואבכה.

מה אתה בוכה - שואלת אימא.

ואיך לא אבכה - עניתי - רואה הנני כי אבא בוכה, אימא בוכה, אבא ואימא מדברים ביניהם מצטערים ובוכים, הלא וודאי דבר גדול, ואיך אני הבן יחידי שלהם לא אבכה.

4) נסעו לשם אלול תרמ"ה. - ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 13
5) ר' שניאור זלמן בן הרב ר' מרדכי דובער סלונים מחברון, שנסע עם אדמו"ר מהורש"ב ומשפחתו ליאלטע. - ראה גם אגרות-קודש

6) ראה על דבר זה גם בספר השיחות - קיץ ה'ת"ש ע' כ"ח.
7) [הרב ר' אברהם יחזקאל ארלאזאראו, רב דחרקוב].

8) אדמו"ר מהורש"ב חלק א ע' ז ובהערה שם. ספר השיחות תרפ"ט ריש ע' 75 בהערה. שיחת חג הפסח תרצ"ד סעיף יד.

9) אדמו"ר מהורש"ב חלק א ע' ז ובהערה שם. ספר השיחות תרפ"ט ריש ע' 75 בהערה. שיחת חג הפסח תרצ"ד סעיף יד.

בכיייתי וטענותיי לקחו לב אימא ותספר לי, אבי אביך הי' רבי, אדם גדול בתורה והי' כל ימיו לומד תורה ומתפלל, והוא ציווה אשר בניו דודך רז"א, אביך, ודודך רמ"מ לא יעשו שום מסחר רק ישבו וילמדו, וכה עשו כשתי שנים, עתה התחילו לעשות מסחר.

בשבוע העבר בא מכתב לאביך מאם זקנתך, ודודיך אשר רוצים המה לקנות יער גדול, וכותבים אשר קנו את היער, ואביך כאשר קיבל את המכתב הנה הצטער על אשר עוברים המה את מצות אביהם הרבי הגדול אשר ציווה אותם שלא יעשו שום מסחר, ומרוב צער בכה.

ואנכי כאשר ראיתי בצער אביך ויראתי שלא יקלקל את בריאותו בכיתי על צערו של אביך, וְאַנְחָם את אימא אשר אנכי אשמע בקול אבא לכל אשר יצוני, ואעשה לו נחת רוח אשר בזה יוטב בריאותו החלש, ומעתה הנני מתחיל ללמוד עם המלמד ר' שניאור בהתמדה כחפצו של אבא.

ולזאת כשראיתי את אימא בוכה הצטערתי במאד, ואף גם לא הרהבתי עוז לגשת לשאול סיבת בכיתה, עודני מהרהר אם לשאול אם לאו ואשמע קול מצהלות מחדר המושב וארוץ שמה והנה אחד עומד על שולחן קטן גבוה בקרן זווית ומנגן והכל עונים אחריו בשמחה.

ואטפס על הסולם הקטן אשר עומד אצל התנור לא רחוק מפתח המוביל לחדרו של אימא, ואראה אבא יושב במצנפת משי עגולה קטנה - כמו שהי' יושב בחדרו בעת שהי' לומד - מצחו הגדולה בהירה, פניו מאירות בלהב אודם, עיניו סגורות, בידו הימנית ישען את רקתו, וידו השמאלית מונחת על השולחן, וחרדת הדרת קדש על סביביו.

עברו רגעים אחדים, אבא פותח עיניו ומביט על כל סביביו, העינים היפים מסתכלים פנימה, וחודרים אל לב איש הפוגע במבט פנימי וערכי הלזה, מבט כזה כחו רב לפשט העקמומית שבלב, והחן השפוף על שפתי אדם גדול זה נותנים המה תקוה טובה גם לקשי יום וכוחם אדיר לעורר גם לב נשבר ונדכא.

הס, קרא אחד מהמסובים, וכרגע הכל נשקט, כל הגויות התיישרו, כל אחד הכין את עצמו, כולם מחכים, וכולם מייחלים, אבא לובש הכובע, כובע של משי, חוגר את עצמו בחגורת משי, וזוהר רעיוני שפוף על פניו המאירות.

כרגע כל המסובים היושבים עמדו, הישישים הללו ובעלי זקנים לבנים עומדים על רגליהם ואבא עיניו סגורות, מראה פני קדשו מתחלף מתאדם ומתלבן, מתלבן ומתאדם ויחפוץ להתחיל לדבר ויפתח את עיניו, ובראותו את כולם עומדים, בענוות חן בְּקֶשֶׁם לשבת, אך כולם כעין מתחננים לבלי למונעם מלמלאות את חפצם זה, לעמוד.

אבא מעביר ידו הימנית על עיניו ויושב לו רגעים אחדים, תנועות פניו מוכיחים המה כי רגעים כואבים - טוט ווייע מאמענטין - עוברים עליו בשעה זו ופתאום פותח עיניו ומתחיל לדבר.

מה מדבר אבא לא אדע, מה הוא אומר אינני מבין, אבל רואה הנני כי אבא מדבר והעומדים שומעים, אבא מדבר בקול רם, גם מרמז בידו הימנית, ומרגע לרגע מתלהב ומתלהט, והעומדים שומעים, שומעים בעיון, ומעיני אחדים נוטפות טיפות של דמע, מדוע בוכים המה לא אביך, עוד רגעים אחדים עמדתי ואלך לי לחדרה של אימא.

אימא יושבת לה גם היא נשענת על ידה הימנית פני' להבים ודמעות יורדות, טיפה אחר טיפה, כאגלי טל.

- מה את בוכה - הנני שואל את אימא - האם דודיי קנו יער? ומדוע אבא אינו בוכה ולמה תבכי את?

הנח לי - אומרת אימא - לכשתגדל אז תדע, עתה הנך ילד קטן, ואין לך לדעת כל זה, כמוכן לא קבלתי עונג ממענה זה ואלך לי הצידה ואשב על אחד הכיסאות וְאָדוּם.

עברה שעה ויותר ואבא עוד מדבר והשומעים עומדים על מקומם כאשר בתחילה, אך פתאום קול ששון נשמע, קולות רבים מתבוללים יחדיו, וארוץ לראות והנה הרבה אנשים רוקדים, האחד ידו על כתף חברו מנגנים ורוקדים, לא עבר רגע וגם אני הנני נסחב על יד אחד האנשים בהמחול.

הרעש הושקט, ואחד החסידים לוקח אותי על כתפו ומוסר להשני, השני להשלישי, והשלישי להרביעי עד אשר הוביאוני אל השולחן לראות את אבא, ואבא כבר התיר את החגורה, הסיר את הכובע ועל מצחו הגדול והרחב אגלי זיעה כעין אבני חן.

הרב ר' יחזקאל נותן לי כוס משקה להגיד לחיים לאבא ולכל המסובין, ואנכי מסרב. אבא מביט עלי בעין בוחנת, ואנכי מסרב מליקח הכוס ועיני אל המזונות העומדים על השולחן ואפנה להרב ר' יחזקאל ואומר לו, מלמדי ר' שניאור אומר כי תחילה צריכים לברך מזונות ואחרי כן שהכל, שחוק קל עבר על פני אבא, הרב, והמסובים אשר שמעו דברי.

הרב ר' יחזקאל נתן לי חתיכת טארט ואברך ואוכל, ואברך על הכוס ואמרתי לחיים תחילה לאבא, אחרי כן להרב ר' יחזקאל אחרי כן לשאר המסובים ואגע בשפתי בהכוס, ואעמידו על השולחן ואשב על קצה כסאו של הרב.

מסתכל הנני בפני אבא, ופניו אינם צהובות כאשר בתחילה, היושבים והעומדים מנגנים בקול ובעליזה, ובה ברגע נזכרתי כי אימא יושבת לה בחדר השני יחידה, ומי יודע אפשר בוכה היא גם עתה ולבי התכווץ במאד, ואתאנח באנחה גדולה.

ומבלי התכווץ הרבה עמדתי ממקומי, קרבותי אל אבא, להגיד לו דבר סוד, אבא הטה אזנו אלי, ואומר לו, אבא, אימא יושבת בחדר השני, ונטפי דמע יורדות על לחי, שאלתי ותאמר לי כי עודני ילד, ולא לי לדעת הכל.

למשמע דבריי אלה התעצב אבא, ואחרי חשבו רגעים אחדים אמר לי באזני, לך אמור לאימא, כי הנני מרגיש את עצמי בטוב, כאב ראשי סר מאתי, גם לבכי לא יכאב לי עתה, ותוכל להיות במנוחה שהנני מרגיש את עצמי בטוב.

על כפיים מיד אחד ליד השני שאוני עד בואי אל פתח החדר השני, אשר אימא יושבת בו, ואבוא ואראה כי אימא יושבת אצל החלון ועיני אדומות מבכי, ואקרב אלי ואגיד לה דברי אבא, ותבט בי ותשחק, ותענני טוב הדבר, עתה תוכל לשוב חזרה אל החדר השני.

* * *

(עד כאן נמצא)

אגרות קודש

בי"ה, ז' שבט תשי"ב
ברוקלין.
שלום וברכה!

ע"י אחד ממכירי מסרו לי אשר מצב בריאותו אינו כ"כ טוב, והנני בזה לעוררו, אף כי בטח אין הדבר חדש בעיניו, אשר כל אחד ואחד מאתנו נמצא הוא תחת השגחתו הפרטית של הבורא ית', ובמילא אם נדמה לו אשר מי שהוא בידו להזיק לו, הנה דמיון הוא כי אי אפשר דבר זה, ובמילא צריך להיות חזק בבטחונו שכמו שהשי"ת מנהיג את כל העולם כולו, הרי מנהיג הוא כמו"כ גם אותו ואת גופו, אשר האדם נקרא עולם קטן (תנחומא ר"פ פקודי, תקוני זהר תקון סט, דף קי"ז ע"ב) ואם לפרקים מרגיש חלישות בבטחונו בזה, הרי אין כדאי להתעמק בזה, ויסיח דעתו מחלישות זו, כי בטח אין זה אלא דמיון, וכעבור זמן מועט יראה, גם הוא, שכמו שכל בני ישראל הם מאמינים בני מאמינים, הנה גם הוא חזק בבטחונו.

בטח ימלא אחר הוראת הרופא, שהתורה נתנה רשות (שפירושו ג"כ כח) לרופא לרפאות, והשי"ת יזכהו שיבשרני בקרוב מהטבת מצב בריאותו ואשר הולך וטוב.

מהנכון שיאמר בכל יום איזה קאפיטלעך תהלים, וידוע בקשת דוד המלך שיחשב אמירת תהלים כעוסק בנגעים ואהלות, ובמילא נכלל בזה הן ענין של תפלה (עין ברכות ד, ע"ב) והן ענין של תורה.

בברכת רפואה קרובה ובריאות הנכונה המחכה לבשורות טובות.

בי"ה, י"ב שבט, תשי"ז
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום השני.

כבקשתו אזכירו ואת זוגתו תחי' על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע להמצטרך להם מתאים לכתבו.

ומה שכותב שגלמוד הוא ואין לו למי לפנות וכו' כבר ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, שהחסידות חידשה שבני ישראל מקושרים זע"ז ובכל מקום שהאדם הולך ונמצא איננו גלמוד וכידוע המסופר בשם הבעש"ט אשר ואהבת לרעך כמוך הוא אפילו לאיש יהודי הנמצא בקצוי תבל ושמעולם לא ראהו וכו' ולא עוד אלא שכמים הפנים לפניו גוי פועל זה על הנמצא בקצוי תבל שגם אצלו מתעורר רגש זה.

בודאי משתתף בהתועדויות אני"ש אשר במחנו הטי' ומזמן לזמן מוסיף לא רק בשיעורי לימוד הנגלה אלא גם בשיעורי לימוד החסידות והשי"ת יצליחו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א

מזכיר

י ויהי בשלח פרעה אתהעם ולאנחם
 ולא דברנון יי ארח ארעא
 פלשתאי ארי קריבא הוא ארי
 אמר יי דילמא זועון עמא
 במחזיהון קרבא ויתובון
 למצרים: יח ואסחר יי ית עמא
 ארח מדברא נמא דסוף ומזרזין
 סליקו בני ישראל מארעא
 דמצרים: יט ואסיק משה ית
 גרמי יוסף עמה ארי אומאה
 אומי ית בני ישראל למימר
 מדבר דכיר יי יתכון ותסקון ית
 גרמי מפא עמכון: כ ונטלו
 מסכות ושרו באתם בסטר
 מדברא: כא ויי מדבר קדמיהון
 ביממא בעמודא דעננא

י ויהי בשלח פרעה אתהעם ולאנחם
 אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי |
 אמר אלהים פנינחם העם בראתם מלחמה
 ושבו מצרימה כס"י: יח ויסב אלהים | אתהעם
 דרך המדבר ים־סוף וחמשים עלו בני
 ישראל מארץ מצרים כס"י: יט ויקח משה את
 עצמות יוסף עמו כי השבע השביע אתבני
 ישראל לאמר פקד יפקד אלהים אתכם
 והעליתם אתעצמתי מזה אתכם כס"י:
 כ ויסעו מספת ויחנו באתם בקצה
 המדבר כס"י: כא ויהוה הלך לפנייהם וימם

רש"י

שיצטרף, אבל כשהוא פורש למדבר, צריך לזמן
 כל הצורך. וכתוב זה לא נכתב פי אם לסבר את
 האזן, שלא תתמה: במלחמת עמלק ובמלחמת
 סיחון ועוג ומדן, מהיכן היו להם כלי זין, שהכו
 ישראל בחרב? ברש"י ישן) וכן הוא אומר: (יהושע
 א) "ואתם תעברו חמושים", וכן תרגם אונקלוס:
 מזרזין, כמו: (בראשית יד) "ויקח את חניכיו", וזריו.
 דבר אחר: חמושים, אחד מחמשה יצאו וארבעה
 חלקים מתו בשלשת ימי אפלה: (יט) השבע
 השביע. השביעם שישביעו לבניהם (מכילתא).
 ולמה לא השביע לבניו שישאוהו לארץ פנען מיד,
 כמו שהשביע יעקב? אמר יוסף: אני שליט הייתי
 במצרים והיה ספק בנדי לעשות, אבל בני, לא
 יניחום מצרים לעשות. לכה השביעם לכשיגאלו
 ויצאו משם, שישאוהו (סוטה יג): והעליתם את
 עצמתי מזה אתכם. לאחיו השביע בן. למדנו
 שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם, שנאמר:
 "אתכם": (כ) ויסעו מספת. ביום השני, שהרי
 בראשון באו מרעמסס לסכות: (כא) לנחתם
 הדרך. נקוד פתח, שהוא כמו להנחותם, כמו

(יז) ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם. ולא
 נהגם, כמו: (שמות לב) "לך נחה את העם", (משלי
 ו) "בהתהלכך תנחה אותך": פי קרוב הוא. ונח
 לשוב באותו הדרך למצרים, ומדרשי אגדה יש
 הרבה: בראתם מלחמה. כגון מלחמת (כמדבר יד)
 "וירד העמלקי והפנעני וגו'", (מכילתא) אם הלכו
 דרך ישר היו חוזרים. ומה, אם פשהקיפם דרך
 מעקם אמרו: "נתנה ראש ונשובה מצרימה", אם
 הולכים בפשוטה על אחת כמה וכמה. (לפי סדר
 הכתוב נראה הרשימות מהפכים ועין ברבי אליהו
 מזרחי, ובגור אריה וברבי מרדכי זפה ישוב נכון
 על זה): פן ינחם. יחשבו מחשבה על שיצאו
 ויתנו לב לשוב: (יח) ויסב. הסיכם מן הדרך
 הפשוטה לדרך העקומה: ים סוף. כמו לים סוף.
 וסוף הוא לשון אגם שגדלים בו קנים, כמו:
 "ותשם בסוף", "קנה וסוף קמלו": וחמשים. אין
 חמושים אלא מזינים (לפי שהסבתן במדבר, גרם
 להם שעלו חמושים, שאלו היה דרך ישוב לא היו
 מחמשים להם כל מה שצריכים, אלא באדם
 שעובר ממקום למקום וכדעתו לקנות שם מה

בְּעִמּוּד עֵינָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וְלִילָה בְּעִמּוּד אֲשֶׁר
 לְהָאִיר לָהֶם לְלַכְתּוֹת יוֹמָם וְלִילָה כִּסְיִי: כב לא-
 יִמִּישׁ עִמּוּד הָעֵינָן יוֹמָם וְעִמּוּד הָאֲשֶׁר לִילָה
 לְפָנָי הָעֵם כִּסְיִי: פ (לוי) יד א וַיִּדְבַר יְהוָה אֶל-
 מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ
 וַיַּחֲנוּ לְפָנָי פִּי הַחִירֹת בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין הַיָּם
 לְפָנָי בְּעַל צֹפֶן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל-הַיָּם כִּסְיִי:
 ג וְאָמַר פְּרַעֲהַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצָן
 סָגַר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר כִּסְיִי: ד וְחִזְקֹתִי אֶת-לִבִּי-
 פְּרַעֲהַ וְרַדְף אַחֲרֵיהֶם וְאַכְבְּדָהּ בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל-
 חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי-אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ-כֵן כִּסְיִי:

לְדַבְּרוֹתֶיהוֹן בְּאוֹרְחָא וְלִילָיא
 בְּעִמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא לְאֶנְהֵרָא לְהוֹן
 לְמִיזֵל בִּימְמָא וּבְלִילָיא: כב לא
 עָדִי עִמּוּדָא דְעֵנָנָא בִּימְמָא וְאֶף
 לֹא עִמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא בְּלִילָיא קָדָם
 עִמָּא: א וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה
 לְמִימְרָא: ב מְלִיל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּתּוּבוּן וַיִּשְׁרוּן קָדָם פּוּם חִירְתָּא
 בֵּין מִגְדֹּל וּבֵין יָמָא קָדָם בְּעִיל
 צָפוֹן לְקַבְּלָהּ תִּשְׁרוּן עַל יָמָא:
 ג וַיִּמְרַ פְּרַעֲהַ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 מְעַרְבְּלִין אַנוּן בְּאַרְעָא אַחַד
 עֲלֵיהוֹן מִדְּבָרָא: ד וְאַתְקַף יֵת
 לְבָא דְפְרַעֲהַ וַיִּרְדֹּף בְּתַרְיֵהוֹן
 וְאַתְקַר בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל מִשְׁרִיתָהּ
 וַיִּדְעוּן מִצְרָאִי אַרִי אֲנָא יְיָ וַעֲבָדוּ

רש"י

פרש איוב: (איוב יב) "משגיא לגוים ויאבדם":
 (ג) ואמר פרעה. כשישמע שהם שבים
 לאחוריהם: לבני ישראל. על בני ישראל. וכן:
 "ה' ילחם לכם", עליכם, (בראשית כ) אמרי לי אחי
 הוא, אמרי עלי: נבכים הם. פלואים ומשקעים,
 ובלע"ז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בצעמק הבכא",
 (איוב כא) "מבכי נהרות", (שם לח) "נבכי ים".
 נבכים הם, פלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת
 ממנו ולהיכן ללכו: (ד) ואכבדה בפרעה.
 כשהקדוש ברוך הוא מתנגם ברשעים, שמו
 מתגדל ומתפבד, וכן הוא אומר: (יחזקאל לח)
 "ונשפטי אתו וגו'", ואחר כך: "והתגדלתי
 והתקדשתי ונודעתי וגו'". ואומר: (תהלים עו)
 "שמה שבר רשפי קשת", ואחר כך: "נודע ביהודה
 אלהים". ואומר: (שם ט) "נודע ה' משפט עשה":
 בפרעה ובכל חילו. הוא התחיל בעברה, וממנו
 התחילה הפרענות (מכילתא): ויעשו-כן. להגיד
 שבחן ששמעו לקול משה, ולא אמרו: היאך
 נתקרב אל רודפינו, אנו צריכים לברח, אלא אמרו

(דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו בה" שהוא
 כמו להראותכם. אף כאן להנחותם על ידי שליח,
 ומי הוא השליח? עמוד הענן, והקדוש ברוך הוא
 בכבודו מוליכו לפניו. ומכל מקום, את עמוד
 הענן הכין להנחותם על ידו, שהרי על ידי עמוד
 הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו לאורה, אלא
 להורותם הדרך: (כב) לא ימיש. הקדוש ברוך
 הוא, את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה. מגיד
 שעמוד הענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש
 משלים לעמוד הענן, (שבת כג) שעד שלא ישקע
 זה, עולה זה: (ב) וישבו. לאחוריהם, לצד
 מצרים היו מקרבין כל יום השלישי, כדי להטעות
 את פרעה, שיאמר: תועים הם בדרך, כמו שנאמר:
 "ואמר פרעה לבני ישראל וגו'": ויחנו לפני פי
 החירות. (מכילתא) הוא פיתם, ועכשו נקרא פי
 החירות, על שם שנעשו בני חורין. והם שני סלעים
 גבוהים זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים:
 לפני בעל צפון. (מכילתא) הוא נשאר מכל אלהי
 מצרים, כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן, ועליו

(ישראל) ה וַיַּגִּד לְמַלְךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם וַיִּהְפֹּךְ לִבָּב פְּרָעָה וְעַבְדָּיו אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ מֵה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שַׁלַּחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדָּנוּ כס"ו:
 ו וַיֹּאסֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־עֲמוֹ לָקַח עֲמוֹ כס"ז:
 ז וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כֵּלָו כס"ח:
 ח וַיַּחֲזֵק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיְרַדֶּף אַחֲרָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאִים בְּיַד רַמְתָּה כס"ט: (ע"ב בחול) שני ט וַיְרַדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיֵּשִׁיגוּ אוֹתָם חַנְּנִים עַל־הַיָּם כָּל־סוּס רֶכֶב פְּרָעָה וּפְרָשָׁיו וַחִילוֹ עַל־פִּי הַחֵיזֶת לִפְנֵי בַּעַל צַפּוֹן: י וּפְרָעָה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגִהָ

כז: ה ואתחננו למלכא דמצרים ארי אזל עמא ואתהפיק לבא דפרעה ועבדוהי לעמא ואמרו מא דא עבדנא ארי שלחנא ית ישראל מפלחננא: ו וטקיס ית רתפה וית עמה דבר עמה: ז ודבר שת מאה רתפין בחיזין וכל רתפי מצראי וגברין ממנן על פלהון: ח ותקיף יי ית לבא דפרעה מלכא דמצרים ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקו בריש גלי: ט ורדפו מצראי בתריהון ואדביקו זתהון פד שרן על נמא כל סוסות רתפי פרעה ופרשוהי ומשריתה על פום חירתא קדם בעיל צפון: י ופרעה קרב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטלין

רש"י

ומהר לפני חילותיו. דרף שאר מלכים לטל בנה בראש כמו שיבחר, אני אשנה עמכם בחלק שנאמר: "אחלק שלל": (ז) בחור. נבחרים. בחור, לשון יחיד, כל רכב ורכב שבמנן זה היה בחור: וכל רכב מצרים. ועמהם כל שאר הרכב, (מכילתא) ומהיכן היו הבהמות הללו? אם האמר משל מצרים, הרי נאמר: (לעיל ט) "וימת כל מקנה מצרים", ואם תאמר משל ישראל, והלא נאמר: (שם י) "וגם מקננו ילך עמנו". משל מי היו? מ"היא את דבר ה'". מפאן היה רפי שמעון אומר: פשר שבמצרים, הרג! טוב שבנחשים, רצץ את מחו! ושלשם על פלו. שרי צבאות, בתרגומו: (ח) ויחזק ה' את לב פרעה. שהיה תולה אם לרדף אם לאו, ויחזק את לבו לרדף: ביד רמה. (מכילתא) בגבורה גבהה ומפרסמת: (י) ופרעה הקריב. היה לו לכתב ופרעה קרב, מהו הקריב? הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם כמו שהתנה עמהם: נסע אחריהם. בלב אחד

אין לנו אלא דברי בן עמרם (מכילתא): (ה) ויגד למלך מצרים. איקטורין שלח עמהם, וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב, וראו שאינן חוזרין למצרים, באו והגידו לפרעה ביום הרביעי. (מכילתא) ובחמשי ובששי רדפו אחריהם, וליל שביעי ירדו להם. (פ"ק דטוטה) בשחרית אמרו שירה, והוא יום שביעי של פסח. לכה אנו קורין השירה ביום השביעי: ויהפך. נהפך ממה שהיה, שהרי אמר להם: (לעיל יב) "קומו צאו מתוך עמי" ונהפך לבב עבדיו, שהרי לשעבר היו אומרים: "עד מתי יהיה זה לנו למוקש"? ועכשו, נהפכו לרדף אחריהם בשביל ממונם שהשאלו: מעבדנו. מעבד אותנו: (ו) ויאסר את רכבו. הוא בעצמו (מכילתא): ואת עמו לקח עמו. משכם בדברים: לקינו, ונטלו ממוננו ושלחנום, בואו עמי ואני לא אתנהג עמכם פשאר מלכים: דרף שאר מלכים, עבדיו קודמין לו במלחמה, ואני אקדים לפניכם, שנאמר: "ופרעה הקריב", הקריב עצמו

מִצְרַיִם | נִסַּע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיִּצְעֲקוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה כִּסִּי׃ יא וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה
 הַמַּבְלִי אֵינֶן־קָבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת
 בַּמִּדְבָּר מֵהַזֹּאת עֲשֵׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ
 מִמִּצְרַיִם כִּסִּי׃ יב הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ
 אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדַּל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה
 אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם
 מִמֵּתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּסִּי׃ יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם
 אֶל־תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה
 אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָּכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם
 אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאתֶם עוֹד
 עַד־עוֹלָם כִּסִּי׃ יד יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם
 תִּחַרְשׁוּן כִּסִּי׃ טו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

פתריהון ודחילו לחדא וזעיקו
 בני ישראל קדם יי: יא ואמרו
 למשה המדלית קברין במצרים
 דברתנא לממת במדברא מא דא
 עבדתא לנא לאפקותנא
 ממצרים: יב הלא דין פתגמא די
 מללנא עמוך במצרים למימר
 שבוק מננא ונפלח ית מצראי
 ארי טב לנא דנפלח ית מצראי
 מדנמות במדברא: יג ואמר
 משה לעמא לא תדחלון אתעתדו
 וחוזו ית פורקנא דיי דיעבד לכון
 יומא דין ארי קמא דחזיתון ית
 מצראי יומא דין לא תוספון
 למחזיהון עוד עד עלמא: יד יי
 יגית לכון קרב ואתון תשתקון:
 טו ואמר יי למשה קבלית צלותך
 מליל עם בני ישראל ויטלון:

רש"י

(שמואל ב יט) "מי יתן מותי" דאבשלום, שאמות,
 כמו: (צפניה ג) "ליום קומי לעד", (דברי הימים ב יח)
 "עד שובי בשלום", שאקום, שאשוב: (יג) פי
 אשר ראיתם את מצרים וגו'. מה שראיתם אותם,
 אינו אלא היום, היום הוא שראיתם אותם, ולא
 תוסיפו עוד: (יד) ה' ילחם לכם. בשבילכם,
 וכן: "פי ה' נלחם לכם", וכן: (איוב יג) "אם לא
 תריבון", וכן (בראשית כד) "ואשר דבר לי", וכן
 (שופטים ו) "האאתם תריבון לבצעל"? (טו) מה
 תצעק אלי. למדנו שהיה משה עומד ומתפלל.
 אמר לו הקדוש ברוך הוא: לא עת עתה להאריך
 בתפלה, שישאל נתנין בצרה. דבר אחר: "מה
 תצעק אלי", עלי הדבר תלוי ולא עליך, כמו
 שנאמר להלן (ישעיה מה): "על-בני ועל-פעל ידי
 תצוני": דבר אל בני ישראל ויסעו. (מכילתא) אין
 להם אלא ליסע, שאין הים עומד בפניהם, פדאי

כאיש אחד. דבר אחר: "והנה מצרים נוסע
 אחריהם", ראו שר של מצרים נוסע מן השמים
 לעזר למצרים. (תנחומא): ויצעקו. (מכילתא) תפשו
 אמנות אבותם: באברהם הוא אומר: (בראשית יט)
 "אל המקום אשר עמד שם", ביצחק: (שם כד)
 "לשוח בשדה", ביצקב: (שם כח) "ויפגע במקום":
 (יא) המבלי אין-קברים. וכי מחמת חסרון
 קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו
 משם? שיפור פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז:
 (יב) אשר דברנו אליך במצרים. (מכילתא) והיכן
 דברו? "ירא ה' עליכם וישפט": ממתנו. מאשר
 נמות, ואם היה נקוד מלאפוס (רצה לומר: חולם,
 פנדע לכעלי דקדוק שקראו חולם - מלאפוס, ועין
 לקמן פרשת יתרו ברש"י פסוק "פן יפרץ") היה
 נבאר ממתנתנו, עכשו שנקוד בשורוק נבאר:
 מאשר נמות, וכן: "מי יתן מותנו", שנמות, וכן:

טז ואת טול ית חטרה וארים ית
 ידך על ימא ובנעוהי ויעלון בני
 ישראל בגו ימא ביבשתא:
 יז ואנא הא אנא מתקף ית לבא
 דמצראי ויעלון בתריהון ואתיקר
 בפרעה ובכל משריתה ברתכוהי
 ובפרשוהי: יח וידעון מצראי
 ארי אנא יי באתיקרוהי בפרעה
 ברתכוהי ובפרשוהי: יט ונטל
 מלאכא דיי דמדבר קדם
 משריתא דישראל ואתא
 מבתריהון ונטל עמודא דעננא
 מן קדמיהון ושרא מבתריהון:
 כ ועל בין משריתא דמצראי
 ובין משריתא דישראל והוה
 עננא וקבלא למצראי ולישראל
 נהר כל ליליא ולא אתקריבו דין
 לות דין כל ליליא: כא וארים
 משה ית ידה על ימא ודבר יי ית
 ימא ברוח קדומא תקיף כל
 ליליא ושוי ית ימא ליבשתא

מה־תצעק אלי דבר אל־בני־ישראל
 ויסעו כס"י: טז ואתה הרים את־מטהך ונטה את־
 ידך על־הים ובקעהו ויבאו בני־ישראל בתוך
 הים ביבשה: יז ואני הנני מחזק את־לב
 מצרים ויבאו אחריהם ואכבדה בפרעה
 ובכל־חילו ברכבו ובפרשיו: יח וידעו מצרים
 כי־אני יהוה בהכבדי בפרעה ברכבו
 ובפרשיו: יט ויסע מלאך האלהים ההלך לפני
 מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד
 הענן מפניהם ויעמד מאחריהם כס"י: כ ויבא
 בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי
 הענן והחשך ויאר את־הלילה ולא־קרב זה
 אל־זה כל־הלילה כס"י: כא ויש משה את־ידו
 על־הים וילך יהוה את־הים ברוח קדים
 עזה כל־הלילה וישם את־הים לחרבה

רש"י

מלפניו ונתנו לאחריו. באו זאבים מאחריו, נתנו
 לפניו, באו לסטים לפניו וזאבים מאחריו נתנו על
 זרועו ונלחם בהם. כף: (הושע יא) "ואנכי תרגלתי
 לאפרים קחם על־זרועתי": ויהי הענן והחשך.
 למצרים: ויאר. עמוד האש את הלילה לישראל
 והולך לפניהם, כדרך כל הלילה. והחשך
 של ערפל לצד מצרים: ולא קרב זה אל־זה.
 (מכילתא) מחנה אל מחנה: (כא) ברוח קדים
 עזה. (מכילתא) ברוח קדים שהיא עזה שברוחות,
 היא הרוח שהקדוש ברוך הוא נפרע בה מן
 הרשעים, שנאמר: (ירמיה יח) "ברוח קדים אפיצם",
 (הושע יג) "יבא קדים רוח ה'", (יחזקאל כז) "רוח
 הקדים שכרך בלב ימים", (ישעיה כז) "הגה ברוחו

זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו,
 לקרע להם הים: (יט) וילך מאחריהם. להכדיל
 בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ולקבל חצים
 ובליסטראות של מצרים. בכל מקום הוא אומר:
 "מלאך ה'", וכאן: "מלאך האלהים", אין 'אלהים'
 בכל מקום אלא דין, מלמד שהיו ישראל נתונים
 בדין באותה שעה, אם להנצל, אם להאבד עם
 מצרים: ויסע עמוד הענן. כשחשכה והשלים
 עמוד הענן את המחנה לעמוד האש, לא נסתלק
 הענן כמו שהיה רגיל להסתלק ערבית לגמרי, אלא
 נסע והלך לו מאחריהם להחשיף למצרים:
 (כ) ויבא בין מחנה מצרים. משל למהלך בדרך
 וכנו מהלך לפניו. באו לסטים לשבותו, נטלו

וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם כַּסִּי: כב וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ
הַיָּם בַּיַּבֶּשֶׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִיְמִינֵם
וּמִשְׂמָאלֵם: כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם
כָּל־סוּם פְּרַעֲהַ רִכְבּוֹ וּפְרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ
הַיָּם כַּסִּי: כד וַיְהִי בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקֹף יְהוָה
אֶל־מַחֲנֵה מִצְרַיִם בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעַנַּן וַיֵּהָא אֶת
מַחֲנֵה מִצְרַיִם כַּסִּי: כה וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מִרְכַּבְתָּיו
וַיִּנְהַגְהוּ בַכְּבֹדֶת וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אָנוּסָה מִפְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוֹה נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם כַּסִּי: פ
רביעי כו וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה אֶת־יַדְּךָ
עַל־הַיָּם וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רִכְבּוֹ
וְעַל־פְּרָשָׁיו כַּסִּי: כז וַיִּטַּח מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַיָּם

רש"י

לְכַלְךָ: (שמואל א ז) וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל־גְּדוֹל וְגו' עַל
פְּלִשְׁתִּים וַיֵּהָא: (כה) וַיִּסַּר אֶת אַפְּנֵי מִרְכַּבְתָּיו.
מִכַּח הָאֵשׁ נִשְׂרְפוּ הַגְּלִגְלִים, וְהַמְּרַכְבוֹת נִגְרְרוֹת
וְהַיּוֹשְׁבִים בָּהֶם נָעִים וְאַבְרִיֶהֶן מִתְּפָרְקִין: וַיִּנְהַגְהוּ
בַכְּבֹדֶת. בְּהִנְהָגָה שְׁהִיא כְּבֹדָה וְקִשָּׁה לָהֶם, בְּמִדָּה
שְׁמַדְדוּ: "וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו", אִף כָּאֵן:
"וַיִּנְהַגְהוּ בַכְּבֹדֶת": נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם.
בְּמִצְרַיִים. דְּבַר אַחֵר: "בְּמִצְרַיִם", בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם,
שֶׁכָּשֶׁם שְׂאֵלוֹ לֹקִים עַל הַיָּם, כִּף לֹקִים אוֹתָם
שֶׁנִּשְׂאָרוֹ בְּמִצְרַיִם: (כו) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּיִם. שְׁקוּפִים
וְעוֹמְדִים כְּחוֹמָה יֹשׁבוּ לְמִקּוּמָם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרַיִם:
(כז) לְפָנֹת בְּקָר. לַעֲת שֶׁהַבְּקָר פּוֹנֶה לְבָא:
לְאִיתְנוּ. לְתַקְפוֹ הָרֵאשׁוֹן: נִסִּים לְקִרְאָתוֹ. שְׁהִיוּ
מִהֶמְמִים וּמְטַרְפִּין וְרָצִין לְקִרְאָת הַמַּיִם: וַיִּנְעַר ה'.
כְּאֵדָם שְׁמַנְעַר אֶת הַקְּדָרָה וְהוֹפֵף הָעֵלְיוֹן לְמִטָּה
וְהַתְּחַתּוֹן לְמַעְלָה, כִּף הָיוּ עוֹלִין וַיּוֹרְדִין וּמִשְׁתַּבְּרִין
בֵּינֵם, וְנָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָהֶם חַיּוֹת, לְקַבֵּל
הַיִּסּוּרִין: וַיִּנְעַר. וַשֵּׁנִיק, וְהוּא לְשׁוֹן טְרוּף בְּלִשׁוֹן

הַקִּשָּׁה בַיּוֹם קָדִים: וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם. כָּל מַיִם
שֶׁבְּעוֹלָם (מְכִילָתָא): (כג) כָּל סוּם פְּרַעֲהַ. וְכִי סוּם
אַחַד הָיָה? אֵלָא מַגִּיד שְׁאִין כָּלֵם חֲשׁוּבִין לְפָנֵי
הַמְּקוּם אֵלָא כְּסוּם אַחַד: (כד) בְּאַשְׁמֶרֶת הַבֹּקֶר.
(כרכות ג) שְׁלֶשֶׁת חֻלְקֵי הַלֵּילָה קְרוּיִין אֲשַׁמֶּרֶת,
וְאוֹתָהּ שְׁלֶפְנֵי הַבְּקָר קוֹרָא אֲשַׁמֶּרֶת הַבְּקָר. וְאוֹמֵר
אַנִּי, לְפִי שֶׁהַלֵּילָה חֻלּוֹק לְמִשְׁמְרוֹת שִׁיר שֶׁל מְלֹאכֵי
הַשָּׁרָת, כַּת אַחֵר כַּת, לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, לְכַף קְרוּי
אֲשַׁמֶּרֶת, זֶהוּ שְׁתַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס מְטַרְת: וַיִּשְׁקֹף.
וַיִּכְבַּט, כְּלוֹמֵר, פָּנָה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגּוּמוֹ
וְאַסְתְּכִי, אִף הוּא לְשׁוֹן הַבְּטָה כְּמוֹ (כמדבר כג)
"שְׂדֵה צוּפִים", לְחַקֵּל סְכוּתָא: בְּעַמּוּד אֵשׁ וְעַנַּן.
עַמּוּד עַנַּן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעַמּוּד אֵשׁ
מִתְּיַחוֹ וְטִלְפֵי סוּסִיָּהֶם מִשְׁתַּמְטוֹת (מְכִילָתָא):
וַיֵּהָא. לְשׁוֹן מְהוּמָה אֲשֶׁטוּרְדִישׁוּן בְּלַעֲזוֹ.
עַרְבָבָם, נָטַל סְגִיּוֹת שְׁלָהֶם. וַשֵּׁנִינוּ בְּפָרְקֵי רַבִּי
אַלְעָזָר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי: כָּל מְקוּם
שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ: "מְהוּמָה", הִרְעַשְׁתָּ קוֹל הוּא, וְזֶה אָב

ותב ימא לעדן צפרא לתקפה
 ומצראי ערקין לקדמותה ושניק
 יי ית מצראי בגו ימא: כח ותבו
 מיא וחפו ית רתפיא וית פרשיא
 לכל משרית פרעה דעלו
 בתריהון כמא לא אשתאר בהון
 עד חד: כט ובגוי ישראל הליכו
 כינשתא בגו ימא ומיא להון
 שורין מימיניהון ומסמאליהון:
 ל ופרק יי ביומא ההוא ית
 ישראל מיא דמצראי וחזו
 ישראל ית מצראי מיתין על פיה
 ימא: לא וחזא ישראל ית
 גבורתא ידא רבתא די עבד יי
 במצרים ודחילו עמא מן קדם יי
 והמינו כמימרא די ובגביאות
 משה עבדה: א בכך שבח משה
 ובגוי ישראל ית תושבכתא הדא
 קדם יי ואמרו למימר נשבח
 לאמר אשירה ליהוה

וישב הים לפנות בקר לאיתנו ומצרים נסים
 לקראתו וינער יהוה את מצרים בתוך
 הים כס"י: כח וישבו המים וכסו את הרכב
 ואת הפרשים לכל חיל פרעה הבאים
 אחריהם בים לא נשאר בהם עד אחד כס"י:
 כט ובגוי ישראל הלכו ביבשה בתוך הים
 והמים להם חמה מימנם ומשמאלם:
 ל ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד
 מצרים וירא ישראל את מצרים מת על-
 שפת הים כס"י: לא וירא ישראל את-היך
 הגדלה אשר עשה יהוה במצרים ויראו
 העם את-יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה
 עבדו כס"י: פ טו א אז ישיר-משה ובגוי
 ישראל את-השירה הזאת ליהוה ויאמרו

רש"י

יְהוֹשֻׁעַ, וכן: (מלכים א ז) "ובית יעשה לבת
 פרעה", חשב בלבו שיעשה לה. אף כאן "ישיר",
 אמר לו לבו שישיר וכן עשה, "ויאמרו לאמר
 אשירה לה". וכן ביהושע, כשראה הגס, אמר לו
 לבו שידבר וכן עשה. "ויאמר לעיני ישראל". וכן
 שירת הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פרש
 אחריו: "עלי באר ענו לה". (מלכים א יא) "אז יבנה
 שלמה במה", פרשו בו חכמי ישראל: שבקש
 לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה
 נאמרה. זהו לישוב פשוטו, אבל מדרשו: אמרו
 רבותינו זכרונם לברכה: מכאן רמז לתחית המתים
 מן התורה, וכן בכלן, חוץ משל שלמה שפרשוהו:
 'בקש לבנות ולא בנה'. ואין לומר ולישב לשון
 הנה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד,
 כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על

ארמי, והרבה יש במדרש אגדה: (כח) וכסו את
 הרכב וגו' לכל חיל פרעה. כך דרך המקראות
 לכתב למ"ד יתרה כמו (לקמן כז) "לכל פלוי תעשה
 נחשת", וכן: (שם) "לכל פלי המשכן בכל
 עבודתו", (במדבר ז) "ויתדותם ומיתריהם לכל
 פליהם", ואינו אלא תקון לשון: (ל) וירא
 ישראל את-מצרים מת. שפלטן הים על שפתו,
 כדי שלא יאמרו ישראל: כשם שאנו עולים מצד
 זה, כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו
 אחרינו: (לא) את-היך הגדלה. את הגבורה
 הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא.
 והרבה לשונות נופלין על לשון יד וכלן לשון יד
 ממש הן, והמפרשו, יתקן הלשון אחר ענין
 הדבור: (א) אז ישיר משה. אז, כשראה הגס,
 עלה בלבו שישיר שירה, וכן: (יהושע י) "אז ידבר

וְנוֹדָה קָדָם יְיָ אֲרִי אֲתַגָּאֵי עַל
 גּוֹתְנִיָא וְגֵאוּתָא דִּילֵהּ הִיא סוּסְיָא
 וְרַכְבָּה רָמָא בִּימָא: ב תַּקְפִּי
 וְתִשְׁבַּחְתִּי דְחִילָא יְיָ וְאָמַר

כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וּרְכָבוּ רַמָּה בַּיָּם: כ ט"ו: ב עֲזִי
 וְזַמְרַת יְהוָה וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וְאֲנִי־הוּ

רש"י

וזמרת של פאן, ושל ישעיה ושל תהלים נקודה
 בַּחֲטָף קמ"ץ. ועוד, אין באחד מהם פתוב
 'וזמרת', אלא 'וזמרת', וכלם סמוך להם 'ויהי לי
 לישועה'. לכה אני אומר לישוב לשון המקרא:
 שאין עזי כמו עזי ולא זמרת כמו זמרת, אלא
 עזי שם דבר הוא, כמו (שם כג) "היושבי בשמים",
 (עובדיה א) "שוכני בחגי סלע", (דברים לג) "שוכני
 סנה", וזהו השבח: "עזי זמרת יה", הוא היה לי
 לישועה. וזמרת דבוק הוא לתיבת ה' כמו: (שופטים
 ה) "לעזרת ה'", (ישעיה ט) "בעברת ה'", (קהלת ג)
 "על דברת בני האדם". ולשון 'וזמרת', לשון
 (ויקרא כה) "לא תזמר", (ישעיה כה) "זמיר עריצים"
 לשון פסוח וכריתתה. עזו ונקמתו של אלהינו היה
 לנו לישועה. ואל תתמה על לשון 'ויהי' שלא
 נאמר היה, שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה,
 וזה דגמתו: (מלכים א ו) "את קירות הבית סביב
 להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב", היה לו לומר:
 "עשה צלעות סביב", וכן (דברי הימים ב ו) "ובני
 ישראל היושבים בערי יהודה וימלך עליהם
 רחבעם", היה לו לומר: "מלך עליהם רחבעם",
 (כמדבר יד) "מבלתי יכולת ה' וגו' וישחטם", היה
 לו לומר: "שחטם", (שם לו) "והאנשים אשר שלח
 משה וגו' וימתו", "מתו" היה לו לומר, (לעיל ח)
 "ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב", היה לו
 לומר "עזב": זה אלי. בכבודו נגלה עליהם, והיו
 מראין אותו באצבע: ראתה שפחה על היס, מה
 שלא ראו נביאים: ואנהו. אונקלוס תרגם לשון
 ננה, (ישעיה לג) "ננה שאנן", (שם סה) "לנוה צאן".
 דבר אחר: ואנהו, לשון נוי, אספר נוי ושכחו
 לכאי עולם, פגון: "מה דודך מדוד? דודי צח
 ואדם". וכל הענין: אלהי אבי. הוא זה,
 וארומנהו: אלהי אבי. לא אני תחלת הקדשה,

פי ה' יחנו", "ויש אשר יהיה הענין", לפי שהן דבר
 ההונה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון
 עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול
 לישוב בלשון הזה: פי גאה גאה. פתרגומו. (דבר
 אחר: בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר
 לבשר ודם לעשות, כשהוא נלחם בחברו ומתגבר
 עליו, מפילו מן הסוס, וכאן: "סוס ורכבו רמה
 בים", וכל שאי אפשר לעשות על ידי זולתו נופל
 בו לשון גאות, כמו "פי גאות עשה", וכן כל
 השירה תמצא כפולה: "עזי זמרת יה, ויהי לי
 לישועה", "ה' איש מלחמה, ה' שמו", וכן כלם.
 ברש"י (ישן). דבר אחר: "פי-גאה גאה" - על כל
 השירות וכל מה שאקלס בו - עוד יש בו תוספת,
 ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו:
 סוס ורכבו. שניהם קשורים זה בזה והמים מעלין
 אותם לרום ומורדין אותם לעמק ואינן נפדיים:
 רמה. השליף, וכן (דניאל ג) "ורמיו לגו אתון
 נורא", ומדרש אגדה: פתוב אחד אומר "רמה"
 וכתוב אחד אומר "ירה" - מלמד שהיו עולין לרום
 ויורדין לתהום כמו (איוב לח) "מי ירה אכן פנתה"
 מלמעלה למטה: (ב) עזי זמרת יה. אונקלוס
 תרגם: 'תקפי ותשבחתי'. עזי, כמו עזי בשורוק,
 זמרת כמו זמרת, ואני תמה על לשון המקרא,
 שאין לה כמוהו בנקודתו במקרא, אלא בשלשה
 מקומות שהוא סמוך אצל "וזמרת", וכל שאר
 מקומות נקוד שורו"ק: (ירמיה טז) "ה' עזי ומעזי",
 (תהלים נט) "עזו אליך אשמרה", וכן כל תיבה בת
 שתי אותיות הנקודה מלאפ"ם כשהיא מארכת
 באות שלישית ואין השניה (בשנ"א) בחטף,
 הראשונה נקודה בשורו"ק, פגון: עז - עזי,
 רק - רקי, חק - חקי, על - עלי, "יסור עלו",
 כל - כלו, "ושלישים על כלו". ואלו השלשה: עזי

אֱלֹהֵי אָבִי וְאַרְמְנֵהוּ רַשִׁי׃ ג יְהוָה אִישׁ
 מְלַחְמָה יְהוָה שְׁמוֹ רַשִׁי׃ ד מְרַבֶּכֶת פְּרָעָה
 וְחִילוֹ יִרְה בַּיָּם וּמִבְּחַר שְׁלֹשׁוֹ טַבְּעוּ בַּיָּם־
 סוּף רַשִׁי׃ ה תְּהַמֵּת יְכַסִּימוּ יַרְדּוֹ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ־
 אֶבֶן רַשִׁי׃ ו יְמִינְךָ יְהוָה נְאֻדְרִי בַּכַּח יְמִינְךָ יְהוָה
 תִּרְעֵץ אוֹיֵב רַשִׁי׃ ז וּבְרַב גְּאוּנְךָ תִּהְרַם קַמִּיךָ

בְּמִימְרָה וַתְּהִי לִי לְפָרֶק דִּין אֱלֹהֵי
 וְאַבְנֵי לֵה מְקַדְשָׁא אֱלֹהָא
 דְּאַבְהֵתִי וְאַפְלַח קְדָמוּהִי ג יי
 מְרִי נִצְחֹן קְרַבִּיא יי שְׁמָה:
 ד רַתְּבִי פְּרָעָה וּמִשִּׁירֵתָה שְׂדֵי
 בְּיָמָא וּשְׁפַר גְּבֻרוּהִי אֶטְבְּעוּ
 בְּיָמָא דְסוּף: ה תְּהוּמֵיָא חֲפוּ
 עֲלֵיהוֹן נְחָתוּ לְעוּמְקֵיָא פְּאַבְנָא:
 ו יְמִינְךָ יי אֲדִיר בְּחֵילָא יְמִינְךָ יי
 תְּבַרַת סְנָאָה: ז וּבְסִגֵּי תְקַפְךָ

רַשִׁי׃

(ג) פֶּאן מוֹכַח לְהִיּוֹת חוֹלָם כְּמוֹ שְׁנַתְבָּרָא): כְּמוֹ
 אֶבֶן. וּבְמִקּוּם אַחֵר: "צִלְלוּ פַּעוּפֶרֶת", וּבְמִקּוּם
 אַחֵר: "יֵאכְלָמוּ בְּקֶשׁ". הֲרִשְׁעִים בְּקֶשׁ הוֹלְכִים
 וּמְטַרְפִּין עוֹלִים וְיֹוֹרְדִין, בֵּינוֹנִיִּים כְּאַבְן וְהַכְּשָׁרִים
 פַּעוּפֶרֶת שְׁנַחוּ מִיַּד: (ו) יְמִינְךָ. יְמִינְךָ. שְׁתִּי
 פְּעָמִים: כְּשִׂישְׁרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוּם הַשְּׂמָאל
 נַעֲשִׂית יְמִין: יְמִינְךָ ה' נְאֻדְרִי בַּכַּח. לְהַצִּיל אֶת
 יִשְׂרָאֵל וְיְמִינְךָ הַשְּׁנִית תִּרְעֵץ אוֹיֵב. וְלִי נִרְאָה:
 אוֹתָהּ יְמִין עֲצָמָה "תִּרְעֵץ אוֹיֵב", מַה שְּׂאֵי אֶפְשָׁר
 לְאָדָם לַעֲשׂוֹת שְׁתִּי מְלָאכּוֹת בְּיַד אַחַת. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל
 מְקַרְא: יְמִינְךָ הַנְּאֻדְרִת בַּכַּח, מַה מְלָאכְתָּה? יְמִינְךָ
 הִיא תִרְעֵץ אוֹיֵב, וְכַמָּה מְקַרְאוֹת דְּגַמְתּוֹ: (תַּהֲלִים
 צב) "כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ ה', כִּי הִנֵּה אוֹיְבֶיךָ יֵאבְדוּ",
 (שם צד) "עַד־מְתֵי רְשָׁעִים, ה', עַד־מְתֵי רְשָׁעִים
 יַעֲלוּ", (שם צג) "נִשְׂאוּ נְהֻרוֹת, ה', נִשְׂאוּ נְהֻרוֹת
 קוֹלָם", "לֹא לָנוּ, ה', לֹא לָנוּ", (הוֹשַׁע ב) "אַעֲנֶה,
 נְאֻם־ה', אַעֲנֶה אֶת־הַשְּׂמַיִם", (שׁוֹפְטִים ה) "אֲנֹכִי
 לֵה, אֲנֹכִי אֲשִׁירָה", (תַּהֲלִים קכד) "לֹאֲלִי ה' וְגו' לֹאֲלִי
 ה' שֶׁהִיָּה לָנוּ בְּקוּם עֲלֵינוּ אָדָם", (שׁוֹפְטִים ה) "עוֹרִי,
 עוֹרִי, דְּבוֹרָה, עוֹרִי, עוֹרִי, דְּבַר־יִשִּׁיר", (ישַׁעִיָּה כו)
 "תִּרְמָסְנָה רְגְלִי, רְגְלִי עָנִי", (תַּהֲלִים קלו) "וְנִתַּן אֲרָצָם
 נַחֲלָה, נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ": נְאֻדְרִי. הִיוֹד יִתְרָה,
 כְּמוֹ: "רַבְתִּי עִם", "שְׁרָתִי בְּמִדְיָנוֹת", "גְּנַבְתִּי יוֹם":
 תִּרְעֵץ אוֹיֵב. תְּמִיד הִיא רוֹעֲצַת וּמִשְׁבַּרְת הָאוֹיֵב.
 וְדוּמָה לוֹ "וַיִּרְעֲצוּ וַיִּרְצְצוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",
 בְּשׁוֹפְטִים (י). דְּבַר אַחֵר: יְמִינְךָ הַנְּאֻדְרִת בַּכַּח הִיא
 מְשַׁבַּרְת וּמְלָקָה אוֹיֵב: (ז) וּבְרַב גְּאוּנְךָ. אִם הִיָּד

אֱלָא מְחֻזְקַת וְעוּמְדַת לִי הַקְּדֻשָּׁה וְאַלְהוּתוֹ עֲלֵי
 מִימֵי אַבוֹתַי: (ג) ה' אִישׁ מְלַחְמָה. בַּעַל מְלַחְמָה,
 כְּמוֹ (רוֹת א) "אִישׁ נַעֲמִי" וְכָל אִישׁ וְאִשָּׁה מְתוּגְמִין
 בַּעַל, וְכֵן (מַלְכִים א ב) "וְחֻזְקַת וְהִיִּת לְאִישׁ",
 לְגַבּוּר: ה' שְׁמוֹ. מְלַחְמוּתִיו לֹא בְּכָלִי זִין, אֱלָא
 בְּשְׁמוֹ הוּא נִלְחָם, כְּמוֹ שְׁאַמֵּר דְּרֹד: (שְׁמוּאֵל א יז)
 "וְאַנְכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת". דְּבַר אַחֵר: ה'
 שְׁמוֹ, אִף בְּשַׁעָה שֶׁהוּא נִלְחָם וְנוֹקֵם מְאוֹיְבָיו, אוֹחֻז
 הוּא בְּמִדְתּוֹ לְרַחֵם עַל בְּרוּאָיו וְלִזוֹן אֶת כָּל בְּאֵי
 עוֹלָם, וְלֹא כְּמִדְתּוֹ מְלָכִי אֲדָמָה: כְּשֶׁהוּא עוֹסֵק
 בְּמְלַחְמָה פּוֹנֶה עֲצָמוֹ מִכָּל עֲסָקִים וְאִין בּוֹ כַּח
 לַעֲשׂוֹת זוֹ וְזוֹ: (ד) יִרְה בַּיָּם. שְׂדֵי בְּיָמָא, 'שְׂדֵי'
 לְשׁוֹן יְרִיָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (לִקְמֵן יט) "אוֹ־יִרְה
 יִרְה", תִּרְגוּם אוֹנְקְלוֹס: 'אוֹ אֲשֶׁתְּדָאָה יִשְׁתְּדִי',
 וְהִתִּי'וֹ מְשִׁמְשֵׁת בְּאֵלוֹ בְּמִקּוּם יִתְפַּעַל: וּמִבְּחַר.
 שֵׁם דְּבַר כְּמוֹ: מְרַבֶּכֶת, מְשַׁכֵּב, "מְקַרְא קְדֻשׁ":
 טַבְּעוּ. (מְכִילְתָא) אִין טַבְּעִיָה אֱלָא בְּמִקּוּם טִיט,
 כְּמוֹ: (תַּהֲלִים טט) "טַבְּעִתִּי בֵּינוֹן מִצּוֹלָה", (יִרְמִיָה לח)
 "וַיִּטְבַּע יִרְמְיָהוּ בְּטִיט", מְלַמֵּד שֶׁנַּעֲשָׂה הָיִם טִיט
 לְגַמֵּל לָהֶם כְּמִדְתָּם, שֶׁשְׁעַבְדוּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּחַמְרָא
 וּבְכַבְּדֵי: (ח) יְכַסִּימוּ. כְּמוֹ יְכַסּוּם וְהִיוֹד
 הָאֲמֻצְעִית יִתְרָה בּוֹ וְדַרְךָ הַמְקַרְאוֹת בְּכָף, כְּמוֹ:
 (דְּבָרִים ח) "וּבְקַרְךָ וְצִאנְךָ יִרְבִּין", (תַּהֲלִים לו) "יִרְוִן
 מִדְּשֵׁן בֵּיתְךָ", וְהִיוֹד רֵאשׁוֹנָה שְׁמִשְׁמַעָה לְשׁוֹן
 עֲתִיד, כְּךָ פְּרָשָׁה: טַבְּעוּ בַּיָּם סוּף, כְּדִי שְׁיַחְזְרוּ
 הַיָּם וְיַכְסּוּ אוֹתָן. יְכַסִּימוּ אִין דוּמָה לוֹ בְּמְקַרְא
 בְּנִקּוּדָתוֹ, וְדַרְכּוֹ לְהִיּוֹת נִנְקַד יְכַסִּימוּ בְּמְלָאפּוּם

תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוּ בִקְשׁ כְּסִי: ח וּבְרוּחַ
אֲפִיךָ נַעֲרָמוּ מִים נִצְבוּ כְּמוֹ-נֶד נְזִלִים קָפְאוּ
תְּהַמֵּת בְּלִבֵּים כְּסִי: ט אָמַר אוֹיֵב אֶרְדֶּף אֲשֵׁי
אֲחִילֵק שָׁלַל תְּמַלְאֵמוּ נַפְשֵׁי אַרְיֵק חֲרָבִי

תְּבַרְתַּנּוּן לְדַקְמוּ עַל עַמְךָ שְׁלַחַתְּ
רְגֵזְךָ שִׁינּוּן כְּנוּרָא לְקִשָּׂא:
ח וּבְמִימַר פּוּמְךָ חֲפִימוּ מִיָּא
קְמוּ כְּשׁוּר אֲזֻלְיָא קְפוּ תְּהוּמִין
בְּלִבָּא דִּימָא: ט דְּהוּה אָמַר
סְנָהּ אֶרְדֶּוּף אֲדַבֵּק אֲפֵלַג בְּזַתָּא

רש"י

וכנוס, כמו (ישעיה נז) "נד קציר ביום נחלה",
(תהלים לג) "כנס כנוד" לא כתיב כונס כנוד, אלא
'כנוד', ואלו היה כנוד כמו כנוד וכונס לשון
הכנסה, היה לו לכתב 'מכניס כנוד מי הים',
אלא כונס לשון אוסף וצובר הוא, וכן: (יהושע ג)
"קמו נד אחד", "ויצמדו נד אחד", ואין לשון
קימה וצמידה כנודות אלא בחומות וצבונרים, ולא
מצינו נוד נקוד אלא במלאפוס (חולם) כמו
(תהלים נז) "שימה דמעתי כנודך", (שופטים ד) "את
נוד החלב": קפאו. כמו (איוב י) "וכגבינה
תקפיאני", שהקשו ונעשו כפאכנים, והמים זורקים
את המצרים על האבן ככח ונלחמים כס ככל מיני
קשי: בלבים. בחזק הים, ודרך המקראות לדבר
כן: "עד-לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה",
לשון עקרו ותקפו של דבר: (ט) אמר אויב.
לעמו כשפתם בדברים: ארדף ואשיגם ואחלק
שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם:
נפשי. רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת
בשמים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה כלשון
הזה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתתני", כמו נתת
לי, (בראשית לז) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו
'דבר עמו', (ירמיה י) "בני יצאוני", כמו יצאו
ממני, (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו אגיד
לו, אף כאן תמלאמו תמלא נפשי מהם: אריק
חרבי. אשלה, ועל שם שהוא מריק את התער
בשליפתו ונשארו ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו
"מריקים שקיהם", (ירמיה מח) "וכליו ריקו". ואם
תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא, אלא על
התיק, ועל השק ועל הפלי שיצא ממנה, אבל לא
על החרב ועל היין, ולדחק ולפרש "אריק חרבי"
כלשון (בראשית יד) "ויגר את חניכיו", 'אודין

בלבד רועצת האויב, כשהוא מרימה ברב גאווה,
אז יחרס קמיו. ואם ברב גאווה לבוד אויביו
נהרסים, קל וחמר כששלח כס חרון אף, יאכלמו:
תחרס. תמיד אתה הורס קמיה, הקמים נגדך, ומי
הם הקמים כנגדו? אלו הקמים על ישראל, וכן
הוא אומר: (תהלים פג) "כי הנה אויבך יחמיון"
ומה היא ההמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה
קורא אותם אויביו של מקום: (ח) וברוח אפיך.
היוצא משני נחירים של אף. דבר הפתוב, כפיכול,
בשכינה דגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע און
הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר: כשאדם
כועס יוצא רוח מנחיריו, וכן: (תהלים יח) "עלה
עשן באפו", וכן (איוב ד) "ומרוח אפו יכלו", וזהו
שאמר (ישעיה מח) "למען שמי אארדף אפי",
כשזעפו נחה, נשימתו ארבה, וכשהוא כועס,
נשימתו קצרה. (שם) "ותהלתי אחטם לך", ולמען
תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף
והרוח שלא יצאו. לך, בשבילך, אחטם, כמו
"נאקה בחטם" במסכת שבת, (דף נא) כך נראה
בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן:
"חרה אף", כמו: (איוב ל) "ועצמי חרה מני-חרב",
לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחרים
בעת הקצף וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת
רצה, וכן חמה, לשון חמימות, על כן הוא אומר:
(אסתר א) "וחמתו בערה בו", וכנזח החמה אומר:
נתקררה דעתו: נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון
ערמימות, ולשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים
ז) "ערמת חטים" "ונצבו כמו-נד" יוכיח: נערמו
מים. ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים, והם
נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהים:
כמו נד. כתרגמו: כשור, כחומה: נד. לשון צבור

תשבע מנהון נפשי אשלוף חרבי
 תשיצנון ידי: י אמרת במימרך
 חפא עליהון ימא אשתקעו
 כאברא במין תקיפין: יא לית בר
 מנך דאת הוא אלהא יי לית אלא
 את אדיר בקודשא דחל תשבחן
 עבד פרישן: יב ארמת ימינך
 בלעתנון ארעא: יג דפרהי
 בטבורך עמא דנן דפרקתא
 סובריה בתקפך לדירא דקדשך:
 יד שמעו עממיא וזעו דחלא
 אחדתנון דהו יתבין בפלשת:
 טו בכן אתבחילו רכרבי אדום
 תקיפי מואב אחדתנון רתיתא
 אתברו כל דהו יתבין בכנען:
 טז תפיל עליהון אימתא ודחלתא
 בסגי תקפך ישתקון כאבנא עד
 תעלנון ותשרנון בטורא דאחסנתך

תורישמו ידי כש"י: י נשפת ברוחך כסמו ים
 צללו כעופרת במים אדירים כש"י: יא מי כמכה
 באלם יהוה מי כמכה נאדר בקדש נורא
 תהלת עשה פלא כש"י: יב נטית ימינך תבלעמו
 ארץ כש"י: יג נחית בחסדך עם-זו גאלת נהלת
 בעזך אל-גוה קדשך כש"י: יד שמעו עמים
 ירגזון חיל אחו ישבי פלשת כש"י: טו אז נבהלו
 אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו
 כל ישבי כנען כש"י: טז תפל עליהם אימתה
 ופחד בגדל זרועך ידמו כאבן עדי-עבר עמך
 יהוה עדי-עבר עם-זו קנית כש"י: יז תבאמו
 דיעבר עמך יי ית ארנונא עד דיעבר עמא דנן די פרקתא ית ירדנא: יז

רש"י

ידו מעט והן נופלים ומשתברין: תבלעמו ארץ.
 מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו: "ה' הצדיק":
 (יג) נהלת. לשון מנהל, ואונקלוס תרגם לשון
 נושא וסובל ולא דקדק לפרש אתר לשון העברית:
 (יד) ירגזון. מתרגזין: ישבי פלשת. מפני שהרגו
 את בני אפרים שמהרו את הקץ ויצאו בחזקה
 כמפרש ב'דברי הימים' והרגום אנשי גת:
 (טו) אלופי אדום אילי מואב. (מכילתא) והלא
 לא היה להם לירא פלום שהרי לא עליהם
 הולכים? אלא מפני אנינות, שהיו מתאוננים
 ומצטערים על פבודם של ישראל: נמגו. נמסו כמו
 (תהלים עה) "ברכיבים תמגגנה". אמרו: 'עלינו הם
 באים לכלותנו ולירש את ארצנו': (טז) תפל
 עליהם אימתה. (מכילתא) על הרחוקים: ופחד. על
 הקרובים, כענין שנאמר (יהושע ב) "כי שמענו את
 אשר הוביש וגו'": עד יעבר. עד יעבר. פתרגומו:
 קנית. חבבת משאר אמות כחפץ הקנוי בדמים
 יקרים שחביב על האדם: (יז) תבאמו. נתנבא

בחרבי. מצינו הלשון מוסב אף על היוצא: (שיר
 השירים א) "שמן תורק", (ירמיה מח) "ולא-הורק
 מפלי אל פלי", 'לא הורק הפלי' אין פתיב כאן,
 אלא לא הורק היין מפלי אל פלי, מצינו הלשון
 מוסב על היין, וכן (יחזקאל כח) "והריקו חרבותם
 על-יפי חכמתך" דחירם: תורישמו. לשון רישות
 ודלות כמו (שמואל א ב) "מוריש ומעשיר":
 (י) נשפת. לשון הפחה וכן (ישעיה מ) "וגם נשף
 בהם": צללו. אשתקעו ועמקו לשון מצולה:
 כעופרת. אבר פלו"ס בלע"ז: (יא) באלים.
 בחזקים, כמו (יחזקאל יז) "ואת אילי הארץ לקח",
 (תהלים כב) "אילותי לעזרתי חושה": נורא תהלת.
 יראוי מלהגיד תהלותיך פן ימעטו, כמו שכתוב:
 "לך דמיה תהלה": (יב) נטית ימינך. כשהקדוש
 ברוך הוא נוטה ידו, הרשעים פלים ונופלים, לפי
 שהכל נתון בידו, ונופלים בהטיתה. וכן הוא
 אומר: (ישעיה לא) "וה' יטה ידו וכשל עוזר ונפל
 עוזרו". משל לכלי זכוכית הנתונים ביד אדם: מטה

וּתְטַעְמוּ בְּהַר גַּחְלֹתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פַּעֲלָתָּ
 יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנֵנוּ יְדִיךָ כְּשִׁי: יח יְהוָה |
 יִמְלֹךְ לְעֵלְמָּ וְעַד כְּשִׁי: יט כִּי בָּא סוֹם פְּרֻעָה
 בְּרִכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו בַּיּוֹם וַיֵּשֶׁב יְהוָה עֲלֵהֶם
 אֶת־מֵי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ בִּיבֻשָׁה בְּתוֹךְ
 הַיָּם כְּשִׁי: פ כִּי וַתִּקַּח מְרִים הַנְּבִיאָה אַחֹת
 אֶהְרֹן אֶת־הַתֹּף בִּידָה וַתִּצְאַן כָּל־הַנָּשִׁים
 אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת כְּשִׁי: כא וַתַּעַן לָהֶם
 מְרִים שִׁירוֹ לִיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוֹם וּרְכָבוֹ
 רָמָה בַּיּוֹם כְּשִׁי: ס כִּי וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל
 מֵיַם־סוּף וַיִּצְאוּ אֶל־מִדְבַר־שׁוּר וַיִּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת־
 יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם כְּשִׁי: כג וַיִּבְאוּ

אתר לבית שכנתך אתקנתא יי
 מקדשא יי אתקנוהי ידיך: יח יי
 מלכותה קאם לעלם ולעלמי
 עלמיא: יט ארי עלו סוסות
 פרעה בתכוהי ובפרשוהי בימא
 ואתיב יי עליהון ית מי ימא ובני
 ישראל הליכו ביבשה בגו ימא:
 כ ונסיבת מרים נביאתא אחתה
 דאהרן ית תפא בידה ונפקו כל
 נשיא בתרהא בתפין ובחנגין:
 כא ומעניא להון מרים שפחו
 ואודו קדם יי ארי אתגאי על
 גותניא וגאותא דילה היא סוסיא
 ורכבה רמא בימא: כב ואטיל
 משה ית ישראל מימא דסוף
 ונפקו למדברא דחגרא ואזלו
 תלתא יומין במדברא ולא
 אשפחו מיא: כג ואתו למרה

רש"י

כְּשִׁהֲיָתָה אַחֹת אֶהְרֹן, קָדָם שְׁנוּלַד מֹשֶׁה אָמְרָה:
 'עֲתִידָה אִמִּי שְׁתַּלַּד בֶּן וְכוּ', כְּדֹאִיתָא בְּסוּטָה (דף
 י"ב). דְּבַר אַחֵר: "אַחֹת אֶהְרֹן", לְפִי שְׁמֶסֶר נִפְשׁוֹ
 עָלֶיהָ כְּשֶׁנִּצְטַרְעָה, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ: אֵת הַתֹּף. כְּלִי
 שֶׁל מִינֵי זָמֵר: בְּתַפִּים וּבְמַחֲלֹת. מְבֻטָּחוֹת הָיוּ
 צִדְקָנִיּוֹת שְׁבַדוֹר שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לָהֶם
 נִסִּים, וְהוֹצִיאוּ תַפִּים מִמִּצְרַיִם: (כא) וַתַּעַן לָהֶם
 מְרִים. מֹשֶׁה אָמַר שִׁירָה לְאַנְשֵׁים: הוּא אוֹמֵר וְהֵם
 עוֹנִין אַחֲרָיו, וּמְרִים אָמְרָה שִׁירָה לְנָשִׁים (מְכִילֵתא):
 (כב) וַיִּסַּע מֹשֶׁה. (מְכִילֵתא) הִסְעִין בְּעַל פְּרָחֶם,
 שְׁעָטְרוּ מִצְרַיִם אֵת סוּסֵיהֶם בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב וְכֶסֶף
 וְאַבְנֵים טוֹבוֹת (מְכִילֵתא) וְהָיוּ יִשְׂרָאֵל מוֹצְאִין אוֹתָם
 בַּיָּם, וּגְדוּלָה הִיָּתָה בְּזַת הַיָּם מִבְּזַת מִצְרַיִם,
 שְׁנֵאֲמַר: (שִׁיר הַשִּׁירִים א) "תוֹרֵי זָהָב נַעֲשֶׂה לָךְ עִם
 נְקֻדּוֹת הַכֶּסֶף". לְפִיכֶן הִצְרֹךְ לְהִסְעִין בְּעַל פְּרָחֶם:
 (כג) וַיִּבְאוּ מְרָתָה. כְּמוֹ לְמָרָה, ה"א בְּסוּף תִּיבָה
 בְּמָקוֹם לְמַ"ד בְּתַחֲלָתָה וְהִתִּי"ו הִיא בְּמָקוֹם ה"א
 הַנְּשָׂרֶשֶׁת בְּתִיבַת מְרָה, וּבְסִמִּיקְתָּהּ כְּשֶׁהִיא נִדְבַקְתָּ

מֹשֶׁה שְׁלֵא יִכְנַס לְאַרְץ, לְכַף לֹא נֶאֱמַר 'תִּבְיָאנוּ'.
 (נִרְאֶה שְׁצִרִיךְ לוֹמַר שְׁלֵא יִכְנַסוּ לְאַרְץ וְכוּ' וְהָכִי
 אִיתָא בְּהִדְיָא פְּרָק 'יֵשׁ נוֹחֲלִין' דִּף קי"ט
 וּבְמִכְיָלְתָא: 'הַבְּנִים יִכְנַסוּ וְלֹא הָאֲבוֹת' אִף שְׁלֵא
 נִגְזְרָה גְזֵרַת מְרַגְלִים עֲדִין, מִכָּל מָקוֹם, נִבָּא וְלֹא
 יָדַע מָה נִבָּא. (מהרש"ל): מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ. מִקְדָּשׁ שֶׁל
 מִטָּה מִכּוֹן כְּנֶגֶד כֶּסֶא שֶׁל מַעֲלָה אֲשֶׁר פַּעֲלָתָּ:
 מִקְדָּשׁ. הַטַּעַם עָלָיו זָקַף גְּדוּל, לְהַפְרִידוֹ מִתַּבַּת
 הַשָּׁם שְׁלֵאֲתַרְיו, הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר "כּוֹנְנֵנוּ יְדִיךָ", ה'.
 חָבִיב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּיַד אַחַת,
 שְׁנֵאֲמַר: (ישעיה מט) "אִף יְדֵי יְסֻדָּה אֲרִץ", וּמִקְדָּשׁ
 בְּשֵׁתֵי יָדִים, וְאִימְתִי יִבְנֶה בְּשֵׁתֵי יָדִים? בְּזִמְן שֶׁ"ה'
 יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד", לְעַתִּיד לְבֹא שְׁכַל הַמְּלוּכָה
 שְׁלוֹ: (יח) לְעוֹלָם וָעֶד. לְשׁוֹן עוֹלָמִית הוּא,
 וְהִוְי"ו בּוֹ יְסוּד, לְפִיכֶן, הִיא פְּתוּחָה, אֲבָל (ירמיה
 כט) "וְאֲנִי הַיּוֹדֵעַ וָעֶד" שְׁהִוְי"ו בּוֹ שְׁמוּשׁ, קְמוּצָה
 הִיא: (יט) כִּי בָּא סוֹס פְּרֻעָה. כְּאֲשֶׁר בָּא:
 (כ) וַתִּקַּח מְרִים הַנְּבִיאָה. הִיכָן נִתְנַבְּאָה?

וְלֹא יִכִּילוּ לְמִשְׁתֵּי מִיָּא מִמֶּרָה
 אָרִי מְרִירִין אַנּוּן עַל כֵּן קָרָא
 שְׁמָה מֶרָה: כד וְאַתְרַעְמוּ עִמָּא
 עַל מִשָּׁה לְמִימַר מָה נִשְׁתִּי:
 כה וְצִלֵי קָדָם יִי וְאַלְפָּה יִי אֲעֵא
 וְדָמָא לְמִיָּא וּבִסִּימוּ מִיָּא תַּמָּן גִּזֵּר
 לָהּ קָנָם וְדִין וְתַמָּן נִסְיָה:
 כו וְאָמַר אִם קִבְּלָא תִּקְבַּל
 לְמִימָרָא דִּי אֱלֹהִיךָ וְדִכְשֵׁר
 קְדָמוּהִי תַעֲבֹד וְתַצִּית לְפַקוּדוּהִי
 וְתִטֵּר כָּל קִימוּהִי כָּל מְרַעִין דִּי
 שְׁוִיָּתִי בְּמִצְרַיִם לֹא אֲשׁוּנֹן עֲלֶיךָ
 אָרִי אָנָּא יִי אֶסְפֵּךְ: כז וְאַתּוּ
 לְאֵילָם וְתַמָּן תְּרִי עֶשֶׂר מְבוּעִין
 דְּמִיָּן וְשִׁבְעִין דְּקִלִּין וְשָׂרוּ תַּמָּן
 עַל מִיָּא: א וְנִטְלוּ מֵאֵילָם וְאַתּוּ
 כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְּכַנִּי יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא
 דְּסִין דִּי בֵּין אֵילָם וּבֵין סִינֵי

מִרְתָּה וְלֹא יִכִּלוּ לְשִׁתֵּת מַיִם מִמֶּרָה כִּי מָרִים
 הֵם עַל־כֵּן קָרָא שְׁמָה מֶרָה כִּסִּי: כד וְיִלְנוּ הָעַם
 עַל־מִשָּׁה לְאֹמַר מַה־נִּשְׁתָּה כִּסִּי: כה וַיִּצְעַק אֶל־
 יְהוָה וַיִּזְרְהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם
 וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם
 נִסָּהוּ כִּסִּי: כו וַיֹּאמֶר אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֵאֲזִינָה
 לְמִצְוֹתָיו וְשָׁמְרֵת כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּחְלָה אֲשֶׁר־
 שָׁמְתִי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה
 רִפְאֵךְ כִּסִּי: ס חֲמִישִׁי כו וַיָּבֵאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם
 שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים
 וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַמַּיִם כִּסִּי: טז א וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם

רש"י

שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע. זו קִבְּלָה שִׁיקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם: תַּעֲשֶׂה.
 היא עֲשִׂיהָ: וְהֵאֲזִינָה. תִּטֵּה אֲזִינִים לְזִקְדָק בָּהֶם:
 כָּל־חֻקָּיו. דְּבָרִים שְׁאֵינָן אֱלָא גְזֵרַת מֶלֶךְ בְּלֹא שׁוּם
 טַעַם, וַיִּצֵּר הָרַע מְקַנְטֵר עֲלֵיהֶם: 'מָה אֶסּוּר בְּאֵלֹהִי,
 לְמָה נֶאֱסָרוּ? כְּגֹון: לְבִישֵׁת כְּלָאִים, וְאִכִּילַת חֲזִיר,
 וּפְרָה אֲדָמָה וְכִיּוּצָא בָּהֶם: לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ. וְאִם
 אֲשִׁים הָרִי הוּא כְּלֹא הוֹשְׁמָה "כִּי אֲנִי ה' רִפְאֵךְ",
 זֶהוּ מְדַרְשׁוֹ, (מְכִילֵתָא) וּלְפִי פְּשׁוּטוֹ: "כִּי אֲנִי ה'
 רִפְאֵךְ", וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְמַעַן תִּנְצַל מֵהֶם,
 כְּרִפְאָה הִנֵּה הָאֹמֶר לְאָדָם: אֵל תֹּאכַל דְּבָרִים
 שְׁמַחֲזִירִים אוֹתָךְ לִידֵי חֲלִי, וְזֶהוּ אֲזִינֵי מִצְוֹת. וְכֵן
 הוּא אוֹמֵר (מְשָׁלִי ג) "רְפָאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ":
 (כז) שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה עֵינֹת מַיִם. כְּנֶגֶד י"ב שְׁבָטִים
 נִוְדָמְנוּ לָהֶם: וְשִׁבְעִים תְּמָרִים. כְּנֶגֶד שְׁבָעִים
 זְקָנִים: (א) בְּחֻמְשָׁה עֶשֶׂר יוֹם. נִתְפָּרֵשׁ הַיּוֹם שֶׁל
 חֲנֻיָּה זו, לְפִי שְׁבוּ בַיּוֹם כְּלָתָה הַחֲרָרָה שֶׁהוּצִיאוּ
 מִמִּצְרַיִם, וְהוֹצִיָּכּוּ לְמָן. לְמַדְנֹה, שְׁאֲכִלוּ מִשִּׁירֵי
 הַבָּצֵק, (גִּירֶסֶת רֵא"ם מְשִׁיורֵי הַמְצָה) - שְׁשִׁים וְאַחַת

לֵה"א שֶׁהוּא מוֹסִיף בְּמָקוֹם הַלְמ"ד, תִּתְּפֹךְ הַה"א
 שֶׁל שְׂרֵשׁ לְתִי"ו, וְכֵן כָּל הַה"א שֶׁהיא שְׂרֵשׁ בְּתִיבָה
 תִּתְּפֹךְ לְתִי"ו בְּסִמְכֵתָהּ, כְּמוֹ (יִשְׁעִיה כז) "חֲמָה
 אֵין לִי", (אֶסְתֵּר א) "וַיִּחַמְתוּ בְּעֶרְה בּוֹ". הָרִי הַה"א
 שֶׁל שְׂרֵשׁ נִתְּפֹכֶת לְתִי"ו מִפְּנֵי שְׁנִסְמֵכֶת אֶל הַה"א וְהוּא
 הַנּוֹסֶפֶת וְכֵן "עֲבָד וְאַמָּה", (כִּרְאשִׁית ל) "הִנֵּה אֲמַתִּי
 בְּלֶהָה", "לְנַפֵּשׁ חַיָּה", (אִיּוֹב לג) "וַיִּזְחַמְתוּ חֲתוּ
 לָחֶם", "בֵּין הָרְמָה", "וְתִשׁוּבְתוּ הָרְמָתָה":
 (כד) וַיִּלְנוּ. לְשׁוֹן נִפְעַל הוּא, וְכֵן הַתְּרַגְמוֹת לְשׁוֹן
 נִפְעַל הוּא: "וְאַתְרַעְמוּ", וְכֵן דְּרָךְ לְשׁוֹן תְּלוּנָה
 לְהִסָּב הַדְּבוּר אֶל הָאָדָם: מִתְלוּנָה, מִתְרוּעַם, וְלֹא
 אָמַר: לוֹנָן, רוּעַם, וְכֵן יֹאמֵר הַלּוּעִזוּ: דְּקוּמְפ"ל
 יִשְׁנִיק שִׁי"י מוֹסֵב הַדְּבוּר אֵלָיו בְּאֹמְרוֹ שִׁי"י:
 (כה) שֵׁם שֵׁם לוֹ. בְּמֶרָה נִתֵּן לָהֶם מְקַצֵּת פְּרָשִׁיּוֹת
 שֶׁל תּוֹרָה שִׁיתְּעַסְקוּ בָּהֶם: שְׁבֹת וּפְרָה אֲדָמָה וְדִינֵין
 (סְנֵהדְרִין מ): וְשֵׁם נִסָּהוּ. לְעַם, וְרָאָה קָשִׁי עֲרָפָן
 שֶׁלֹּא נִמְלְכוּ בְּמִשָּׁה בְּלִשׁוֹן יִפָּה: בְּקָשׁ עֲלִינוּ רַחֲמִים
 שִׁיחֵיהָ לְנוּ מַיִם לְשִׁתוֹת, אֱלָא נִתְלוּנָנוּ: (כו) אִם

וַיָּבֹאוּ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹדֶבֶר־סִין
 אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינִי בַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
 לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:^א
 ב כתיב וילינו קרי וילוננו כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־
 מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר כִּסְיִי:^ב וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ
 מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאֲכִלְנוּ לֶחֶם
 לְשֹׁבַע כִּי־הוֹצֵאתֶם אֹתָנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה
 לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בָּרַעַב כִּסְיִי:^ג ס
 ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם
 לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקָטוּ דְבַר־יוֹם
 בְּיוֹמוֹ לְמַעַן אֲנֹסְנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם־לֹא כִסְיִי:^ד
 ה וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁנִי וְהִכִּינוּ אֵת אֲשֶׁר־יִבְיֹאוּ
 וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקָטוּ יוֹם | יוֹם כִּסְיִי:^ה
 ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרַב
 וַיִּדְעֹתֶם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסְיִי:^ו וַיִּבְקֶר וַרְאִיתֶם

בַּחֲמִשָּׁת עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא
 תַּנְיִנָא לְמַפְקֵהוֹן מֵאֶרְעָא
 דְּמִצְרַיִם: ב וְאַתְרַעְמוּ כָּל
 כְּנַשְׁתָּא דְּכַנֵּי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה
 וְעַל אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּרָא: ג וַאֲמָרוּ
 לְהוֹן כְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְנֵי דְּמִיתְנָא
 קָדָם יְיָ בְּאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם כַּד
 הוּיָנָא יְתַבִּין עַל דְּדוּרֵי בְּסָרָא כַּד
 הוּיָנָא אֶכְלִין לְחֵמָא וְשִׁבְעִין אַרְי
 אֶפְקִיתוּן יְתָנָא לְמִדְבָּרָא הַרְדִּין
 לְקַטְלָא יְתָ פֶּל קָהָלָא הַרְדִּין
 בְּכַפְנָא: ד וַאֲמָר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא
 אֲנָא מַחִית לְכוּן לְחֵמָא מִן שָׁמַיָא
 וַיִּפְקוּן עֲמָא וַיִּלְקָטוּן פְּתָגָם יוֹם
 בְּיוֹמָה בְּדִיל דְּאַנְסוּן הַיְהוּכּוֹן
 בְּאוּרִיתִי אִם לֹא: ה וַיְהִי בְּיוֹמָא
 שְׁתִּיתָאָה וַיִּתְקַנוּן יְתָ דִּינִתוּן וַיְהִי
 עַל חַד תְּרִין עַל דִּיִּלְקָטוּן יוֹם
 יוֹם: ו וַאֲמָר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׂא וְתַדְעוּן אַרְי
 יְיָ אֶפִיק יְתְּכוּן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם:
 ז וַיִּבְצַפְרָא וְתַחֲזוּן יְתָ קָרָא דִּי

רש"י

לְלָקֵט יוֹם־יוֹם שֶׁל שָׁאֵר יְמוֹת הַשְּׁבוּעָה. וַאֲמָר אֲנִי:
 "אֲשֶׁר יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה", לְאַחַר שֶׁיָּבִיאוּ יִמְצְאוּ
 מִשְׁנֵה בַּמִּדְבָּר עַל אֲשֶׁר יִלְקָטוּ וַיִּמְדוּ יוֹם־יוֹם,
 וְזָהוּ: "לְקָטוּ לְחֵם מִשְׁנֵה", בְּלִקְטֵיתוּ הָיָה נִמְצָא
 לְחֵם מִשְׁנֵה, וְזָהוּ: "עַל פֶּן הוּא נוֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם
 הַשְּׁנִי לְחֵם יוֹמִים", נוֹתֵן לָכֶם בְּרַכָּה בְּפִית
 לְמִלְאוֹת הָעֵמֶר פְּעֻמִּים, לְלָחֵם יוֹמִים: (ו) עֲרַב.
 כְּמוֹ לְעֲרַב: וַיִּדְעֹתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ
 מִצְרַיִם. לְפִי שֶׁאֲמַרְתֶּם לָנוּ: "כִּי הוֹצֵאתֶם אוֹתָנוּ",
 תַּדְעוּ כִּי לֹא אֲנַחְנוּ הַמוֹצִיאִים, אֲלֵא ה' הוֹצִיא
 אֶתְכֶם, שֶׁיִּגִּזוּ לָכֶם אֵת הַשְּׁלוֹ: (ז) וַיִּבְקֶר וַרְאִיתֶם.
 לֹא עַל הַכְּבוֹד שֶׁנֶּאֱמָר: "וְהָיָה כְּבוֹד ה' נִרְאָה

סְעֻדוֹת, וְיִרְד לָהֶם מִן בְּט"ז בְּאֶרֶץ, וַיּוֹם א' בְּשַׁבַּת
 הַיָּה, כְּדֹאִיתָא בְּמַסְכַּת שַׁבַּת (דף פז): (ב) וַיִּלְנוּ.
 לְפִי שֶׁכָּלָה הַלָּחֵם: (ג) מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ. שְׁנִמּוֹת,
 וְאִינוּ שֵׁם דְּבָר כְּמוֹ מוֹתָנוּ (בְּחוּלָם), אֲלֵא כְּמוֹ:
 עֲשׂוֹתָנוּ, חֲנוּתָנוּ, שׁוּבָנוּ, לְעֲשׂוֹת אֲנַחְנוּ, לְחַנּוּת
 אֲנַחְנוּ, לְמוֹת אֲנַחְנוּ. וְתַרְגּוּמוֹ: "לְנֵי דְּמִיתְנָא", כְּמוֹ
 לוֹ מִתְנוּ, הַלְוֹאִי וְהִינּוּ מֵתִים: (ד) דְּבַר יוֹם
 בְּיוֹמוֹ. צִרְף אֶכְלִילַת יוֹם יִלְקָטוּ בְּיוֹמוֹ, וְלֹא יִלְקָטוּ
 הַיּוֹם לְצִרְף מְחַר (מְכִילְתָא): לְמַעַן אֲנֹסְנוּ הַיֶּלֶךְ
 בְּתוֹרַתִי. אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בּוֹ - שְׁלֹא
 יוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשַׁבַּת לְלָקֵט: (ה) וְהָיָה
 מִשְׁנֵה. לַיּוֹם וְלִמְחַרְתָּ: מִשְׁנֵה. עַל שֶׁהֵיוּ רְגִילִים

כד שמיע (קדמוהי) ית
 תרעמותכון על מימרא דיי ונחנא
 מה ארי אתרעמתון עלנא:
 ח ואמר משה בדיתן יי לכון
 ברמשא בסרא למיכל ולחמא
 בצפרא למסבע בדשמיען קדם יי
 ית תרעמותכון די אתון מתרעמין
 עלוהי ונחנא מה לא עלנא
 תרעמותכון אלהן על מימרא
 דיי: ט ואמר משה לאהרן אמר
 לכל פנשפא דבני ישראל קריבו
 קדם יי ארי שמיען קדמוהי ית
 תרעמותכון: י והוה כד מליל
 אהרן עם כל פנשפא דבני
 ישראל ואתפניו למדברא והא
 יקרא דיי אתגלי בעונא:
 יא ומליל יי עם משה למימר:
 יב שמיע קדמי ית תרעמת בני
 ישראל מליל עמהון למימר בין
 שמשא תיכלון בסרא ובצפרא
 תשבוען לחמא ותדעון ארי אנא
 יי אלהכון: יג והוה ברמשא

את כבוד יהוה בשמעו את תלונתיכם על-
 יהוה ונחנו מה כי כתיב תלוננו קרי תלוננו עלינו רס"ז:
 ח ויאמר משה בתת יהוה לכם בערב בשר
 לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה
 את תלונתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחנו
 מה לא עלינו תלונתיכם כי על יהוה רס"ח:
 ט ויאמר משה אל אהרן אמר אל כל עדת
 בני ישראל קרבו לפני יהוה כי שמע את
 תלונתיכם רס"ט: י ויהי כדבר אהרן אל כל עדת
 בני ישראל ויפנו אל המדבר והנה כבוד
 יהוה נראה בענן: פ ששי יא וידבר יהוה
 אל משה לאמר: יב שמעתי את תלונת בני
 ישראל דבר אלהים לאמר בין הערבים
 תאכלו בשר ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי
 אני יהוה אלהיכם: יג ויהי בערב ותעל השליו

רס"ז

ונקרא 'תלוננו', הייתי מפרשו לשון 'תלוננו'.
 עכשו, הוא משמע תלוננו את אחרים, כמו
 במרגלים: (כמדבר יד) 'וילינו עליו את כל העדה':
 (ח) בשר לאכל. ולא לשבע. למדה תורה דרף
 ארץ: שאין אוכלין בשר לשבע. ומה ראה להוריד
 לחם בבקר ובשר בערב? לפי שהלחם שאלו פהגן,
 שאי אפשר לו לאדם בלא לחם, אכל בשר שאלו
 שלא פהגן, שהרבה בהמות היו להם, ועוד, שהיה
 אפשר להם בלא בשר. לפיכך נתן להם בשעת
 טרח שלא פהגן: אשר אתם מלינים עליו. את
 האחרים, השומעים אתכם מתלוננים: (ט) קרבו.
 למקום שהענן ירד: (יג) השליו. מין עוף ושמן
 מאד (יומא עה): היתה שכבת הטל. הטל שוכב על
 המן, ובמקום אחר הוא אומר (כמדבר יא): "ובכרת

בענן" נאמר, אלא כף אמר להם: "ערב וידעתם כי
 היכלת בידו לתן תאוותכם ובשר יתן, אף לא בפנים
 מאירות יתננה לכם כי שלא פהגן שאלתם אותו
 ומפרס מלאה, והלחם ששאלתם לצרף, בירידתו
 לבקר תראו את כבוד אור פניו, שיורידהו לכם
 דרף חכה, בבקר - שיש שהות להכינו, וטל
 מלמעלה וטל מלמטה כמנח בקופסא: את
 תלונתיכם על ה'. כמו אשר על ה': ונחנו מה. מה
 אנחנו חשוכין?: כי תלינו עלינו. שתרעימו עלינו
 את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב.
 ועל פרחי אני זקוק לפרש תלוננו בלשון
 תפעילו - מפני דגשותו וקרייתו, שאלו היה רפה
 הייתי מפרשו בלשון תפעלו כמו (לקמן יז) 'וילין
 העם על משה', או אם היה דגוש ואין בו יו"ד

וּתְכֶם אֶת־הַמַּחֲנֶה וּבִפְקֹר הַיְתֵה שְׁכַבְתַּ הַטֹּל
 סְבִיב לַמַּחֲנֶה כְּשִׁי: יד וּתַעַל שְׁכַבְתַּ הַטֹּל וְהִנֵּה
 עַל־פְּנֵי הַמַּדְבָּר דֶּק מְחֹסְפִים דֶּק כְּכַפֹּר עַל־
 הָאָרֶץ כְּשִׁי: טו וַיֵּרְאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
 אֶל־אָחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יִדְעוּ מַה־הוּא וַיֹּאמֶר
 מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הֵלֶחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם
 לֶאֱכֹלָה כְּשִׁי: טז זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוִּה יְהוָה לְקַטְו
 מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֵר לְגַלְגַּלְתָּ מִסֵּפֶר
 נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶׁר בְּאַהֲלוֹ תִקְחוּ כְּשִׁי:
 יז וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמַּרְבֶּה
 וְהַמַּמְעִיט כְּשִׁי: יח וַיִּמְדוּ בָּעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף
 הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הֶחְסִיר אִישׁ לְפִי־אָכְלוּ
 לְקַטְו: יט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יוֹתֵר

וסליקת סליו ונחת ית משריתא
 ובצפרא הות נחתת טלא סחור
 סחור למשריתא: יד וסליקת
 נחתת טלא והא על אפי מדברא
 דעדק מקלף דעדק כגיר כגלידא
 על ארעא: טו וחוזו בני ישראל
 ואמרו גבר לאחוהי מנא הוא
 ארי לא ידעו מה הוא ואמר
 משה להון הוא לחמא דיהב יי
 לכון למיכל: טז דין פתגמא די
 פקיד יי לקוטו מנה גבר לפום
 מיכלה עמרא לגלגלתא מנן
 נפשתיכון גבר לדי כמשפנה
 תסבון: יז ועברו בן בני ישראל
 ולקטו דאסגי ודאזער: יח וכלו
 בעמרא ולא אותר דאסגי ודאזער
 לא חסיר גבר לפום מיכלה
 לקטו: יט ואמר משה להון אנש

רש"י

כדאמרינן גבי פסוי הדם: 'הגיר והזרניף'. דעדק
 כגיר כגלידא על ארעא, דק הנה כגיר, ושוכב
 מגלד כקרח על הארץ, וכן פרושו: דק כפפר
 שטוח קלוש ומחבר כגליד. דק טינכ"ש בלע"ז,
 שהנה מגליד גלד דק מלמעלה, וכגיר שתרגם
 אונקלוס, תוספת הוא על לשון העברית, ואין לו
 תבה בפסוק: (טו) מן הוא. הַכֵּן מִזוֹן הוּא, כְּמוֹ
 (דניאל א): "וַיִּמְן לָהֶם הַמְּלֶכֶךְ": כִּי לֹא יָדְעוּ
 מַה־הוּא. שִׁיקְרָאוּהוּ בְּשֵׁמוֹ: (טז) עֹמֶר. שֵׁם
 מִדָּה: מִסֵּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם. כְּפִי מִנְּן נַפְשׁוֹת שְׂיֵשׁ
 לְאִישׁ בְּאַהֲלוֹ, תִקְחוּ עֹמֶר לְכֹל גַּלְגַּלְתָּ:
 (יז) הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט. יֵשׁ שְׁלֶקְטוּ הַרְבֵּה, וַיֵּשׁ
 שְׁלֶקְטוּ מְעֻט, וְכִשְׁפָּאוּ לְבֵיתָם וּמְדָדוּ בְּעֹמֶר, אִישׁ
 אִישׁ מַה שְׁלֶקְטוּ, וּמִצְאוּ שֶׁהַמַּרְבֶּה לְלֶקֶט, לֹא
 הָעֲדִיף עַל עֹמֶר לְגַלְגַּלְתָּ אֲשֶׁר בְּאַהֲלוֹ, וְהַמַּמְעִיט
 לְלֶקֶט, לֹא מִצְא חֶסֶר מֵעֹמֶר לְגַלְגַּלְתָּ, וְזֶה גִּס גְּדוֹל

הטל וגו', הטל יורד על הארץ והמן יורד עלינו,
 וחוזר ויורד טל עליו והרי הוא כמנח בקופסא
 (יומא עה. מכילתא): (יד) ותעל שכבת הטל וגו'.
 כשהחמה זורחת, עולה הטל שעל המן לקראת
 החמה, כדרך טל, עולה לקראת החמה. אף אם
 תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתם את פיה
 ותניחה בחמה, היא עולה מאליה באויר. ורבותינו
 דרשו: שהטל עולה מן הארץ באויר, וכעלות
 שכבת הטל נתגלה המן, וראו "והנה על פני
 המדבר" וגו': דק. דבר דק: מחספס. מגלה, ואין
 דומה לו במקרא. ויש לפרש: מחספס, לשון
 חפסה ודלוסקמא, שבלשון משנה. כשנתגלה
 משכבת הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו,
 בין שתי שכבות הטל. ואונקלוס תרגם: 'מקלף',
 לשון "מחשוף הקבן": כפפר. כפר גליד"א בלע"ז.
 דעדק כגיר, כאבני גיר, והוא מין צבע שחר,

לֹא יִשְׁאָר מִנֶּה עַד צַפְרָא: כ וְלֹא קִבְּלוּ מִן מֹשֶׁה וְאֶשְׁאֲרוּ גְבֻרֵי־א מִנֶּה עַד צַפְרָא וּרְחַשׁ רִיחֶשָׁא וְסָרִי וּרְגִז עֲלֵיהוֹן מֹשֶׁה: כא וּלְקָטוּ יְתֵהּ בְּצַפְרָא בְּצַפְרָא גְבֻרָא לְפָנִים מִיכְלָה וּמָה דְּמִשְׁתַּאֲר מִנֶּה עַל אִפֵּי חֲקֵלָא כַּד חָמָא עֲלוּהִי שְׁמֵשָׁא פֶּשֶׁר: כב וַתְּהִי בְּיוֹמָא שְׁתִּיתָאָה לְקָטוּ לְחָמָא עַל חַד תְּרִין תְּרִין עֲמָרִין לְחַד וְאַתּוּ כָּל רַבְרָבִי כִנְשַׁתָּא וְחִוִּיָּאוּ לְמֹשֶׁה: כג וְאָמַר לְהוֹן הוּא דִּי מְלִיל יְיָ שְׁבַתָּא שְׁבַת קוּדְשָׁא קָדָם יְיָ מְחַר יְת דִּי אֲתוֹן עֲתִידִין לְמַפָּא אָפוּ וְיֵת דִּי אֲתוֹן עֲתִידִין לְבִשְׁלָא בְּשִׁילוּ וְיֵת כָּל מוֹתְרָא אֲצַנְעוּ לְכוּן לְמַטְרַת עַד צַפְרָא: כד וְאֲצַנְעוּ יְתֵהּ עַד צַפְרָא כְּמָא דְּפַקִּיד מֹשֶׁה וְלֹא סָרִי וּרִיחֶשָׁא לֹא הָוָה בֵּה: כה וְאָמַר מֹשֶׁה

מִמֶּנּוּ עַד-בְּקָר: כ וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-בְּקָר וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה כִּסִּי: כא וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר אִישׁ כְּפִי אָכְלוּ וְחַם הַשָּׁמַשׁ וְנָמַם כִּסִּי: כב וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד וַיָּבֹאוּ כָּל-נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה כִּסִּי: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבַתוֹן שְׁבַת-קֹדֶשׁ לִיהוָה מְחַר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אָפוּ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֹדֵף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמַרַת עַד-הַבֶּקֶר כִּסִּי: כד וַיִּנְיְחוּ אֹתוֹ עַד-הַבֶּקֶר בְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא הִבְאִישׁ וּרְמָה לֹא-הָיְתָה בּוֹ: כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְהוּ הַיּוֹם כִּי-שַׁבַּת הַיּוֹם

רש"י

וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה. שְׁאֲלוּהוּ: מַה הַיּוֹם מִיּוֹמִים? וּמִכָּאן יֵשׁ לְלַמֵּד שְׁעֵדִין לֹא הִגִּיד לָהֶם מֹשֶׁה פְּרֻשַׁת שְׁבַת שְׁנֻצְטוּהָ לומר לָהֶם: "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ וְגו'" עַד שְׁשָׁאלוּ אֶת זֹאת, אָמַר לָהֶם: "הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה'" שְׁנֻצְטוּיָתִי לומר לָכֶם, וּלְכֹף עֲנִשׁוּ הַכֶּתוּב, שְׁאָמַר לוֹ: "עַד אָנָּה מֵאֲנַתֶּם" וְלֹא הוֹצִיאוּ מִן הַכֶּלֶל: (כג) אֶת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אָפוּ. מַה שְׁאֲתֶם רוֹצִים לְאֲפֹת בַּתְּנוּרָה, אָפוּ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשֹׁנֵי יָמִים, וּמַה שְׁאֲתֶם צְרִיכִים לְבִשְׁל מִמֶּנּוּ בְּמִים, בִּשְׁלוּ הַיּוֹם. לְשׁוֹן אֲפִיָּה נּוֹפֵל בְּלַחֵם וּלְשׁוֹן בְּשׁוּל בְּתִבְשִׁיל: לְמִשְׁמַרַת. לְגִנְיָה: (כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְוּהוּ הַיּוֹם וְגו'. (מְכִילְתָּא) שְׁחָרִית, שְׁהִיוּ רְגִלִּים לְצִאת וּלְלֶקֶט, בָּאוּ לְשָׁאֵל: אִם גָּצָא אִם לֹאוּ? אָמַר לָהֶם: אֶת שְׁבִידְכֶם אֲכָלוּ, לְעֶרֶב חָזְרוּ לְפָנָיו וּשְׁאֲלוּהוּ: מַהוּ לְצִאת? אָמַר לָהֶם: "שְׁבַת הַיּוֹם". רָאָה אוֹתָם דּוֹאֲגִים שְׁמָא פֶּסֶק הֵמֵן וְלֹא יֵרַד עוֹד,

שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ: (כ) וַיּוֹתְרוּ אֲנָשִׁים. (שְׁמוֹת רַבֵּה) דָּתָן וְאַבְיָרִים: וַיִּרְם תּוֹלְעִים. לְשׁוֹן רְמָה: וַיִּבְאֵשׁ. הָרִי זֶה מִקְרָא הַפּוּרָה: שְׁבַתְחֻלָּה הַבְּאִישׁ וּלְבִסּוֹף הַתְּלִיעַ, כְּעִנְיָן שְׁנֵאָמַר: "וְלֹא הִבְאִישׁ וּרְמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ", וְכֵן דָּרָךְ כָּל הַמִּתְלִיעִים: (כא) וְחַם הַשָּׁמַשׁ וְנָמַם. הַנִּשְׁאָר בַּשָּׂדֶה נְמוּחַ וְנַעֲשֶׂה נְחָלִים וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאֲמוֹת הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיּוֹדְעִים מַה שְׁבָחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל (מְכִילְתָּא): וְנָמַם. פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן פּוֹשְׁרִין, עַל יְדֵי הַשָּׁמֶשׁ מִתְחַמֵּם וּמְפָשִׁיר: וְנָמַם. דִּישְׁטַנְּפִיר, וְדָגְמָתוֹ בְּסִנְהֶדְרִין בְּסוּף ד' מִיתוֹת: (כב) לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֵה. כְּשִׁמְדָּדוּ אֶת לְקִיטָתָם בְּאֶהְלִיָּהֶם, מְצָאוּ כְּפָלִים. שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד, וּמְדַרְשׁ אֲנָדָה: לֶחֶם מְשׁוּנָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה לְשַׁבַּת כְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ. (מְכִילְתָּא) (שָׁאֵם לְהִגִּיד שְׁשָׁנִים הָיוּ, וְהִלָּא כְּתִיב שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאַחַד? אֲלֵא מִשְׁנֵה בְּטַעַם וּרִיחַ):

לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה כִּשְׂ"י: כו שֵׁשֶׁת
 יָמִים תִּלְקָטֶהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא
 יִהְיֶה־בּוֹ כִּשְׂ"י: כז וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־
 הָעָם לְלָקֵט וְלֹא מִצָּאוּ: ס כח וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִה מֵאַנְתָּם לְשָׁמֵר מִצְוֹתַי
 וְתוֹרֹתַי כִּשְׂ"י: כט רְאוּ כִי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבַּת
 עַל־כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים
 שְׁבוּ | אִישׁ תַּחֲתּוֹ אֶל־יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ
 בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כִּשְׂ"י: לו וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם
 הַשְּׁבִיעִי: לא וַיִּקְרְאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן
 וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לִבָּן וַטְעֵמוּ כְּצַפִּיחַת
 בַּדְּבֹשׁ כִּשְׂ"י: לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר
 צִוָּה יְהוָה מֵלֵא הָעֹמֵר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמֶרֶת
 לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן | יִרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר
 הֵאֱכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם

אכלוהי יומא דין ארי שבתא
 יומא דין קדם יי יומא דין לא
 תשכחנה בחקלא: כו שתא יומין
 תלקטנה וביומא שביעאה שבתא
 לא יהי בה: כז ותה ביומא
 שביעאה נפקו מן עמא למלקט
 ולא אשכחו: כח ויאמר יהוה
 עד אימתי אתון מסרבין למטר
 פקודי ואוריתי: כט חזו ארי יי
 יתב לכון שבתא על פן הוא יתב
 לכון ביומא שתיאה לחם תרין
 יומין תיבו אנש תחותיה לא
 יפוק אנש מאתרה ביומא
 שביעאה: לו ונחו עמא ביומא
 שביעאה: לא וקרו בית ישראל
 ית שמה מן והוא כבר זרע גדא
 חזר וטעמה פאסקריטון בדבש:
 לב ויאמר משה דין פתגמא די
 פקיד יי מלי עמרא מנה למטרא
 לדריכון בדיל דיחזון ית לחמא
 די אוכלית יתכון במדברא
 באפקותי יתכון מארעא

רש"י

מדברי סופרים, ועקרו של מקרא על לוקטי המן
 נאמר: (לא) והוא כזרע גד לבן. עשב ששמו
 קולינדר"י וזרע שלו עגל ואינו לבן, והמן הנה
 לבן ואינו נמשל לזרע גד, אלא לענן העגול, כזרע
 גד הנה והוא לבן: כצפיחת. בצק שמטגנין אותו
 בדבש וקורין לו אסקריטון פלשון משנה, והוא
 תרגום של אונקלוס: (לב) למשמרת. לגניזה:
 לדתיכם. בימי ירמיהו פשהיה ירמיהו מוכיחם:
 "למה אין אתם עוסקים בתורה?" והם אומרים:
 נניח מלאכתנו ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס?
 הוציא להם צנצנת המן, אמר להם: "אתם, ראו
 דבר ה'". 'שמעו' לא נאמר, אלא 'ראו', בזה
 נתפרנסו אבותיכם. הרבה שלוחין יש לו למקום

אמר להם: היום לא תמצאוהו. מה תלמוד לומר
 היום? "היום לא תמצאוהו", אבל מחר תמצאוהו:
 (כו) וביום השביעי שבת. שבת הוא, המן לא
 יהיה בו, ולא בא הפתוב אלא לרבות יום הכפורים
 וימים טובים (מכילתא): (כח) עד אנה מאנתם.
 משל הדיוט הוא: בהדי הוצא לקי כרבא, על ידי
 הרשעים, מתגנין הכשרין (כ"ק צב): (כט) ראו.
 בעיניכם פי ה' בכבודו מזהיר אתכם על השבת,
 שהרי נס נעשה בכל ערב שבת לתת לכם לחם
 יומים: שבו איש תחתיו. מכאן סמכו חכמים ד'
 אמות ליוצא חוץ לתחום, ג' לגופו וא' לפשוט
 ידים ונגלים: אלי"צא וגו'. אלו אלפים אמה של
 תחום שבת, ולא במפרש, שאין תחומין אלא

דְּמַצְרִים: לג וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
 סב צְלוּחִית חֲדָא וְהִב תִּפְּן מְלִי
 עֲמָרָא מִן וְאַצְנַע יְתֵה קָדָם יי
 לְמִטְרַת לְדַרְיִכּוּן: לד כִּמָּא דִי
 פִּקִּיד יי לְמֹשֶׁה וְאַצְנַעֵה אַהֲרֹן
 קָדָם סְהַדוּתָא לְמִטְרָא: לה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ יְת מִנָּא אַרְבַּעִין
 שְׁנִין עַד דְּמִיתִיהוּן לְאַרְעָא
 יְתִבְתָּא יְת מִנָּא אָכְלוּ עַד דָּאֲתוּ
 לְסִפֵּי אַרְעָא דְכְנַעַן: לו וְעֲמָרָא
 חַד מִן עֲסָרָא בְתַלְת סָאִין הוּא:
 א וּנְטָלוּ כָּל כְּנַשְׁתָּא דְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 מִמִּדְבָּרָא דְסִין לְמִטְלָנִיהוּן עַל
 מִימְרָא דִי וְיִשְׂרוּ בְרַפִּידִים וְלִית
 מִיָּא לְמִשְׁתֵּי עֲמָא: ב וּנְצָא עֲמָא
 עִם מֹשֶׁה וְאַמְרוּ הִבּוּ לָנָא מִיָּא
 וּנְשַׁתִּי וְאַמַּר לְהוּן מֹשֶׁה מָה אַתּוּן
 נִצְן עֲמֵי מָה מְנַסּוּן אַתּוּן קָדָם יי:
 ג וַיִּצְחִי תִמְן עֲמָא לְמִיָּא וְאַתְרַעִם
 עֲמָא עַל מֹשֶׁה וְאַמַּר לְמָא דְנָן
 אִסְקִתְנָא מִמְצָרִים לְקַטְלָא יְתֵי
 וְיֵת בְּנֵי וְיֵת בְּעִירֵי בְצָחוּתָא:

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כְּשִׁי: לג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן
 קַח צְנֻצֹת אֶחָת וְתֵן־שָׁמָּה מִלֶּאֱהֲעֹמֶר מִן
 וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמַרְת
 לְדֹרֹתֵיכֶם כְּשִׁי: לד בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 וַיִּנְיַחְהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְת: לה וּבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבַּעִים שָׁנָה עַד־
 בָּאֵם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־
 בָּאֵם אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנַעַן כְּשִׁי: לו וְהֵעֹמֶר
 עֲשֻׂרִית הָאִיפָה הוּא כְּשִׁי: פ שְׁבִיעִי יז א וַיִּסְעוּ
 כָּל־עֵדֻת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמִסְעֵיהֶם
 עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְרַפִּידִים וַאֲיִן מִיּוֹם לְשֵׁתֶת
 הָעַם: ג וַיִּרְבַּ הָעַם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ
 מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מֵה־תְּרִיבוּן
 עִמָּדִי מֵה־תִּנְסוּן אֶת־יְהוָה כְּשִׁי: ג וַיִּצְמָא שֵׁם
 הָעַם לַמַּיִם וַיִּלֶן הָעַם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְמָה
 זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי

רש"י

וְתַרְגוּם שֶׁל נוֹשֶׁבֶת יְתִבְתָּא, רָצָה לֹאמַר: מִיִּשְׁבֶּת.
 רש"י יִשׁוּן: אֶל־קְצֵה אֶרֶץ כְּנַעַן. בְּתַחֲלַת הַגְּבוּל
 קָדָם שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן, וְהוּא עֲרֻבוֹת מוֹאָב. נִמְצְאוּ
 מִכְחִישִׁין זֶה אֶת זֶה? אֵלָּא בְּעֲרֻבוֹת מוֹאָב, כְּשִׁמַּת
 מֹשֶׁה בֹּד' בְּאֲדָר פֶּסֶק הַמֶּן מִלִּירַד, וְנִסְתַּפְּקוּ מִמֶּן
 שְׁלֵקְטוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַד שֶׁהִקְרִיבוּ הָעֹמֶר בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר
 בְּנִיסָן, שְׁנֵאמַר (יהושע ה'): "וַיֹּאכְלוּ מֵעֹבֹר הָאֶרֶץ
 מִמִּחְרַת הַפֶּסֶח": (לו) עֲשֻׂרִית הָאִיפָה. הָאִיפָה
 שֶׁלֹּשׁ סָאִין, וְהַסָּאָה ו' קַבִּין, וְהַקֵּב ד' לוּגִין, וְהַלּוּג
 שֶׁשָּׁה בִּיצִים, נִמְצָא עֲשֻׂרִית הָאִיפָה, מ"ג בִּיצִים
 וְחֲמֵשׁ בִּיצָה, וְהוּא שְׁעוֹר לְחֻלָּה וְלִמְנַחוֹת:
 (ב) מֵה תִּנְסוּן. לֹאמַר הַיּוֹכֵל לְתַת מַיִם בְּאֶרֶץ

לְהִכִּין מְזוֹן לִירְאִיו: (לג) צְנֻצֹת. צְלוּחִית שֶׁל
 חֲרִס, כְּתַרְגוּמוֹ: וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי ה'. לִפְנֵי הָאֲרוֹן,
 וְלֹא נֹאמַר מִקְרָא זֶה עַד שֶׁנִּבְנְה אֶהֱל מוֹעֵד, אֵלָּא
 שְׁנִכְתַּב כָּאֵן בְּפִרְשַׁת הַמֶּן: (לה) אַרְבַּעִים שָׁנָה.
 וְהֵלֵא חֲסַר ל' יוֹם, שְׁהָרִי בִט"ו בְּאִיר יַרְדֵּ לְהֶם הַמֶּן
 תַּחֲלָה וּבִט"ו בְּנִיסָן פֶּסֶק, שְׁנֵאמַר: (יהושע ה')
 "וַיִּשְׁבֹּת הַמֶּן מִמִּחְרַת" אֵלָּא מִגִּיד שֶׁהַעֲוִגוֹת
 שֶׁהוֹצִיאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, טַעְמוֹ בְּהֶם טַעַם מִן:
 אֵל אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת. לְאַחַר שְׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן. (קִידוּשִׁין
 לח) (סְפָרִים אַחֲרִים: שְׁאוּתָהּ שְׁבַעֲבַר הַיַּרְדֵּן,
 מִיִּשְׁבֶּת וְטוֹבָה, שְׁנֵאמַר: (דְּבָרִים ג') "אֲעַבְרָה־נָא
 וְאַרְאֶה אֶת הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן",

וְאֶת־מִקְנֵי בְצֻמָּא: ד וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
 לֵאמֹר מָה אֲעִשֶׂה לָּעַם הַזֶּה עוֹד מְעַט
 וּסְקַלְנִי כִסִּי: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי
 הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמֶּנֶּךָ אֲשֶׁר
 הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֹר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ כִסִּי:
 וְהִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ שָׁם | עַל־הַצּוּר בְּחֹרֵב
 וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם
 וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינָי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל כִסִּי: ז וַיִּקְרָא
 שֵׁם הַמָּקוֹם מַסָּה וּמְרִיבָה עַל־רִיב | בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וְעַל נִסְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הֲיִישׁ
 יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: פ ה וַיִּבֹא עֲמֶלֶק וַיִּלְחַם
 עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִם כִסִּי: ט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־

ד וצלי משה קדם יי למימר מה
 אעבד לעמא הדין עוד זעיר פון
 וירגמני: ה ויאמר יי למשה עבר
 קדם עמא ודבר עמך מסבי
 ישראל וחסך די מחיתא בה זת
 נהרא סב בידך ותיזיל: ו הוה
 אנא קאם קדמך תמן על טגרא
 בחורב ותמחי בטגרא ויפקון
 מנה מיא וישתי עמא ועבד בן
 משה לעיני סבי ישראל: ז וקרא
 שמא דאתרא נסיתא ומצותא על
 דנצו בני ישראל ועל דנסיאו
 קדם יי למימר האית שכנתא דיי
 ביננא אם לא: ח ואתא עמלק
 ואגח קרבא עם ישראל ברפידם:
 ט ואמר משה ליהושע פחר לנא
 גבריא ופוק אגח קרבא בעמלק
 מחר אנא קאם על ריש רמתא

רש"י

בנו על כתפו ויצא לדבר. היה אותו הבן רואה
 חפץ ואומר: אבא, טל חפץ זה ותן לי, והוא נותן
 לו, וכן שניה וכן שלישית. פגעו באדם אחד, אמר
 לו אותו הבן: 'ראית את אבא?' אמר לו אביו:
 'איך יודע היכן אני?' השליכו מעליו ובא הפלג
 ונשכו: (ט) פחר לנו. לי ולך, השנהו לו, מפאן
 אמרו חכמים: 'יהי פבוד תלמידך חביב עליך
 כשליך'. ו'כבוד חברך כמורא רבך', מנין?
 שנאמר: (במדבר יב) 'ויאמר אהרן אל משה בי
 אדני' והלא אהרן גדול מאחיו היה ועושה את
 חברו פרבו. 'ומורא רבך כמורא שמים', מנין?
 שנאמר: (שם יא) 'אדני משה כלאם'. כלם מן
 העולם, תיבין הם כללה. המורדים בך כאלו מרדו
 בהקדוש ברוך הוא: וצא הלחם. צא מן הענן
 והלחם בו (מכילתא): מחר. בעת המלחמה אנכי
 נצב: פחר לנו אנשים. גבורים ויראי חטא שתהא
 זכותן מסיעתן. דבר אחר: פחר לנו אנשים,
 שיודעין לבטל כשפים, לפי שבני עמלק מכשפים

ציה?: (ד) עוד מעט. אם אמתין עוד מעט,
 וסקלני: (ה) עבר לפני העם. וראה אם יסקלוד,
 למה הוצאת לעז על בני?: וקח אתך מזקני
 ישראל. לעדות, שיראו שעל ידך המים יוצאים מן
 הצור, ולא יאמרו: 'מענינות היו שם מימי קדם':
 ומטף אשר הכית בו את־היאר. מה תלמוד לומר
 "אשר הכית בו את־היאר"? אלא שהיו ישראל
 אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות: בו
 לקה פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים,
 לכה נאמר: "אשר הכית בו את־היאר", יראו עתה
 שאף לטובה הוא מוכן: (ו) והכית בצור. על
 הצור לא נאמר, אלא בצור. מפאן שהמטה היה
 של מין דבר חזק וישמו סנפרינון והצור נבקע
 מפניו: (ח) ויבא עמלק וגו'. סמך פרשה זו
 למקרא זה, לומר: "תמיד אני ביניכם ומזמן לכל
 צרכיכם ואתם אומרים "היש ה' בקרבנו אם
 אין?", תייכם, שהפלב בא ונושף אתכם ואתם
 צועקים אלי ותדעו היכן אני. משל לאדם שהרפיב

והטרא דאתעבידו בה נסין מן
 קדם יי בידי: י ועבד יהושע
 כמא דאמר לה משה לאגחא
 קרבא בעמלק ומשה אהרן וחור
 סליקו לריש רמתא: יא והוי פד
 ירים משה ידוהי ומתגברין דבית
 ישראל וכד מנח ידוהי ומתגברין
 דבית עמלק: יב וידי משה יקרא
 ונסיבו אבנא ושויאו תחותיה
 ויתב עלה ואהרן וחור סעדן
 בידוהי מפא חד ומפא חד ותוה
 ידוהי פריסן בצלו עד דעל
 שמשא: יג ותפר יהושע ית
 עמלק וית עמה לפתגם דחרב:
 יד ואמר יי למשה כתב דא
 דוכרנא בספרא ושוי קדם יהושע
 ארי ממחא אמיחי ית דוכרנא
 דעמלק מתחות שמא: טו וכנא
 משה מדבחא ופלה עלוהי קדם

את* (זכר) זכר עמלק מתחת השמים כש"י: טו ויבן משה מזבח ויקרא

*מנהגינו שאומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) ובשני זכר (בצירה).

רש"י

היו: (י) ומשה אהרן וחור. מכאן לתענית
 שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו
 שרויים: חור. בנה של מרים הנה וכלב בעלה:
 (יא) כאשר ירים משה ידו. "וכי ידיו של משה
 נוצחות היו במלחמה וכו"י? כדאיתא בר"ה:
 (יב) וידי משה כבדים. בשביל שנתעצל במצוה
 ומנה אחר תחפיו, נתיקרו ידיו: ויקחו. אהרן
 וחור: אבן וישימו תחתיו. ולא ישב לו על כר
 וכסת. אמר: ישראל שרויין בצער, אף אני אהיה
 עמם בצער: ויהי ידיו אמונה. ויהי משה ידיו
 באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה:
 עד-בא השמש. שהיו עמלקים מחשבין את
 השעות באיטרולוגיא"ה באיזו שעה הם נוצחים,

והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות:
 (יג) ויחלש יהושע. (תנחומא) חתף ראשי גבוריו
 ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כלם.
 מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכינה:
 (יד) כתב זאת זכרון. שפא עמלק להזדווג
 לישראל קדם לכל האמות (מכילתא): ושם באזני
 יהושע. המכניס את ישראל לארץ, שיצוה את
 ישראל לשלם לו את גמולו, כאן נרמז לו למשה
 שיהושע מכניס את ישראל לארץ: פי מחה
 אמחה. לכף אני מזהירך פן, פי חפץ אני למחותו:
 (טו) ויקרא שמו. של מזבח: ה' נסי. הקדוש
 ברוך הוא עשה לנו פאן נס גדול. לא שהמזבח
 קרוי ה', אלא המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס

יְיָ דַעְבַּד לֵיה גְסִין: טז וְאָמַר
 בְּשִׁבוּעָה אָמִירָא דָא מִן קָדָם
 דְּחִילָא דְשָׁכְנָתָה עַל פְּרָסֵי יְקָרָה
 דְּעֵתִיד דְּאִתְגַּח קָרְבָא קָדָם יְיָ
 בְּדְבִית עֲמֶלְק לְשִׁצִיּוֹתָהוֹן מְדָרֵי
 עֲלָמָא: פ פ פ

ק"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן.

רש"י

שְׁעֵשֶׂה הַמְּקוֹם. ה' הוא נס שְׁלֵנוּ: (טז) וַיֹּאמֶר. שְׁלֵם וְהִפְסֵא שְׁלֵם, שְׁנֹאֲמַר: (תהלים ט) "הָאֵיִב מִשָּׁה: פִּי־יָד עַל־כֶּסֶף יֵה. יְדוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹרְמָה לִישָׁבַע בְּכֶסֶף, לְהִיּוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאִיבָה בְּעֲמֶלְק עוֹלָמִית. וּמָהוּ כֶּסֶף וְלֹא נֹאֲמַר כֶּסֶף, וְאִם הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצֵי? נִשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין שְׁמוֹ שְׁלֵם וְאִין כֶּסֶף עַד שְׁיִמְחָה שְׁמוֹ שֶׁל עֲמֶלְק כֻּלּוֹ, וְכִשְׁיִמְחָה שְׁמוֹ, יִהְיֶה הַשֵּׁם

שְׁלֵם וְהִפְסֵא שְׁלֵם, שְׁנֹאֲמַר: (תהלים ט) "הָאֵיִב תָּמוּ חֲרָבוֹת לְנִצָּח" - זְהוּ עֲמֶלְק שְׁכָתוּב בּוּ: (עמוס א) "וְעֵבְרָתוֹ שְׁמָרָה נִצָּח". (תהלים שם) "וְעֵרִים נִתְשַׁף אָבָד זָכָרָם הִמָּה", מָהוּ אֹמֵר אֲחֵרָיו? "וְהָ לְעוֹלָם יֵשֵׁב", הֲרֵי הַשֵּׁם שְׁלֵם, "כּוֹנֵן לַמִּשְׁפָּט כֶּסֶף", הֲרֵי הִפְסֵא שְׁלֵם: חִסְלַת פִּרְשַׁת בִּשְׁלַח

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵיִן־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְרַכִּי־גַעַם, וְכָל־נְתִיבִתֶּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יְיָ חֲפִיץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדדיקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנֹּאמְרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשָּׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
 וּבְבְנֵי־אִי הָאֵמַת וְצְדָק:

הפטרת בשלח בשופטים פרק ד ה

ד וּדְבוֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לְפִידוֹת הִיא שִׁפְטָה אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא: ה' וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת־תֹּמֵר דְּבוֹרָה בֵּין הָרְמָה וּבֵין בֵּית־אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם וַיַּעַל אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט: וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן־אֲבִינֵעַם מִקְדֵּשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא־צִוָּה | יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל לֵךְ וּמִשְׁכַּת בְּהַר תָּבוֹר וּלְקַחְתָּ עִמָּךְ עֵשֶׂר־תְּלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּבְנֵי

זבלון: וּמִשְׁכַּתִּי אֵלַיךָ אֶל־נַחַל קִישׁוֹן אֶת־סִיסְרָא שֶׁר־צָבָא יָבוֹן וְאֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־הַמוֹנֵג
 וְנִתְּתִיהוּ בְיָדְךָ: ^ה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ בָּרַק אִם־תִּלְכִי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם־לֹא תִלְכִי עִמִּי לֹא אֵלַיךָ:
^ט וְהִיאָמַר הֲלֹךְ אֵלַיךָ עִמָּךְ אַפֶּס כִּי לֹא תִהְיֶה תַפְאֲרֹתְךָ עַל־הַדָּרָךְ אֲשֶׁר אַתָּה הוֹלֵךְ כִּי
 בִיד־אִשָּׁה יִמְכַר יִהְיֶה אֶת־סִיסְרָא וְתִקַּם דְּבוּרָה וְתִלְךְ עִם־בָּרַק קְדָשָׁה: ^י וַיִּזְעַק בָּרַק
 אֶת־זַבְלוֹן וְאֶת־נַפְתָּלִי קְדָשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֵשֶׂר־תַּיִם וַיֵּלֶךְ עִמָּו דְּבוּרָה: ^{יא} וְחֹבֵר
 הַקִּינִי נִפְרָד מִקֵּוֶן מִבְּנֵי חֶבֶב חֲתָן מִשָּׁה וַיֵּט אֶהָלוּ עַד־אֵלּוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קְדָשׁ:
^{יב} וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָרַק בֶּן־אֲבִינֵעַם הֶרֶת־תְּבוּר: ^{יג} וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רַכְבּוֹ תִשָּׁע
 מֵאוֹת רֶכֶב בְּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֲרַשַׁת הַגּוֹיִם אֶל־נַחַל קִישׁוֹן: ^{יד} וְהִיאָמַר
 דְּבוּרָה אֶל־בָּרַק קוּם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְיָדְךָ הֲלֹא יְהוָה יֵצֵא לְפָנֶיךָ
 וַיִּרַד בָּרַק מֵהָר תְּבוּר וְעֵשֶׂר־תַּיִם אִישׁ אַחֲרָיו: ^{טו} וַיְהִים יְהוָה אֶת־סִיסְרָא
 וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמַּחֲנֶה לְפִי־חֶרֶב לְפָנֵי בָרַק וַיִּרַד סִיסְרָא מֵעַל הַמַּרְכָּבָה וַיָּנֶם
 בְּרַגְלָיו: ^{טז} וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמַּחֲנֶה עַד חֲרַשַׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מַחֲנֶה סִיסְרָא
 לְפִי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד־אַחַד: ^{יז} וְסִיסְרָא גַם בְּרַגְלָיו אֶל־אֶהֱל יַעַל אִשֶׁת חֹבֵר הַקִּינִי כִּי
 שְׁלוֹם בֵּין יָבוֹן מִלֶּד־חֲצוֹר וַיָּבִין בֵּית חֹבֵר הַקִּינִי: ^{יח} וַתֵּצֵא יַעַל לִקְרֹאת סִיסְרָא וְהִיאָמַר
 אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנָי סוּרָה אֵלַי אֶל־תִּירָא וַיִּסַּר אֵלֶיהָ הָאֱהֱלָה וְתַכְּסֶהוּ בַשְּׂמִיכָה: ^{יט} וַיֹּאמֶר
 אֵלֶיהָ הַשְׁקִינִי־נָא מַעַט־מַיִם כִּי צָמְתִי וְתַפְתַּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וְתִשְׁקֶהוּ וְתַכְּסֶהוּ: ^כ וַיֹּאמֶר
 אֵלֶיהָ עַמֵּד פֶּתַח הָאֱהֱל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וְשָׂאֲלֶךָ וְאָמַר הִישִׁיבָה אִישׁ וְאָמַרְתְּ אֵין:
^{כא} וְתַקַּח יַעַל אִשֶׁת־חֹבֵר אֶת־יְתֵד הָאֱהֱל וְתִשָּׂם אֶת־הַמַּקְבֵּת בְּיָדָהּ וְתָבוֹא אֵלָיו בְּלֹאֵט
 וְתַתְּקַע אֶת־הַיְתֵד בְּרַקְתּוֹ וְתִצְנַח בְּאַרְצוֹ וְהוּא־נִרְדָּם וַיַּעַף וַיָּמַת: ^{כב} וְהָיָה בָרַק רָדַף
 אֶת־סִיסְרָא וְתֵצֵא יַעַל לִקְרֹאתוֹ וְהִיאָמַר לוֹ לָךְ וְאַרְאֶךָ אֶת־הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה מְבַקֵּשׁ וַיָּבֹא
 אֵלֶיהָ וְהָיָה סִיסְרָא נָפֵל מֵת וְהַיְתֵד בְּרַקְתּוֹ: ^{כג} וַיִּכְנַע אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַהוּא אֶת יָבוֹן
 מִלֶּד־כְּנָעַן לְפָנֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: ^{כד} וְתִלְךְ יָד בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הַלּוֹךְ וְקָשָׁה עַל יָבוֹן מִלֶּד־כְּנָעַן עַד
 אֲשֶׁר הִכְרִיתוּ אֶת יָבוֹן מִלֶּד־כְּנָעַן: ^ה א וְתִשָּׁר דְּבוּרָה וּבָרַק בֶּן־אֲבִינֵעַם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר:
^כ בַּפְּרָע פְּרַעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהַתְּנַדֵּב עִם בָּרַכּוֹ יְהוָה: ^ג שָׁמְעוּ מַלְכִּים הָאֲזִינוּ רוֹזְנִים אֲנֹכִי
 לַיהוָה אֲנֹכִי אֲשִׁירָה אֲזַמֵּר לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^ד יְהוָה בְּצִאתְךָ מִשְׁעִיר בְּצַעֲדֶךָ מִשְׁדָּה
 אֲדוּם אֶרֶץ רַעֲשָׁה גַם־שָׁמַיִם נָטְפוּ גַם־עֵבִים נָטְפוּ מַיִם: ^ה הָרִים נִזְלוּ מִפָּנָי יְהוָה זֶה סִינִי
 מִפָּנָי יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ^ו בִּימֵי שִׁמְשׁוֹר בֶּן־עֲנַת בִּימֵי יַעַל חֲדָלוּ אַרְחוֹת וְהִלְכִי נְתִיבוֹת
 יִלְכוּ אַרְחוֹת עַקְלָקְלוֹת: ^ז חֲדָלוּ פְרוֹזֵן בְּיִשְׂרָאֵל חֲדָלוּ עַד שִׁקְמַתִּי דְבוּרָה שִׁקְמַתִּי אִם

בְּיִשְׂרָאֵל: ה' יִבְחַר אֱלֹהִים חֲדָשִׁים אִזְ לַחֵם שְׁעָרִים מִגֵּן אִם־יִרְאֶה וְלִמַּח בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף
 בְּיִשְׂרָאֵל: ט' לְבִי לְחֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם בְּרָכוֹ יְהוָה: י' רִכְבֵּי אֲתָנוֹת צְחֹרוֹת יִשְׁבִּי
 עַל־מִדְּיָן וְהִלְכִי עַל־דֶּרֶךְ שׁוּחוֹ: יא' מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲפִים שֵׁם יִתְנוּ צְדָקוֹת יְהוָה
 צְדָקַת פְּרוּזֹנֹי בְּיִשְׂרָאֵל אִזְ יִרְדּוּ לְשַׁעְרִים עִם־יְהוָה: יב' עוֹרֵי עוֹרֵי דְבוּרָה עוֹרֵי עוֹרֵי
 דְבַר־שִׁיר קוּם בָּרֶק וְשִׁבְהַ שְׁבִיךְ בְּנ־אֲבִינֵעַם: יג' אִזְ יִרְדַּ שְׁרִיד לְאֲדִירִים עִם יְהוָה יִרְדְּלִי
 בְּגִבּוֹרִים: יד' מִנֵּי אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם בְּעַמְלֶק אַחֲרִיךְ בְּנִימִין בְּעַמְמִיךְ מִנֵּי מְכִיר יִרְדּוּ מְחַקְקִים
 וּמְזוּבֹלָן מְשֻׁבִּים בְּשִׁבְטֵי סִפְרִי: טו' וְשָׁרֵי בִישׁשְׁכָר עִם־דְּבָרָה וְיִשְׁשֻׁכָר כֵּן בָּרֶק בְּעַמְקֵי שְׁלַח
 בְּרַגְלָיו בְּפִלְגָּוֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֲקַר־לֵב: טז' לְמָה יִשְׁבֶּת בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים לְשִׁמְעַ שְׂרָקוֹת
 עֲדָרִים לְפִלְגָּוֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֲקַר־לֵב: יז' גִּלְעָד בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לְמָה יִגּוֹר אֲנִיּוֹת
 אֲשֶׁר יִשֵּׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁפֹּן: יח' זְבוּלֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת וּנְפֹתְלִי עַל
 מְרוֹמֵי שָׂדֶה: יט' בָּאוּ מְלָכִים גְּלַחְמוֹ אִזְ גְּלַחְמוֹ מִלְכֵי כְנַעַן בְּתַעֲנֹךְ עַל־מֵי מִגְדוֹ בְּצַע בְּסֶף
 לֹא לְקָחוּ: כ' מִן־שָׁמַיִם גְּלַחְמוֹ הַכּוֹכָבִים מִמְּסֻלוֹתֵם גְּלַחְמוֹ עִם סִיסְרָא: כא' נָחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם
 נָחַל קְדוּמִים נָחַל קִישׁוֹן תִּדְרָכֵי נִפְשֵׁי עוֹז: כב' אִזְ הִלְמוּ עֲקִב־סוּם מַדְהֵרוֹת דְּהֵרוֹת אֲבִירָיו:
 כג' אִזְרוּ מְרוֹז אָמַר מִלְאָךְ יְהוָה אִזְרוּ אִזְרוּ יִשְׁבִּיחַ כִּי לֹא־בָאוּ לְעִזְרַת יְהוָה לְעִזְרַת יְהוָה
 בְּגִבּוֹרִים: כד' תִּבְרַךְ מִנְּשִׁים יַעֲלֵ אֵשֶׁת חֲבֵר הַקִּינִי מִנְּשִׁים בְּאֵהֶל תִּבְרַךְ: כה' מֵיִם שָׁאֵל חֲלָב
 נָתַנָּה בְּסֶפֶל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה: כו' יִדְהַ לִּיתֵד תִּשְׁלַחְנָה וַיִּמְיֶנָה לְהִלְמוֹת עַמְלִים
 וְהִלְמָה סִיסְרָא מַחֲקָה רֵאשׁוֹ וּמַחֲצָה וְחִלְפָה רִקְתּוֹ: כז' בֵּין רְגֵלֶיהָ פָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין
 רְגֵלֶיהָ פָּרַע נָפַל בְּאֲשֶׁר פָּרַע שָׁם נָפַל שְׂדוּד: כח' בְּעַד־ הַחֲלוֹן נִשְׁקָפָה וַתִּנְפֹּב אִם סִיסְרָא
 בְּעַד הָאֲשֵׁנָב מַדוּעַ בִּשְׁשׁ רִכְבוֹ לָבוֹא מַדוּעַ אַחֲרוֹ פְּעַמֵי מַרְבּוֹתָיו: כט' חֲכָמוֹת שְׂרוֹתֶיהָ
 תַעֲנִינָה אִפְּהִיָא תִשָּׁיב אֲמַרְיָהּ לָהּ: ל' הֲלֹא יִמְצְאוּ יַחֲלָקוּ שְׁלָל רַחֵם רַחֲמֵתִים לְרֵאשׁ גְּבַר
 שְׁלָל צְבָעִים לְסִיסְרָא שְׁלָל צְבָעִים רִקְמָה צָבַע רַקְמָתִים לְצוּאֲרֵי שְׁלָל: לא' כֵּן יִאֲבָדוּ
 כָּל־אוֹיְבֵיךָ יְהוָה וְאֲהַבְיוּ בְּצִאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרַתּוֹ וַתִּשְׁקַט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלְךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפַל דְּבָרָיו אֲמַת
 וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
 אַחֲזוֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מִלְךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
 הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבֹת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיאָ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶיךָ,
בְּמַהֲרָה יָבֹוא וְיַגִּיל לְבָנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אַנְחָנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

שבת	יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
			ו	א	ו	א	ו	א	אדמו"ר		מג"א		ו	א	
									ו	א	ו	א			
17:23	16:14	17:06	17:00	16:32	16:25	10:36	10:36	9:52	9:53	8:51	8:52	7:39	7:42	אוסטריה וינה	
20:28	19:25	20:13	20:15	19:43	19:45	10:06	10:03	8:54	8:51	7:53	7:48	5:18	5:12	אוסטרליה מלבורן	
17:30	16:23	17:14	17:08	16:41	16:35	10:38	10:37	9:53	9:53	8:54	8:54	7:37	7:40	אוקראינה אודסה	
17:08	15:58	16:51	16:44	16:16	16:09	10:22	10:21	9:38	9:38	8:37	8:37	7:25	7:28	אוק. דניפרופטרובסק	
17:28	16:16	17:11	17:04	16:34	16:27	10:49	10:49	10:06	10:07	9:03	9:03	7:57	8:01	אוקראינה ז'יטומיר	
17:21	16:09	17:03	16:56	16:27	16:19	10:43	10:43	10:00	10:01	8:56	8:56	7:51	7:55	אוקראינה קייב	
17:57	16:51	17:41	17:35	17:09	17:03	11:01	11:01	10:16	10:16	9:18	9:18	7:58	8:01	איטליה מילאנו	
20:51	19:51	20:37	20:38	20:09	20:10	10:41	10:39	9:31	9:28	8:34	8:30	5:58	5:54	ארגנטינה ב. איירס	
17:53	16:52	17:39	17:33	17:10	17:04	10:38	10:38	9:50	9:50	8:58	8:58	7:23	7:25	ארה"ב בולטימור	
17:40	16:38	17:25	17:20	16:56	16:50	10:30	10:29	9:42	9:42	8:49	8:48	7:17	7:19	ארה"ב ברוקלין נ.י.	
17:49	16:51	17:36	17:31	17:09	17:04	10:21	10:20	9:31	9:30	8:42	8:42	6:58	6:59	ארה"ב לוס אנג'לס	
18:30	17:36	18:18	18:14	17:54	17:50	10:43	10:43	9:50	9:50	9:06	9:05	7:09	7:09	ארה"ב מיאמי	
18:13	17:10	17:58	17:52	17:28	17:22	11:07	11:06	10:20	10:20	9:26	9:26	7:58	8:00	ארה"ב משיגן	
17:42	16:40	17:27	17:22	16:58	16:53	10:30	10:29	9:42	9:42	8:49	8:49	7:16	7:18	ארה"ב ניו ג'רסי	
17:35	16:32	17:20	17:15	16:50	16:45	10:26	10:26	9:38	9:39	8:45	8:45	7:14	7:17	ארה"ב ניו הייבן	
17:32	16:29	17:17	17:12	16:47	16:41	10:24	10:25	9:37	9:38	8:43	8:43	7:14	7:16	ארה"ב שיקאגו	
19:35	18:41	19:23	19:23	18:59	18:59	10:03	10:00	8:56	8:53	8:08	8:05	5:35	5:31	ברזיל ס. פאולו	
19:20	18:26	19:08	19:08	18:44	18:44	9:48	9:47	8:42	8:40	7:56	7:52	5:22	5:18	ברזיל ריו דה ז'נרו	
17:20	16:06	17:02	16:55	16:24	16:16	10:46	10:46	10:04	10:05	8:58	8:58	7:57	8:01	בריטניה לונדון	
17:23	16:06	17:04	16:57	16:24	16:16	10:57	10:58	10:17	10:19	9:08	9:09	8:15	8:20	בריטניה מנצ'סטר	
17:49	16:37	17:31	17:24	16:55	16:48	11:09	11:09	10:26	10:27	9:23	9:23	8:17	8:20	גרמניה פרנקפורט	
17:42	16:45	17:29	17:25	17:03	16:59	10:07	10:06	9:16	9:15	8:29	8:28	6:40	6:40	ישראל באר שבע	
17:38	16:29	17:25	17:21	16:59	16:54	10:07	10:06	9:16	9:16	8:29	8:28	6:42	6:43	ישראל חיפה	
17:39	16:20	17:26	17:22	17:00	16:55	10:05	10:05	9:14	9:14	8:27	8:26	6:39	6:40	ישראל ירושלים	
17:40	16:41	17:27	17:23	17:01	16:57	10:08	10:07	9:17	9:16	8:29	8:29	6:42	6:43	ישראל תל אביב	
17:36	16:28	17:19	17:13	16:46	16:39	10:45	10:45	10:00	10:01	9:01	9:01	7:45	7:48	מולדובה קישינב	
18:54	18:02	18:43	18:40	18:20	18:17	10:55	10:54	10:00	9:59	9:17	9:16	7:13	7:13	מקסיקו מקסיקו	
19:49	18:57	19:38	19:37	19:17	19:15	11:14	11:12	10:14	10:12	9:33	9:31	7:13	7:11	סינגפור סינגפור	
16:54	15:39	16:36	16:28	15:57	15:49	10:22	10:22	9:41	9:42	8:34	8:35	7:36	7:40	פולין ורשא	
18:14	17:08	17:58	17:52	17:26	17:19	11:19	11:19	10:34	10:34	9:36	9:36	8:16	8:19	צרפת ליאון	
18:18	17:08	18:01	17:54	17:26	17:19	11:33	11:33	10:49	10:50	9:48	9:48	8:37	8:41	צרפת פריז	
17:55	16:51	17:40	17:34	17:09	17:03	10:53	10:54	10:07	10:08	9:12	9:12	7:47	7:49	קנדה טורונטו	
17:28	16:22	17:12	17:06	16:40	16:33	10:32	10:32	9:47	9:47	8:49	8:49	7:29	7:32	קנדה מונטריאול	
17:37	16:15	17:16	17:08	16:33	16:24	11:21	11:22	10:43	10:45	9:29	9:30	8:46	8:51	רוסיה מוסקבה	
17:52	16:44	17:36	17:30	17:02	16:56	11:02	11:02	10:18	10:18	9:18	9:18	8:03	8:06	רוסיה רוסטוב (דנון)	
17:56	16:47	17:39	17:33	17:05	16:59	11:06	11:06	10:22	10:22	9:22	9:22	8:07	8:10	שווייץ ציריך	

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.
2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.
3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00095
13/01/2008